

Yazışma Adresi / Mailing Address

Harp Akademileri Komutanlığı
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü
Yenilevent / İstanbul

Telefon / Phone: + 90 212 398 01 00 - 3842 Faks / Fax: + 90 212 398 01 00 - 3802

E-Posta / E-mail: saren@harpak.edu.tr - guvenlikstratejileri@gmail.com

Web: www.harpak.edu.tr/saren

Güvenlik Stratejileri Dergisi

• The Journal of Security Strategies

Güvenlik Stratejileri Dergisi

The Journal of Security Strategies

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
STRATEGIC RESEARCH INSTITUTE

Yıl / Year : 10
Sayı / Issue : 20
Ekim / October 2014

- Wie Veränderte der 11. September 2001 die amerikanische Aussenpolitik von George W. Bush?
Metin AKSOY
- Relations With "Global Partners" in the Framework of NATO's New Partnership Policy
Arif BAĞBAŞLIOĞLU
- Askeri Güç Çarpanı Olarak Yahudi Yerleşim Yerleri
Zafer BALPINAR
- Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat
Gökhan BAYRAKTAR
- İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İki Cepheli Savaş Sorunu
Burak ÇINAR
- İran Nükleer Programının Türk Dış Politikasına Etkisi
Hasan ÜRKÜT ve Gökhan SARI
- Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolu
Fikret BİRDİŞLİ

Güvenlik Stratejileri Dergisi

The Journal of Security Strategies

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
STRATEGIC RESEARCH INSTITUTE

Yıl/Year: 10

Sayı/Issue: 20

Ekim/October 2014

DERGİMİZİ TARAYAN VERİ TABANLARI
DATABASES INDEXING OUR JOURNAL

EBSCO Publishing - Academic Complete Search

International Security and Counter-Terrorism Reference Center

Central and Eastern European Online Library

**STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK STRATEJİLERİ DERGİSİ**

Yıl 10 • Sayı 20 • ISSN 1305-4740

Uluslararası Hakemli Dergidir.

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü adına Sahibi
Dr. Zekeriya TÜRKMEN

EDİTÖR

Doç. Dr. R.Kutay KARACA

KİTAP İNCELEME VE TANITIM EDİTÖRÜ

Dr. Hasip SAYGILI

EDİTÖR YARDIMCISI

Dr. Kemal EKER

Dr. Nesip ÖĞÜN

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Ercüment TEZCAN

Prof. Dr. Gülden AYMAN

Prof. Dr. Esra HATİPOĞLU

Doç. Dr. Fuat AKSU

Doç. Dr. Barış ÖZDAL

Yrd. Doç.Dr. İskender Cengiz ÖZKAN

YAZI KURULU

M. Ercan ABBASOĞLU

Dilek KARABACAK

A. Cengiz KARAGÖZ

DÜZELTMEN

Dilek KARABACAK

BASKI

Harp Akademileri Basımevi

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Harp Akademileri Komutanlığı
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü
Yenilevent / İSTANBUL

Telefon: 0 212 398 01 00 Dâhili: 3842
Faks: 0 212 398 01 00 – 3802
E-posta: saren@harpak.edu.tr
Web: www.harpak.edu.tr/saren

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü yayını olan Güvenlik Stratejileri Dergisi, yılda iki kez Nisan ve Ekim aylarında yayımlanan uluslararası hakemli bir dergidir. Makalelerdeki düşünce, görüş, varsayım, sav veya tezler eser sahiplerine aittir; Harp Akademileri Komutanlığı ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü sorumlu tutulamaz.

STRATEGIC RESEARCH INSTITUTE
THE JOURNAL OF SECURITY STRATEGIES
Year 10 • Issue 20 • ISSN 1305-4740
International Peer-Reviewed Journal

Owner on behalf of Strategic Research Institute
Zekeriya TÜRKMEN, Ph. D.

EDITOR
Assoc. Prof. R.Kutay KARACA, Ph.D.

REVIEW ESSAY AND BOOK REVIEW EDITOR
Hasip SAYGILI, Ph. D.

VICE EDITOR
Kemal EKER, Ph.D.
Nesip ÖĞÜN, Ph.D.

EDITORIAL BOARD
Prof. Ercüment TEZCAN, Ph.D.
Prof. Gülden AYMAN, Ph.D.
Prof. Esra HATİPOĞLU, Ph.D.
Assoc. Prof. Fuat AKSU, Ph.D.
Assoc. Prof. Barış ÖZDAL, Ph.D.
Asst. Prof. İskender Cengiz ÖZKAN, Ph.D.

PUBLICATION BOARD
M. Ercan ABBASOĞLU
Dilek KARABACAK
A.Cengiz KARAGÖZ

PROOFREAD
Dilek KARABACAK

PRINTED BY
Turkish War Colleges Publishing House

CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Harp Akademileri Komutanlığı
Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü
Yenilevent / İSTANBUL
TÜRKİYE

Phone: +90 212 398 01 00 ext: 3842
Fax: +90 212 398 01 00 ext: 3802
E-mail: saren@harpak.edu.tr
Web: www.harpak.edu.tr/saren

The Journal of Security Strategies is an international peer-reviewed journal and published biannually in April and October. The opinions, thoughts, postulations or proposals within the articles are but reflections of the authors and do not, in any way, represent those of the Turkish War Colleges Command or of the Strategic Research Institute.

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Yücel ACER
Prof. Dr. Ayşe Nüket ADIYEKE
Prof. Dr. Önder ARI
Prof. Dr. Esat ARSLAN
Prof. Dr. Sertaç BAŞEREN
Prof. Dr. Luciano BOZZO (İTALYA)
Prof. Dr. Yaşar GÜRBÜZ
Prof. Dr. Naganishi HISAE (JAPONYA)
Prof. Dr. Göksel İŞYAR
Prof. Dr. Kamer KASIM
Prof. Dr. Ulvi KESER
Prof. Dr. Mustafa KİBAROĞLU
Prof. Dr. Ayőegöl KİBAROĞLU
Prof. Dr. Wang LI (ÇİN HALK CUMHURİYETİ)
Prof. Dr. Jean-Sylvestre MONGRENIER (FRANSA)
Prof. Dr. Masanori NAITO (JAPONYA)
Prof. Dr. Maqsudul Hasan NURI (PAKİSTAN)
Prof. Dr. Yaşar ONAY
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN
Prof. Dr. Murat ÖZGEN
Prof. Dr. Ziya ÖNİŞ
Prof. Dr. Fırat PURTAŞ
Prof. Dr. Hasan SAYGIN
Prof. Dr. Hale ŞIVGIN
Prof. Dr. Tolga YARMAN
Prof. Dr. Türel YILMAZ
Doç. Dr. Fuat AKSU
Doç. Dr. Mitat ÇELİKPALA
Doç. Dr. Ali Faik DEMİR
Doç. Dr. Ahmet HAN
Doç. Dr. Fusun TÜRKMEN
Yrd. Doç. Dr. Victoria CLEMENT (ABD)
Dr. Giovanni ERCOLANI (İTALYA)
Dr. Muhammad KHAN (PAKİSTAN)

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof.Dr. Mesut Hakkı CAŞIN
Doç.Dr. Fuat AKSU
Doç.Dr. Mitat ÇELİKPALA
Doç.Dr. Yelda DEMİRAĞ
Doç.Dr. Serhat ERKMEN
Doç.Dr. Burak GÜMÜŞ
Doç.Dr. Serhat GÜVENÇ
Doç.Dr. Vişne KORKMAZ
Doç.Dr. Barış ÖZDAL
Doç.Dr. Ferhat PİRİNÇÇİ
Doç.Dr. Haldun YALÇINKAYA
Dr. Kemal EKER

ADVISORY BOARD

Prof. Yücel ACER, Ph.D.
Prof. Ayşe Nüket ADIYEKE, Ph.D.
Prof. Önder ARI, Ph. D.
Prof. Esat ARSLAN, Ph.D.
Prof. Sertaç BAŞEREN, Ph.D.
Prof. Luciano BOZZO Ph.D. (ITALY)
Prof. Yaşar GÜRBÜZ, Ph.D.
Prof. Naganishi HISAE, Ph.D. (JAPAN)
Prof.. Göksel İŞYAR, Ph.D.
Prof. Kamer KASIM, Ph.D.
Prof. Ulvi KESER, Ph.D.
Prof. Mustafa KİBAROĞLU, Ph.D.
Prof. Ayşegül KİBAROĞLU, Ph.D.
Prof. Wang LI, Ph.D. (P.R.C.)
Prof. Jean-Sylvestre MONGRENIER, Ph.D. (FRANCE)
Prof. Masanori NAITO, Ph.D. (JAPAN)
Prof. Maqsudul Hasan NURLI, Ph.D. (PAKISTAN)
Prof. Yaşar ONAY, Ph.D.
Prof. Mustafa ÖZBİLGIN, Ph.D.
Prof. Murat ÖZGEN, Ph.D.
Prof. Ziya ÖNİŞ, Ph.D.
Prof. Fırat PURTAŞ, Ph.D.
Prof. Hasan SAYGIN, Ph.D.
Prof. Hale ŞIVGIN, Ph. D.
Prof. Tolga YARMAN, Ph.D.
Prof. Türel YILMAZ, Ph.D.
Assoc. Prof. Fuat AKSU, Ph.D.
Assoc. Prof. Mitat ÇELİKPALA, Ph.D.
Assoc. Prof. Ali Faik DEMİR, Ph.D.
Assoc. Prof. Ahmet HAN, Ph.D.
Assoc. Prof. Füsün TÜRKMEN, Ph.D.
Asst. Prof. Victoria CLEMENT, Ph.D. (USA)
Giovanni ERCOLANI, Ph.D. (ITALY)
Muhammad KHAN (PAKISTAN)

REFEREES FOR THIS ISSUE

Prof. Mesut Hakkı CAŞIN, Ph.D.
Assoc. Prof. Doç. Fuat AKSU, Ph.D.
Assoc. Prof. Mitat ÇELİKPALA, Ph.D.
Assoc. Prof. Yelda DEMİRAGI, Ph.D.
Assoc. Prof. Serhat ERKMEN, Ph.D.
Assoc. Prof. Burak GÜMÜŞ, Ph.D.
Assoc. Prof. Serhat GÜVENÇ, Ph.D.
Assoc. Prof. Vişne KORKMAZ, Ph.D.
Assoc. Prof. Barış ÖZDAL, Ph.D.
Assoc. Prof. Ferhat PİRİNÇÇİ, Ph.D.
Assoc. Prof. Haldun YALÇINKAYA, Ph.D.
Kemal EKER, Ph.D.

İÇİNDEKİLER

Editörden

11 Eylül Saldırısının George W. Bush yönetimindeki ABD Dış politikasına Etkisi (Almanca)	1
Metin AKSOY NATO'nun Yeni Ortaklık Politikası Çerçevesinde "Küresel Ortaklar" ile İlişkileri (İngilizce)	49
Arif BAĞBAŞLIOĞLU Askerî Güç Çarpanı Olarak Yahudi Yerleşim Yerleri	85
Zafer BALPINAR Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat	119
Gökhan BAYRAKTAR İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İki Cepheli Savaş Sorunu	149
Burak ÇINAR İran Nükleer Programının Türk Dış Politikasına Etkisi	199
Hasan ÜRKÜT ve Gökhan SARI Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü	229
Fikret BİRDİŞLİ	
Kitap Tanıtımları 93 ve Balkan Savaşları: Avrupa Türkiye'sini Kaybımız, Rumeli'nin Elden Çıkışı	259
Abdülhamid'i Deviren Kurşun	261
Büyük Oyun / İngiltere Başbakanı Gladstone'un Osmanlı'yı Yıkma Planı	267
Şark Mes'elesi: Bidâyet-i Zuhûrundan Zamânımıza Kadar	271
Malta Yargılaması, Özgün İngiliz Belgeleriyle	275
Yayın Esasları	281
Kitap İnceleme ve Kitap Tanıtımı Esasları	286

CONTENTS

Editor's Note

The Impacts of the 9/11 Attack on USA Foreign Policy Leded
by George W. Bush (in German) 1

Metin AKSOY

Relations With "Global Partners" in the Framework of
NATO's New Partnership Policy 49

Arif BAĞBAŞLIOĞLU

The Jewish Settlements as Military Force Multiplier (in Turkish) 85

Zafer BALPINAR

The New Requirement for the Fifth Dimension of the War:
Cyber Intelligence (in Turkish) 119

Gökhan BAYRAKTAR

Germany's Two-Front War Question
during the Second World War (in Turkish) 149

Burak ÇINAR

Effect of Nuclear Program of Iran on Turkish Foreign Policy (in Turkish) 199

Hasan ÜRKÜT and Gökhan SARI

Frankfurt School in the Context of Critical Security Studies and
a Critical Approach to Security Problems after the Cold War:
Welsh School (in Turkish) 229

Fikret BİRDİŞLİ

Kitap Tanıtımları

93 ve Balkan Savaşları:

Avrupa Türkiye'sini Kaybımız, Rumeli'nin Elden Çıkışı (in Turkish) 259

Abdülhamid'i Deviren Kurşun (in Turkish) 261

Büyük Oyun / İngiltere Başbakanı Gladstone'un

Osmanlı'yı Yıkma Planı (in Turkish) 267

Şark Mes'elesi: Bidâyet-i Zuhûrundan Zamânımıza Kadar (in Turkish) 271

Malta Yargılaması, Özgün İngiliz Belgeleriyle (in Turkish) 275

Publishing Principles..... 287

Guidelines for Book Reviews and Review Essays 292

Editörden

Değerli “Güvenlik Stratejileri Dergisi” okuyucuları,

14. Sayımızdan itibaren farklı bir anlayışla yayımlanmaya başladığımız dergimizin 20. Sayısında sizlerle yeniden birlikte olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Sürekli artan bir okuyucu kitlesine ulaştığımızı görmek mutluluğumuza daha da artırmaktadır.

Okuyucu kitlemizin artışının yanında giderek daha fazla yazarın dergimize ilgisi bizi daha nitelikli olmaya zorlamaktadır. Dergimizin çok dilli olmasının ilgiyi arttırdığını düşünmekteyim. Bu anlayışımızın akademisyenler arasında fazlasıyla dikkate alındığını söylemeliyim.

Güvenlik, Strateji, Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi, Tarih, İktisadi ve İdari Bilimler, Hukuk, Sosyoloji ve Felsefe ve Coğrafya gibi potansiyel konu başlıklarına sahip dergimizin sayılarında daha fazla makaleye yer vermek istememize rağmen, gerek okuyucuyu düşünmemiz gerekse dergi formatından uzaklaşmak istemememiz nedeniyle, Yayın Kurulu kararına istinaden, en fazla sekiz makale yayımlayabiliyoruz. Bu nedenle hakem sürecinden geçmiş olsa bile en yakın sayıda yer darlığı nedeniyle yayımlayamadığımız birçok makale bulunmaktadır. Bu makaleler derginin sonraki sayılarında yayımlanmak üzere sıraya alınmaktadır.

Değerli “Güvenlik Stratejileri Dergisi” okuyucuları, 20. Sayımızda ilgiyle okuyacağınız yedi makale ve beş kitap tanıtımı yazısı bulunmaktadır. Bu sayıya makale, kitap incelemesi ve tanıtımı gönderen değerli akademisyen ve araştırmacılara, kıymetli vakitlerini makaleleri incelemeye ayıran hakem heyetine, dergi yayın ve danışma kurulu üyelerine, yazı kuruluna ve emeği geçen herkese teşekkür eder, bir sonraki sayıda buluşmak üzere hepinize saygılar sunarım.

Doç. Dr. R. Kutay KARACA
Editör

Editor's Note

Dear Journal of Security Strategies readers,

We are so happy and enthusiastic about presenting the 20th issue of our Journal of Security Strategies, which we began to publish with a different understanding as of 14th issue. The more you show interest to our journal, the more we take responsibility in this regard.

Besides the increase in the number of our readers, the fact that the increase in the number of authors showing interest to our Journal compels us to be more qualitative. I believe that the multilingual acceptance of the articles have a positive impact on this increase of interest. Our understanding of multilinguality is taken into great consideration in academia.

Although we would like to publish more articles in the issues of our journal covering the topics of Security, Strategy, International Relations, Political Science, History, Economics and Administrative Sciences, Law, Sociology, Philosophy, and Geography; we are able to publish maximum eight articles according to the decision of the Editorial Board, due to the facts that we take into consideration of our readers and that we do not want to be alienated from the journal format. Thus, there are many other articles, which we cannot publish in this issue, considering the total page number of journal, even if they are approved by our referees. These articles will be published in following issues.

Dear "Journal of Security Strategies" readers, our 20th issue consists of seven articles and five book reviews, all of which you will read with a great attention. I'd like to thank the esteemed academicians and researchers who sent articles, book essays, and book reviews, and also the referees who reviewed the articles by spending their valuable time. I would also like to thank to the members of Advisory Board and of Publication Board, and the staff who contributed to our journal. Hoping to meet again in the next issue of the Journal of Security Strategies, I present my deepest respects to all of you.

Assoc. Prof. R. Kutay KARACA, Ph.D.
Editor

Wie Veränderte der 11. September 2001 die amerikanische Aussenpolitik von George W. Bush?

The Impacts of the 9/11 Attack on USA Foreign Policy
Led by George W. Bush

11 Eylül Saldırısının George W. Bush Yönetimindeki
ABD Dış Politikasına Etkisi

Metin AKSOY *

Zusammenfassung

Über amerikanische Aussenpolitik wird sowohl Vergangenheit als auch in den heutigen Tagen wichtige Debatte durchgeführt. Die Frage ist, ob die amerikanische Aussenpolitik eine globale Verbreitung von Demokratie und Freiheit verfolgt oder eine Politik, die einzig dem Ausbau hegemonialer Interessen dient damit ihre hegemonie weltweit weiter ausbaut. Besonders das zeichnet sich ein Paradigmen Wechsel nach dem 11. September unter Führung Bush-Administration im Bereich Amerikanische Aussenpolitik Strategie. Die Arbeit besteht aus zwei Teilen. Im ersten Teil wird die allgemeine Tendenz der herkömmlichen amerikanischen Außenpolitik vorgestellt. Dann werden die Veränderungen in der Außenpolitik im Licht der Vergangenheit und nach der Bush-Administration in Bezug auf 9/11 Angriff untersucht werden.

Schlüsselwörter: 11. September, Bush Administration, Außenpolitik, Hegemonie, Strategie.

---

* Dr., Universität Gümüşhane, Fakultät für Wirtschaftswissenschaften und Verwaltungswissenschaften, Politikwissenschaft (Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi), e-posta: metinaksoy@hotmail.de

Abstract

There has been a wide range of discussions on the approach to American foreign policy from past to present. The main issue is whether the foreign policy was implemented in order to expand the democracy and freedom in a global scale or to use in these concepts in the context of strengthening its hegemony. Specifically, the strategies applied after the 9/11 attack by George W. Bush were pointing out a turning point in a paradigm shift in the foreign policy. This study consists of two parts. In the first part, the general tendency of the conventional American foreign policy is presented. Then, the changes in the foreign policy will be examined in the light of the before and after Bush administration regarding to the 9/11 attack.

Key Words: 11 September, Bush Administration, Foreign Policy, Hegemony, Strategy.

Öz

Amerikan dış politika anlayışıyla ilgili geçmişte ve günümüzde önemli tartışmalar yaşanmaktadır. Bu tartışmalar yürütülen dış politika anlayışının küresel düzeyde demokrasinin ve özgürlüklerin genişlemesi ideali ile mi yürütüldüğü; yoksa bu değerleri kendi hegemonyal çıkarları için mi kullandığı yargısında toplanmaktadır. Özellikle 11 Eylül Saldırısının ardından George W. Bush'un uygulamaya koyduğu dış politika stratejileri bu bağlamda bir dönüm noktasını ve paradigma değişimini işaret etmektedir. Bu çalışmada önce ABD'nin geleneksel dış politika yönelimi üzerinde durulacaktır. Daha sonra Bush Yönetimi öncesi ve sonrası ile 11 Eylül Saldırısı dikkate alınarak ABD dış politikasındaki değişimler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: 11 Eylül, Bush Yönetimi, Dış Politika, Hegemonya, Strateji.

1. Einleitung

Die Außenpolitik der Vereinigten Staaten ist ein höchst komplexes Politikfeld, das sowohl in der Vergangenheit als auch in der Gegenwart zahlreiche Fragen aufgeworfen hat. Die offensichtlichen Widersprüche innerhalb der außenpolitischen Richtung der Vereinigten

Wie Veränderte der 11. September 2001 die amerikanische Aussenpolitik
von George W. Bush?

Staaten treffen diesseits des Atlantiks oftmals auf großes Unverständnis: Was sind die Leitmotive der Außenpolitik der Vereinigten Staaten? Ein idealistisches Ordnungskonzept mit dem Anspruch von allgemeiner Gültigkeit, das für eine globale Verbreitung von Demokratie und Freiheit steht oder eine Politik, die einzig dem Ausbau hegemonialer Interessen dient und jegliche ordnungspolitische Vorstellung vermissen lässt?¹ Seit dem Amtsantritt von George W. Bush im Jahr 2001 scheinen sich diese Tendenzen noch verstärkt zu haben. Viele Politikwissenschaftler und Journalisten sprachen in diesem Zusammenhang von einer „Bush-Revolution“ in der amerikanischen Außenpolitik. Aber wie sieht nun die operative und deklaratorische Außenpolitik objektiv betrachtet, jenseits populistischer Vorstellungen, genau aus? Dieses ist eines der Ziele der vorliegenden Arbeit.

Der Schwerpunkt der Arbeit bezieht sich auf die Deutung des Terroranschlags am 11. September 2001 durch die Bush-Regierung und die Konsequenzen, welche daraus für die außenpolitische Strategie der Vereinigten Staaten erwachsen sind. Die gesamte Bedeutung des 11. Septembers 2001 für die amerikanische Außenpolitik kann natürlich nur verstanden werden, wenn auch die Zeit vor dem Anschlag untersucht wird. Dabei werden zwei Aspekte verdeutlicht: zum einen kam es seit dem Amtsantritt George W. Bushs zu Veränderungen in der amerikanischen Außenpolitik, welche sich besonders im transatlantischen Verhältnis sichtbar gemacht haben und zum anderen konnte sich der viel zitierte außenpolitische Paradigmenwechsel aber erst angesichts der neuen Bedrohungssicht durch den 11. September entwickeln. Das Ergebnis dessen war ein außenpolitischer Entwurf, der sich aufgrund seiner deutlichen Akzentuierung der einzelnen Absichten und ihrer Zusammenstellung zu einem außenpolitischen Konzept, von vorherigen unterschied. An Entschlossenheit diese Strategie umzusetzen, mangelte es der Bush- Administration keineswegs, wie der Krieg

3

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20

---

¹ Schweigler, Gebhard: Außenpolitik. In: Lösche Peter/ von Loeffelholz, Hans Dietrich (Hrsg.): *Länderbericht USA*. Geschichte, Politik, Wirtschaft, Gesellschaft, Kultur. 4. Aufl. Bonn 2004. S. 410. (Künftig zitiert: Schweigler: Außenpolitik.)

gegen den Irak bestätigte. Zu Recht bezeichnen demnach führende Politikwissenschaftler die Außenpolitik der Bush- Regierung als imperialen Liberalismus.

Bevor sich die Arbeit der eigentlichen Fragestellung widmet, werden noch die zentralen außenpolitischen Orientierungen in den Vereinigten Staaten aufgezeigt. Das dient zum einen der Einführung in das Thema und zum anderen werden dadurch Kontinuitäten und Diskontinuitäten in der Außenpolitik der Bush-Administration besser sichtbar.

2. Die außenpolitischen Orientierungen in den Vereinigten Staaten

Trotz des Unverständnisses über die Beweggründe der amerikanischen Außenpolitik kann man eines mit Sicherheit sagen: Die USA werden aufgrund ihrer außerordentlichen Machtstellung und ihrer spezifisch politischen Kultur immer eine Außenpolitik sui generis verfolgen.² Diese Außenpolitik erschien in Zeiten des Kalten Krieges einigermaßen beständig und berechenbar: „*Die Strategie der Eindämmung stellte innenpolitisch eine Kompromissformel zwischen weltpolitischer Enthaltensamkeit auf der einen und aggressivem Zurückwerfen des Feindes auf der anderen Seite dar.*“³ Letzten Endes gingen die USA als Sieger und einzig verbleibende Supermacht aus dem Kalten Krieg hervor. Diese weltpolitische Zäsur brachte neue außenpolitische Fragen für die Vereinigten Staaten mit sich. Clinton versuchte die außenpolitischen Ziele der USA mit dem Begriff der „*unverzichtbaren Nation*“ zu umschreiben. Die operative Politik der Clinton-Administration zeigte auch eine prinzipielle Neigung zu weltpolitischem Engagement. Allerdings blieb am Ende seiner Amtszeit der Eindruck einer bisweilen unentschlossenen und unzuverlässigen Außenpolitik bestehen.⁴ Die

4

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

---

² Rudolf, Peter: *Von Clinton zu Bush. Amerikanische Außenpolitik und transatlantische Beziehungen*. Im Internet: http://www.swpberlin.org/fileadmin/contents/products/fachpublikationen/Rudolf_END20_04_04ks.pdf (17.12.2012). S. 5. (Künftig zitiert: Rudolf: transatlantische Beziehungen.)

³ Schweigler: Außenpolitik, S. 410.

⁴ Schweigler: *Außenpolitik*, S. 411.

Wie Veränderte der 11. September 2001 die amerikanische Aussenpolitik
von George W. Bush?

Außenpolitik der damaligen Bush- Administration ist vor allem durch unilaterales Verhalten gekennzeichnet. In der im Jahre 2002 erschienenen Nationalen Sicherheitsstrategie verabschiedete sich George W. Bush endgültig von der über Jahrzehnte gültigen Strategie der Eindämmung und ersetzte diese durch eine Strategie des militärischen Erstschlags. Der Irakkrieg war das erste Exempel dieser Politik.

2.1. Der Modus des internationalen Engagements in der amerikanischen Außenpolitik

Allgemein kann über die amerikanische Außenpolitik in den letzten Jahrzehnten gesagt werden, dass sie immer beide Elemente der Art des internationalen Engagement, Multilateralismus und Unilateralismus, beinhaltet. Auch wenn einer der beiden Pole stärker betont wurde, so setzte sich doch keine Tendenz jemals vollständig alleine durch.⁵ Hippler umschreibt dieses Verhalten folgendermaßen: „Die amerikanische Außenpolitik war fast immer zu pragmatisch und zielorientiert, um vom Streben nach ideologischer Reinheit in dieser Frage beherrscht zu werden. Das Mischverhältnis zwischen uni- und multilateraler Ausrichtung mochte wechseln, aber beide Politikstränge existieren bis heute nebeneinander, oft in harmonischer Ergänzung zur Verfolgung der eigenen Interessen, gelegentlich im Konflikt miteinander.“⁶ Dementsprechend handelte es sich bei der starken Gewichtung des Unilateralismus durch die Bush-Regierung nicht um einen Bruch in der außenpolitischen Tradition der USA, sondern nur um eine besondere Akzentuierung einer der beiden Politikansätze.⁷ Die Bedeutung von Multilateralismus und Unilateralismus in der Außenpolitik wird im Wesentlichen von drei Faktoren bestimmt: der Wahrnehmung der eigenen Interessen, der Berücksichtigung des gesamtpolitischen Kontextes, sowie der ideologischen Präferenz der jeweiligen Regierung und der außenpolitischen Elite.⁸ In der Zeit des Kalten Krieges waren

⁵ Rudolf: *transatlantische Beziehungen*; S. 5.

⁶ Ebda.

⁷ Ebda.

⁸ Ebda.

die USA auf Verbündete im Kampf gegen die Sowjetunion stärker angewiesen als in der heutigen Zeit, in welcher die Vereinigten Staaten als einzige Supermacht verblieben sind. Ohne die Unterstützung von Verbündeten konnte die Sowjetunion nicht besiegt werden, da ihre „Zurückdrängung“ oder ihre „Eindämmung“ nicht nur auf der wirtschaftlichen und militärischen Macht Amerikas beruhte, sondern auch auf einem komplexen System von Partnern, die das Interesse der USA teilten und sich von einer Zusammenarbeit Vorteile versprachen.⁹ In der damaligen Phase der Unipolarität erschienen den USA multilaterale Einbindungen eher hinderlich für die Durchsetzung ihrer eigenen Interessen. Darüber hinaus darf nicht die institutionell bedingte Präferenz zum Unilateralismus in den Vereinigten Staaten vergessen werden, die aus der starken Rolle des Kongresses in der Außenpolitik resultiert. Multilaterale Verfahren erscheinen dem Kongress als Einschnitt in sein Mitsprache- und Kontrollrecht bezüglich außenpolitischer Fragen.¹⁰

2.2. Die strategischen Ausrichtungen in der amerikanischen Außenpolitik

In den letzten Jahrzehnten sind zwei außenpolitische Grundorientierungen in den Vereinigten Staaten von Bedeutung gewesen: die liberale und die konservative Richtung des Internationalismus. Obwohl es innerhalb dieser Ansätze unterschiedliche Facetten gibt, haben sie doch eines gemeinsam: die Betonung des „realistisch“-geopolitischen Kerns der amerikanischen Sicherheitsinteressen.¹¹ Dank dieser Übereinstimmung ist es zu einer außerordentlichen Beständigkeit der amerikanischen Politik in den für die USA bedeutenden Regionen Europa, Ostasien und Persischer Golf gekommen. So haben die Vereinigten Staaten auch nach dem Ende des Kalten Krieges das Bestreben sowohl eine europäische als auch eine pazifische Macht zu bleiben. Beispiele dafür sind nicht zuletzt die Transformation und

6

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

---

⁹ Ebda.

¹⁰ Rudolf: *transatlantische Beziehungen*; S. 5.

¹¹ Ebda.

Wie Veränderte der 11. September 2001 die amerikanische Aussenpolitik
von George W. Bush?

Erweiterung der NATO oder die Bewahrung der Sicherheitspartnerschaft mit Japan.¹² In der Region des Persischen Golfs wollen die USA ihre Rolle als einzige Ordnungsmacht bestätigt sehen. Uneinigkeit zwischen liberalem und konservativem Internationalismus herrscht vor allem in der Ansicht über die Leitidee der amerikanischen Außenpolitik. Liberale Vertreter sehen die USA als Garant für eine globale Verbreitung von Demokratie und Freiheit. Sie gehen damit weit über das rein realpolitische Interesse hinaus und wollen eine wertorientierte Außenpolitik betreiben. Konservative Internationalisten hingegen folgen der Vorstellung einer machtpolitisch garantierten internationalen Ordnung und sprechen sich gegen eine von moralischen Aspekten geleitete Außenpolitik aus.¹³ Ein weiterer Unterschied zwischen den beiden Ansätzen besteht in ihrer Haltung zu militärischen Interventionen. Allgemein spricht sich der konservative Internationalismus nur dann für ein militärisches Eingreifen der USA aus, wenn regionale oder globale Destabilisierungen drohen oder die vitalen Interessen Verbündeter in Gefahr sind. Ansonsten wollen sie militärische Einsätze der USA vermeiden, da sie erstens die „Überdehnung amerikanischer Fähigkeiten“ und zweitens den Verlust des innenpolitischen Rückhalts für eine weltweite Führungsrolle befürchten.¹⁴ Der liberale Internationalismus hingegen tendiert aufgrund seiner Weltordnungsvorstellungen auch zu militärischen Interventionen, die über die rein realpolitische Perspektive hinausgehen. Man sollte allerdings nicht vergessen, dass in der tatsächlich betriebenen Außenpolitik die Unterschiede zwischen den beiden Richtungen des Internationalismus schrumpfen. Deklaratorische und operative Politik unterscheiden sich während eines Wahlkampfes und im Verlauf der darauf folgenden Legislaturperiode mitunter beträchtlich.¹⁵

---

¹² Ebda.

¹³ Ebda.

¹⁴ Ebda. Hier setzt auch die momentane Kritik an Präsident Bush jr. aus konservativen Kreisen an, wie im Verlauf der Arbeit noch gezeigt wird

¹⁵ Ebda.

2.3. Der Zusammenhang zwischen Außen- und Innenpolitik in den Vereinigten Staaten

Zu Beginn einer außenpolitischen Arbeit ist zunächst die Frage nach den nationalen Interessen zu stellen. Allerdings erweist sich das im Hinblick auf die Vereinigten Staaten als sehr kompliziert. Schweigler sagt diesbezüglich, dass über das Selbstverständliche hinaus, sprich die Gewährleistung der eigenen Sicherheit sowie den Erhalt des eigenen Wohlstandes, die nationalen Interessen nicht ohne weiteres über einen längeren Zeitraum hinweg bestimmt werden können, da sie in Demokratien ein wesentlicher Bestandteil des demokratischen Prozesses selber seien.¹⁶ Im Unterschied zu den europäischen Staaten, in welchen das Primat der Außenpolitik immer noch hoch gehalten und somit von demokratischen Kontrollprozessen fern gehalten werde, gelte diese Vorrangstellung der Außenpolitik in den USA nicht. Demzufolge sei die Außenpolitik dort Objekt parteipolitischer Auseinandersetzungen und das nationale Interesse sei das, was als Ergebnis des politischen Prozesses dafür erklärt werde.¹⁷ Folgt man dieser Prämisse während einer Analyse der amerikanischen Außenpolitik, versteht sich die bekannte Grundbedingung Außenpolitik ist Innenpolitik von selbst.¹⁸ Ohne die Erforschung der innenpolitischen Verhältnisse, ist eine Beurteilung der Außenpolitik der USA nicht denkbar. Von besonderer Bedeutung ist dabei das Verständnis der politischen Kultur der Vereinigten Staaten.¹⁹ Diese, bestehend aus einer spezifischen Form von Nationalismus (Amerikanismus), dem Glauben an die Einzigartigkeit der Vereinigten Staaten (Exzeptionalismus) und einer stark ausgeprägten Zivilreligion, die sakrale und weltliche Elemente zu

---

¹⁶ Schweigler: *Außenpolitik*, S. 412.

¹⁷ Ebda.

¹⁸ Ebda.

¹⁹ Schweigler meint diesbezüglich, dass das Verständnis der amerikanischen Wertvorstellungen von zentraler Wichtigkeit sei, da sie die Einzigartigkeit der Vereinigten Staaten ausmache: „Es eint sie [die USA] kein über Jahrtausende erwachsenes ethnisches oder historisches Bewusstsein, sondern allein ihre „zivile Religion“ – der Glaube an die Einzigartigkeit ihrer politischen Werte.“ (S. 412).

Wie Veränderte der 11. September 2001 die amerikanische Aussenpolitik von George W. Bush?

einer Integrationsideologie vereint, stößt in Europa oftmals auf Unverständnis, ist aber bei der Beurteilung der Innenpolitik und somit der Außenpolitik stets zu berücksichtigen.²⁰ Abschließend soll noch auf einen wichtigen Aspekt der amerikanischen Außenpolitik hingewiesen werden: Die Parallelität unterschiedlicher Außenpolitiken. Wer von der Außenpolitik der Vereinigten Staaten spricht, sollte bedenken, dass zwei bis drei Außenpolitiken gleichzeitig bestehen: „Für eine zeichnet sich das Außenministerium, für eine das Pentagon und für eine möglich dritte der Nationale Sicherheitsberater.“²¹ Hinzu kommt natürlich noch die bereits erwähnte Funktion des Kongresses, welcher mitunter für eine vierte Außenpolitik der USA verantwortlich ist.²² Für eine präzise Analyse der Außenpolitik sollte man deshalb hinzufügen, von welcher Außenpolitik die Rede ist.²³

3. Der Wandel der amerikanischen Außenpolitik unter George W. Bush vor dem 11. September 2001

Bevor sich die Arbeit nun der eigentlichen Fragestellung zuwendet, müssen zuvor noch einige Worte zu der Außenpolitik George W. Bushs vor dem 11. September gesagt werden. Aus analytischen Gründen ist es vorteilhaft, zwischen der amerikanischen Außenpolitik vor und nach dem Anschlag auf das World Trade Center zu unterscheiden,

9

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20

---

²⁰ Schweigler führt an, dass ein wichtiger Aspekt der politischen Kultur in den USA auch die Akzeptanz unterschiedlicher Wertvorstellungen, die in den politischen Prozess eingebracht werden, sei. Dies führe unter Umständen allerdings zu Neuansätzen in der Außenpolitik und stelle deren Beständigkeit in Frage. (S. 413).

²¹ Ash, Timothy Garton: *Freie Welt. Europa, Amerika und die Chance der Krise*. München 2004.

S. 123. (Künftig zitiert: Ash: Freie Welt.)

²² Ash: *Freie Welt*, S. 124. „Eine vierte (Außenpolitik) wird gelegentlich vom Kongress auferlegt, der eine Rolle als Teil „der Regierung“ spielt, wie man das von Parlamenten großer europäischer Staaten nicht kennt.“

²³ Von einer gemeinsamen außenpolitischen Meinung kann angesichts der zunehmenden Polarisierung der Gesellschaft in den USA in der Tat nicht die Rede sein. In vielen außenpolitischen Fragen stehen sich die Wähler der Republikaner und die Wähler der Demokraten diametral gegenüber.

weil sich die gesamte Breite der außenpolitischen Strategie der Bush-Regierung erst im Zeichen des Terrorangriffs entwickeln konnte. Vergleichte man allerdings die Präsidentschaft George W. Bush zu Beginn seiner Amtszeit mit dem Stil seines Vorgängers Bill Clinton, werden auch dort schon große Veränderungen in der amerikanischen Außenpolitik sichtbar. Diese wirkten sich vor allen auf das Verhältnis zwischen Europa und den Vereinigten Staaten aus.

3.1. Die Veränderung der transatlantischen Beziehungen unter George W. Bush

Als George W. Bush im Jahre 2000 zum 43. Präsident der Vereinigten Staaten gewählt wurde, bedeutete das für Europa²⁴ in erster Linie eine Umgestaltung der transatlantischen Beziehungen. „*Wollen wir, dass die Europäische Union ein Erfolg wird?*“ Diese provokante Frage stellte Bush im Jahr 2001 bei einem Treffen, das ihn auf seinen ersten offiziellen Besuch in Europa vorbereiten sollte.²⁵ Während frühere Präsidenten, allen voran Bill Clinton Befürworter der Europäischen Integration gewesen waren, stellten sich führende Politiker der neuen Bush- Administration die Frage, ob ein geeintes Europa im nationalen Interesse der Vereinigten Staaten läge. Aufgrund der mangelnden außenpolitischen Abstimmung der EU-Länder untereinander und der militärischen Asymmetrie zu den Vereinigten Staaten, kam man zu dem Schluss, dass bilaterale Allianzen zu einzelnen europäischen Ländern für die USA vorteilhafter seien.²⁶ Eine weitere Veränderung in den transatlantischen Beziehungen war der Bedeutungsverlust, welchem sich Europa in der neuen Regierung ausgesetzt sah. Ash stellt diesbezüglich fest: „*Aus der luftigen Höhe von Amerikas neuer globaler Dominanz betrachtet, mochte der alte Kontinent für Politiker, die keine besonderen Bindungen nach Europa hatten, wie einer unter vielen wirken.*“²⁷

---

²⁴ Aus vereinfachenden Gründen wird von einem Europa gesprochen und nicht spezifisch auf die einzelnen Länder eingegangen.

²⁵ Ebda.

²⁶ Ebda.

²⁷ Ebda.

Im Gegensatz zu seinem Amtsvorgänger wies Bush kaum Kenntnis über Europa auf. Clinton hingegen hatte unter anderem in Oxford studiert und zahlreiche Aufsätze zur europäischen Politik verfasst. In seiner Studienzeit bereiste er viele europäische Länder und nahm während des Vietnamkrieges an Anti- Kriegsdemonstrationen in London teil. Ash bemerkt über Clinton: „*Einmal abgesehen von seiner baptistischen Religiosität, äußerte sich der internationalistische, wohlfahrtsorientierte, sozial und sexuell liberal eingestellte Altachtundsechziger Bill Clinton wie ein Europäer.*“²⁸ Aufgrund des mangelnden Wissens über Europa beurteilte George W. Bush die politische Situation stark nach dem Eindruck, den die jeweiligen Regierungschefs auf ihn machten. Speziell für Deutschland war das von Nachteil. Während Bill Clinton und Gerhard Schröder sich auch wegen ihrer Vergangenheit politisch nahe standen, hatte George W. Bush nichts mit der liberalen Altachtundsechziger-Generation gemein. Noch abgeneigter zeigte er sich gegenüber dem grünen Außenminister Joschka Fischer. Laut Bushs ehemaligem Redenschreiber Davis Frum, bezeichnete er grüne Politiker im Privaten als „*grüngrüne Limabohnen*“.²⁹ Das mag sich auf den ersten Blick etwas banal anhören, aber es macht eines mit Sicherheit deutlich: zwischen einigen europäischen Regierungen und den Vereinigten Staaten unter einem Präsidenten Bush lagen, ideologisch gesehen, Welten.

3.2. Die Kursänderung der Bush-Regierung in wichtigen außenpolitischen Feldern vor dem 11. September 2001

Ideologische Differenzen zu Europa wurden besonders durch zwei außenpolitische Themen sichtbar, zu denen Bush früh eine

---

²⁸ Ash: *Freie Welt*, S. 138. Ash sagt zutreffend, dass Clintons „europäisches“ Verhalten von den Republikanern gehasst wurde: „Americas Kulturrevolution der 1960er hatte mittlerweile ihre Gegenrevolution hervorgebracht. Während der 1990er Jahre wurde die Kluft zwischen diesen beiden Americas immer tiefer. Jonah Goldberg z. B., ein erklärter Gegner Clintons und der Europäer, prägte den Begriff „käsefressende Kapitulationsaffen“, um die Franzosen zu beschreiben. (S. 138).

²⁹ Ash: *Freie Welt*, S. 140.

deutliche Stellung bezog: Umweltschutz und Ausbau der Landesverteidigung. Mit großem Schrecken mussten die Europäer hinnehmen, dass die Vereinigten Staaten aus dem Kyoto-Protokoll ausstiegen. Bush vertrat die Meinung, dass sich die Vorschriften des Kyoto-Protokolls negativ für die USA auswirken würden, da diese zukünftig mehr und nicht weniger Energie brauchen würden.³⁰ Die Präferenz zur Erweiterung der Landesverteidigung, dem Aufbau eines nationalen Raketenabwehrsystems im Weltall, machte Bush schon bei seiner Antrittsrede deutlich: „*Wir bauen eine Abwehr auf, die jeder Herausforderung standhält.*“³¹ Verwunderlich ist dies keineswegs. Im Jahr 2000 war bereits unter dem Namen „*Rebuilding America's Defenses*“ eine Arbeit der neokonservativen Denkfabrik *The Project for a New American Century* entstanden, die detailliert die Erhöhung der Militärausgaben zum Ausbau der militärischen Stärke der USA forderte.³² Einige der Architekten dieser Schrift, wie der damalige Vorsitzende der Weltbank Paul Wolfowitz beispielsweise, hatte seit der Präsidentschaft George W. Bushs im Pentagon oder im Büro des Vizepräsidenten Dick Cheney gearbeitet. Die Entscheidung der Bush-Administration, die Gunst der Stunde zu nutzen und die USA militärisch weiter auszubauen, war somit längst vor dem 11. September des Jahres 2001 gefallen.³³ Die Regierung hat das Ziel verfolgt, den einzigartigen Supermachtstatus der USA zu erhalten und zu erweitern. Folglich sahen sie vertragliche Bindungen mit anderen Staaten im Bereich der

12

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

---

³⁰ Ash: *Freie Welt*, S. 144. Allerdings scheint sich eine langsame Kursänderung in der Umweltpolitik von George W. Bush zu verzeichnen. Aufgrund der verheerenden Stürme der letzten Jahre, steigt auch innerhalb der Regierung die Angst vor dem Klimawandel. In der Rede zur Lage der Nation vom Januar 2006 stellte Bush diesbezüglich ein Programm zur Förderung von Biobenzin vor. State of the Union Adress vom 31. Januar 2006.

³¹ Ash: *Freie Welt*, S. 144.

³² Donnelly, Thomas/Kagan, Donald, Gary Schmitt: *Rebuilding America's Defenses. Strategy, Forces and Resources. A Report of the Project for the New American Century*. September 2000. Im Internet: <http://globalresearch.ca/articles/NAC304A.html> (Stand: 17.12.2012)

³³ Ash: *Freie Welt*, S. 145.

Wie Veränderte der 11. September 2001 die amerikanische Aussenpolitik
von George W. Bush?

Rüstungskontrolle als hinderlich an. Czempiel stellt fest, dass die Rüstungskontrolle als kooperativ gehandhabte Teilweltordnung im amerikanischen Kongress schon seit längerem auf zunehmende Skepsis gestoßen war. Trotzdem hätten die Präsidenten daran festgehalten.³⁴ Bush hingegen war der erste Präsident, welcher kooperative Vereinbarungen in der Rüstungskontrolle gegen eine unilaterale Sicherheitsgewährleistung ersetzen wollte. Die operative Politik der Bush-Regierung unterstrich diese Haltung: Sie stieg aus einer Reihe geplanter oder bereits bestehender Abkommen aus. Zu nennen sind hier der Vertrag zur Kontrolle des weltweiten Kleinwaffenhandels, der Vertrag zur Ächtung von Landminen und die Konvention über biologische und chemische Waffen.³⁵ Darüber hinaus signalisierte Bush die Absicht zum Ausstieg aus dem ABM-Vertrag.³⁶ Der bekannte Journalist Charles Krauthammer, ein Befürworter dieser Politik, bezeichnete sie als „*neuen Unilateralismus*“ und schrieb in der Washington Post: „*Nach einer Dekade, in der Prometheus sich als Pygmäe ausgegeben hat, ist eine Regierung endlich willens und bereit, die amerikanische Handlungsfreiheit und das Primat der amerikanischen Interessen durchzusetzen.*“³⁷ Bush änderte auch die außenpolitische Haltung der USA gegenüber großen Konflikten der Gegenwart. Während Clinton die „Sonnenscheinpolitik“ Südkoreas unterstützte und Nordkorea sich Anfang des Jahres 2001 zu einem vertraglichen Verzicht auf Testprogramme für Langstreckenverträge und die Herstellung von Massenvernichtungswaffen bereit erklärt hatte, torpedierte Bush diese Politik, indem er die mögliche Abmachung als überprüfungswürdig bezeichnete.³⁸ Auch wollte der neue Präsident

13

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20

---

³⁴ Czempiel, Ernst-Otto: *Weltpolitik im Umbruch. Die Pax Americana, der Terrorismus und die Zukunft der internationalen Beziehungen*. 3. Aufl. München 2003. S. 92. (Künftig zitiert: Czempiel: Weltpolitik.)

³⁵ Ebda.

³⁶ Dieses geschah dann am 13. Juni 2002, nachdem die USA sechs Monate zuvor die Absichtserklärung diesbezüglich gegeben hatten.

³⁷ Ash: Freie Welt, S. 145.

³⁸ Czempiel: Weltpolitik, S. 103.

Clintons Bemühungen, einer Lösung des Nahost- Konflikts näher zu kommen, nicht fortsetzen, sondern das amerikanische Engagement einschränken. Die neue Regierung sah nicht in der Auseinandersetzung der Israelis und Palästinenser den größten Unruheherd des Nahen Ostens, sondern in Saddam Hussein.³⁹ Es ist müßig, darüber zu spekulieren, wie sich die transatlantischen Beziehungen und die Weltpolitik unter einem Präsidenten Al Gore entwickelt hätten. Kein Präsident der Vereinigten Staaten hätte nach den Ereignissen vom 11. September 2001 zum normalen politischen Tagesgeschäft übergehen können. Allerdings deuten Al Gores Handlungen als Vizepräsident in der Clinton- Administration auf eine Sichtweise der Welt und der transatlantischen Beziehungen hin, die sich eindeutig von der George W. Bushs unterschieden hätte.⁴⁰

4. Der 11. September 2001 und die Entstehung einer neuen außenpolitischen Strategie der Vereinigten Staaten

Zu Beginn ihrer Amtszeit war die Bush-Administration in vielen Politikfeldern, auch in der Außenpolitik keineswegs so entschlossen, wie es vielleicht den Anschein gemacht hat. Vielmehr zeichnete sie sich durch eine kohärente Handlungsweise aus. Grund dafür waren die unterschiedlichen Strömungen innerhalb der Republikanischen Partei, die Bush vereinen musste. Ash schreibt dazu, dass Bushs Regierung von starken Persönlichkeiten in Schlüsselpositionen in unterschiedliche Richtungen gelenkt wurde.⁴¹ Zu ihnen gehörte Colin Powell im Außenministerium, Donald Rumsfeld im Pentagon und Dick Cheney als Vizepräsident. Der Außenminister verkörperte den traditionellen Republikanismus im Kabinett. Powell wollte amerikanische Ziele durch eine, wie er es formulierte, „*Strategie der Partnerschaft*“ verwirklichen.⁴² Rumsfeld und Cheney wiederum können dem amerikanischen

---

³⁹ Das wird im Folgenden noch ausführlicher dargestellt.

⁴⁰ Ebda.

⁴¹ Ebda.

⁴² Ash: *Freie Welt*, S.142.

Wie Veränderte der 11. September 2001 die amerikanische Aussenpolitik
von George W. Bush?

Nationalismus zugerechnet werden.⁴³ Ihr Ziel war es, die USA zu einer unverletzlichen, wirtschaftlich und militärisch dominanten Macht zu machen. Dabei beinhaltet ihr Denken allerdings keine ideologische Agenda für die Umgestaltung anderer Regionen.⁴⁴ Dafür sieht sich wiederum eine dritte Strömung innerhalb der Administration verantwortlich: die sogenannten Neokonservativen, zu denen der bereits erwähnte Paul Wolfowitz gehört. Neokonservative gelten als sehr zielorientierte Denker, die gemäß ihrer Ideologie den Nahen Osten im Sinne amerikanischer Werte und Interessen umstrukturieren wollen. Neokonservative zeigen eine stark ausgeprägte Ablehnung gegenüber multilateraler Einbindungen der USA und wollen ihr Hauptziel, die Stabilisierung und Ausweitung der Zone des liberalen Friedens, notfalls durch politische und militärische Alleingänge der USA verwirklicht sehen.⁴⁵ Einige Mitglieder der Bush-Administration wie beispielsweise Cheney und Wolfowitz sind in den 80er Jahren bereits für die Regierung Ronald Reagans tätig gewesen. Vergleicht man die Politik Reagans mit der Bush-Politik lassen sich deutlich Parallelen erkennen. Genau wie Bush propagierte Reagan eine Erweiterung des Rüstungshaushaltes und setzte sich für einen Ausbau der militärischen Macht der Vereinigten Staaten ein.⁴⁶ Eine Politik der massiven Erhöhung des Militärbudgets mit gleichzeitiger Kürzung der Sozialausgaben ist

---

⁴³ Eine große Diskrepanz zwischen Rumsfeld und Powell wird besonders in ihrer unterschiedlichen Haltung über den Rechtsstatus der Gefangenen in Guantanamo deutlich. Während der Verteidigungsminister es ablehnte, diese als Kriegsgefangene gemäß der Genfer Konventionen zu behandeln, verwies Powell darauf, dass diese Haltung den Grundsatz der Gegenseitigkeit verletze und die rechtmäßige Behandlung amerikanischer Soldaten im Ausland gefährde. Greenberg, Karen: Der lange Weg zur Grausamkeit. In: Süddeutsche Zeitung Nr. 138 vom 18/19. Juni 2005. S. 13.

⁴⁴ Ash: *Freie Welt*, S. 143.

⁴⁵ Krause, Joachim: Multilaterale Ordnung oder Hegemonie. Zur transatlantischen Debatte über die weltpolitische Neuordnung. In: *APUZ*: B 31- 32/ 2003. S. 6-14.

⁴⁶ Czempiel: Weltpolitik, S. 96-108. Große Gemeinsamkeiten lassen sich vor allem in der politischen Rhetorik der beiden Präsidenten erkennen, Diese kennzeichnet sich durch ein ausgeprägtes Freund- Feind-Denken, das die Welt ganz einfach in „Gut und Böse“ einteilt, wobei die Vereinigten Staaten natürlich die Rolle des „Guten“ verkörpern.

aber in Zeiten des Friedens nicht leicht durchzusetzen. Das musste auch Bush jr. im Juni 2001 erkennen, als die Regierung den geplanten Verteidigungsetat für das am 1. Oktober beginnende Haushaltsjahr vorlegte. Dieser sah eine Steigerung um sieben Prozent auf 329 Milliarden Dollar vor. 8,3 Milliarden Dollar der Ausgaben waren dabei für die Erforschung und Entwicklung des Raketenabwehrsystems vorgesehen. Der Kongress lehnte allerdings den Haushaltsentwurf ab, da er entweder zu einem Haushaltsdefizit oder wie gesagt zu massiven Kürzungen der Sozialausgaben geführt hätte.⁴⁷ Czempiel stellt diesbezüglich fest, dass bei gleich stabil bleibender Außenpolitik, es der Regierung schwer gefallen wäre, die notwendigen Gelder für ihr gewünschtes Aufrüstungs- und Raketenabwehrprogramm zu bekommen.⁴⁸ Anders ausgedrückt: Den USA als einzig verbliebener Supermacht fehlte der notwendige Gegner bzw. Der notwendige Feind, der die Politik Bushs gerechtfertigt hätte.⁴⁹ Der 11. September 2001 änderte diese Situation und machte die USA zu einer „Weltmacht vor neuer Bedrohung“.⁵⁰ Wie die kommenden Kapitel zeigen, hatte diese neue Bedrohungsicht weitreichende Folgen für die Außenpolitik der Vereinigten Staaten. Einerseits konnten bereits bestehende Aspekte akzentuiert werden und andererseits wurden neue Punkte in das außenpolitische Konzept aufgenommen, die vorher nur Beachtung bei Teilen der Administration bekommen hatten.

16

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

---

⁴⁷ Czempiel: *Weltpolitik*, S. 100.

⁴⁸ Ebd.

⁴⁹ Wilzewski, Jürgen: Die Bush-Doktrin, der Irakkrieg und die amerikanische Demokratie. In: APUZ B45/2004. S. 25. Wilzewski schreibt noch: „Nach dem Ende des Ost-West-Konflikts kam es zu einem verstärkten Tauziehen zwischen Präsident und Kongress. Die USA waren eine „Weltmacht ohne Gegner“, was auch bedeutete, dass jener Bedrohungszusammenhang entfallen war, der von den usamerikanischen Präsidenten jahrzehntelang dazu benutzt worden war, um ihren Führungsanspruch in der Formulierung der amerikanischen Weltpolitik zu begründen. In der Folge wurde die Bestimmung nationaler Interessen zunehmend durch einen „tug-of-war“ zwischen Weißem Haus und Kapitol berührt, zumal das Interesse der US-amerikanischen Öffentlichkeit an außenpolitischen Themen deutlich nachgelassen hatte.“ (S. 25).

⁵⁰ Ebd.

4.1. Wie interpretierte die Bush-Administration den 11. September und was waren die Gründe dafür?

Der Anschlag auf das World Trade Center am 11. September 2001 ist, um mit den Worten von Harald Müller zu sprechen, keine Zeitenwende gewesen wie es beispielsweise der 9. November 1989 gewesen ist. Dieser hatte die weltpolitische Epoche beendet, welche fast 50 Jahre die Staaten dieser Erde in zwei Blöcke geteilt hatte.⁵¹ Nichtsdestotrotz ist der 11. September ein Novum in der Geschichtsschreibung gewesen. Eine terroristische Gruppierung hatte nicht mit Waffen, sondern mit der Umfunktionierung gewöhnlicher Passagierflugzeuge, das mächtigste Land der Welt angegriffen. Das Gefühl der asymmetrischen Verwundbarkeit war für die amerikanische Gesellschaft ein traumatisches Erlebnis.⁵²

Rudolf beschreibt dies folgendermaßen: „Gegen weitreichende sowjetische/russische Nuklearwaffen waren die USA zwar seit Jahrzehnten verwundbar; doch aufgrund der wechselseitig gesicherten Vernichtungsfähigkeit handelte es sich um eine symmetrische Konstellation, die die Abschreckung des potentiellen Gegners ermöglichte.“⁵³

Die Fragen nach den politischen Konsequenzen, welche die Vereinigten Staaten aus dem Terrorangriff ziehen sollten, wurden von der Bush- Administration schnell beantwortet. Der politische Diskurs wurde dabei eindeutig von der neokonservativen Elite bestimmt, welche als Reaktion auf den 11. September den „globalen Krieg gegen den Terror“ forderten.⁵⁴ Die neokonservative Interpretation wurde von

---

⁵¹ Müller, Harald: *Supermacht in der Sackgasse? Die Weltordnung nach dem 11. September*. Bonn 2003. S. 11.

⁵² Rudolf, Peter: George W. Bushs außenpolitische Strategie. *SWP-Studie*. September 2005. Im Internet: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/studien/2005_S25_rdf_ks.pdf (Stand: 17.12.2012). S. 7. (Künftig zitiert: Rudolf: Strategie.)

⁵³ Rudolf: Strategie, S. 7.

⁵⁴ Ebda. Czempiel bemerkt noch, dass es in der Bush- Administration zweifelsohne verschiedene Interpretationsmöglichkeiten des 11. Septembers gegeben hat: „Es kann sicher unterstellt werden, dass in der Administration George W. Bushs über die richtige Deutung der Katastrophe des 11. Septembers lange und kontrovers

George W. Bush übernommen und mit aller Deutlichkeit vertreten. Präsidenten haben in außenpolitischen Fragen allgemein eine bevorzugte Stellung, um ihre Sichtweise der Öffentlichkeit zu präsentieren. So wurde der „globale Krieg gegen den Terror“ zu dem, was in der Kommunikationswissenschaft als „frame“ bezeichnet wird. Rudolf bezeichnet damit einen Deutungsrahmen, der Fakten einen Zusammenhang verleiht, Ereignisse strukturiert und Prioritäten setzt.⁵⁵ Was sich der Präsident unter diesem Deutungsrahmen im Einzelnen vorstellte, machte er in seiner Rede im Kongress vom 20. September 2001 deutlich. In seiner Ansprache bereitete er das amerikanische Volk auf einen langen, nie zuvor da gewesenen Krieg vor: „*Our response involves far more than instant retaliation and isolated strikes. Americans should not expect one battle, but a lengthy campaign, unlike any other we have ever seen. It may include dramatic strikes, visible on TV, and covert operations, secret even in success. We will starve terrorists of funding, turn them one against another, drive them from place to place, until there is no refuge or nor rest.*“⁵⁶ Um diesen Krieg gegen den internationalen Terrorismus gewinnen zu können, forderte Bush den Einsatz aller nationalen Ressourcen: „*We will direct every resource at our command – every means of diplomacy, every tool of intelligence, every instrument of law enforcement, every financial influence, and every necessary weapon of war.*“⁵⁷ Hieraus wird ersichtlich, dass die Bezeichnung „Krieg“ mehr als nur eine metaphorische Bedeutung hatte.

---

nachgedacht und diskutiert worden ist, die weit über den Tag hinaus nachwirken. Ihre Spuren lassen sich in den öffentlichen Verlautbarungen einzelner Minister, vor allem des amerikanischen Außenministers Colin Powell, deutlich erkennen.“ (S. 120).

⁵⁵ Rudolf: Strategie, S. 7. Er sagt weiter: „Deutungsrahmen dienen der Definition von Problemen und der Diagnose ihrer Ursachen. Sie geben Beurteilungsmaßstäbe an die Hand, offerieren Lösungen und wirken auf diese Weise mit bei der Konstruktion politischer Realität.“ (S. 7).

⁵⁶ The White House: Address to a Joint Session of Congress and the American People. 20. September 2001. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html> (Stand: 19.12.2012).

⁵⁷ Ebda.

Der Einsatz aller nationaler Ressourcen erfolgt normalerweise nur in einer Lage, die man mit dem Begriff des „Krieges“ in Verbindung bringt.⁵⁸ Um die Größenordnung des künftigen Konflikts zu beschreiben, zog Bush einen Vergleich zwischen internationalem Terrorismus und totalitären Ideologien des 20. Jahrhunderts, wie dem Faschismus oder dem Nationalsozialismus. In selbiger Rede erklärte Bush nicht nur dem Terrorismus globaler Reichweite den Krieg, sondern auch den Staaten, die ihm Unterstützung boten. Afghanistan wurde in diesem Zusammenhang als wichtigster Entstehungsort von Terrorismus festgelegt. Bush sah eine enge Verbindung zwischen dem afghanischen Taliban-Regime und dem Terrornetzwerk Al-Kaida: „*The leadership of al Qaeda has great influence in Afghanistan and supports the Taliban regime in controlling most of that country. In Afghanistan, we see al Qaeda's vision for the world.*“⁵⁹ Czempiel meint diesbezüglich, dass zwar sowohl familiäre als auch politische Beziehungen zwischen Mitgliedern von Al-Kaida und Taliban bestünden, diese aber kein Produkt des Terrornetzwerks seien. Vielmehr seien die Taliban das Ergebnis der pakistanischen Politik, die das in Afghanistan nach dem Auszug der Sowjetunion herrschende Chaos ausgenutzt habe, um mit der Entsendung der „Gotteskrieger“ dort ein den Interessen Pakistans willfähiges Regime zu errichten.⁶⁰ In seiner Rede vom 20. September 2001 lokalisierte Bush insgesamt 60 Länder, in denen Al-Kaida Terroristen zu finden seien. Diese Länder, kündigte er an, würden künftig als feindliche Regime der USA behandelt werden, falls sie sich der Förderung des Terrorismus schuldig machen würden.⁶¹ Aus dieser

---

⁵⁸ Rudolf: *Strategie*, S. 8.

⁵⁹ The White House: Address to a Joint Session of Congress and the American People. 20. September 2001. Im Internet:<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html> (Stand: 19.12.2012).

⁶⁰ Czempiel: *Weltpolitik*, S. 112.

⁶¹ The White House: Address to a Joint Session of Congress and the American People. 20. September 2001. Im Internet:<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html> (Stand: 19.12.2012).

Haltung wird ein wichtiger Punkt ersichtlich: Bush deutete den Terrorismus als staatszentriertes Problem. Die Konsequenz dessen charakterisierte Czempiel folgendermaßen: „*Was außergewöhnlich am 11. September gewesen war, wurde auf diese Weise eingebettet in das gewohnte, traditionelle Paradigma der Verteidigung.*“⁶²

Als nächstes verschob die Bush-Administration den politischen Diskurs in eine Richtung, welche Massenvernichtungswaffen mit Terroristen bzw. mit terroristischen Staaten in Verbindung brachte. Damit folgte die Interpretationslinie der bereits existierenden „rogue state“-Debatte, welche sich seit den frühen 1990iger Jahren im sicherheitspolitischen Diskurs durchgesetzt hatte. Der Begriff „Schurkenstaat“ bezeichnet demnach ein Land, das in den Besitz von Massenvernichtungswaffen kommen will, den Terrorismus unterstützt und amerikanischen Interessen in diesen Regionen zuwider handelt.⁶³ Die Bush- Administration argumentierte folgendermaßen: „*Einige den Terrorismus unterstützende Staaten streben den Besitz von Massenvernichtungswaffen an oder besitzen sie bereits, Terrorgruppen gieren nach diesen Waffen und würden sie ohne Gewissensbisse einsetzen. Wir wissen, dass diese Waffen in den Händen von Terroristen zu Erpressung, Völkermord und Chaos führen würden.*“⁶⁴ Diese Argumentationslinie war vor allem für ein außenpolitisches Ziel der neokonservativen Gruppe in der Bush-Regierung wichtig: der

---

⁶² Czempiel: Weltpolitik, S. 112.

⁶³ Rudolf: *Strategie*, S. 8. „Diese Stigmatisierung bestimmter Staaten [...] baute auf die Rhetorik der Reagan-Administration auf, die in ihrem Kampf gegen den Terrorismus das „outlaw“-Konzept eingeführt hatte. Wurde ein Staat erstmals in die Kategorie der „Schurkenstaaten“ eingeordnet, dann blieb kaum mehr als eine Politik der Eindämmung und Isolierung möglich, selbst vorsichtige Schritte zu einem kooperativen Ansatz waren der Kritik ausgesetzt.“ (S.8).

⁶⁴ The White House: President Thanks World Coalition for Anti-Terrorism Efforts. 11. März 2002. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/03/20020311-1.html> (Stand: 23.12.2012). Diese Vermutung resultiert aus einer Meinung, dass terroristische Gruppe nur in wenigen Fällen ohne staatliche Unterstützung in den Besitz von Massenvernichtungswaffen kommen können.

Beseitigung Saddam Husseins im Irak. In der „*State of the Union Adress*“ vom Januar 2002 hatte Bush den Irak, den Iran und Nordkorea als eine „*Achse des Bösen*“ bezeichnet und schuf damit eigens für diese Staaten eine neue Bedrohungskategorie.⁶⁵ Ihnen konnte zwar keine direkte Verbindung zum Al-Kaida-Netzwerk nachgewiesen werden, doch die Möglichkeit des Besitzes von Massenvernichtungswaffen machte sie zu einer potentiellen Gefahr für die Vereinigten Staaten.⁶⁶ Die Rede gab darüber hinaus auch Aufschluss über weitere außenpolitische Vorstellungen der Bush-Administration.

Vor allem der ursprüngliche Wunsch der Regierung nach einer Erweiterung der militärischen Stärke der USA bekam neuen Aufschwung: „*We have spent more than a billion dollars a month and we must be prepared for future operation. (...) We need to replace aging aircraft and make our military more agile, to put our troops anywhere in the world quickly and safely. (...) My budget includes the largest increase in defense spending in two decades – because while the price of freedom and security is high, it is never too high.*“⁶⁷ Diese Visionen, welche die Regierung ja bereits vor dem 11. September gehabt hatte, konnten erst durch das furchtbare Attentat verwirklicht werden. Der Bush-Administration eröffnete sich, getragen durch die Zustimmung des Kongresses und der amerikanischen Bevölkerung, ein kaum vorstellbarer Handlungsspielraum. Sichtbar wurde das unter anderem in der im Februar 2003 veröffentlichten „Nationalen Strategie für die Bekämpfung des Terrorismus“.⁶⁸ Diese, auch „4D strategy“ (Defeat,

---

⁶⁵ The White House: The President's State of the Union Adress. 29. Januar 2002. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> (Stand: 23.12.2012).

⁶⁶ Czempiel: *Weltpolitik*, S. 117.

⁶⁷ President's State of the Union Adress. 29. Januar 2002. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>. (Stand: 23.12.2012).

⁶⁸ The White House: National Strategy for Combating Terrorism. Februar 2003. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/02/20030214-7.html>. (Stand: 23.12.2012).

Deny, Diminish and Defend) genannt, zeigt den so genannten Paradigmenwechsel von einer reaktiven zu einer proaktiven amerikanischen Politik in der Terrorismusbekämpfung recht deutlich.⁶⁹

Das Strategiepapier bringt folgende Ziele zum Ausdruck: erstens sollen Terroristen und terroristische Organisationen bekämpft und ausgeschaltet, zweitens soll ihnen die Unterstützung durch Staaten entzogen, drittens soll der strukturelle und ideelle Nährboden für den Terrorismus dezimiert und viertens sollen die USA und ihre Bevölkerung sowohl zu Hause als auch im Ausland geschützt werden.⁷⁰ Fakt ist, wie bereits erwähnt, dass jeder Präsident der Vereinigten Staaten nach dem 11. September nicht zum normalen politischen Tagesgeschäft hätte übergehen können und wahrscheinlich wäre auch eine reaktive Politik in der Terrorismusbekämpfung für die Bevölkerung und die politische Elite nicht ausreichend gewesen. Was allerdings im Zuge der Ausdeutung des 11. Septembers geschah, war keine differenzierte Analyse der politischen Ursachen des Terrorangriffs. Die Bush-Regierung hingegen vermischte unterschiedliche Gefahren und Risiken zu einer „*monolithischen Bedrohung*“⁷¹ Dadurch wurde die anfängliche Priorität, das Al-Kaida-Netzwerk auszuschalten, verwässert.⁷² Hinzu kommt, dass dem Konflikt durch Begriffe wie „*Achse des Bösen*“ beispielsweise eine moralische Seite zugestanden wurde und er demzufolge eine metaphysische Qualität bekam.⁷³

Das Resultat dessen war eine „entpolitisierte Interpretation“ des Terrorismus.⁷⁴ „*We are in a conflict between good and evil, and America will call evil by its name. By confronting evil and lawless*

---

⁶⁹ Rudolf: Strategie, S. 9.

⁷⁰ The White House: National Strategy for Combating Terrorism, Februar 2003. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/02/20030214-7.html> . (Stand: 23.12.2012).

⁷¹ Rudolf: Strategie, S. 9.

⁷² Ebda.

⁷³ Czempiel: Weltpolitik, S. 119.

⁷⁴ Rudolf: *Strategie*, S. 9.

*regimes, we do not create a problem; we reveal a problem. And we will lead the world in opposing it.*⁷⁵ Bush stellte die Bedrohung durch den Terrorismus als einen Kampf zwischen Gut und Böse dar, in welchem es um die Verteidigung der Werte der zivilisierten Welt ginge. Die Vereinigten Staaten sahen dabei sich selbst als Garant für die Bewahrung von Freiheit, Demokratie und Frieden und darüber hinaus als Retter dieser Welt an. Warum Präsident Bush eine derartige Interpretation vornahm, kann wahrscheinlich nur in seiner Sozialisation durch die politische Kultur der Südstaaten begründet sein. Diese zeichnet sich vor allem durch einen auffälligen evangelikalischen Fundamentalismus mit einer starken Neigung zum Militarismus aus. Hinzu kommt, dass Bush ein Freund von klaren moralischen Entscheidungen und komplexen Zusammenhängen eher abgeneigt ist.⁷⁶ Auch darf nicht die Zweckmäßigkeit dieser Interpretation vergessen werden, da ein großer Teil der republikanischen Wähler der Christlichen Rechten zuzurechnen ist.⁷⁷ Diesen Menschen ist eine metaphysische Auslegung von Politik, in welcher die Bibel als Handlungsrahmen dient, nicht fremd.⁷⁸ Czempiel bemerkt noch, dass diese Zuordnung den Konsens der amerikanischen Gesellschaft für die Außenpolitik von Bush mobilisieren könne: *„Wenn Präsident Bush den Kampf gegen den Terrorismus in das gesellschaftliche Selbstverständnis der amerikanischen Außenpolitik implantieren konnte, wonach sie stets auf die Verbreitung von Frieden, Demokratie und Wohlstand ausgerichtet war, ließ sich die öffentliche Zustimmung leicht erreichen.“*⁷⁹

Das alles erklärt bis jetzt allerdings nicht, warum Bush und seine

---

⁷⁵ The White House: President Bush Delivers Graduation Speech at West Point. 1. Juni 2002. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html> (Stand: 27.12.2012)

⁷⁶ Rudolf: Strategie, S. 9.

⁷⁷ Die Mitglieder der Christlichen Rechten sind allerdings erst zu Zeiten Ronald Reagans zu der Republikanischen Partei gewechselt. Zuvor waren sie zumeist Anhänger der Demokratischen Partei gewesen.

⁷⁸ Czempiel: Weltpolitik, S. 119.

⁷⁹ Ebda.

Administration das Deutungsschema des „*Global war on terror*“ fast „flächendeckend“ und kritiklos in der Bevölkerung und in der politischen Elite durchsetzen konnten. Um das zu verstehen, muss man den so genannten „rally around the flag“-Effekt berücksichtigen, der nach dem 11. September die gesamte amerikanische Gesellschaft erfasst hatte. Allgemein wird damit ein enormer Machtgewinn und Vertrauensvorsprung des Präsidenten und der Exekutive bezeichnet, die nach einem für die USA dramatisch verlaufenden internationalen Ereignis einsetzen.⁸⁰ Dieses Phänomen resultiert zum einen aus der Symbolkraft des Präsidentenamtes als Garant der nationalen Einheit und zum anderen aus dem Selbstverständnis des Weißen Hauses. Der damalige Pressesprecher Ari Fleischer sagte diesbezüglich im November 2001: „*Aufgrund der Art und Weise, wie unsere Nation konstituiert ist, liegt die politische Macht in Kriegszeiten hauptsächlich in den Händen der Exekutive.*“⁸¹ Die innenpolitischen Möglichkeiten, die Bush daraus erwachsen sind, werden im Folgenden besprochen.

4.2. Was waren die innenpolitischen Folgen des 11. Septembers?

Wenn man sich Meinungsumfragen nach dem 11. September anschaut, wird deutlich, wie sehr Bush von dem „rally around the flag“-Effekt profitiert hat. Unmittelbar vor dem Anschlag lag Bushs Zustimmungsrate in der Bevölkerung bei 51%. Direkt danach, genau am 15. September, konnte er einen Zuwachs von über 30% auf 86% in der Gunst der Bürger verzeichnen.⁸² Nicht nur, dass dies der höchste jemals gemessene Anstieg in Meinungsumfragen gewesen war, eine Woche

---

⁸⁰ Braml, Josef: Vom Rechtsstaat zum Sicherheitsstaat? Die Einschränkung persönlicher Freiheitsrechte durch die Bush- Administration. In: *APUZ*: B 45/ 2004. S.8. (Künftig zitiert: Braml: Rechtsstaat.)

⁸¹ Milbank, Dana: In War, It's Power to the President, In: *Washington Post* vom 20.11.2001. S. A1. John Ashcroft wurde diesbezüglich noch deutlicher, als er im Kongress sagte: „Ich hoffe auch, dass der Kongress die Amtsgewalt des Präsidenten respektiert, den Krieg gegen den Terrorismus zu führen und unsere Nation und ihre Bürger mit der ganzen ihm von der Verfassung zgedachten und vom amerikanischen Volk anvertrauten Machtfülle zu verteidigen.“ Zitiert nach Rudolf: Strategie, S. 9.

⁸² Z.B. Umfrage des Center for Public Service der Brooking Institution vom 30.5.2002.

später bekam Bush mit 90% den größten Wert an Zustimmung, den je ein Präsident in der USA erlangt hatte.⁸³ Dieser Erfolg von Bush hielt dazu noch länger an als jemals zuvor. Selbst ein Jahr nach dem Anschlag waren die Werte höher als vor dem 11. September. Braml weist zurecht darauf hin, dass dies ein erstaunlicher Vorgang gewesen sei, wenn man die niedrige Legitimation des Präsidenten durch die Wahl im Jahre 2000 berücksichtige.⁸⁴ Verschiedene Meinungsumfragen zeigen, dass sich das Vertrauen in den Präsidenten besonders auf seine institutionelle Funktion als Obersten Befehlshaber im Krieg gegen den Terrorismus bezog.⁸⁵ Faktisch gesehen hatte George W. Bush einen absoluten Machtanspruch im „Krieg gegen den Terror“, da er völlige Entscheidungsfreiheit in der Ausübung seiner Kompetenzen als „Commander in Chief“ beanspruchte.⁸⁶ Vorteile brachte ihm diese Stellung besonders in außen- und sicherheitspolitischen Fragen gegenüber dem Kongress ein. In Zeiten einer derartigen Krise hat der Kongress nicht die politische Macht den Präsidenten zu kritisieren, da sonst der Garant der Nationalen Einheit und der Handlungsfähigkeit in Frage gestellt werden würde.⁸⁷ Einige Mitglieder der Regierung Bush, wie beispielsweise Verteidigungsminister Rumsfeld oder Vizepräsident Cheney, hatten sich gleich zu Beginn ihrer Amtszeit explizit für eine Stärkung der Exekutive und eine Zurückdrängung der Rolle des Kongresses ausgesprochen. So behauptete Dick Cheney im Januar 2002: „*I have repeatedly seen an erosion of powers and the ability of the President of the United States to do his job. [...] We are weaker today as an institution because of the unwise compromises that have been made over the last 30 to 35 years.*“⁸⁸ Einige Wissenschaftler

---

⁸³ Rudolf: *Strategie*, S. 10.

⁸⁴ Braml: *Rechtsstaat*, S. 8- 9.

⁸⁵ Ebda.

⁸⁶ Rudolf: *Strategie*, S. 11

⁸⁷ Braml: *Rechtsstaat*, S. 9.

⁸⁸ Barshay, Jill: Risk enough for all in Walker vs. Cheney. In: *CQW*, 60 (2002)9. S. 565. Cheney spielt in diesem Zitat auf seine Zeit innerhalb der Nixon- Administration, in welcher er ja den Zusammenbruch präsidentieller Macht miterlebte, an.

sprechen in diesem Zusammenhang von einer Erneuerung der so genannten „imperialen Präsidentschaft“, jenem Begriff, der von Arthur Schlesinger in den 1970er Jahren geprägt worden war.⁸⁹ Wie groß die Macht des Präsidenten tatsächlich war, zeigte sich im Oktober 2002, als der Kongress mit großer Mehrheit (im Repräsentantenhaus mit 296 zu 113 und im Senat mit 77 zu 23 Stimmen) die Vollmacht für den Einsatz des amerikanischen Militärs im Irak beschloss. Der Kongress erteilte dabei seine Zustimmung für jegliche Maßnahmen gegen den Irak, handele es sich dabei nun um die Durchsetzung aller wichtigen UN-Resolutionen oder die Verteidigung der nationalen Sicherheit der Vereinigten Staaten gegen die vom Irak ausgehenden Gefahren.⁹⁰ De facto hatte Präsident Bush dadurch einen Blankoscheck für sein Vorgehen gegen den Irak bekommen.⁹¹ Darüber hinaus eröffnete sich George W. Bush, dem „Kriegspräsidenten“, eine enorme parteipolitische Chance. Auf der einen Seite ermöglichte der Krieg gegen den Terror“ die verschiedenen Fraktionen innerhalb der Republikanischen Partei auf eine Linie zu bringen, auf der anderen Seite konnte der Vertrauensbonus, den die Bush-Administration in der Außen- und Sicherheitspolitik gegenüber den Demokraten besaß, bis in den Wahlkampf von 2004 getragen werden. Erstmals seit 1972 war die Bedeutung der Außen- und Sicherheitspolitik für die Wahl höher gewesen, als die Bedeutung der Wirtschaftspolitik.⁹² Trotz allem lies sich nicht leugnen, dass zu Beginn des Wahljahres 2004 die Kritik an der Außenpolitik der Bush-Administration zunahm. Die permanente Krise im Irak und steigende Opferzahlen seitens der Amerikaner ließen die überparteiliche Zustimmung langsam bröckeln. So sagte der damalige demokratische Präsidentschaftskandidat und spätere Außenminister unter dem

26

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

⁸⁹ So z.B. Wilzewski, Jürgen: Die Bush-Doktrin, der Irakkrieg und die amerikanische Demokratie. In: *APUZ*: B 45/ 2004. S. 25. (Künftig zitiert: Wilzewski: Bush-Doktrin.)

⁹⁰ Rudolf: *Strategie*, S. 12.

⁹¹ Rudolf vergleicht dieses Vorgehen mit der „Tonking-Resolution“ aus dem Jahre 1964, als der Kongress dem damaligen Präsidenten Johnson einen Blankoscheck für seine Maßnahmen in Vietnam gegeben hatte. (S. 12.).

⁹² Rudolf: *Strategie*, S. 11.

gegenwärtigen US-Präsidenten Barrack Obama John Kerry während des Wahlkampfes in 2004 über die Außenpolitik der Bush-Administration, dass sie die arroganteste, unfähigste, rücksichtsloseste und ideologischste Außenpolitik der modernen Geschichte sei.⁹³ Wie aber genau sehen nun die einzelnen Bestandteile der Außenpolitik der Bush-Administration nach dem 11. September aus?

4.3. Die außenpolitische Strategie der Vereinigten Staaten nach dem 11. September

Die außenpolitische Strategie der Bush-Administration, die sich nach dem Terroranschlag entwickelt hat, besteht im Grunde genommen aus vier Prinzipien: der Bewahrung der einzigartigen Machtposition, der strategischen Unabhängigkeit, der „Erstschlagsdoktrin“ und dem demokratischen Transformationsprozess des Nahen und Mittleren Ostens.⁹⁴ Während ja die ersten beiden Punkte gleich zu Beginn der Bush-Präsidentschaft zentrale Aspekte des außenpolitischen Programms gewesen waren, konnten die anderen beiden Elemente erst im Zeichen des 11. Septembers aufgenommen werden. Vor allem das idealistische Konzept der Neokonservativen, nämlich die Verbreitung von Demokratie und Freiheit, hatten in der anfänglichen Programmatik von Präsident Bush keinen Platz gefunden. Die Tatsache, dass sich nach dem 11. September die neokonservative Interpretation des Anschlags durchgesetzt hatte, war zwei wichtigen Aspekten zu verdanken gewesen. Zum einen schien das strategische Konzept des „Globalen Krieges gegen den Terror“ Antworten auf alte und neue Gefahren gleichermaßen zu bieten und zum anderen waren neokonservative Gedanken im politischen Diskurs nicht fremd, wie das Strategiepapier „*Rebuilding Amerika's Defenses*“ unter anderem gezeigt hat.⁹⁵ Schaut man sich die einzelnen Bestandteile der außenpolitischen Strategie an, wird man feststellen, dass diese für sich genommen nicht neu in der

---

⁹³ Rudolf: Strategie, S. 12.

⁹⁴ Rudolf: Strategie, S.13.

⁹⁵ Ebda.

Geschichte der amerikanischen Außenpolitik waren. Das wirklich Progressive an dem Entwurf, ist vielmehr die deutliche Akzentuierung der einzelnen Ziele und ihre Zusammenstellung zu einem außenpolitischen Konzept.⁹⁶ Laut Ikenberry könne man diese Strategie zusammenfassend als einen „*Hegemonialismus mit imperialen Implikationen*“ bezeichnen.⁹⁷

4.3.1. Der Erhalt der amerikanischen Suprematie

Seit den 30er und 40er Jahren des letzten Jahrhunderts verfolgen die Vereinigten Staaten eine Politik, die das Ziel hat, die einzigartige Machtstellung der Vereinigten Staaten zu sichern. Michael Mastanduno hat für diese Kontinuität in der amerikanischen Außenpolitik den so genannten Begriff der „grand strategy of primacy“ eingeführt.⁹⁸ Rudolf beschreibt dieses Verhalten folgendermaßen: „*Kennzeichnend für diese Grundorientierung ist das Bestreben, Amerikas Rolle als dem eigenen Selbstverständnis nach „wohlwollender Hegemon“ zu erhalten*“.⁹⁹

Unter der Bush-Administration wurde dabei besonders die militärische Überlegenheit der USA postuliert. Diese gilt in der Regierung einerseits als Garant für internationale Stabilität und andererseits als Voraussetzung für mögliche Veränderungen des internationalen Systems. Bush verdeutlichte diese Einstellung in seiner Rede in West Point am 1. Juni 2002: „*Competition between great nations is inevitable, but armed conflict in our world is not. More and more, civilized nations find ourselves on the same side -- united by common dangers of terrorist violence and chaos. America has, and intends to keep, military strengths beyond challenge, thereby, making the destabilizing arms races of other eras pointless, and limiting rivalries*

---

⁹⁶ Ebda.

⁹⁷ Ikenberry, John: America's Imperial Ambition. In: *Foreign Affairs*, 81 (September/Oktober 2002) S. 44-60.

⁹⁸ Mastanduno, Michael: Preserving the unipolar Moment: Realist Theories and U.S. Grand Strategy after the Cold War. In: *International Security*, 21 (Frühjahr 1997) 4, S. 49-88.

⁹⁹ Rudolf: Strategie, S. 15.

to trade and other pursuits of peace.”¹⁰⁰ Interpretiert man die Worte Bushs richtig, so sieht er die militärische Überlegenheit der Vereinigten Staaten als Bedingung für die Garantie einer friedlichen Weltordnung. Diese Haltung wird in der Politikwissenschaft allgemein als Theorie der „hegemonialen Stabilität“ bezeichnet.¹⁰¹ Verfolgt man diesen Gedankengang weiter, wird auch ersichtlich, warum die Bush-Administration gegenüber multilateraler Einbindungen negativ eingestellt ist: Multipolarität gilt in ihren Augen als destabilisierend für das internationale System.¹⁰² Das Streben nach militärischer Suprematie gewinnt darüber hinaus durch den Aspekt der „Präemptionsdoktrin“ an Bedeutung. Nur mit militärisch überlegenen Streitkräften können die Vereinigten Staaten vorbeugende Maßnahmen durchführen, wie sie in der Erstschlagsdoktrin angekündigt worden sind. Wie die amerikanische Militärmacht konzipiert sein müsse, um diesen Anforderungen gerecht zu werden, machte Rumsfeld mit seiner angestrebten Militärreform deutlich: eine stärkere Gewichtung der Homeland Defense, Mittel zum Schutz gegen asymmetrische Bedrohungen und vor allem die Verbesserung der Möglichkeit zu zielgenauen Angriffen aus größerer Entfernung.¹⁰³ Die dazu vom Kongress genehmigten finanziellen Mittel waren im Haushaltsjahr 2005 inflationsbereinigt insgesamt um 35% höher als vor dem 11. September. Zusammen genommen stiegen die Ausgaben für die Verteidigung, militärische Operationen und Landesverteidigung um 513 Milliarden Dollar.¹⁰⁴ Das Interessante an diesen Ausgaben war allerdings die Tatsache, dass diese Mittel nicht komplett in die Terrorismusbekämpfung geflossen sind. Das Center für Strategic and Budgetary Assessments stellte in diesem Zusammenhang fest: „*Der Schwerpunkt dieser Leistungen liegt auf der Aufrechterhaltung*

---

¹⁰⁰ The White House: President Bush Delivers Graduation Speech at West Point. 1. Juni 2002. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html> (Stand: 27.12.2012)

¹⁰¹ Rudolf: *Strategie*, S. 16.

¹⁰² Ebda.

¹⁰³ Rudolf: *Strategie*, S. 17.

¹⁰⁴ Ebda.

*und Verbesserung der Fähigkeit des US-Militärs konventionelle Kriege gegen regionale militärische Mächte zu führen.*¹⁰⁵ Czempiel hatte ja bereits darauf hingewiesen, dass die USA auf die neue terroristische Bedrohung in herkömmlicher Weise reagierten, indem sie daraus einen zwischenstaatlichen Konflikt gemacht haben.¹⁰⁶ Eines der zentralen Probleme der amerikanischen Außenpolitik in den genannten Punkten ist vor allem das mangelnde Mitspracherecht anderer Nationen. Die Voraussetzung einer so genannten „wohlwollenden Hegemonie“ ist vor allem die Anerkennung multilateraler Mechanismen. Die Bush-Regierung sieht allerdings nicht die Notwendigkeit, ihre eigenen Interessen auf Kosten derartiger Prinzipien einzuschränken.

4.3.2. Die Bewahrung strategischer Unabhängigkeit

Das Verhältnis der Vereinigten Staaten zum internationalen Engagement ist bereits erwähnt worden. Ergänzend sollte bezüglich der außenpolitischen Strategie noch einiges gesagt werden. Um die strategische Beschaffenheit der amerikanischen Außenpolitik zu beschreiben, reicht das Prinzip des Unilateralismus nicht aus. Besser wäre den Begriff des so genannten „selektiven oder instrumentellen Multilateralismus“ zu gebrauchen. Was damit im Einzelnen gemeint ist, wird durch die operative Außenpolitik der USA deutlich. Die Bush-Administration verfolgt dabei die Devise, so weit wie möglich unilateral vorzugehen und multilaterale Handlungsweisen nur bei Bedarf zu nutzen.¹⁰⁷ Ein gutes Beispiel für diese Prämisse war die Feststellung Donald Rumsfelds am 27. September 2001 in der New York Times gewesen, als er die Unterstützung eines festen Bündnisses im Kampf gegen den Terror ablehnte. Seiner Meinung nach würde künftig nicht eine Koalition die Mission bestimmen, sondern die

---

¹⁰⁵ Zitiert nach Rudolf: *Strategie*, S. 17.

¹⁰⁶ U.a. Czempiel: *Weltpolitik*, S. 112.

¹⁰⁷ Krell, Gert: Arroganz der Macht, Arroganz der Ohnmacht: Die Weltordnungspolitik der USA und die transatlantischen Beziehungen. In: *APUZ*: B 31-32/ 2003. S. 28-29. (Künftig zitiert: Krell: Macht.)

Mission würde die Koalition definieren.¹⁰⁸ Die Aussage des Verteidigungsministers beschrieb so genannte Ad-hoc-Koalitionen. Ihr Merkmal war die Zusammenarbeit verschiedener Staaten mit der Absicht, bestimmte Ziele zu erfüllen. Dabei gaben aber die Zielabsichten die Beschaffenheit der flexiblen Koalitionen vor.¹⁰⁹ Zusammenfassend kann man über multilaterale Zusammenarbeit mit den Vereinigten Staaten sagen, dass diese nur funktioniert, wenn dabei zum einen amerikanische Interessen nicht eingeschränkt werden und zum anderen die Option zum alleinigen Handeln weiterhin bestehen bleibt. Aus diesem Grund stoßen vertraglich geregelte Institutionen, welche die Möglichkeit haben die Souveränität der USA einzuschränken, auf Ablehnung. Das beste Beispiel dafür ist der Umgang Amerikas mit den Vereinten Nationen: „Jeglichen Versuchen, die VN zur Einschränkung der außenpolitischen Handlungsfreiheit zu nutzen, erteilen sie eine Absage.“¹¹⁰ Die Vereinigten Staaten sehen ganz im Gegenteil multilaterale Organisationen vor allem als Instrument, ihre außen- und sicherheitspolitischen Vorstellungen durchzusetzen. Die Auffassung, welche die USA über multilaterale Organisationen haben, ist ideologisch gesehen dem Realismus zuzurechnen. Demnach versuchen alle Staaten internationale Institutionen für ihre eigenen spezifischen Zwecke zu nutzen. Für die USA ergebe sich daraus, dass schwächere Staaten über multilaterale Einrichtungen die amerikanische Macht einschränken. In der „National Defense Strategy“ vom März 2005 wurde dieser

---

¹⁰⁸ Czempiel: *Weltpolitik*, S. 131.

¹⁰⁹ Rudolf: *Strategie*, S. 19. Eine derartig ausgerichtete Zusammenarbeit wird am Beispiel der so genannten Proliferation Security Initiative (PSI) deutlich. „Die Bush-Administration sieht in der PSI eine neue, mustergültige Form der multilateralen Zusammenarbeit. Denn bei dieser Initiative handelt es sich, wie von amerikanischer Seite immer wieder betont wird, nicht um eine formelle, vertraglich begründete Organisation, sondern um eine Reihe von „Aktivitäten“, um „Partnerschaften“ der USA mit anderen Staaten, die sich auf das gemeinsame Ziel verpflichtet haben, den Transport von Massenvernichtungswaffen, Trägersystemen und entsprechendem Material zwischen Staaten und nichtstaatlichen Akteuren zu unterbinden, die im Hinblick auf das Ziel der Nichtverbreitung als problematisch gelten.“ (S.19).

¹¹⁰ Rudolf: *Strategie*, S. 20.

Sachverhalt folgendermaßen beschrieben: „*Our strength as a nation state will continue to be challenged by those who employ a strategy of the weak using international fora, judicial processes, and terrorism.*“¹¹¹ In diesem Zusammenhang ist sicherlich auch die ablehnende Haltung der Vereinigten Staaten gegenüber dem Internationalen Strafgerichtshof zu sehen. Im Jahre 2002 wurde der so genannte „*American Service Member Protection Act*“ rechtskräftig. Dieses Gesetz erlaubte dem Präsidenten der USA eine militärische Befreiung von US-Staatsbürgern durchzuführen, die sich in Den Haag vor dem ICC verantworten mussten. Darüber hinaus ist den amerikanischen Behörden eine Zusammenarbeit mit dem ISS verboten.¹¹² Völkerrechtler werteten diese Einstellung seitens der USA als Versuch, sich über das Völkerrecht zu stellen und das geltende Prinzip der Gleichheit zu ignorieren.¹¹³ Rudolf kommt ferner noch zu dem Schluss, dass diese Politik den Anschein erwecke, die Vereinigten Staaten würden die völlige Freiheit beanspruchen, ihre Streitkräfte einzusetzen, ohne dass ein unabhängiges internationales Gremium das Recht hätte, dieses zu hinterfragen.¹¹⁴ Wenn man an die Ereignisse nach dem 11. September denkt, liegt diese Vermutung nahe.

4.3.3. Die präventive Selbstverteidigung

Kaum ein außenpolitisches Thema der USA wurde so erbittert diskutiert wie die sogenannte „*Bush-Doktrin*“, dem Teil der Nationalen Sicherheitsstrategie (NSS) vom September 2002, welcher sich mit der präventiven Selbstverteidigung befasst.¹¹⁵ „*We will disrupt and destroy*

¹¹¹ United States Department of Defense: The National Defense Strategy of the United States of America. März 2005. S. 5. Im Internet: www.defenselink.mil/news/Mar2005/d20050318nms.pdf (Stand: 03.01.2013.)

¹¹² United States Department of State: American Service Member Protection Act. Juli 2002. Im Internet: <http://www.state.gov/t/pm/rls/othr/misc/23425.htm>. (Stand: 03.01.2013).

¹¹³ Krell: *Macht*, S. 29.

¹¹⁴ Rudolf: *Strategie*, S. 20.

¹¹⁵ Zur nationalen Sicherheitsstrategie der Bush-Administration: Krause, Joachim/Irlenkaeuser, Jan/Benjamin Schreer: Wohin gehen die USA? Die neue nationale Sicherheitsstrategie der Bush- Administration. In: APUZ: B 48/2002. S. 40-

terrorist organisations by defending the United states, the American people, and our interest at home and abroad by identifying and destroying the threat before it reaches our borders. While the Unites States will constantly strive to enlist the support of the international community, we will not hesitate to act alone, if necessary, to exercise our right of self-defense by acting preemptively against such terrorist, to prevent them from doing harm agaist our people and our country."¹¹⁶ In der NSS vom September 2002 brachte die Bush-Administration ihren Willen zum Ausdruck, militärisch präventiv gegen „terroristische Organisationen“, den „Terrorismus fördernde Staaten“ und „Schurkenstaaten“ vorzugehen. De facto waren Präventivschläge in der amerikanischen Außenpolitik nichts Neues. Schon Clinton hatte vorsorglich Anlagen, die zur Herstellung von Massenvernichtungswaffen dienten, ausschalten lassen. Diese Vorgehen waren aber Teil einer Außenpolitik, deren Strategie immer noch auf Eindämmung und Abschreckung beruhte.¹¹⁷ Über 50 Jahre lang waren diese beiden Elemente das Zentrum der deklaratorischen Außenpolitik der USA gewesen. Mit der NSS aus dem Jahre 2002 verabschiedete sich die Bush-Administration von diesen Prinzipien und ersetzte sie durch den Grundsatz des militärischen Erstschlags. Die Begründung dessen war die Annahme, dass Abschreckung als Verteidigungsmaßnahme nur gegenüber Status-quo orientierten Staaten und risikoscheuen Feinden nützlich sei.¹¹⁸ Bush hat allerdings diese herkömmlichen Verteidigungsschritte für Schurkenstaaten nicht mehr angebracht und wirkungslos gehalten: „*After September 11, the doctrine of containment*

---

46. Das Papier enthält sowohl Passagen zur Prävention, als auch zur Präemption. Unter Prävention versteht man militärische Maßnahmen, die gegen eine unmittelbar drohende Gefahr gerichtet sind. Als präemptives Verhalten bezeichnet man militärische Maßnahmen, die einer vermuteten Gefahr in der Zukunft entgegenwirken sollen.

¹¹⁶ The White House: The National Security Strategy of the United States of America. September 2002. S. 6. Im Internet: <http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (Stand: 03.01.2012)

¹¹⁷ Wilzewski: *Bush- Doktrin*, S. 26.

¹¹⁸ Ebda.

*just doesn't hold any water, as far as I am concerned.*¹¹⁹ Die Konsequenz des 11. Septembers war ein neues Verständnis legitimer Selbstverteidigung in den USA. Dieses wurde dann in der NSS in Form der Prävention und Präemption eingeführt. Unter Völkerrechtlern war die Präventivschlag-Strategie der Bush- Administration umstritten. Artikel 51 der VN-Charta sieht das Recht auf Selbstverteidigung eines Staates nur im Fall eines bewaffneten Angriffs vor. Darüber hinaus wurde er zum Zweck formuliert, einseitige Gewaltanwendung auf ein Minimum zu beschränken, was sich auch gegen Präventivschläge interpretieren lässt.¹²⁰ Darüber hinaus war die Bush-Doktrin für das internationale Recht eine echte Belastungsprobe, da sie de facto die souveräne Gleichheit der Staaten in Frage gestellt hat.¹²¹ Die USA nahmen für sich das Recht in Anspruch, unter bestimmten Bedingungen so genannte Schurkenstaaten militärisch anzugreifen und möglicherweise die dort bestehende Regierung zu beseitigen. Ein Zusammenhang zwischen der Bush-Doktrin und dem Irakkrieg lag auf der Hand. Auch wenn Außenminister Powell behauptete, dass es sich beim Irak nicht um einen Anwendungsfall der Bush-Doktrin handeln würde, konnte dieser Vorwurf nicht entkräftet werden. Präsident Bush trug sein Übriges dazu bei, vergleicht man seine an den Irak gerichtete „Ultimatumsrede“ vom 17. März 2003. Er forderte die amerikanische Souveränität ein, zu entscheiden, wann militärische Macht zum Zweck der nationalen Sicherheit einzusetzen sei, um künftigen Bedrohungen zuvorzukommen: *„We are now acting because the risks of inaction would be far greater. In one year, or five years, the power of Iraq to inflict harm on all free nations would be multiplied many times over. With these capabilities, Saddam Hussein and his terrorist allies could*

34

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

---

¹¹⁹ Rudolf: *Strategie*, S. 21. Rudolf beschreibt den Paradigmenwechsel in der amerikanischen Außenpolitik folgendermaßen: „Der strategische Bruch gegenüber dem früheren sicherheitspolitischen Konzept liegt in der Delegitimierung von Eindämmung und Abschreckung, eine Delegitimierung, die in der öffentlichen Debatte in den USA stattgefunden hat, aber [...] auch im Kopf des Präsidenten.“ (S. 21).

¹²⁰ Ebd.

¹²¹ Rudolf: *Strategie*, S. 22.

choose the moment of deadly conflict when they are strongest. We choose to meet that threat now, where it arises, before it can appear suddenly in our skies and cities”¹²² Interessanterweise wurde der Irakkrieg gegenüber dem VN-Sicherheitsrat nicht mit präventiver Selbstverteidigung begründet, sondern durch die Verletzung der Abrüstungsverpflichtungen seitens des Iraks legitimiert. In der offiziellen Stellungnahme der USA gegenüber dem VN-Gremium wurde darauf hingewiesen, dass aufgrund der Nichteinhaltung der Abrüstungsverpflichtungen der 1991 geschlossene Waffenstillstand mit dem Irak hinfällig geworden sei.¹²³ Im Nachhinein stellten sich alle erhobenen Vorwürfe gegen den Irak, also die fortgesetzte illegale Entwicklung von Massenvernichtungswaffen und die Verbindung zum Al-Kaida-Netzwerk, als falsch und bewusst konstruiert heraus.¹²⁴ Daraus ergab sich die Frage, was die Vereinigten Staaten mit dem Krieg wirklich beabsichtigten. Rudolf verweist diesbezüglich auf den geopolitischen Kern der Präventivkriegslogik hin: „*Der Bush-Administration ging es darum, in einer günstigen Situation einer möglichen späteren Veränderung der militärischen Machtbalance zu Ungunsten der Vereinigten Staaten zuzukommen und auf diese*

---

¹²² <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030331-4.html> (Stand: 03.01.2012)

¹²³ Rudolf: *Strategie*, S. 22.

¹²⁴ An dieser Stelle sei auf die von Colin Powell gehaltene Rede vor dem VN-Sicherheitsrat vom 5. Februar 2003 hingewiesen. Dort versuchte der damalige Außenminister die Welt vor laufender Kamera von der Schuld Saddam Husseins zu überzeugen. Die Geheimdienstinformationen, welcher er benutzt hatte, stellten sich ebenfalls als falsch heraus. Powell bezeichnete später diese Rede als einen seiner größten politischen Fehler. Wie die Regierung Bush und auch die Regierung Blair die Öffentlichkeit bewusst belogen, belegt ein Protokoll über ein Treffen zwischen Premierminister Blair und sicherheitspolitischen Experten in der Downing Street am 23. Juli 2002. Dieses Protokoll, was die Sunday Times am 1. Mai 2005 veröffentlicht hatte, lässt nur eine Schlussfolgerung zu: Sowohl Bush als auch Blair hatten nur ein Ziel, nämlich die Beseitigung Saddam Husseins. Dafür nahmen sie auch in Kauf, Geheimdienstinformationen zu frisieren, um den Diktator bedrohlicher erscheinen zu lassen. Aus: Kirchner: Thomas: Dichtung und Wahrheit. In: Süddeutsche Zeitung. Nr. 129 vom 8. Juni 2005. S. 11.

*Weise zu verhindern, dass der Irak den Status quo in einer aufgrund der dortigen Energieressourcen weltpolitisch und weltwirtschaftlich zentralen Region bedroht.*¹²⁵

Gestärkt wurden diese Überlegungen noch von der Überzeugung, dass ein Regimewechsel im Irak zu einer für die USA günstigen Veränderung des gesamten Nahen und Mittleren Ostens führen würde.¹²⁶ Die Zustimmung des Kongresses und der Bevölkerung erzielte die Bush- Administration, indem sie den Irakkrieg in den Deutungsrahmen des „Globalen Kriegs gegen den Terror“ einfügte. Der Irak wurde aufgrund der von der Regierung hergestellten Verbindung zwischen Terrorismus, Massenvernichtungswaffen und Schurkenstaaten zum perfekten Ziel, da die konstruierten Vorwürfe genau in dieses Schema passten. Die zu erwartenden Widerstände gegen Präventivschläge in einer Demokratie wie die der USA konnten wegen der übertriebenen Bedrohungskulisse nach dem 11. September leicht ausgeschaltet werden.¹²⁷

4.3.4. Die Förderung von Freiheit und Demokratie

In der Einleitung dieser Arbeit wurde auf den offensichtlichen Widerspruch der amerikanischen Außenpolitik hingewiesen. Grob skizziert sieht dieser folgendermaßen aus: Realistisch-geopolitisch in der Wahrnehmung von möglichen Bedrohungen gegen die Vereinigten Staaten, liberal-wilsonalistisch in der Rhetorik und den Ordnungsvorstellungen.¹²⁸ Diese Zweideutigkeit wurde zu einem Hauptmerkmal der amerikanischen Außenpolitik nach 1945. Unter George W. Bush kamen die idealistischen Elemente, wie bereits erwähnt, erst im Zuge der Ausdeutung des Anschlages auf das World Trade Center durch die Neokonservativen zur Geltung. Daraus ergeben

---

¹²⁵ Rudolf: *Strategie*, S. 23.

¹²⁶ Ebda.

¹²⁷ Eine Analyse der Debatten im Kongress macht deutlich, dass der Terroranschlag des 11. Septembers die Bedrohungswahrnehmung beeinflusste und dadurch die Bereitschaft, künftigen Gefahren vorzubeugen, anstieg. Dazu Krell: *Macht*, S. 23-25.

¹²⁸ Schweigler: *Außenpolitik*, S. 410.

sich folgende Gegensätze in der Außenpolitik unter George W. Bush nach dem 11. September: Einerseits unterstützt die amerikanische Regierung autoritäre Regime im Nahen Osten und in Asien, welche den USA ihre Unterstützung im Kampf gegen den Terrorismus zugesagt haben.¹²⁹ Andererseits wurde die Demokratieförderung in den arabischen Ländern zum außenpolitischen Ziel der Bush-Administration erklärt.¹³⁰ Die Unterstützung des Demokratisierungsprozesses im Nahen und Mittleren Osten basiert auf der Annahme, dass in Staaten, deren Bevölkerungen politisch kein Mitspracherecht haben und die wirtschaftlich stagnieren, die Tendenz zum Extremismus steigt. Anders ausgedrückt heißt das für die Bush-Regierung: autoritäre arabische Staaten ohne wirtschaftliche Entwicklung sind die Ursache für die Entstehung des Fundamentalismus. Radikal-islamische Gruppen richten sich dann im Folgenden gegen die Vereinigten Staaten, da sie das Sinnbild ihrer verhassten Werte seien.¹³¹ Diese monokausale Begründung greift gewiss zu kurz, da sie den vielfältigen Ursachen der

---

¹²⁹ Jüngstes Beispiel dafür ist der Empfang des aserbaidjanischen Präsidenten İlham Aliyev im Weißen Haus Ende April dieses Jahres. Bekannt für sein autokratisches Regime, hatten die USA im November 2005 noch aufgrund der unfairen Parlamentswahlen mit Sanktionen gedroht. Dazu wird es wohl jetzt nicht mehr kommen, weil Aserbaidschan strategisch für die Vereinigten Staaten zu wichtig geworden ist. Seit einigen Monaten wird Öl aus dem Kaspischen Meer durch eine neue Pipeline gepumpt. Diese geht von Baku über georgisches Gebiet bis in das türkische Ceyhan, ohne dabei russische oder iranische Regionen zu betreffen.

¹³⁰ The White House: President Bush Discusses Iraq Policy at Whitehall Palace in London. 19. November 2003. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/11/20031119-1.html> (Stand: 04.01.2013). In dieser Rede, welche Bush am 19. November 2003 in London gehalten hat, bezog er sich ausdrücklich auf Präsident Wilson. Er forderte die globale Ausbreitung der Demokratie als einen Garanten für Frieden und Sicherheit. Laut Bush solle dabei der Nahe und Mittlere Osten regionaler Schwerpunkt sein. In dieser Rede geht Bush auch auf die Fehler vergangener amerikanischer Außenpolitik ein und verspricht, dass die gängige Methode der Tolerierung von Unterdrückung zugunsten der regionalen Stabilität beendet werde. Darüber hinaus ginge es ihm nicht um die Oktroyierung der Demokratie in diesen Regionen, sondern um die Unterstützung von Reformen.

¹³¹ Rudolf: *Strategie*, S. 27.

Entstehung des Extremismus nicht gerecht wird. Allerdings ist sie in der Hinsicht hilfreich, als dass sie nicht die amerikanische Außenpolitik in den arabischen Regionen als möglichen Grund für den dort ansässigen Hass gegen die Vereinigten Staaten zulässt.¹³² Die vor allem deklaratorische Forcierung der Demokratieverbretung in den arabischen Regionen muss auch unter zwei wichtigen Aspekten betrachtet werden: zum einen möchten die Vereinigten Staaten das dort vorherrschende Bild, sie seien nur am Status-quo dieser Gebiete interessiert, verändern. Zum anderen solle sie einen zusätzlichen Legitimationsrahmen für den gewaltsamen Regimewechsel im Irak liefern.¹³³ Für Bush spielte der Irak im Demokratisierungsprozess der arabischen Länder eine zentrale Rolle. Hierbei kommt die so genannte „Demokratische Domino Theorie“, welche von neokonservativen Politikern vertreten wird, ins Spiel. Laut deren Annahme könne ein „befreiter“ Irak katalytisch für die demokratische Veränderung der gesamten Region wirken. Darüber hinaus solle das Land als Exempel für die Vereinbarkeit von islamischen und demokratischen Werten gelten.¹³⁴ Viele der führenden Politiker vertraten die Ansicht, dass demokratische Transformation in den arabischen Ländern keineswegs unmöglich sei, da historisch gesehen, Tyranneien der islamischen Welt fremd seien.¹³⁵ Die Bush-Administration verfolgte nicht das Ziel, eine bestimmte Form von Demokratie, wie etwa die westliche, in die arabischen Länder zu transportieren. Auch wurden die speziellen kulturellen und wirtschaftlichen Voraussetzungen in der Region nicht außer Acht gelassen. Aus diesem Grund sah die Bush- Administration vorläufig drei Punkte, die im

---

¹³² Ebda.

¹³³ Ebda.

¹³⁴ Ebda.

¹³⁵ Rudolf: *Strategie*, S. 28. Sie folgen dabei der Meinung des bekannten Orientalisten Bernard Lewis, dessen Ideen nach dem 11. September vor allem für Cheney und Wolfowitz von großer Bedeutung waren. Lewis vertritt die These, dass die Sicherheit der USA von der amerikanischen Stärke in den arabischen Regionen abhängig sei. Darüber hinaus entspringe der Antiamerikanismus nicht dem Verhalten der USA, sondern entstehe aufgrund eigener Mängel.

demokratischen Transformationsprozess verwirklicht werden müssen, als entscheidend an: den Ausbau von „*unabhängiger Zivilgesellschaft*“, Verbesserung „*grundlegender Regierungspraktiken*“ und die Umsetzung freier und fairer Wahlen in größerem Umfang.¹³⁶ Die Regierung Bush war sich darüber im Klaren, dass sich die demokratische Transformation aus den eigenen Kräften der einzelnen arabischen Länder entwickeln musste. Deswegen verfolgen sie die Strategie, durch Unterstützung des wirtschaftlichen und politischen Wandels auf den demokratischen Prozess Einfluss zu nehmen. Beispiele für diese Politik gibt es zahlreiche. Sie werden im politischen Sprachgebrauch als *Middle East Initiative* bezeichnet.¹³⁷ Zu nennen wären vor allem die sogenannte Partnerschafts-Initiative für den Nahen Osten und Nordafrika, kurz MEPI, welche von Vizepräsident Cheney am 12. Dezember 2005 vorgestellt wurde und die von Präsident Bush im Mai 2003 angekündigte Absicht, eine Freihandelszone (Middle East Free Trade Area, kurz MEFTA) bis zum Jahr 2013 zu errichten.¹³⁸ Die operative Politik der Bush-Administration setzte dabei hauptsächlich auf Maßnahmen, welche die bestehenden Machtstrukturen nicht direkt beeinflussten. Ihr Anliegen beschreibt Rudolf folgendermaßen: „*Mit wirtschaftlichen Reformen, die dem üblichen liberalen Ansatz verpflichtet sind, soll die Entwicklung eines privaten Sektors stimuliert und die Herausbildung einer vom Staat nicht in hohem Maße abhängigen Elite und Mittelschicht gefördert werden.*“¹³⁹ Indirekte Maßnahmen, welche die wirtschaftliche und politische Entwicklung fördern, um den Demokratisierungsprozess anzutreiben, sind in den arabischen Ländern nicht neu. Lange vor dem 11. September ist das bereits die europäische Strategie gewesen. Diese wurde aber seitens der Vereinigten Staaten oftmals nicht für Ernst genommen.¹⁴⁰ Viele

---

¹³⁶ Ebda.

¹³⁷ Rudolf: *Strategie*, S. 28.

¹³⁸ Ebda.

¹³⁹ Rudolf: *Strategie*, S. 29.

¹⁴⁰ Ebda.

Kritiker aus dem liberalen Lager warfen der Bush-Administration eine große Diskrepanz zwischen deklaratorischer und operativer Politik der Unterstützung des demokratischen Wandels vor. Tatsächlich erweise sich die Rhetorik in der Bush- Regierung wesentlich dramatischer, als die tatsächlich betriebene Politik. Doch darf nicht außer Acht gelassen werden, dass auch die rhetorischen Elemente nicht ihr Ziel verfehlt haben: einerseits haben sie zum Wandel des außenpolitischen Diskurses bezüglich des Nahen und Mittleren Ostens in den USA beigetragen und andererseits haben sie den Druck für eine langfristige amerikanische Außenpolitik, die der Demokratie und der Freiheit verpflichtet ist, erhöht. Im März 2005 wurde unter dieser Prämisse der so genannte ADVANCE Democracy Act in beiden Häusern des Kongresses eingereicht. Mit diesem Gesetz soll erreicht werden, dass sich die amerikanische Außenpolitik institutionell verstärkt auf die Unterstützung demokratischer Transformation festlegt.¹⁴¹

5. Fazit

Der Anschlag am 11. September 2001 auf das World Trade Center hatte weitreichende Folgen für die Außenpolitik der Vereinigten Staaten. Die kollektive Traumatisierung der amerikanischen Gesellschaft durch das Bewusstsein asymmetrischen Gefahren ausgesetzt zu sein, führte zu einer proaktiven Haltung in der Terrorismusbekämpfung. Das Kennzeichen dieser Veränderung war die erneute Priorität einer an „worst case“-Annahmen orientierten Sicherheitspolitik.¹⁴² Parallel dazu wurde die institutionelle Funktion des Präsidenten in außenpolitischen Krisenzeiten derart ausgebaut, dass einige Politikwissenschaftler von einer Erneuerung der „imperialen Präsidentschaft“ sprachen. Einher ging dieser Prozess mit einem gravierenden Bedeutungsverlust des Kongresses in außenpolitischen Fragen. Die neokonservative Ausdeutung des 11. Septembers im Sinne des „Globalen Krieges gegen den Terror“ führte zu einem strategischen Paradigmenwechsel, der zum einen

---

¹⁴¹ Rudolf: *Strategie*, S. 30.

¹⁴² Rudolf: *Strategie*, S.5.

Wie Veränderte der 11. September 2001 die amerikanische Aussenpolitik
von George W. Bush?

durch die „Bush Doktrin“ und zum anderen durch die wertorientierte Außenpolitik sichtbar wurde. Zusammenfassend kann man sagen, dass die außenpolitische Strategie der Vereinigten Staaten sich in ihrer Totalität erst aufgrund des 11. Septembers entwickeln konnte. Kurz gefasst beruht sie auf vier verschiedenen Prinzipien: Bewahrung der amerikanischen Suprematie, Erhalt der strategischen Unabhängigkeit, offensive präventive Selbstverteidigung und der Förderung von Demokratie und Freiheit. Allerdings trägt der offensichtliche Widerspruch, einerseits autoritäre Regime in Asien und im Nahen Osten zu unterstützen und sich andererseits für die globale Ausbreitung von Demokratie und Freiheit einzusetzen, nicht zur Glaubwürdigkeit dieser Politik bei. Was ist aber nach den verheerenden Folgen des Irakkrieges von der außenpolitischen Strategie der Bush-Administration noch übrig geblieben? Diese Frage war berechtigt, da die traumatisierende Wirkung des 11. Septembers nachlässt und sich George W. Bush zahlreicher Kritik, auch von republikanischer Seite, ausgesetzt sah. Aufgrund der hohen politischen und ökonomischen Kosten des Irakkrieges wurden zunehmend Stimmen laut, die eine Abkehr von der unilateral-imperialen Politik fordern. Konservative Kritiker warfen der Bush- Regierung vor, die außenpolitische Mäßigung der Jahrzehnte nach dem 2. Weltkrieg aufgegeben zu haben und anstelle dessen, der Welt eine „universale demokratische Utopie“ aufzwingen zu wollen.¹⁴³ Das Ergebnis dieser Politik wäre die Schädigung vitaler amerikanischer Interessen. Liberale Kritiker prangerten vor allem die mangelnde Legitimierung der liberal-imperialistischen Vorhaben der Bush-Administration an. Zum einen seien die Vereinigten Staaten nicht so mächtig, als dass sie alleine die internationale Sicherheit garantieren können und zum anderen seien die neokonservativen Ansichten widersprüchlich und weltweit umstritten. Dazu kam, dass die außenpolitische Strategie der Bush-Administration schon im Falle des Iraks nicht funktioniert hat. Das anfängliche Vorhaben der Regierung,

---

¹⁴³ Simes, Dimitri K.: America's Imperial Dilemma. In: *Foreign Affairs*, 82 (November/Dezember 2003) 6. S. 91-102.

innerhalb von sechs Monaten ein funktionierendes Nachfolgeregime aufbauen zu können, wurde sich als illusionär erweisen. Anstelle dessen kam es zu einem völligen Zusammenbruch staatlicher Ordnung und der gesamten Infrastruktur. Der angestrebte „demokratische Dominoeffekt“, der sich ausgehend vom Irak auf die gesamte Region ausweiten sollte, blieb aus. Darüber hinaus wurde der Irak seit dem Ende des Krieges von terroristischen Anschlägen heimgesucht. Längst sprechen führende Nahost-Experten von bürgerkriegsähnlichen Zuständen. Der Rückhalt, den die Regierung für ihre Außenpolitik in der amerikanischen Bevölkerung lange Zeit genoss, sinkt drastisch. Mitte diesen Jahres waren gerade mal 31% der Wähler mit der Amtsführung des Präsidenten einverstanden.¹⁴⁴ Forderungen nach einem Rückzug der Truppen aus dem Irak wurden immer lauter. Wie die USA künftig mit dem Iran und Nordkorea, den anderen beiden Staaten der „Achse des Bösen“ umgehen werden, bleibt abzuwarten. Nach wie vor hält der Präsident der Vereinigten Staaten an dem Bild einer monolithischen Gefahr durch die „Feinde der freien Welt“ fest und glaubt, dass die USA die Pflicht haben, Freiheit und Demokratie in die Welt zu tragen.¹⁴⁵ Darüber hinaus zeigt er immer noch die Entschlossenheit, möglichen Bedrohungen präventiv und präemptiv gegenüber zu treten. Allerdings zeigte die gegenwärtige Politik der ehemalige außenministerin Condoleezza Rice in beiden Fällen Anzeichen multilateralen Vorgehens.

42

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

Summary

The debates have been remaining on the agenda about the American foreign policy. These debates are situated whether the policies are conducted for the ideal of expanding freedom or to consolidate the hegemonic interests. Particularly, after the 9/11 attacks, foreign policy strategies led by George W. Bush emphasize a

---

¹⁴⁴ Spiegel-online: Dramatisches Umfragetief für Bush. 10. Mai 2006. Im Internet: <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,415386,00.html>. (Stand: 16.01.2012)

¹⁴⁵ Rudolf: *Strategie*, S.32.

turning point and a paradigm shift in this context.

The tendency in foreign policy of United States highlights two different approaches, namely, liberal and conservative. Although, these two approaches have quiet different aspects, both have common points regarding to the “realist geopolitics”. Due to this policy, USA has become able to sustain its strategies in Europe, East Asia, and the Gulf countries. Additively, it continued existing as global power both in Europe and Pacific after the Cold War. A salient indicator of this is the expanding of NATO and maintaining the “Strategic Security Partnership” with Japan.

The contradictions within the liberal internationalization and the international conservatism arise out of the priorities of USA’s foreign policy. Liberals assert that USA is the guarantor of democracy and liberty globally, so it should prioritize ethic values over the real politic interests. International conversationalists, on the other hand, underestimate the ethical values for the sake of power policy. The other issue of conflict is the military interventions. International conversationalists support the military in case of a threat which is directed to USA or the allies. When the conditions of intervention are beyond the capability of US or it is hard to derive a public support, they do not support it. Liberal internationalists, on the other hand, keep their distance from the military interventions for ethical reasons, until it is necessary for real-politics.

The terrorist attacks on the World Trade Center on September 11, 2001 prompted salient changes in US foreign policy. Exposing the asymmetric threats caused traumas in Americans’ collective consciousness. Following this, US trended its foreign policy to some shifts in the frame of “pro- active”, “security policy” war on terrorism. The prominent shift became the paradigm shift in national security politics regarding the “worst scenario”, in parallel to the concept of “imperial president” which is expanding authority of president when deemphasizing the Congress’ in foreign policy crisis, highlighted by political scientists.

The interpretation of the 9/11 attacks by American conversationalists as “global war against terrorism” has embodied the strategic alterations, which is also called the “Bush doctrine” and

“foreign policy by values”. It is possible to group this alteration into four subjects: a) the superiority of US, b) protecting the strategic dependence, c) pre-emptive military action, and d) supporting democracy and freedom. Paradoxically, the protection of authoritarian regimes in Asia and in Middle East and supporting the freedom all over the globe create a contradiction.

The study examines the tendency of US foreign policy. Particularly, the alterations in foreign policy was analyzed in relevance of 9/11 attacks and the pre and post Bush administration.

Özet

Amerikan dış politika anlayışıyla ilgili geçmişte ve günümüzde önemli tartışmalar yaşanmaktadır. Bu tartışmalar yürütülen dış politika anlayışının küresel düzeyde demokrasinin ve özgürlüklerin genişlemesi ideali ile mi yürütüldüğü; yoksa bu değerleri kendi hegemonyal çıkarları için mi kullandığı yargısında toplanmaktadır. Özellikle 11 Eylül Saldırısının ardından George W. Bush’un uygulamaya koyduğu dış politika stratejileri bu bağlamda bir dönüm noktasını ve paradigma değişimini işaret etmektedir.

ABD’nin son yıllardaki temel uluslararası yönelimlerinde liberal ve muhafazakâr dış politika anlayışı önem arz etmektedir. Bu iki anlayışın birbirinden oldukça farklı yönleri olmasına rağmen ABD dış politikasında “realist jeopolitik”in ulusal çıkarlar açısından ortak yönleri de bulunmaktadır. Bu politika sayesinde ABD için önemli olan Avrupa, Doğu Asya ve Körfez ülkelerinde kendi politikasının devamlılığı sağlanabilmiştir. Soğuk Savaş döneminden sonra da bu politik anlayış çerçevesinde hem Avrupa hem de Pasifikte küresel güç olarak kalmayı amaçlamıştır. Bunun önemli bir göstergesi ise NATO’nun genişlemesi ve dönüşümü ayrıca Japonya ile “Stratejik Güvenlik Ortaklığı”nın korunmasıdır.

Liberal uluslararasıçılık ve uluslararası muhafazakârlık anlayışlarının kendi aralarındaki uyumsuzluklar ABD’nin dış politika öncelikleri konusunda ortaya çıkmaktadır. Bu konuda liberal temsilciler ABD’yi küresel olarak demokrasinin ve özgürlüklerin garantörü olarak

görevler real politik çıkarların ötesinde kimi etik değerlerin savunulduğu dış politikanın uygulanması gerektiğini öne sürmektedir. Uluslararası muhafazakârlar ise buna karşılık güç politikasını garanti edebilecek uluslararası bir düzenden bahsederek etik değerleri önemli görmemektedir. İki görüş arasındaki diğer uyuşmazlık konusu ise, askerî müdahale karşısındaki duruştur. Genel olarak muhafazakâr uluslararasıçılar; eğer bölgesel ve küresel istikrarı hedef alan bir tehdit söz konusuysa veya müttefiklerin ve ABD'nin ulusal çıkarları tehlikeye giriyorsa askerî müdahaleyi desteklemektedir. ABD'nin uluslararası alandaki yeteneklerini aşabilecek genişlemeler ve uluslararası başat kuvvet olma düşüncesinin Amerikan halkı tarafından desteklenmesi tehlikeye girdiği durumlarda askerî müdahale düşünülmemektedir. Liberal uluslararasıçılar ise etik yaklaşımlarından dolayı askerî müdahaleyi sınırlandırmakla birlikte, gerçekçi dış politika çerçevesinde askerî müdahale gerekli görülmektedir. Ancak mevcut ABD dış politikasının iki görüş arasındaki farkın azaltılmış uygulama biçimi olduğu görülmektedir.

Dünya Ticaret Merkezine yönelik 11 Eylül 2001'deki terör saldırısı Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasında oldukça geniş ve kapsamlı sonuçların doğmasına yol açmıştır. Amerikan toplumunun asimetric tehditlere maruz kalması toplumun kolektif bilincinde travmaların yaşanmasına neden olmuştur. Bu gelişmeler karşısında ABD terörle mücadelede pro-aktif dış ve güvenlik politikası çerçevesinde kimi değişikliklere yönelmiştir. Bu değişimin özelliği, "en kötü durum" varsayımlarından hareketle güvenlik politikasındaki paradigma değişikliğidir. Birçok siyaset bilimci tarafından öne sürülen "emperyal başkanlığa" paralel olarak, olası bir dış politika krizi durumunda, ABD Başkanı'nın kurumsal işlevi genişletilmiş ve dış politika konularında ABD Kongresinin ciddi bir güç kaybı bu süreçte eşlik etmiştir. Amerikan yeni muhafazakârlarının 11 Eylül terör saldırılarını "teröre karşı küresel savaş" biçiminde yorumlamaları, stratejik güvenlik bağlamında "Bush Doktrini" olarak da ifade edilen değişim ve "değerler bazında dış politika" alanındaki stratejik değişiklikler biçiminde somutlaşmıştır. Bu alanlardaki değişiklikleri dört grupta toplamak mümkündür: Amerika'nın Üstünlüğü düşüncesi, Stratejik bağımsızlığın korunması, ABD'nin kendisini koruyucu mahiyette

önleyici müdahale, demokrasinin desteklenmesi ve özgürlük. Ancak bir yandan Asya ve Orta Doğuda otoriter rejimlerin korunması, diğer yandan demokrasinin ve özgürlüklerin küresel düzeyde desteklenme düşüncesi, paradoksal olarak görünür bir biçimde çelişkilerin ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir.

Çalışmada önce ABD'nin geleneksel dış politika yönelimi üzerinde durulmuştur ve ardından da Bush Yönetimi öncesi ve sonrası 11 Eylül Saldırısı dikkate alınarak ABD dış politikasındaki değişimler üzerinde durulmuştur.

Literaturverzeichnis

ASH, Timothy Garton: *Freie Welt. Europa, Amerika und die Chance der Krise*. München 2004.

BRAML, Josef: Vom Rechtsstaat zum Sicherheitsstaat? Die Einschränkung persönlicher Freiheitsrechte durch die Bush-Administration. In: *APUZ*: B 45/ 2004.

CZEMPIEL, Ernst- Otto: *Weltpolitik im Umbruch. Die Pax Americana, der Terrorismus und die Zukunft der internationalen Beziehungen*. 3. Aufl. München 2003.

CZEMPIEL, Ernst- Otto: Die Außenpolitik der Regierung George W. Bush. In: *APUZ*: B 45/2004.

HIPPLER, Jochen: Unilateralismus der USA als Problem der internationalen Politik. In: *APUZ*: B 31 32/ 2003.

IKENBERRY, John: America's Imperial Ambition. In: *Foreign Affairs*, 81 (September/Oktober 2002) 5.

KRAUSE, Joachim: Multilaterale Ordnung oder Hegemonie. Zur transatlantischen Debatte über die weltpolitische Neuordnung. In: *APUZ*: B 31- 32/ 2003.

KRAUSE, Joachim/ Irlenkaeuser, Jan/ Schreer, Benjamin: Wohin gehen die USA. Die Nationale Sicherheitsstrategie der Bush-Administration. In: *APUZ*: B 48/ 2002.

Wie Veränderte der 11. September 2001 die amerikanische Aussenpolitik
von George W. Bush?

KRELL, Gert: Arroganz der Macht, Arroganz der Ohnmacht: Die Weltordnungspolitik der USA und die transatlantischen Beziehungen. In: *APUZ*: B 31- 32/ 2003.

MASTANDUNO, Michael: Preserving the unipolar Moment: Realist Theories and U.S. Grand Stradegy after the Cold War. In: *International Security*, 21 (Frühjahr 1997)

MÜLLER, Harald: *Supermacht in der Sackgasse. Die Weltordnung nach dem 11. September*. Bonn 2003.

SIMES, Dimitri K.: America´s Imperial Dilemma. In: *Foreign Affairs*, 82 (November/Dezember 2003) 6.

RUDOLF, Peter: Von Clinton zu Bush: Amerikanische Außenpolitik und transatlantische Beziehungen. *Supermacht im Wandel: die USA von Clinton zu Bush*, Hans-Jürgen Puhle; Söhnke Schreyer ; Jürgen Wilzewski (Herausgeber) Frankfurt am Main: Campus Verl. 2004.

RUDOLF, Peter: George W. Bushs außenpolitische Strategie. *SWP-Studie*. Berlin 2005.

SCHWEIGLER, Gebhard: Außenpolitik. In: Lösche Peter/ von Loeffelholz, Hans Dietrich (Hrsg.): *Länderbericht USA. Geschichte, Politik, Wirtschaft, Gesellschaft, Kultur*. 4. Aufl. Bonn 2004.

WILZEWSKI, Jürgen: Die Bush- Doktrin, der Irakkrieg und die amerikanische Demokratie. In: *APUZ*: B 45/ 2004.

Quellenverzeichnis

DONNELLY, Thomas, KAGAN, Donald, SCHMITT, Gary: *Rebuilding America´s Defenses. Strategy, Forces and Resources*. A Report of the Project for the New American Century. September 2000. Im Internet: <http://globalresearch.ca/articles/NAC304A.html> (Stand: 17.12.2012)

The White House: Address to a Joint Session of Congress and the American People. 20. September 2001. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html> (Stand:19.12.2012)

The White House: The President´s State of the Union Adress. 29. Januar 2002. <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> (Stand: 23.12.2012)

The White House: President Thanks World Coalition for Anti-Terrorism Efforts. 11. März 2002. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/03/20020311-1.html> (Stand: 23.12.2012)

The White House: President Bush Delivers Graduation Speech at West Point. 1. Juni 2002. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html> (Stand: 27.12.2012)

The White House: The National Security Strategy of the United States of America. September 2002. Im Internet: www.defenselink.mil/news/Mar2005/d20050318nms.pdf (Stand: 03.01.2012)

The White House: National Strategy for Combating Terrorism. Februar 2003. Im Internet: <http://2001-2009.state.gov/s/ct/rls/wh/71803.htm> (Stand: 03.01.2012)

The White House: President Bush Discusses Iraq Policy at Whitehall Palace in London. 19. November 2003. Im Internet: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/11/20031119-1.html> (Stand: 04.01.2013)

The White House: State of the Union Adress vom 31. Januar 2006. <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/stateoftheunion/2006/> (Stand: 04.01.2013)

United States Departement of Defense: The National Defense Strategy of the United States of America. März 2005. S.5. Im Internet: www.defenselink.mil/news/Mar2005/d20050318nms.pdf (Stand: 04.01.2013)

Spiegel-online: Dramatisches Umfragetief für Bush. 10. Mai 2006. Im Internet: <http://www.spiegel.de/politik/ausland/0,1518,415386,00.html>. (Stand: 16.01.2013)

Relations With “Global Partners” in the Framework of NATO’s New Partnership Policy

NATO’nun Yeni Ortaklık Politikası Çerçevesinde
“Küresel Ortaklar” ile İlişkileri

Arif BAĞBAŞLIOĞLU*

Abstract

The aim of this article is to discuss all aspects of NATO’s approach to global partners, as well as how the Alliance’s new partnership policy can affect relations with these countries. This article examines the implications of the change in US foreign policy for NATO and it asserts that the impact of the financial crisis on defence budgets of NATO member states and the shifting American strategic focus to the Asia Pacific region will also force NATO to focus on finding new global partners from this region where there is no possibility for Alliance expansion in the short to medium term. Clearly, in an age of austerity, and with its new partnership policy, NATO aims to focus more on developing its relations with global partners.

Key Words: NATO’s Partnership Policy, Asia Pacific, Global Partners, American Foreign Policy, Smart Defence.

Öz

Bu makalenin amacı, NATO’nun küresel ortaklar ile geliştirdiği ilişkileri ve İttifak’ın yeni ortaklık politikasının söz konusu ilişkileri nasıl etkileyeceğini tüm yönleriyle tartışmaktır. Makale ABD dış politikasındaki değişimlerin NATO’nun ortaklık politikasına yönelik

---

* Assist. Prof. Ph D., Ahi Evran University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of International Relations. E-mail: abagbaslioglu@ahievran.edu.tr

yansımalarını ele almaktadır ve NATO'nun yeni ortaklık politikasının dünyanın çeşitli bölgelerinde ve özellikle İttifak'ın kısa vadede genişleme imkânının olmadığı Asya Pasifik Bölgesi'nde yeni küresel ortaklar yaratacağı iddiasındadır. ABD'nin stratejik önceliklerini Asya Pasifik Bölgesi'ne kaydırması, NATO'nun bu bölgeden küresel ortaklar bulmasını sağlayacaktır. Makalede bu süreç Transatlantik ilişkilerin bir ayrışmadan ziyade bir değişim süreci içerisinde olduğunun kanıtı olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: NATO, NATO'nun Ortaklık Politikası, Küresel Ortaklar, Asya Pasifik, Amerikan Dış Politikası, Akıllı Savunma.

Introduction

The post-Cold War era brought about a new international system requiring the reorganization and reconstruction of international institutions. The North Atlantic Treaty Organization (NATO), in being affected by this process, has attempted to alter its capabilities, interests and activities. This process has also provided a reason for the establishment of NATO's partnerships (Partnership for Peace (PfP), Mediterranean Dialogue (MD), and Istanbul Cooperation Initiative (ICI)) in different geographic regions to underpin NATO's changing role as an alliance that has taken on security roles beyond the treaty area. In addition to these formal partnership frameworks, NATO also cooperates individually with countries outside the Euro-Atlantic area who contribute to allied missions, such as Australia, Japan, Republic of Korea, and New Zealand which are not part of NATO's other partnership frameworks. These states have pledged troops and have committed financial contributions to the NATO-led operations (especially to the International Security Assistance Force-ISAF) even at a time when some important NATO members were unwilling to do this. The increasing value of these countries to NATO is also reflected in changing terminology to describe them. These states had formerly been referred to as "contact countries"; however after the Riga Summit in 2006, they were also named "partners across the globe" or often simply as "global partners". After the Lisbon Summit in November 2010, Pakistan, Iraq,

Afghanistan, and Mongolia were included in this classification.

Adopted at the Lisbon Summit, the New Strategic Concept raised the profile of partnerships by promoting cooperative security to the level of one of the Alliance’s three “essential core tasks”, alongside collective security and crisis management.¹ At the summit, Allied leaders also declared their intention, as part of a focused effort to reform NATO’s partnerships policy, to better engage with global partners.² Following up on the Lisbon decisions, Allied foreign ministers endorsed the new partnership policy at their meeting in Berlin on 15th April 2011. Allies also restated their goal of achieving cooperative security through partnership during NATO’s Chicago Summit in May in 2012. This heightened emphasis on partnership reflected a growing realization that partners are essential in addressing the increasingly global security challenges NATO currently confronts, as well as the emergence of a broad consensus within the Alliance that both existing and prospective partnerships must become more functional.³ As such, NATO’s partnership policy has become one of the most important tasks of the Alliance, at least in terms of the official discourse.

This article examines all aspects of the relations between NATO and countries regarded as “global partners” and the role of US foreign policy on the building and enhancing relations between NATO and global partners. This article asserts that NATO’s new partnership policy can create new global partners in various regions of the world, especially in the Asia Pacific region where there is no possibility of Alliance expansion in the short to medium term. In this framework, the study tries to answer following questions: How can NATO’s new partnership

---

¹ North Atlantic Council, “Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept”, 20 November 2010, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm, (Access date: 20.02.2014).

² NATO, “Lisbon Summit Declaration”, 20 November 2010, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm, (Access date: 20.02.2014).

³ Rebecca R. Moore, “Lisbon and the Evolution of NATO’s New Partnership Policy”, *Perceptions*, Vol:7, No:1, 55-74, p. 56.

policy affect the relations with global partners? If new countries are described as global partners by NATO, what will be the results in terms of international security? Would upgrading the relationship between NATO and global partners be diluting the Transatlantic bond under which has historically been at the core of NATO? Before trying to answer these questions, we first highlight which circumstances NATO partnerships (PfP, MD, and ICI) were initiated and the role of the US in this process. This will be done as the article claims that the change of US foreign policy is the leading factor in the process.

The Evolution of Partnerships

NATO's partnership policy was a main component of the Alliance's reinvention of the post-Cold War era. Since the early 1990's, NATO has maintained multiple partnership frameworks which have over the time served several functions. As Moore clearly expressed, partnership initially constituted an essentially political means of integrating and democratizing Europe.⁴ At that time, partnership was more related to the Alliance's enlargement process. Since the September 11, 2001 terrorist attacks, NATO has focused more on addressing global threats, which would likely stem from areas beyond the North Atlantic area. Due to this reason, NATO expected all partners to contribute to NATO's military operations. Furthermore, this expectation caused NATO to start the relations with global partners, which had initially been regarded as "contact countries". Before handling these relations, there are a few general points that can be mentioned regarding NATO's formal partnerships.

NATO's first partnership program, PfP, was launched in 1994 and it paved the way for practical co-operation between NATO and the states of Central and Eastern Europe, including former Warsaw Pact members. PfP was an effective tool of NATO's enlargement policy

---

⁴ Rebecca Moore, "Partnership Goes Global" Gülnur Aybet and Rebecca Moore (eds.), *NATO in Search of a Vision*, Georgetown University Press, Washington, 2010, 219-242, pp. 232-233.

that is basically a security commitment and diplomatic embrace, rather than a military effort. PfP offered a tailored solution between an enlargement and maintaining stability in Europe and aimed to establish cooperative relationships with new democracies surviving transition periods. In this context, NATO created a wide range of practical mechanisms, including the Individual Partnership Action Plan (IPAP) and the Planning and Review Process (PARP), and activities to promote cooperation with partner countries. In the enlargement process, PfP would serve as an important instrument to foster security reform and prepare the partner countries for accession to the Alliance through these frameworks. In this respect, it can be expressed that this program has reached one of the important goals since twelve of the PfP countries are NATO members today.⁵

Cooperative security arrangements and initiatives like PfP, Mediterranean Dialogue (MD) (in 1994) and Istanbul Cooperation Initiative (ICI) (in 2004) were launched towards the Middle East.⁶ They have been developed at different moments and for different reasons, some more obvious than others, and some linked to the lobbying of a few countries rather than a shared strategy. Due to their lack of substance or a well-defined goal, MD and ICI’s success are far behind in comparison to PfP’s success. While conceptually allowing for significant military cooperation, they have, in practice, been fairly limited in scope. Many partners involved in both these efforts have

---

⁵ PfP has been an important institution in and of itself for non-NATO countries in northern and central Europe as well as being a mechanism for engagement at varying levels for countries of Eastern Europe, the Balkans, the Caucuses, and central Asia. PfP was employed to prepare the twelve nations incorporated as full members between 1999 and 2009: Albania, Bulgaria, Croatia, the Czech Republic, Estonia, Hungary, Latvia, Lithuania, Poland, Romania, Slovakia, and Slovenia. Following states are still members of PfP: Armenia, Austria, Azerbaijan, Belarus, Bosnia, Finland, Georgia, Ireland, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Macedonia, Malta, Moldova, Montenegro, Russia Federation, Serbia, Sweden, Switzerland, Tajikistan, Turkmenistan, Ukraine, and Uzbekistan.

⁶ MD members are Algeria, Egypt, Israel, Jordan, Mauritania, Morocco, and Tunisia. Bahrain, Kuwait, Qatar, and the United Arab Emirates are members of the ICI.

been underwhelmed by the outcomes.⁷ Briefly, none of them has had the impact of PFP. Although some of them were defined as little more than “a diplomatic talking shop”⁸, all these formal partnerships allowed NATO to build institutional relationships with countries that were strategically important but not candidates for membership.

At this point, the question of whether the partnership concept is an original idea for NATO may arise. The partnership concept originated in bilateral contacts between the US and Soviet Union in 1990 during discussions over how to manage post-Cold War European security. The partnership concept is consistent with an effort by the US to use bilateral and multilateral relationships to consolidate American primacy in the international system.⁹ The concept was also imported from US foreign policy to the NATO agenda in order to build relations to non-NATO states. With this, formed partnerships have served as a key mechanism for American grand strategy since the end of the Cold War and NATO has been at the core of a growing and complex partnership dynamic. It is obvious that US demands are the ones most likely to be considered when attempting to determine common policy positions in NATO. Indeed, this trend is not a new development within NATO. In fact, this has been the case since NATO was established and which all the members of the Alliance accepted implicitly by signing

---

⁷ Franklin D. Kramer, *NATO Global Partnerships: Strategic Opportunities and Imperatives in a Globalized World*, Atlantic Council, Washington, 2013, p.7; For a similar approach see, Tarık Oğuzlu, *NATO Ortaklıkları ve Türkiye: Barış İçin Ortaklık, Akdeniz Diyaloğu, İstanbul İşbirliği Girişimi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013, p. 23.

⁸ Helle Malmvig, “From a Diplomatic Talking Shop to a Powerful Partnership? NATO’s Mediterranean Dialogue and the Democratisation of the Middle East,” *DIIS Brief*, DIIS, Copenhagen, May 2004, p. 4.

⁹ For more information about the relationship between American national security objectives and the use of partnerships as a tool for managing the international security environment, see Sean Kay, “Partnerships and Power in American Grand Strategy”, Hakan Edstrom et. al. (eds.), *NATO: The Power of Partnerships*, Palgrave, Hampshire, 2011, 18-39, pp. 18-25.

the North Atlantic Treaty.¹⁰ However, it is still insufficient to account for NATO’s partnership policy with only the willpower of US to that effect. During that time, European allies also endorsed this policy. The very basic reason behind such attitudes is that EU countries attached importance to the continuation of NATO in an environment where they could not easily establish their own security organizations. The EU enlargement and EU’s attempts to establish a Common Foreign and Security Policy had effects on NATO’s enlargement process. The enlargements of NATO and EU were parts of the same process. In this regard, European countries also endorsed the partnership policy, which was an important element of the Alliance enlargement then.

Based on interoperability in NATO-led operations, the idea of the development of relations with countries, which are not part of any of NATO’s formal partnership frameworks, has also been shaped by the needs and demands of the US, especially regarding the support of Afghanistan engagement. The September 11, 2001 terrorist attacks caused the US to focus intensely on tackling the global threats with “war on terror” and “preemptive war” discourses. Ideas adopted especially by the US such as “the perception of threat to NATO must undergo a change of perspective” and “threats coming outside the Transatlantic region must be prevented before they are turned into attacks” were also reflected in NATO’s partnership policy. As mentioned above, the role of NATO’s partnerships also shifted according to the new needs. Since the onset of the US War on Terror,

---

¹⁰ According to Webber, almost every major change has been the consequence of American action and no change has been possible without American support in NATO. Webber states that there are at least three ways in which the reality and significance of American dominance within NATO has been manifest over the time. The first is of historic interest, namely the manner in which the US set the terms of NATO’s formation. Second, once NATO was established, the US would come to play a leading role in its institutional development. The third way in which US dominance has been exercised concerns NATO policy initiatives. For more details, see Mark Webber, “NATO: The United States, Transformation and The War in Afghanistan”, *The British Journal of Politics and International Relations*, 2009, Vol: 11, No:1, 46-63, pp. 49-50.

the need has become predominantly operational. In this context, the existing partnership programs were supported by the mechanisms, including IPAP, Partnership Action Plan Against Terrorism (PAP-T), and Partnership Action Plan on Defence Institution Building (PAP-DIB), to improve interoperability in NATO-led operations. A new partnership program (ICI) has also been prepared for regions from which threats may emerge. Furthermore, not surprisingly, these developments provided an opportunity to improve relations with some Asia Pacific countries which are not part of any of NATO's formal partnership frameworks but are willing to support these policies for different purposes. Relations with these countries have been improved in order to ensure the operational support which is needed especially in Afghanistan and which cannot be adequately received from European allies.

In the 2000s, NATO's partnership policy began to be questioned.¹¹ There are two main reasons underlying the questioning. First is the effectiveness of this policy, the fact that varying goals of participating countries affect the level of success of such programs. Second reason is that there are countries, which contribute much more to NATO operations in comparison to others, though they are not in institutional partnership programs as well as the future of relations with these countries.

The Formation of the Discourse of Global Partners

NATO's partnership policy can be considered as a complement to NATO's transformation. The aim of NATO's transformation is the requirement to adapt rapidly to the changing global security environment and play an active role in shaping the security environment at a time when the *raison d'être* of NATO (that of Soviet threat) has vanished. However, that this active role was committed beyond NATO's traditional geographical area (the territory of the member states) has made divisions and disagreements over this subject within NATO

---

¹¹ Ron Asmus, "Rethinking NATO Partnerships for the 21st Century", *NATO Review*, 2008 No:1, <http://www.nato.int/docu/review/2008/03/ART4/EN/index.htm>, (Access date: 20.02.2014).

members more visible. The “old Europe - young Europe” classification that was first used by then-US Secretary of Defense Donald Rumsfeld in January 2003 to refer to European countries that did not support the 2003 invasion of Iraq, specifically France and Germany¹², was the most prominent indication of the divisions and disagreements. Similar disagreements were also seen in the NATO-led operation in Afghanistan.¹³ The fact that these disagreements became more apparent has increased the contributions of Australia, South Korea, Japan, and New Zealand to the NATO-led operations. These countries wished to improve relations generally with NATO but particularly with the US and had fewer qualms about US policies. Thus, as a result, the US frequently began to stress the need to transform “from static alliances” to “dynamic partnerships,” and the need to build and expand global partnerships in its official texts.¹⁴ Likewise, some US analysts further developed the idea and argued that NATO should be transformed into a global community of democracies by extending membership to these like-minded countries.¹⁵

---

¹² US Department of Defense, “Secretary Rumsfeld Briefs at the Foreign Press Center”, 22 January 2003, <http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=1330>, (Access date: 20.02.2014).

¹³ Although NATO’s ISAF mission is not the first time the allies have debated the responsibilities they have to each other beyond the territorial defense of their own territories, this mission displayed very openly disagreements amongst allies over this issue. Furthermore, ISAF initially operated in the relative safety of the capital and its environment, but then the force has steadily expanded its responsibility and reached throughout Afghanistan, including into the dangerous southern part of the country. This development caused the burden-sharing problem amongst allies. See Benjamin Schreer, “The Evolution of NATO’s Strategy in Afghanistan”, Hakan Edström and Dennis Gyllensporre (ed.), *Pursuing Strategy: NATO Operations from the Gulf War to Gaddafi*, Palgrave, Hampshire, 2012, 139-156, pp. 143-147.

¹⁴ See US Department of Defense, 2006 Quadrennial Defense Review, 6 February 2006, <http://www.defense.gov/qdr/report/report20060203.pdf>, p. vi, (Access date: 20.02.2014).

¹⁵ Ivo Daalder and James Goldgeir, “Global NATO”, *Foreign Affairs*, 2006, Vol: 85, No: 5, 105-111, p. 106.

Improving relations with Australia, South Korea, Japan, and New Zealand can be considered as a manifestation of the desire for the transformation of NATO from a collective defense organization to a global security organization. However, to say that this desire is shared at the same level by each NATO member is an extremely optimistic appraisal. In the run up to NATO's Riga Summit in 2006, Anglo-Saxon allies lobbied for the establishment of an institutionalized "global partnership forum" with these countries. This new approach was different from the previous partnership concept in two key areas. First, it was not oriented politically towards maintaining order, but rather had a security focus. Second, it was based on the principle of military capability.¹⁶ This proposed forum represented a significant departure from NATO's existing partnership structures in so far as it followed a functional rather than a geographical approach.¹⁷ At this point, it can be expressed that the concept of global partners is a concerted effort with the US intention to turn NATO into a militarily useful and politically more obedient coalition of the willing¹⁸, because these countries supported the operations without reservation.

Some NATO member countries have expressed their concern about the prospect of establishing more formal ties with these countries because this forum might have been simply a first step toward a global NATO or a NATO with global membership. As Tanner points out for a global role, NATO would need the political empowerment of all its member states (most of which are also EU member states), whose societies have to accept the significant costs entailed by NATO's structural adjustments and capability improvement.¹⁹ Moreover, this

58

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

---

¹⁶ Karl-Heinz Kamp, "Global Partnership' A New Conflict Within NATO?" *Analysis and Arguments*, no 29/ 2006 Konrad Adenauer Foundation, May 2006, p. 4.

¹⁷ Rebecca R. Moore, "Lisbon and the Evolution of NATO's p. 63.

¹⁸ Yoshikazu Hirose, "The Prospects of Japan-NATO Cooperation" 08 June 2010, <http://www.worldsecuritynetwork.com/NATO-Japan/Hirose-Yoshikazu/The-Prospects-of-Japan-NATO-Cooperation>. (Access date: 20.02.2014).

¹⁹ Fred Tanner, *Is NATO Going Global?*, GCSP Policy Brief No: 14. Geneva: Geneva Center for Security Policy, 2007, p. 3.

was not a situation easily accepted by these states, so the forum did not acquire the expected popularity among the majority of European allies. A concern arose among European members of NATO, especially Germany and France, that a more formal framework could distract the US from the Alliance’s collective defense mission and could dilute the natural solidarity between Europeans and North Americans.²⁰ Another concern expressed was that a more formal framework with like-minded states in the Asia Pacific region could potentially lead to needless friction with a rising China.²¹ Thus, these concerns hampered a possible consensus on a more formal framework with the Asia Pacific countries.

Although a global partnership forum could not be established during the Riga Summit, the emphasis on the importance of the relations with these countries and the “Comprehensive Political Guidance (CPG)” which was the document adopted at the Summit, were significant indicators displaying the will of global NATO. In the CPG, there was focus on the necessity of the ability to conduct and support multinational full range operations far from home territory, and it suggested enhancing Alliance ability to meet the challenges from wherever they may come. In the document, terrorism and the proliferation of weapons of mass destruction were put forward as the principal threats to the Alliance that must be prevented. Although CPG reaffirmed Article 5 as the core mission of the Alliance, it noted that future attacks might originate from outside the Euro-Atlantic area.²² Given these subjects, which were handled in the document similarly declared in the New Strategic Concept of NATO in 2010, we can say that France and Germany’s opposition prevented just the establishing of global partnership

---

²⁰ Rebecca Moore, “Partnership Goes Global” pp. 228-230.

²¹ François Heisbourg, “Why NATO Needs To Be Less Ambitious”, *Financial Times*, 22.11.2006, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/3a657376-7a01-11db-8d70-0000779e2340.html#axzz2Mn2OzIJT>, (Access date: 20.02.2014).

²² See North Atlantic Council, *Comprehensive Political Guidance*, 29 November 2006, http://www.nato.int/cps/en/SID-BE7F4F92-5E137DFF/natolive/official_texts_56425.htm, (Access date: 20.02.2014).

forum at that period, but not the moves for the transformation of NATO from a collective defense organization to a global security organization. Briefly, during the Riga Summit it was adopted that NATO's challenges are more global than regional in nature, meaning that NATO has a strong imperative to improve relations with these countries.

These countries have been called “partners across the globe” or “global partners” since the Riga Summit. At the 2008 Bucharest Summit, NATO developed “Tailored Cooperation Packages” (TCPs) with Australia, New Zealand, Japan, and South Korea, which focused on a range of activities, joint exercises, intelligence, and technology exchange. Similar to the Individual Cooperation Programmes offered to MD and ICI partners, TCPs were essentially lists of cooperation activities tailored to serve both the interests of partner states and NATO's priorities.²³ Moreover, regular staff talks with these countries were held, usually involving representatives from the foreign and defense ministries of these states together with the NATO International Staff, International Military Staff and the strategic commands as appropriate. These steps aimed mainly at enhancing interoperability with these countries in NATO led-operations. However, it can be expressed that interoperability with these countries was limited to the Afghanistan operation in practice.

At this point, the relations between NATO and these countries before NATO's new partnership policy adopted in 2011 should be briefly noted. Among the countries, which are regarded as global partners, Australia's relationship with NATO is by far the most advanced. Australia is regarded as a “natural partner” for the Alliance by some NATO texts²⁴ because of its cultural and political closeness to both

---

²³ See North Atlantic Council, “Bucharest Summit Declaration”, 03 April 2008, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm?selectedLocale=en, (Access date: 20.02.2014).

²⁴ NATO Parliamentary Assembly “Contributions of Non-NATO Members to NATO Operations,” Report by Sverre Myrli (Rapporteur), Sub-Committee on Future Security and Defence Capabilities, Defence and Security Committee, 15 November 2008, (159

European and North American countries. Although political and military ties between Australia and NATO reach back to the Cold War, they have been strengthened since 2001. During the Cold War, and mostly through bilateral cooperation with Anglo-Saxon NATO allies, Australian Defence Force personnel more closely adopted NATO doctrine and operation procedures than the other global partners’ military personnel did. During the 1990’s, Australia participated in several UN operations alongside NATO members and deployed troops to the NATO led Stabilization Force (SFOR) in Bosnia and Herzegovina in 1996. Yet all these interactions were limited until the operation in Afghanistan, which became the focal point of increased political, operational and technical cooperation.²⁵ Australia contributed to the hard security aspects of ISAF with a contingent that is based in the troubled southern province of Uruzgan and assisted with reconstruction, logistics, and liaison personnel in Kandahar and Kabul. According to the latest figures, Australia is the second largest non-NATO contributor to ISAF overall, currently ranking 10th out of 50 participating nations.²⁶ The point needs to be emphasized that as a non-member of any formal partnership frameworks of NATO, non-European, and non-NATO country, Australia contributed to the operation far more than some NATO member countries, both in terms of actual participation and in terms of ratio between troops in Afghanistan and overall number of military personnel.

Relations between New Zealand and NATO developed in a similar way to the relations between Australia and NATO. During the 1990’s, New Zealand deployed troops to UN operations in Bosnia and Herzegovina and took part in SFOR. NATO and New Zealand have

---

DSCFC 08 E rev.1). <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1475> , (Access date: 20.02.2014).

²⁵ Benjamin Schreer, “Beyond Afghanistan: NATO’s Global Partnerships in the Asia-Pacific”, *Research Paper*, No: 75, NATO Defense College, Rome, 2012, pp. 3-4.

²⁶ ISAF, “ISAF: Key Facts and Figures”, 19 February 2013, <http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf>, (Access date: 20.02.2014).

had regular contact since 2001. New Zealand's involvement in the NATO-led ISAF mission has considerably improved relations between NATO and New Zealand.

Japan has the largest population, the largest economy, the largest military budget, and the most active overseas development programs amongst the countries referred to as global partners. The first NATO-Japan exchange took place in 1990 and initiated subsequent biannual exchanges. ISAF also played an important role for NATO and Japan to work together. Although it is not a troop contributor to ISAF due to the restraints on troop deployments imposed by its Constitution, Japan politically and financially supported the operation and provided funds to support many projects carried out in the country.²⁷ In addition to its involvement in Afghanistan, Japan has also worked alongside NATO member countries in a variety of operations across the world since 2001, reflecting the globalized nature of converging security concerns.²⁸ In the context of NATO's comprehensive approach to crises, Japan began to use NATO as a way of demonstrating its range of contributions to conflict resolution, including financial assistance and reconstruction.²⁹ In addition to Japan being already a significant financial contributor to NATO operations, it has significant technical expertise in both military and security areas that are highly valued in the types of contingencies in which NATO could become involved. For instance, Japan, along with Australia and South Korea, has missile defence cooperative programs with the US.³⁰ This cooperation might have implications for NATO missile defence systems in the short term.

---

²⁷ Michito Tsuruoka, "NATO and Japan: View from Tokyo". *RUSI Journal*, 2012, Vol: 156, No: 6, 62-69, pp. 64-65.

²⁸ Randall Schriver and Tiffany Ma, *The Next Steps in Japan- NATO Cooperation*, The Project 2049 Institute, 2010 p.5, http://project2049.net/documents/next_steps_in_japan_nato_cooperation_schriver_ma.pdf, (Access date: 20.02.2014).

²⁹ Glen D. Hook et.al., *Japan's International Relations Politics, Economics and Security*, Third Ed., Routledge, Wiltshire, 2012 p. 304.

³⁰ US Department of Defense, Missile Defense Agency "International Cooperation", http://www.mda.mil/system/international_cooperation.html, (Access date: 20.02.2014).

NATO and South Korea initiated a dialogue in 2005 and since then, relations have evolved through regular high-level dialogue with the Republic of Korea’s authorities. Similarly, the Afghanistan engagement also was the driving force for increased operational cooperation. South Korea leads a Provincial Reconstruction Team in Parwan province, which has helped build the capacity of the provincial government in the areas of health, education, rural development, and governance. South Korea has also provided financial support to the Afghan National Army Trust Fund.³¹

To summarize, the conceptualization of the course of war on terror as a global threat by US foreign policy became a facilitator for these countries, which had already desired to develop relations with the US and to build and expand relations with NATO. Immediately afterwards, the commencement of the Afghanistan operation was a catalyst for greater relations between NATO and these countries. These relations have been evaluated as another means of cooperation with the US by global partners despite the fact that these countries are a very diverse group of nations who vary in size, foreign policy orientation, and overall international influence. In this context, NATO, with its political as well as military capabilities, has become a complement for these countries to the US Alliance relationship.

NATO’s New Partnership Policy and its Approach to Global Partners

Barack Obama’s coming into power as the new US President in 2009 and the full reintegration of France into NATO’s command structure, which had been left during the De Gaulle period, relatively facilitated the establishment of a consensus on the renewal of the Strategic Concept within NATO, which had not been reached during Bush’s presidency. At the NATO Summit in Strasbourg/Kehl in April 2009, a group of experts chaired by Madeleine Albright was appointed

---

³¹ NATO, “NATO-Republic Korea Cooperation” http://www.nato.int/cps/en/SID-4143343E-C27FB0F4/natolive/topics_50098.htm, (Access date: 20.02.2014).

by Secretary General Anders Fogh Rasmussen to lay the groundwork for a new Strategic Concept for NATO. Six months prior to the November 2010 Lisbon Summit, this report entitled “NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement” was presented to the North Atlantic Council. Redefining NATO’s jurisdiction in cases where cooperation becomes necessary in different geographies with non-member countries, as well as determining the procedures through which such relations will be maintained are the elements discussed in this report.³² As seen in this report, there are debates regarding the future of the NATO partnerships which began in the 2000s and became intensified in 2006 during the Riga Summit and, in this context, whether relations with global partners which focused mainly on the Afghanistan operation would transform into a more institutional structure at the end of that operation. As a result of this, these uncertainties appeared as questions to be answered in the Strategic Concept. The most important question, which had to have been answered in the New Strategic Concept, was whether there would be established an institutional structure between NATO and global partners, such as other formal partnership frameworks (PfP, MD and ICI).

NATO’s new Strategic Concept entitled “Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept” was adopted at the Lisbon Summit on 19 November 2010. Taking into account the above outlined developments regarding partnerships, the New Strategic Concept identifies “cooperative security” as one of NATO’s three essential core tasks. Partnership falls under this task. Here, what should be made explicit is the fact that disputes regarding the future and functions of partnerships in fact emanate from the differences of opinion within the Alliance concerning the main mission of NATO. Notwithstanding those who consider the New Strategic Concept as an element of balance

---

³² NATO, *NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement-Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO*, Public Diplomacy Division, Brusselss, 2010, pp. 5-11, <http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf>, (Access date: 20.02.2014).

between NATO’s regional (collective defence) and global missions³³, in our view, the document increases the possibility for NATO to be perceived as a global security organization. Although strategic concepts are documents in which different expectations for the future and different goals are settled, the fact that threats are being perceived at different levels both nationally and geographically among NATO member countries should not be overlooked. However, it should be stressed that the emphasis of the document concerned the fact that possible threats to the security of the Alliance are affected by the developments occurring beyond the Transatlantic area. The emphasis influenced the document to a great extent, as well as it is clear that the US’s will was more dominant than that of NATO’s European members in the creation of the emphasis.

In the New Strategic Concept, the necessity of maintaining cooperation with countries and organizations beyond the borders so as to ensure the security of NATO members was also emphasized. It was stated that partners would be allowed to participate in the decision-making processes of NATO operations they supported and partnerships would be further improved on this basis. In this regard, we can say that the New Strategic Concept gave an impetus to realize this aim of the document. Before adopting the New Strategic Concept, Allied leaders had also decided to establish a Political and Partnerships Committee (PPC) to be the centre for implementation of the reform in April 2010.³⁴ Within this framework, NATO Foreign Ministers endorsed the new partnership policy developed and agreed upon with partners in the NATO Foreign Ministers’ Meeting, which took place in Berlin on April 14-15 2011. In the meeting, two documents called the “Berlin Package” were issued with the aim of deepening and broadening NATO’s existing partnerships. Berlin Package also identifies emerging security challenges as a strategic objective of the Alliance’s partnership, namely terrorism,

---

³³ Alessandro Marrone, “The Equilibrium of the 2010 NATO Strategic Concept”, *The International Spectator* 2011, Vol: 46 No: 3, 93-111, pp. 93–94.

³⁴ NATO, “Political and Partnerships Committee (PPC)”, http://www.nato.int/cps/en/SID-DB81B0BC-339C89C0/natolive/topics_79430.htm, (Access date: 20.02.2014).

cyber attacks, problems related energy security (including maritime security) and the proliferation of weapons of mass destruction. NATO's new partnership policy was actualised within these two documents.

We shall review the policy in detail. With this policy, while preserving the institutional partnership programs (PfP, MD, ICI), all partners are offered access to the whole spectrum of partnership activities NATO offers. This means that no new institutional structure was set forth that would include the countries supporting NATO operations as global partners. However, all partnership tools made available by NATO to institutional partners have been practically opened up to all countries that would like to cooperate with NATO on any matter within the scope of this new policy. It is clear that new partnership policy envisages more political cooperation with partner countries. "Political Military Framework For Partner Involvement In NATO-Led Operations" is one of the documents of Berlin package, which provides for full consultation, cooperation, and transparency with operational partners and as appropriate potential operational partners, on all relevant aspects of the operation throughout its life cycle.³⁵ This means that partners will have a bigger say in the preparation of operational planning decisions than before, although the North Atlantic Council alone still has the last word in decision-making in NATO-led operations.³⁶ Accordance with this approach of broad consultation, NATO invited 13 operational partners (Australia, Austria, Finland, Georgia, Japan, Jordan, Republic of Korea, Morocco, New Zealand, Qatar, Sweden, Switzerland, and the United Arab Emirates) to the Chicago Summit.

With this new policy, NATO's specialized programmes, IPAP and PARP, which were previously limited to PfP countries, is now

---

³⁵ NATO, *Political Military Framework For Partner Involvement In NATO-Led Operations*, 15.04.2011, p.2, http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_04/20110415_110415-PMF.pdf, (Access date: 20.02.2014).

³⁶ Heidi Reisinger, *Rearranging Family Life and a Large Circle of Friends: Reforming NATO's Partnership Programmes*, Research Paper No: 72, Rome: NATO Defense College, 2012, p. 4.

Relations With “Global Partners” in the Framework of
NATO’s New Partnership Policy

open to all partners. All partners with which NATO has an individual programme of cooperation have access to a new Partnership Cooperation Menu, which comprises some 1600 activities, ranging from training in maritime operational planning to crisis response operations and courses on arms control, non-proliferation and terrorism. With this single pool of activities, the different approval procedures for the various work plans disappear. Furthermore, the Individual Partnership and Cooperation programme (IPCP) is regarded as only one generic partnership document for all partners – in particular those which are not part of any partnership frameworks. IPCPs are two-year programmes, which are drawn up from the extensive Partnership and Cooperation Menu, according to each country’s specific interests and needs.

IPCPs were included in the scope of this new policy in order to enable relations between NATO and global partners to be improved more elastically on a case-by-case basis. Since no country’s name is directly stated in the “Berlin Package”, it is understood that these mechanisms are open to all countries that would like to work together with NATO as its global partner. In fact, it can be said that with such an attitude, the policymakers in the Alliance are aiming to prevent the relations to be developed with global partners from being perceived by any country (especially China) as an implicit or explicit threat. After the adoption of this new policy, along with Australia, South Korea, Japan, and New Zealand, countries such as Pakistan, Iraq, Afghanistan, and Mongolia appeared as global partners on NATO’s official website. Further, it was stated that mechanisms set forth in the new policy of partnership might include China, India, Singapore, Indonesia, Malaysia, and Colombia or Brazil as well.³⁷ After the adoption of NATO’s New Partnership Policy, on 19 March 2012, on 4 June 2012, on 20 September and 24 September 2012, on 21 February 2013, and on 6 May 2014 Individual Partnership and Cooperation Programme accords were signed respectively with Mongolia, New Zealand, South

---

³⁷ NATO, “Partnerships: A Cooperative Approach to Security”. http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84336.htm, (Access date: 20.02.2014).

Korea, Iraq, Australia, and Japan. These accords focus on promoting political dialogue and practical cooperation in a number of joint priority areas, including response to terrorism, multinational peace support operations and science for peace and security.

Abolishment of all practical differences among partners with NATO's new partnership policy has also rendered meaningless the question of whether a separate institutional partnership ought to be established with Asia Pacific countries, which were previously defined by NATO as contact countries. As stated above, given the influential role of the US regarding decisions made within NATO, some predictions can be made regarding which countries would constitute the new global partners of NATO. In this context, the first countries that come to mind are the US Major Non-NATO Allies.³⁸ This designation has been granted to 15 countries from different parts of the globe. The list includes Argentina, Afghanistan, Australia, Bahrain, Egypt, Israel, Japan, Jordan, Kuwait, Morocco, New Zealand, Pakistan, the Philippines, South Korea, and Thailand. Amongst these states, just Argentina, the Philippines, and Thailand are not regarded as NATO partners, having no partnership bond with NATO.

Reminding ourselves of the fact that US strategic priorities have shifted to the Asia Pacific region, we can say that Thailand and Philippines will possibly become new global partners. Given the contribution from Asia Pacific region to ISAF operation,³⁹ Malaysia and Singapore can also be evaluated as likely new global partners of NATO. International public opinion was reminded of the point that the US's interests have been connected to the developments in the Asia Pacific region since the decision to withdraw troops from Afghanistan by 2014. Obama's official statement following the agreement between

---

³⁸ First established in 1989 as a revision to the 1961 Foreign Assistance act, the US Major non-NATO Ally is a designation to acknowledge American partners that contribute to US security, defense, and broader geopolitical goals, but are not members of NATO.

³⁹ ISAF, "ISAF: Key Facts and Figures",

the US and Australia signed on November 17 2011 concerning the intensification of American military presence in Australia and the improvement of military cooperation between the two countries is the most significant indicator of this change. Obama stated that his goal is to ensure that “the United States will play a larger and long-term role in shaping Asia-Pacific and its future”.⁴⁰ In a November 2011 article for *Foreign Policy*, US former Secretary of State Hillary Clinton described the 21st century as America’s Pacific century.⁴¹ The fact that, after winning reelection, Obama made his first visit abroad to the region (Thailand, Myanmar, and Cambodia) in November 2012, along with his similar statements in the region cannot be interpreted as coincidence. The approach in question is exactly reflected in the new US Defense Strategic Review entitled “Sustaining United States Global Leadership: Priorities for 21st Century Defined”, issued in January 2012. Focusing heavily on areas outside of Europe, this paper emphasizes the shifting American strategic focus to the Asia Pacific region. In its own words: “US economic and security interests are inextricably linked to developments in the arc extending from the Western Pacific and East Asia into the Indian Ocean region and South Asia, creating a mix of evolving challenges and opportunities. Accordingly, while the US military will continue to contribute to security globally, we will of necessity rebalance toward the Asia Pacific region.”⁴²

Detaching the geographical element from the basis of NATO partnerships and enabling case-by-case basis cooperation will ensure partnership accords between NATO and other countries from various regions around the world, particularly the Asia Pacific region. Other

---

⁴⁰ The White House, Remarks by President Obama to the Australian Parliament, Parliament House, Canberra, Australia, November 17, 2011, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament>, (Access date: 20.02.2014).

⁴¹ Hillary Clinton, “America’s Pacific Century”, *Foreign Policy*, 2011, Vol: 189, pp. 56-63.

⁴² US Department of Defense, *Sustaining US Global Leadership: Priorities for 21st Century Defense*, 3 Jan 2012, Washington:US Department of Defense, p.2, http://www.whatthefolly.com/wp-content/uploads/2012/01/Defense_Strategic_Guidance.pdf, 20.02.2014.

than Iraq, all countries that signed partnership accords with NATO and considered as global partners either have a border with China or are Asia Pacific countries. Furthermore, our predictions of likely global partners Thailand, the Philippines, Malaysia, and Singapore have similar characteristics as well. However, more concrete statements on NATO's official website than "such relations are open to China as well" will be needed in order to prevent China from perceiving the possible partnership accords between NATO and these countries as a blocking movement against themselves.⁴³ Suffice it to mention that such developments may ignite a new Cold War unless their aims are explained clearly.

A New Name for an Old Challenge: Smart Defence and its Relevance to Global Partners

Given the developments above taken together, we can say that NATO and its relations with global partners are integral to the Obama administration's Asia Pacific policy. At this point, the question arises whether expanding the relationship between NATO and global partners and looking beyond Europe would dilute the Transatlantic bond, which historically has been the core of NATO. Before answering this question, another implication of the shifting American strategic focus to the Asia Pacific region for NATO, that of smart defence, can be made here.

The New Strategic Concept draws attention to the variety of threats against NATO's security. These threats include the proliferation of ballistic missiles and nuclear weapons, terrorism, cyber attacks, and fundamental environmental problems. It is necessary at this point to focus attention on the economic conjuncture which restricts fighting against the threats in practice contrary to this variety emphasis. Especially since 2008, the negative effects of the global financial crisis on countries' defence capacities can be more profoundly observed

---

⁴³ Arif Bağbaşıoğlu, "Beyond Afghanistan NATO's Partnership with Central Asia and South Caucasus: A Tangled Partnership?", *Journal of Eurasian Studies*, 2014 Vol: 5 No:1, p. 95 <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366513000274>, (Access date: 20.02.2014).

particularly in Europe. According to the Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) report, in 2011, world military expenditures did not show any rise for the first time since 1998. In fact, military expenditures of Western European countries decreased by 1.9% compared to the previous year and this trend will continue in the coming years.⁴⁴ Defence spending by the European members of NATO fell 7% in real terms between 2006 and 2010. As NATO Secretary General Rasmussen points out, a decade ago, the US accounted for just under half of NATO members’ total defence spending. Today, the American share is closer to 75% and this trend will continue to grow.⁴⁵ In this framework, the concept of smart defence can be regarded as one of the solution efforts produced in order to eliminate or mitigate negative effects of these conditions, which can reflect on the Alliance at a time when global threats increase but resources, and more importantly shared willpower to combat these, decrease.

The concept of smart defence was first presented to the international public at the Munich Security Conference in February by NATO Secretary General Rasmussen. In his speech, smart defence was described as a specific means of “ensuring greater security, for less money, by working together with more flexibility” in the age of austerity.⁴⁶ From this date, the purposes and details of the concept were described in various environments by Rasmussen and his special envoys. At the 2012 NATO Summit in Chicago, smart defence officially became a part of the Alliance’s defence strategy.

The concept of smart defence is a new way to express the old idea, summarized as “to achieve maximum impact with limited resources allocated to defence”. The 1999 Defence Capabilities Initiative and the

---

⁴⁴ Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), *SIPRI Yearbook 2012: Armaments, Disarmaments and International Security, Summary*. SIPRI, Solna, 2012, p. 8.

⁴⁵ Anders Fogh Rasmussen “NATO After Libya”, *Foreign Affairs*, 2011, Vol. 90, No. 4.

⁴⁶ Anders Fogh Rasmussen, “Building Security in an Age of Austerity”. Keynote speech at the 4 February 2011 Munich Security Conference http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_70400.htm, (Access date: 20.02.2014).

2002 Prague Capabilities Commitment can be shown as the documents, which display the same will within NATO. Similarly, the idea of providing military needs for less cost by working together is also a familiar practice for European countries. The concept of smart defence is based on the principle of “pooling and sharing” which is also a component of the EU Security and Defence Policy. But here it can be stated that smart defence is a more developed version of the principle of “pooling and sharing”.⁴⁷

Three constituents of smart defence are described in NATO’s formal texts, namely multinational cooperation, prioritization and specialization.⁴⁸ Smart defence requires enhanced multinational cooperation in the development of defence capabilities, better prioritization of scarce resources more closely with NATO’s capability goals, and role specialization, which could be described as an attempt for small and medium size countries to build specific strengths in capability sets. As clearly stated by Alexandra Gheciu, in essence, the smart defence approach rests on a couple of assumptions that could be more difficult to apply in practice than one might think.⁴⁹ Defence sectors are still seen as a purely national issue and governments do not want to be directed on how and where to invest their resources. Particularly, specialization is very difficult to be realized because of its high impact on states’ sovereignty. Governments would have to invest in existing areas of excellence, while giving up capability in other areas, a shift which, would need to be coordinated through NATO.⁵⁰

---

⁴⁷ Cristina Bozgeanu, ““Pooling and Sharing” and “Smart Defence” Beyond the Concept”. Paper presented in the International Scientific Conference with the theme Complex and Dynamic Nature of the Security Environment, 22-23 November 2012. Bucharest: Carol I National Defence University p. 412.

⁴⁸NATO, “Smart Defence”, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84268.htm, (Access date: 20.02.2014).

⁴⁹ Alexandra Gheciu, “In Search of Smart Defense in The Euro-Atlantic Area”, *CIPS Policy Brief*, September 2012, No 20, p. 3.

⁵⁰ Bastian Giegerich, “NATO’s Smart Defence: Who’s Buying?”, *Survival*, June-July 2012, Vol: 54, No: 3, 69-77, p. 70.

According to the European Defense Agency (EDA), 72.9% of all defense equipment procurement by EU member states in 2011 was spent on national programs that do not involve international collaboration.⁵¹ Although there is a slight increase compared to 2010, it is obvious that national rather than EU priorities are reflected in defense equipment programs. While the principle of “pooling and sharing” cannot be implemented adequately even in a supranational organization such as the EU, which depends on the delegation of sovereign authority, the question remains how it can be implemented successfully in the age of austerity in NATO, which is not a supranational organization and lacks of an enforcement mechanism. What is it that makes smart defence worth pursuing and distinguishes smart defence from its predecessors? We can look for the answers in Rasmussen’s speeches.

Analyzing Secretary General’s speeches, we can say that Rasmussen treats smart defence as the solution of a problem emanating to a great extent from European countries. In our opinion, Rasmussen has felt the necessity to remind European countries that the time has come to maintain the security of their region by their own means. Smart defence is seen as an opportunity to compensate the shrinking of defence expenditures and to reduce the dependence of European countries on the US in terms of military. The NATO campaign in Libya has shown that European allies are still highly dependent on US military assets to conduct an operation, such as air-to-air refuelling, airborne intelligence surveillance and reconnaissance, and long-range drones. In the post-Cold War era, the pressure applied on the European allies to allocate more resources to cover the costs of NATO is a well-known effort just as the concept of smart defence. The main reason behind the elevation of this well-known idea to the most important element of NATO’s defence policy is the fact that the US has clearly shifted their strategic priorities beyond Europe.

---

⁵¹ European Defense Agency, “Defense Data 2011”, <http://www.eda.europa.eu/info-hub/news/2013/07/22/defence-data-2011>, (Access date: 20.02.2014).

Global partners and smart defence discourses can be seen as the manifestations of the change in the strategic priorities of the US. However, this does not imply the dissolution of the Transatlantic bond, which constitutes the essence of NATO. Rasmussen considers “smart defence”, the “Transatlantic ties” emphasis, and “enhancing NATO’s connections with other global actors” to be solutions that would prevent the economic crisis from turning into a possible crisis of security.⁵² It would not be appropriate to interpret the Transatlantic relations and the development of relations with global partners as being opposed to each other. The smart defence concept, one which entails European countries taking more responsibility for the defence of the old continent, can be interpreted as an effort aimed at increasing Transatlantic cooperation in the new road map revised by NATO in the direction of the evolving economic and political conjuncture.

Conclusion

In the post-Cold War era, by implementing preventive defence policies instead of fixed ones, NATO has intervened in crises both inside and outside the European-Atlantic region. The more active role played by NATO in international politics can be read also as a reflection of the change experienced in US foreign policy. Concepts used in US foreign policy as well as the American perception of problems and providing solutions have been adapted in a manner that would best suit the policies of the Alliance and the interests of the European allies as well. Partnership policy, which began to be shaped in the 1990s, changes in the perception of the out of area, and the discourse of global partners developed in the framework of the Afghanistan operation are among the most important examples of this observation. NATO’s new partnership policy is a reflection of an intention to render more functional those NATO partnerships established based on geographical borders. With this new policy, the legal framework has been established

---

⁵² Anders Fogh Rasmussen, “NATO After Libya”, *Foreign Affairs*, 2011, Vol: 90, No:4, 2-11, p.6.

within NATO to enable the establishment of relations with countries located in different regions of the world to work together with NATO. In this regard, this policy is an expression of the will of a regional defense organization to become a global security organization.

There are a few important points that can be made regarding the likely implications of the new partnership policy. First, it is obvious that NATO’s new partnership policy has been transformed from a supply to a demand orientation. In other words, NATO tends to see it as the responsibility of the partner to make partnership effective. The impact of the financial crisis on the defence budgets of NATO member states is one of the most important causes of this transformation. Second, we can say that, with its new partnership policy, NATO focuses more on developing its relations with global partners. In fact, this is directly related to both the change in international conjuncture and the Asia Pacific trend in US foreign policy, which occurs in compliance with this change.

Smart defence concept, on the other hand, is a policy shaped for European countries to reduce their military dependence on the US in maintaining security across their own continent and to share responsibility at a time when the US has clearly shifted their strategic priorities beyond Europe. In this context, in the coming years it will be more common to see global partners that have the will and capability to support NATO in implementing Smart Defence projects. There are complementary goals of the discourse of smart defence and global partners within NATO. NATO decision-makers aim both to share their global security responsibilities with the actors outside of NATO and to strengthen relations with the US within the Alliance and among European allies. The shifting American strategic focus to the Asia Pacific region will force NATO to focus on the regions at a strategic distance and find new global partners from this region. However, this does not suggest that transatlantic relations are completely drifting apart. Clearly, NATO no longer deals with just North Atlantic issues and missions, since the security environment is becoming more global and the US is shifting its defense commitments towards the Asia Pacific region.

At this point, departing from the facts that NATO still lacks an official policy for the Asia Pacific Region and ISAF's mission will end by the end of 2014, no matter to what extent cooperation and political discourses overlap in other areas, a question arises concerning what plain the relations between NATO and global partners which are practically limited to the Afghanistan operation will continue. It is very obvious that a clear answer to that question is connected to the answer to be given to the question "What is the main task of NATO?" However, it should be expressed that the new policy of partnership indicates the fact that the continuation of relations between NATO and the mentioned countries is really a matter being taken seriously. Agreements signed with global partners after the adoption of new partnership policy show that case-by-case basis relations will be developed with each of these countries.

When analyzing the relations with global partners, it should be taken into consideration that although these countries have some common interests in working with NATO, they differ dramatically in terms of their degree of cooperation with NATO and their level of ambition in taking the relationship further. Because of the fact that partners have different aims and interests, NATO's policy makers decided that NATO's new partnership policy must be flexible and variable. Yet, this objective also bears the risk that NATO may turn into a developed coalition of the willing led by more powerful states in the Alliance. For this reason, NATO must be much clearer about the aims of its partnerships and how they can contribute to Alliance as well as partner interests. If the new partnership policy fails to achieve its objectives or acts as a mere developed coalition of the willing, NATO's necessity can be brought into question. To remain viable and relevant, NATO must establish a consensus about what it wants to achieve with partners.

Özet

Soğuk Savaş sonrasında NATO'yu görece olarak işlevsel kılan İttifak'ın ortaklık politikası, söz konusu dönemde İttifak'ın dönüşümünün de önemli tezahürlerinden birisi olmuştur. Ortaklık

politikası, kolektif savunma ve kriz yönetimi ile beraber 2010 Lizbon Zirvesi’nde ilan edilen Stratejik Konsept dâhilinde İttifak’ın üç resmî görevinden biri olarak belirlenen iş birliğine dayalı güvenlik anlayışının özünü temsil etmektedir. Genel olarak NATO üyesi olmayan ülkeler ile ilişkilerin geliştirilmesini amaçlayan ortaklık politikasının önemi ve anlamı, İttifak’ın doğuya doğru Rusya Federasyonu’nu rahatsız etmeyecek ölçüde genişleme ihtimalinin azaldığı günümüz uluslararası konjonktüründe daha da artmıştır.

NATO’nun operasyonel yeteneği İttifak’ın Barış İçin Ortaklık (BİO), Akdeniz Diyalogu (AD) ve İstanbul İş Birliği Girişi (İİG) gibi kurumsal ortaklıkları dışındaki ülkeler ile de ilişki kurması için bir çerçeve oluşturmuştur. Özellikle Afganistan Operasyonu’na verdikleri destek sonrasında başlangıçta “temas ülkeleri” olarak anılan ancak bugün “küresel ortaklar” olarak ifade edilen devletlerle bireysel bazda ilişkiler kurulmuştur. NATO’nun kurumsal ortaklık programları içerisinde yer almayan ancak İttifak liderliğinde gerçekleştirilen operasyonlara katkı sağlayan devletleri tanımlayan küresel ortaklar sınıflandırmasına ilk dâhil olan devletler Avustralya, Güney Kore, Japonya ve Yeni Zelanda’dır. Nisan 2011’de NATO’nun yeni ortaklık politikasının ilanından sonra Irak, Afganistan, Pakistan ve Moğolistan da küresel ortaklar arasında sayılmıştır. Bu çalışmanın amacı NATO’nun küresel ortaklarla geliştirdiği ilişkileri ve İttifak’ın yeni ortaklık politikasının söz konusu ilişkileri nasıl etkileyeceğini tartışmaktır.

Bu çerçevede, makalede öncelikle NATO ortaklıklarının tarihsel gelişimi ve İttifak’ın küresel ortaklar ile ilişkilerinin evrimi ele alınmıştır. Bu kısımda, küresel ortaklarla ilişkilerin kurulması açısından dönüm noktası olan Afganistan operasyonu, söz konusu ilişkilerin Amerikan inisiyatifiyle kurumsal kılınma çabaları ve bu çabalara karşı Almanya ve Fransa’nın tutumları değerlendirilmiştir. Daha sonra NATO’nun yeni ortaklık politikasının oluşturulmasında etkili olan faktörler incelenmiş ve politikanın getirdiği yenilikler ele alınmıştır. Uluslararası güvenlik tehditlerinin çeşitliliği, küresel finansal krizin NATO ülkelerinin savunma bütçelerine yönelik olumsuz etkisi, NATO ortaklıklarının etkinlik kabiliyetleri, kurumsal ortaklık programlarının içerisinde olmamalarına rağmen bazı NATO üyelerine nazaran NATO

operasyonlarına çok daha fazla katkı sağlayan küresel ortaklar ile ilişkilerin geleceği gibi faktörler NATO'nun kendi ortaklık politikasını yenilemesini gerektirmiştir. NATO'nun son stratejik konseptinin tamamlayıcı bir unsuru olan yeni ortaklık politikası NATO'nun küresel bir örgüte dönüşme iradesini yansıtmaktadır. Yeni politika coğrafi sınırlara dayalı olarak oluşturulan NATO ortaklıklarını daha fonksiyonel kılmaya isteginin bir sonucu olarak da yorumlanabilir. Yeni politika ile dünyanın çeşitli bölgelerinden (pratikte Asya-Pasifik bölgesinden) NATO ile birlikte çalışmak isteyen ülkeler ile konu bazlı ilişkileri oluşturulması için NATO içerisindeki yasal çerçeve oluşturulmuştur.

Çalışmanın son bölümünde küresel tehditlerin arttığı fakat bunlarla mücadele edecek kaynakların azaldığı bir dönemde, koşulların İttifak'a yansiyabilecek olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak ve Avrupalı devletlerin ABD'ye olan askerî anlamdaki bağımlılıklarını azaltmak için bir fırsat olarak addedilen akıllı savunma kavramı ile küresel ortaklar arasındaki bağlantı değerlendirilmiştir. Çalışmada yeni ortaklık politikası ve akıllı savunma kavramı, Amerikan dış politikasındaki Asya-Pasifik Bölgesi'ne kayan politik öncelik değişiminin NATO'ya etkileri olarak yorumlanmıştır. Yeni ortaklık politikası, NATO ile söz konusu ülkeler arasında ilişkilerin devamının gerçekten önemsendiğinin bir işaretidir. Yeni ortaklıklar politikasının kabulünden sonra küresel ortaklarla imzalanan anlaşmalar bu ülkelerin her biriyle konu bazlı olarak ilişkilerin geliştirileceğinin bir işareti olarak kabul edilebilir. 2014 yılı sonunda ISAF'in görev süresinin sona erecek olmasından hareketle, farklı alanlarda da iş birliği ya da politik söylem uyuşması olsa bile, pratikte Afganistan operasyonu ile sınırlı olan NATO ve küresel ortaklar arasındaki ilişkilerin nasıl bir düzlemde devam edeceği temel soru olarak gündemdeki yerini almıştır. Bu hususların açıklığa kavuşturulması, NATO'nun görevleri ile ilgili bir öncelik sıralaması konusunda üye ülkeler arasında kesin bir uzlaşının sağlanması ile doğrudan bağlantılıdır.

Bibliography

Books

HOOK, Glen D., Julie Gilson, Christopher W. Hughes and Hugo Dobson, *Japan’s International Relations Politics, Economics and Security.*, Third Ed. Routhledge, Wiltshire, 2012.

KAY, Sean, “Partnerships and Power in American Grand Strategy”, *NATO: The Power of the Partnerships*, Eds. Hakan Edström, Janne Haaland Matlary ve Magnus Petersson, Palgrave, Hampshire, 2011.

KRAMER, Franklin D., *NATO Global Partnerships: Strategic Opportunities and Imperatives in a Globalized World*, Atlantic Council, Washington.

MOORE, Rebecca R., “Partnership Goes Global: The Role of Nonmember, Non-European Union States in the Evolution of NATO”, *NATO in Search of a Vision*, eds. Gülnur Aybet and Rebecca Moore. Georgetown University Press, Washington, 2010.

OĞUZLU, Tarık, *NATO Ortaklıkları ve Türkiye: Barış İçin Ortaklık, Akdeniz Diyaloğu, İstanbul İşbirliği Girişimi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2013

SCHREER, Benjamin, “The Evolution of NATO’s Strategy in Afghanistan” *Pursuing Strategy: NATO Operations from the Gulf War to Gaddafi*, eds. Hakan Edström and Dennis Gyllensporre. Palgrave, Hampshire, 2012.

Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI), *SIPRI Yearbook 2012: Armaments, Disarmaments and International Security, Summary*. Solna: SIPRI, 2012.

Papers

ASMUS, Ron, “Rethinking NATO Partnerships for the 21st Century”. *NATO Review*, 2008 <http://www.nato.int/docu/review/2008/03/ART4/EN/index.htm>, (Access date: 20.02.2014).

BAĞBAŞLIOĞLU, Arif, “Beyond Afghanistan NATO’s Partnership with Central Asia and South Caucasus: A Tangled Partnership?”, *Journal of Eurasian Studies*, 2014, Vol. 5 No.1 <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1879366513000274>, (Access date: 20.02.2014).

BOZGENAU, Cristina (2012). ““Pooling and Sharing” and “Smart Defence” Beyond the Concept”, Paper presented in the International Scientific Conference with the theme Complex and Dynamic Nature of the Security Environment, 22-23 November 2012, Bucharest: Carol I National Defence University, 2012.

DAALDER, Ivo ve James Goldgeier, “Global NATO”, *Foreign Affairs*, 2006, Vol. 85, No.5.

GHECIU, Alexandra, “In Search of Smart Defense in the Euro-Atlantic Area”, *CIPS Policy Brief*, 2012, No 20, http://cips.uottawa.ca/wp-content/uploads/2012/08/CIPS_PolicyBrief_Gheciu_Sept2012.pdf, (Access date: 20.02.2014).

GIEGERICH, Bastian, “NATO’s Smart Defence: Who’s Buying?”. *Survival*, 2012, Vol. 54, No. 3.

KAMP, Karl-Heinz, ““Global Partnership’ A New Conflict Within NATO?”, *Analysis and Arguments*, no 29/ 2006 Konrad Adenauer Foundation.

MALMVIG, Helle, “From a Diplomatic Talking Shop to a Powerful Partnership? NATO’s Mediterranean Dialogue and the Democratisation of the Middle East”, *DIIS Brief*, Copenhagen: DIIS, 2004.

MARRONE, Alessandro, “The Equilibrium of the 2010 NATO Strategic Concept”, *The International Spectator*, 2011, Vol. 46, No. 3.

MOORE, Rebecca R., “Lisbon and the Evolution of NATO’s New Partnership Policy”, *Perceptions*, 2012, Vol. 17, No. 1.

RASMUSSEN, Anders Fogh, “NATO After Libya”, *Foreign Affairs*, 2011, Vol. 90, No. 4.

REISINGER, Heidi, *Rearranging Family Life and a Large Circle of Friends: Reforming NATO’s Partnership Programmes*, Research Paper No:72, Rome: NATO Defense College, 2012.

SCHREER, Benjamin, *Beyond Afghanistan: NATO’s Global Partnerships in the Asia-Pacific*, Research Paper No: 75. Rome: NATO Defense College, 2012.

TANNER, Fred, *Is NATO Going Global?*, GCSP Policy Brief No. 14, Geneva: Geneva Center for Security Policy, 2007.

WEBBER, Mark, “NATO: The United States, Transformation and the War in Afghanistan”, *The British Journal of Politics and International Relations*, Vol. 11, No. 1.

Dailies and Periodicals

HEISBOURG, François, “Why NATO Needs To Be Less Ambitious”, *Financial Times*, 22.11.2006, <http://www.ft.com/intl/cms/s/0/3a657376-7a01-11db-8d70-0000779e2340.html#axzz2Mn2OzIJT>, (Access date: 20.02.2014).

HIROSE, Yoshikazu, “The Prospects of Japan-NATO Cooperation”, *World Security Network*, 08.06.2010, <http://www.worldsecuritynetwork.com/NATO-Japan/Hirose-Yoshikazu/The-Prospects-of-Japan-NATO-Cooperation>, (Access date: 20.02.2014).

Internet

European Defense Agency “Defense Data 2011”, <http://www.eda.europa.eu/info-hub/news/2013/07/22/defence-data-2011>, (Access date: 20.02.2014).

ISAF, *ISAF: Key Facts and Figures*, 19 February 2013, <http://www.nato.int/isaf/docu/epub/pdf/placemat.pdf>, (Access date: 20.02.2014).

NATO, *NATO 2020: Assured Security; Dynamic Engagement-Analysis and Recommendations of the Group of Experts on a New Strategic Concept for NATO*, Brussels: Public Diplomacy Division, <http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf>, (Access date: 20.02.2014).

NATO, “Political and Partnerships Committee (PPC)”, http://www.nato.int/cps/en/SID-DB81B0BC-339C89C0/natolive/topics_79430.htm, (Access date: 20.02.2014).

NATO, *Political Military Framework For Partner Involvement In NATO-Led Operations*, 15 April 2011 http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_04/20110415_110415-PMF.pdf, (Access date: 20.02.2014).

NATO, “NATO-Republic Korea Cooperation”, http://www.nato.int/cps/en/SID-4143343E-C27FB0F4/natolive/topics_50098.htm, (Access date: 20.02.2014).

NATO, “Partnerships: A Cooperative Approach to Security”, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84336.htm, (Access date: 20.02.2014).

NATO, “Smart Defence”, http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84268.htm, (Access date: 20.02.2014).

NATO Parliamentary Assembly, “Contributions of Non-NATO Members to NATO Operations,” Report by Sverre Myrli, Subcommittee on Future Security and Defence Capabilities, Defence and Security Committee, 15 November 2008,(159 DSCFC 08 E rev.1). <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1475>, (Access date: 20.02.2014).

NAC, *Comprehensive Political Guidance*, 2006 http://www.nato.int/cps/en/SID-BE7F4F92-5E137DFF/natolive/official_texts_56425.htm, (Access date: 20.02.2014).

NAC, “Bucharest Summit Declaration”, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_8443.htm?selectedLocale=en, 20.02.2014.

NAC, *Active Engagement, Modern Defence: Strategic Concept*, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm, (Access date: 20.02.2014).

RASMUSSEN, Anders Fogh, “Building Security in an Age of Austerity”. Keynote speech at the 4 February 2011 Munich Security Conference http://www.nato.int/cps/en/natolive/opinions_70400.htm, (Access date: 20.02.2014).

SCHRIVER, Randall and Tiffany Ma, *The Next Steps in Japan-NATO Cooperation*, The Project 2049 Institute, 2010, http://project2049.net/documents/next_steps_in_japan_nato_cooperation_schrivers_ma.pdf, (Access date: 20.02.2014).

The White House, Remarks by President Obama to the Australian Parliament, Canberra, Australia, November 17, 2011, <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament>, (Access date: 20.02.2014).

TSURUOKA, Michito (2012). “NATO and Japan: View from Tokyo”. *RUSI Journal*, 2012, Vol. 156, No. 6.

Relations With “Global Partners” in the Framework of
NATO’s New Partnership Policy

US DOD, “Secretary Rumsfeld Briefs at the Foreign Press Center”.
<http://www.defense.gov/transcripts/transcript.aspx?transcriptid=1330>,
(Access date: 20.02.2014).

US DOD, *Quadrennial Defense Review*, 6 February 2006,
Washington: US Department of Defense [http://www.defense.gov/qdr/
report/report20060203.pdf](http://www.defense.gov/qdr/report/report20060203.pdf) (Access date: 20.02.2014).

US DOD, *Sustaining US Global Leadership: Priorities for 21st
Century Defense*, 2012, US Department of Defense, Washington
[http://www.whatthefolly.com/wp-content/uploads/2012/01/Defense_
Strategic_Guidance.pdf](http://www.whatthefolly.com/wp-content/uploads/2012/01/Defense_Strategic_Guidance.pdf), (Access date: 20.02.2014).

US Department of Defense Missile Defense Agency, “International
Cooperation”. http://www.mda.mil/system/international_cooperation.html,
(Access date: 20.02.2014).

Askerî Güç Çarpanı Olarak Yahudi Yerleşim Yerleri

The Jewish Settlements as Military Force Multiplier

Zafer BALPINAR*

Öz

Bu çalışma Yahudi yerleşim yerlerinin İsrail'in güvenlik beklentisinde askerî güç çarpanı olarak konumunu ve önemini belirlemeyi amaçlamaktadır. Yerleşimcilik politikasını yüklenen görev bakımından ele alan, güvenlik politikasındaki yerini vurgulayan ve devletin kuruluşundan bu yana devam eden askerî rolünün altını çizen bu çalışma, tarihsel akışı, geleceğe yönelik tutarlı bir projeksiyon yapılabilmesi için doğrulama parkuru olarak kullanılmaktadır. Süreç incelemesi ve analiz aşamalarında yerleşimlerin İsrail için dinî/tarihî önemi ve bu yönde atfedilen değeri, sübjektiflikten uzak kalmak ve tutarlı bir çerçevede değerlendirme yapabilmek amacıyla ele alınmamıştır. Yerleşim yerlerinden stratejik/taktik anlamda beklenenler ve güvenlik anlayışına ilişkin barındırdıkları potansiyel çalışmanın odağını oluşturmaktadır. Yahudi yerleşim yerleri hem nasıl kullanıldıkları, hem de nasıl bir kullanılma kapasitesi barındırdıkları bakımından analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Yahudi Yerleşim Yerleri, Güvenlik, Güvenlik Politikası, Askerî Güç Çarpanı.

Abstract

This study aims at determining the position and the importance of the Jewish settlements as military force multiplier in Israel's security expectation. The study, dealing settlement policy in term of

---

* Dr., Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü. E-posta: zbalpinar@yahoo.com

attributed mission, emphasizing its position in security policy and underlining its continuous military role since the foundation of the state, utilizes the historical chain as a verification route for a coherent future projection. In historical review and at analysis stages, the religious/historic prominence of the Jewish settlements and their ascribed merits were not taken into consideration in order to stay away from any subjectivity and to make evaluation in a coherent margin. The focal point of the study is strategic/tactical expectations from the settlements and their potential effects on security understanding. The Jewish settlements are analysed in context of both how they have been utilized and what sort of capacity they have.

Key Words: *Israel, Jewish Settlements, Security, Security Policy, Military Force Multiplier.*

Giriş

İsrail Devleti kuruluşu (14 Mayıs 1947) öncesinde Filistin toprakları, Yahudilerin¹ ve Arapların birbirlerini tehdit ettikleri, egemenlik arayışında oldukları ve bağımsızlıklarını korumaya çalıştıkları kaotik bir ortamdır. Var olmak ve varlığını devam ettirme çabası, üzerinde rekabet edilen sıfır toplamlı bir hal almıştır.² Devlet teşekkülünün hemen öncesinde Yahudi Ulusal Ajansı, Birleşmiş Milletler Taksim Planı (181/1947) ile Filistin’de tahsis edilmiş yaşam alanı içinde Yahudi varlığına karşı olacak tüm yerel ve yabancı

---

¹ Bu çalışmada ulus devlet kimliği açısından İsrail; 1948’de Yahudiler tarafından kurulan devleti, Yahudi; Eski Akit bağlamında kendini hem bu dinin mensubu hem de bunun bir etnik köken olarak ele alınmasını öngören yaklaşımı ve İsrail Devleti’nin kurulma nedenini, Musevi; İslam açısından Eski Ahit’e inananları ve Musa’nın öğretilerini takip edenleri, Filistinli Arap; tarihî Filistin toprağının Arap yerleşiklerini, İsrail Vatandaşı Filistinli; 1948’deki savaştan sonra Filistin’i terk etmeyip İsrail egemenliğini kabul ederek topraklarında yaşamayı seçen ve sonra resmî anlamda İsrail vatandaşı kabul edilen Filistinlileri ifade etmek üzere kullanılmıştır.

² Ole Weaver, “Securitization and Desecuritization”, *On Security*, Ronnie Lipschutz (ed.), Columbia University Press, New York, 1995, p. 42, 45.

unsurları düşman olarak tanımlamıştır.³ Tehdit görülen tarafla anlaşmaya çalışmak zaman kaybı olarak görüldüğünden ve çevrelenme duygusu baskısı arttığından süreç hızla silahlı mücadeleye evrilmiştir.⁴ Bu doğrultuda, Yahudi toplumunun önceliği, çatışmacı bir ortamda bu toprakları elinde tutmak ve savunma kabiliyetini geliştirmeye çalışmak olmuştur. Ancak bu hedeflerin gerçekleştirildiği bir ortamda, askerî alan hâkimiyeti üzerinden bekanın devamlılığı, sonrasında da güven içinde bir devlet mümkün görülmüştür.⁵

Amaca ulaşma yöntemi de Filistin topraklarının silahla ele geçirilmesi düşüncesini savunan “revizyonist”⁶ görüş üzerinden şekillendirilmiştir. Arap devletlerinin saldırganlığı olarak tanımlanan çatışma ortamında silahlı güç kullanılarak sonuca ulaşılması temel strateji olmuştur. Güç kullanımı adeta güvenlik kavramını tanımlar şekilde konumlandırılmıştır.⁷ Tehdidin büyüklüğü, yakınlığı ve önceliği, güç kullanımı üzerinden güvenliğin sağlanmasına yönelik eğilimde etkili olmuştur. Diğer bir ifadeyle, güvenlik, tehditler ve tehditlerin bertaraf edilmesi yöntemleri arasındaki ilişiyi anlamlandırılmıştır. Bu tespit “belirlenen amaca veya statükoya yönelik bir tehdit, beka sorunu yaratıyorsa güç kullanımı da dâhil olağanüstü önlemler güvenlik eyleminin tanımlayıcısı olur”⁸ şeklinde de genişletilebilir.

Çerçevesi çizilen çatışma ortamından hareketle genelleme yapılacak olursa, Filistin topraklarında Yahudilerin varolma mücadelesi

³ Joseph Heler, *The Birth of Israel 1945-1949: Ben Gurion and His Critics*, University of Florida Press, Gainesville, 2003, p. 256-259.

⁴ Rashid Khalidi, “The Palestinian and 1948: The Underlying Causes of Failure”, *The War For Palestine: Rewriting The History of 1948*, Ed. Eugene L. Rogan, Avi Shalim, Cambridge University Press; Cambridge, 2001, p. 15-16.

⁵ Andrew Edgar, *Habermas: The Key Concepts*, Routledge, New York, 2006, p. 10-11.

⁶ Revizyonist görüş için bkz. Wladimir Jabotinsky, *Sadece Bir Emir Kipi: İsrail’i Kur*, Çev. Atilla Aşçı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2014.

⁷ Shlomo Ben-Ami, *Scars of War, Wounds of Peace: The Israeli-Arab Tragedy*, Oxford University Press, Oxford, 2006, p. 34, 217-220, 225-226.

⁸ Barry Buzan et. al., *Security: A New Frame For Analysis*, Lynne Rienner, Colorado, 1998, p. 21.

ihtiyaç, mecburiyet ve beklentilerden oluşan bir güvenlik anlayışı üzerine yerleştirilebilir.⁹ Bu anlayış da doğal olarak bünyesinde tehdit karşısında gücün mümkün olan en yüksek seviyeye taşınması, rakibin karşı koyma kapasitesinin düşürülmesi ve avantajlı dengenin korunması unsurlarını barındırmıştır.¹⁰ Sayılan unsurların temel taşı askerî güç kullanımı olurken; yardımcı bileşenler de askerî kuvvetlerin temini, sevki, çatışmaya dâhil edilmesi ve geri çekilmesi şeklinde belirlenmiştir. Her bir değişken, duruma ve zamana göre farklı güç çarpanı konumunda olmuştur. Tehdidin uzaklaştırılması veya ortadan kaldırılması güvenlik katsayısının yükseltilmesi anlamı taşımıştır.¹¹

Askerî gücün uygulama alanı ve/veya stratejiler doğrultusunda manevra yapacağı saha, siyasi ve askerî beklentilerin elde etme zemini ya da çatışmanın düşman unsurların yaşam alanına taşınarak kendi yaşam alanındaki askerî tahribattan kaçınılacak bir seçenek olarak kullanılabilir. İşte Yahudi yerleşim yerleri tam da bu askerî amacı yerine getirmek üzere kullanılacak şekilde İsrail'in Filistin topraklarında var olma mücadelesine mekânsal katkı sağlamıştır. Yani yerleşim yerleri, Yahudi varlığının Filistin coğrafyasıyla kesişim noktasını meydana getirdiği için güvenlik faaliyetinin de icra edildiği ve edileceği mekânsal boyutu oluşturmuştur. Bu yönüyle hem askerî bakımdan savunma ihtiyacını hem de devletin siyasi geleceğini belirleme rolünü üstlenmiştir.

İsrail Devleti'nin Filistin topraklarında varoluşu ve sonrasındaki genişleme sürecindeki çatışma hali üzerinden tanımlı güvenlik anlayışı çerçevesinde, Yahudi yerleşim yerlerinin askerî anlamda üstlendiği görev bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Süreç incelemesi yoluyla, üstlenilen görev, güvenlik anlayışına olan çarpan değeri ve askerî uygulamalar için sahip olduğu potansiyel ele alınmıştır. Tarihî

---

⁹ Baruch Kimmerling, "The Social Construction of Israel's National Security", *Democratic Societies and Their Armed Forces: Israel in Comparative Context*, Frank Cass, London, 2000, p. 218-219.

¹⁰ John J. Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W. Norton, New York, 2001, p. 33-36.

¹¹ Barry Buzan, a.g.e., p. 2-3, 22-24.

akış içinde yerleşim yerlerine güvenlik aygıtı rolü verilmesi, bu rolün güvenlik anlayışında kalıcı bir yer edinmesi ve devamlılık kazanması aşamaları bağlamında askerî güç çarpanı olarak mevcut durumu ve barındırdığı askerî/siyasi manevra imkanları analiz edilerek, ileriye yönelik yapılacak projeksiyonlarda kullanılabilir bir kapsam oluşturulması amaçlanmıştır.

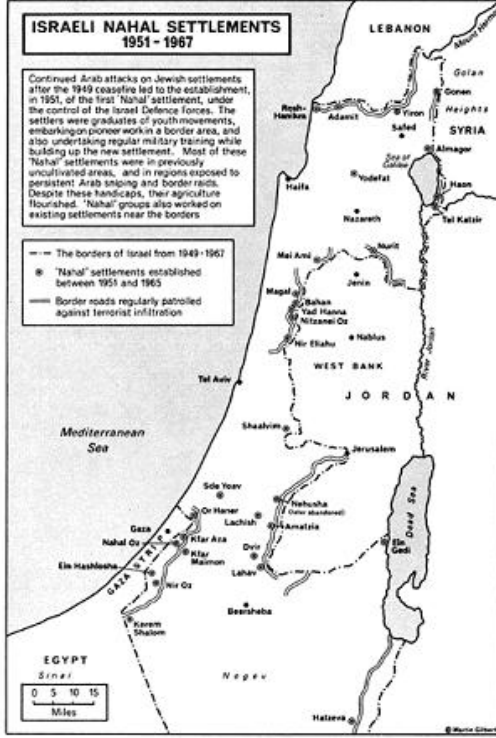
Yerleşim Yerlerine Güvenlik Aygıtı Rolü Verilmesi

İsrail Devleti'nin kuruluşunun öncesinde yerleşim yerleri, Yahudilerin yaşam alanı olmanın ötesinde bir devletin geleceğini belirleyecek şekilde ve güvenlik politikasının önemli bir aşamasını oluşturmak üzere organize edilmiştir. Organizasyon, güvenliği sağlamanın yanı sıra üretim yaparak yaşam alanlarını canlı tutmak ve genişlemeyi sağlayacak kapasiteye ulaştırmakla görevli *Nachal* (Öncü/Savaş Gençliği) adlı yapılanmadır.¹² Bu yapı, erkekler ve kadınların önce temel askerlik eğitimi görmelerini, sonra bir kibutza gönderilip orada hem tarımsal üretim yapmalarını, hem de güvenliği sağlamalarını ve bir yılın ardından orduya dönüp ileri düzeyde askerî eğitim aldıktan sonra daha uzak/tehlikeli bölgelerde kendi kibutzlarını kurmak üzere görevlendirilmelerini esas almıştır.¹³ *Nachal* yerleşimleri aşağıdaki haritada gösterilmektedir.¹⁴

¹² Nadav Safran, *Israel: Embattled Ally*, Harvard University Press, Massachusetts, 1978, p. 229.

¹³ Moshe Pearlman, *Ben Gurion Looks Back: In Talks With Moshe Pearlman*, Schocken Books, New York, 1970, p. 143.

¹⁴ Martin Gilbert, *The Routledge Atlas of The Arab-Israeli Conflict*, Routledge, New York, 2005, p. 57.

Yerleşim yerlerinin güvenlikle aynı anlamda anılması, yaşam alanında Yahudi varlığına karşı olacak unsurların düşman olarak tanımlanması ile düşmanla silahlı mücadele üzerinden Filistin topraklarında tutunma ve yayılma sağlanması kabulüyle yakından ilişkilidir.¹⁵ Bu ilişkiye katkı veren bir diğer etmen de; Yahudilere Birleşmiş Milletler'in (BM) 181 sayılı taksim kararı (1947) doğrultusunda tahsis edilen sınırların stratejik derinlikten yoksunluğudur. Yerleşimlerden bu bağlamda beklenen, bir insan kaynağı ve lojistik ağı

¹⁵ Shlomo Ben-Ami, *Scars of War, Wounds of Peace: The Israeli-Arab Tragedy*, Oxford University Press, Oxford, 2006, p. 217-220, 225-226.

oluşturarak reaksiyon süresini kısaltması ve çatışma bölgeleri arasında güç kaydırması imkanı sağlamasıdır. Böylelikle askerî altyapıyla güçlendirilmiş Yahudi yaşam alanlarıyla sürekli bir savunma ve operasyon yapabilme kapasitesi anlamına gelecek bir saha hâkimiyeti sistemi teşkil edilmek istenmiştir.¹⁶ Sistem, çatışmanın mümkün olduğunca yerleşim yerleri üzerinden düşman topraklara taşınması isteğini de bünyesinde barındırmıştır.¹⁷

Stratejik beklentilerin taktik düzeydeki izdüşümü, İsrail'in silahlı mücadele üzerinden güvenliği sağlama politikası olan Plan Dalet'te açıkça görülmektedir. Bu planda yerleşimlere ileri karakol görevi verilerek, taksim sınırları içinde ve dışındaki Yahudi yaşam alanlarıyla askerî devamlılık, yerleşim yerleri dışında kalan ana arterlerin kontrolü, düşmanın ele geçirebileceği bölgelerin askerî amaçla kullanılmasının engellenmesi, Filistinliler üzerinde baskı oluşturarak düşmanlıktan vazgeçmelerinin temini, önemli noktaları ele geçirerek düşmanın etkin silahlı faaliyetlerinin önlenmesi amaçlanmıştır.¹⁸

Yerleşimlerin askerî beklentilerle yakın konumlandırılması, yaşam alanı genişlemesinin barıştan üstün kabul edilmesi ve düşmanların yalnız güçten anlayacağı dolayısıyla toprak ediniminde çatışmanın yegâne araç olduğu kabullerini hem güvenlik anlayışının ayrılmaz parçası yapmış hem de bu unsurları birbiriyle ilişkili kılmıştır.¹⁹ Bu yaklaşım da Filistinlilere ait bölgelerin silah yoluyla ele geçirilerek güvenlik duygusunun yükseltilmesi anlamına gelen “ileriden savunma” prensibini yerleşim yerlerindeki genişlemenin bir sonucu olarak üretmiştir.²⁰

¹⁶ Israel Tal, *National Security*, trans. Martin Kett, Praeger, Connecticut, 2000, p. 60, 64.

¹⁷ Timothy D. Hoyt, *Military Industries and Regional Defence Policy*, Routledge, New York, 2007, p. 67-68.

¹⁸ David Tal, *The War in Palestine 1948: Strategy and Diplomacy*, Routledge, New York, 2004, p. 57.

¹⁹ Ofira Seliktar, *New Zionism and The Foreign Policy of Israel*, Croom Helm, London, 1986, p. 62.

²⁰ Efraim Karsh, *The Arab-Israeli Conflict: The Palestine War*, Osprey Publishing, Oxford, 2002, p. 34, 42.

Yahudi yaşam alanının Deir Yasin örneğinde görüldüğü gibi yaratılan korku ortamıyla yerel unsurlardan arındırılması, yerleşimleri bir sonraki prensip olan “saldırgan savunma” doktriniyle kaynaştırmıştır.²¹ Böylece yerleşim yerleri-güvenlik ilişkisinde vur-kaç eylemlerinden, elde edilen topraklarda Yahudi otoritesinin egemen kılınması aşamasına geçilmiştir. Yerleşimler bu süreçte Yahudi olmayan unsurların ötelendiği her aşamayı yeni bir güvenlik basamağı haline getirmiştir.²²

Yerleşim yerleri, askerî talepleri karşılama görevi üstlenirken, bir yandan da gelen göçlerin güvenlik sistemine aktarılmasını kolaylaştırmıştır. Böylece yerleşimler, güç çarpanı işlevi üstlenmiş, daha fazla güvenlik için daha fazla yaşam alanı beklentisini tetiklemiştir.²³ İzlenen yerleşim yerleri-güvenlik ilişkisi politikası sonucunda; nüfusu askerlerce oluşturulup askerî amaçlı olanlar, 1948 yılı öncesinde çatışmalar sonucu ele geçirilen yerlerde tesis edilenler, Yeşil Hat’ın yakınında veya üstündeki İsrail şehirlerinin dış banliyölerinde kurulanlar, hükûmet düzenlemelerine muhalefeten çoğunlukla dinî gerekçelerle meydana getirilenler şeklinde bir yerleşimcilik manzarası ortaya çıkmıştır.²⁴ Yerleşim yeri kuruluşunda bu dönemde görülen çeşitlilik, her vesileyle yaratılan fiilî durumların değerlendirilmesiyle ve çatışmanın devamındaki tablo bilinmediğinden siyasi/askerî manevra esnekliği elde etmek için hükûmetin tek bir politika bağlamında programlı şekilde yerleşimleri ele almak istememesiyle ilişkilidir.

Çeşitli modeller üzerinden sürekli genişleme, çatışmanın yayılmasına yol açmıştır. Dolayısıyla bu alanlar silahlı mücadelenin sınırları haline gelmiştir. Çatışmanın cephesi olma durumu da yerleşimlerin askerî karakterinin değişmezliğine katkı sağlamıştır. Böylelikle devlet kuruluşunun öncesinden başlayarak 1967 Savaşı’na

²¹ David Tal, a.g.e., p. 63, 92, 124.

²² Benny Morris, *Righteous Victims: A History of The Zionist-Arab Conflict 1881-1999*, Alfred A. Knof, New York, 1999, p. 213-214.

²³ David Ben Gurion, *Israel: A Personal History*, American Israel Publishing Co., Tel Aviv, 1971, p. 368.

²⁴ David Meir-Levi, *Big Lies*, Center for Study of Popular Culture, Los Angeles, 2005, p. 42.

(Altı Gün Savaşı) kadar devam eden süreçte “yerleşim yerleri=güvenlik” denklemi kurulmuş ve Yahudiler için yerleşimler güvenlik kavramını tanımlar pozisyona yükselmiştir.²⁵

Yerleşim Yerlerinin Güvenlik Politikasındaki Pozisyonunun Sabitlemesi

İsrail’in topraklarını dört kat arttırdığı 1967 Savaşı, hem güvenlik politikası hem de Yahudi yerleşim yerleri açısından bir dönüm noktası olmuştur. Yerleşimlerin oluşturduğu güvenlik ağının yeni işgal topraklarına uzatılması ve buralara Yahudi karakteri kazandırılması görevi, “Celile’nin Yahudileştirilmesi” programıyla daha kapsamlı ve sistemli olarak ele alınmaya başlanmıştır.²⁶ Sonraki aşamada ise Allon Planı ile “en az Arap ile en fazla güvenlik ve toprak” ilkesi uygulamaya konmuştur. Bu program ve planla yerleşim yerleri üzerinden Yeşil Hat’ın ilerisinde bir güvenlik kuşağının oluşturulması ve işgal topraklarındaki yerel halkın güvenlik konularından taviz vermesinin sağlanması esas alınmıştır. Politikanın ilerleyen safhasında ise “sınırlar haritaların gösterdiği yerler değil, Yahudilerin yaşadığı yerlerdir” yaklaşımı, yerleşimlerin İsrail güvenlik anlayışındaki konumunu sabitlemiştir.²⁷ Bu sabitlemede yerleşim yerleri olmadan İsrail’in yabancı bir halkı yöneten işgalci güç olacağı realitesi etkin olmuştur. İsrail Yüksek Mahkemesi de bu gerçekliği destekler mahiyette yerleşimlerin güvenlik amacıyla kurulduğunu ve ulusal güvenlik faaliyeti yürüttüğünü onaylamıştır.²⁸

1967 Savaşı sonrasında İsrail güvenlik politikasında ön plana çıkan “savunulabilir sınırlar” kavramı kapsamında, yerleşim yerleri bir yandan savunma hattını oluştururken diğer yandan da işgal topraklarında Arap ve Yahudi toplumlarını bir bariyer oluşturarak izole etmiştir.

²⁵ Ben Gurion, a.g.e., p. 442, 460, 462.

²⁶ Ilan Pappé, *Modern Filistin Tarihi*, çev. Nuri Plümer, Phoenix, Ankara, 2007, s. 319.

²⁷ Geoffrey Aronson, *Creating Facts: Palestinians and West Bank*, Institute for Palestine Studies, Washington D.C., 1987, p. 13, 17, 21, 98.

²⁸ Geoffrey Aronson, *Israel, Palestinians and Intifada*, Kegan Paul International Ltd., London, 1990, p. 14-16.

Ancak izolasyon çatışmayı önlememiş, arttırmıştır.²⁹ Gelineen noktada “yeni kurulan yerleşimlerin silahlı gruplarının saldırılarına karşı kurulduğu” tezi daha rahat temellendirilmiş ve tartışmaların genişleme politikasından uzaklaştırılarak güvenlik konusuyla ilişkilendirilmesi kolaylaştırılmıştır. Böylece “yerleşim yerlerini kurmanın getirdiği riskleri yaşamaktansa, kurmanın riskleriyle mücadele etme” ilkesi, güvenlik politikasına dâhil edilmiştir.³⁰

Bu yaklaşım, kaotik ortamı canlı tuttuğundan, yeni güvenlik ihtiyaçları/sorunları ortaya çıkarmış ve güvenlik gerekçesi üzerinden politika üretilmesine fiili zemin sağlamıştır. Gelineen noktanın uygulamadaki izdüşümü, 1971 yılında yayımlanan 432 sayılı Askerî Emir ile vatan toprağı olarak görülen yerleşim yerlerinde koruma birimi kurulması ve görevlerinin tanımlanması olmuştur. Bu düzenlemenin ardından yerleşim yerleri-güvenlik ilişkisinde görülen diğer önemli bir aşama ise 1973 Savaşı’nda yaşanan yenilgi endişesinin Dayan Planı üzerinden politikaya yansımalarıdır. Planda, Filistinliler İsrail’in siyasi yapısına entegre edilmeden işgal altındaki bölgelerin kontrolü esas alınmış, Yahudilerin Filistinlilerin topraklarında işgalci olmadığı, bilakis kendi topraklarına geri döndükleri tezi işlenmiştir.³¹

Planın sonraki aşamasında ise, işgal altındaki toprakların ilhakına gerek kalmadan burada yaşayan Filistinlileri İsrail’e bağımlı kılmayı ve nüfus dengesizliğini devlet aygıtının kullanılmasıyla aşmayı öngören Galili Protokolü yer almıştır.³² Her iki yaklaşımın güvenlik politikasıyla kesişme noktasına paramiliter yerleşim yerleri kurulması, bunların etkin bir ağ ile birbirine bağlanması ve yerleşimler üzerinden

²⁹ Meron Benvenisti and Shlomo Khayat, *The West Bank and Gaza Atlas*, West Bank Data Base Project, Jerusalem, 1988, p. 34-35.

³⁰ Geoffrey Aronson, *Creating Facts*, p. 21.

³¹ *Ruling Palestine: A History of The Legally Sanctioned Jewish-Israeli Seizure of Land and Housing in Palestine*, The Center of Housing Rights and Evictions (COHRE)-Source Center for Palestine Residency and Refugee Rights (BEDIL) Publication, Geneva, 2005, p. 73-74, 107.

³² *The Arabs Under Israeli Occupation*, Institute for Palestine Studies, Beirut, 1981, p. 88.

Filistinlilerin toplumsal yapısı bozularak, toprak bütünlüğüne sahip bir Filistin Devleti'nin engellenmesi konulmuştur.³³ Bu doğrultuda İsrail'in geri çekilmeye niyeti olmayan yerlerde kalıcılığını sağlayacak şekilde yerleşmesi güvenlik politikasının belkemiğini teşkil etmiştir.³⁴

1977'de İşçi Partisi'nden iktidarı devralan Likud Partisi liderliğindeki hükümet, İşçi Partisi hükümetlerinin 'Arap-İsrail savaşlarında ağır çarpışmaların yaşandığı Tel Aviv-Kudüs koridoru gibi stratejik olarak önemli Batı Şeria kesimlerinde Yahudi çoğunluğunu temin için' uyguladığı askerî planlamada değişiklik yaparak, Batı Şeria'nın batısında kurulacak yerleşimlerin Ürdün Vadisi'nde açılacaklardan daha fazla güvenlik üreteceğini öngörmüştür.³⁵ Böylece politikadaki değişikliklerle, sınır teşkil edecek savunma hatları üzerinden güvenliğin pekiştirilmesi yaklaşımından, Yahudi yerleşimlerinin konsolide edilerek daha entegre bir yapıda güvenliğin ve devletin geleceğine yönelik toprak kazanımının amaçlandığı söylenebilir. Bu değişimin güvenlik politikasındaki bir diğer yansıması; yeni kurulacak yerleşim yerlerinin daha sonraki iktidarlar döneminde terk edilmesini zorlaştıracak şekilde konumlandırılması olmuştur.³⁶

Filistin topraklarında yerleşim yerleri üzerinden mümkün olduğunca geniş alanı kontrol edip güvenlik katsayısını arttırmayı amaçlayan politikaya Yüzyılın Sonunda İsrail Vizyonu Planı (1978) ile devam edilmiştir. İşgal topraklarında Filistinlilere yer olmadığı, onların vatanının Ürdün olduğu ve Filistinlilerin işgal topraklarında hareket kabiliyetleri sınırlamanın İsrail için daha fazla güvenlik anlamına geleceği kabulleri üzerine kurulu plan, hem güvenlik şeritleri oluşturulmayı hem de yeni kurulacak yerleşimlerde 15 yıl içinde iki milyon Yahudiyi iskan etmeyi esas almıştır. Planın taktik aşamasında Batı Şeria'daki

³³ Stuart A. Cohen, *Israel and Its Army*, Routledge, New York, 2008, p. 39-40.

³⁴ Carla L. Klausner, *A History of Arab-Israeli Conflict*, Pearson Prentice Hall, New Jersey, 2007, p. 431-432.

³⁵ Geoffrey Aronson, *Israel, Palestinians and Intifada*, p. 71.

³⁶ Shlomo Gazit, *Trapped Fools: Thirty Years of Israeli Policy in The Territories*, Frank Cass, London, 2003, p. 267-270.

yerleşimlere muvazzaf ve yedek askerî personel yerleştirilmiştir. Siviller için ise buralarda yaşamak ulusal görev addedilmiştir.³⁷

Bahse konu planın ve uygulamalarının devamlılığı, Batı Şeria’da yerleşim yerleri çeşitliliğinin artırılması, mevcutların genişletilmesi üzerinden Filistinlilerin yaşam alanının bütünlüğünün bozulmasını amaçlayan Drobless Planı (1978) ile sağlanmıştır.³⁸ Ortaya konan yaklaşımla Filistinlilerin yaşam alanlarını daraltan yerleşimciliğin sürekli ilerlemesi, çatışmanın kalıcılığını sağlamıştır. Bu durum, yerleşim yerlerinin silahlı karakterini koruyarak, daha ileri aşamada askerî görevler yüklenmeleri için uygun zemin temin etmiştir. Ortaya çıkan tablonun güvenlik politikasındaki izdüşümü, 898 sayılı Askerî Emir (1981) ile bazı yerleşimlere “sınır yerleşim yerleri” statüsü verilerek askerî ölçekteki silahları edinme imkanının tanınması olmuştur. Böylece yerleşim yerlerinin kendilerini korumanın ötesinde fiilî saha kontrolü görevi de daha ileri düzeye taşınmıştır.³⁹

Yerleşimlerin Güvenlik Politikasındaki Pozisyonunun Devamlılığının Sağlanması

Likud’un tekrar iktidara gelmesinden (1981) sonra, “yerleşimlerin ulusal güvenliğin bir parçası olduğunun, buraların güçlenmesi ve genişlemesi için çaba içinde olunacağını” hükûmet politikası olarak vurgulanması yerleşim yerleri-güvenlik ilişkisinin sürekliliğine açıklık kazandırmıştır.⁴⁰ İsrail’in ABD’nin yerleşimlerin güvenliğe katkısı bulunmadığı yönündeki yaklaşımını (1982) reddederek, tepkisel mahiyette üç yeni yerleşim için hemen 18,5 milyon dolarlık kaynak tahsis etmesi bu kararlılığın göstergesi olmuştur.⁴¹

İsrail’in yerleşim yerleri üzerinden genişlemeyi sürdürdüğü ve buraları silahlandırmaya devam ederek güvenlik politikasında ileri

³⁷ Yehoshafat Harkabi, *Israel's Fateful Decisions*, I.B. Tauris, London, 1988, p. 122.

³⁸ Mark A. Heller, *A Palestine State*, Harvard University Press, Massachusetts, 1983, p. 113.

³⁹ *Ruling Palestine*, p. 102, 107.

⁴⁰ *Documents on The Israeli-Palestine Conflict 1967-1983*, Yehuda Lukacs (ed.), Cambridge University Press, Cambridge, 1984, p. 107.

⁴¹ Martin Wright, *Israel and Palestine*, Longman, Essex, 1989, p. 49.

karakol konumlarını koruduğu, BM kararlarına (1983) yansımısıyla teyid edilebilmektedir.⁴² 1984'teki seçimlerde Likud'un iktidarı İşçi Partisi ile paylaşmasının yerleşim yerlerinin geleceğine dair ortaya çıkardığı görüş ayrılığına rağmen nihai hükümet politikası, kurulan yerleşimlerin varlığının korunmasını ve gelişmelerinin sağlanmasını esas almıştır.⁴³ BM'nin 1984-85-86'da aldığı, İsrail'in yerleşim yerlerini çoğaltmasının ve genişletmesinin kabul edilemeyeceği yönündeki kararları, İsrail'in politikasında öngördüğü yoldan ilerlemeye devam ettiğini göstermiştir.⁴⁴ İzlenen politika, gittikçe genişleyen küçük ölçekli yerleşimlerin Batı Şeria'daki büyük şehirlere entegre olup büyük yaşam alanları meydana getirerek saha hâkimiyetini geliştirmiştir.⁴⁵

Likud, 1988'de tekrar iktidara geldiğinde mevcut politikanın devamlılığının yanı sıra, Yahudi yaşam alanlarından geri çekilme yönünde üretilebilecek siyasi girişimlere engel olmaya yönelik bir tutum benimsemiştir.⁴⁶ Bu duruşun altyapısında Likud'un yerleşim yerlerini Yahudiler için bir hak kabul etmesi ve devletin hayatî güvenlik çıkarlarının savunulduğu mekân olarak algılaması yer

⁴² UN/GA/RES/38-79 (1983); UN/GA/RES/36-166 (1983).

⁴³ İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmî Sitesi, "Basic Policy Guidelines of the Government's Program", 13 September 1984. <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Government/Pages/1%20Basic%20Policy%20Guidelines%20of%20the%20Government-s%20Prog.aspx> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

⁴⁴ UN/GA/RES/39-169 (1984); UN/GA/RES/40-161 (1985); UN/GA/RES/41-63 (1986). Aktarılan genel tablo içinde Gazze'nin durumunun Batı Şeria'dan farklı olduğuna vurgu yapılmalıdır. 1967 Savaşı sonrasında Batı'ya genişleme, en az askerî olduğu kadar dini açıdan da önem kazanmıştır. Batı Şeria anılan önem bakımından Gazze'nin önüne geçmiştir. Gazze, askerî anlamda ileri karakol olarak Filistinlilerin direncinin kırılması amacıyla yerleşim yerleriyle teçhiz edilmiştir. Camp David Anlaşması (1978) sonrasında 13 yerleşim güvenlik üretmediği gerekçesiyle boşaltılmış, ancak sonradan 1985 yılına kadar yerleşimlerin sayısı güvenlik endişeleri doğrultusunda 20'ye kadar yükseltilmiştir. Deborah J. Gerner, *One Land Two Peoples: The Conflict Over Palestine*, Westview, Colorado, 1991, p. 94.

⁴⁵ Noam Chomsky, *Kader Üçgeni*, çev. Bahadır Sina Şener, İletişim, İstanbul, 1993, s. 140.

⁴⁶ İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmî Sitesi, "Basic Policy Guidelines of the Government's Program", 22 December 1988, <http://www.mfa.gov.il/NR/exeres/4BAD2ACB-84C3-463D-ADAF-011E353F95D9.htm> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

almıştır.⁴⁷ Ortaya konan yaklaşım, 1990 seçimleri sonrasında kurulan hükümet programına “Yahudi halkının İsrail toprağının her tarafında yerleşme hakkı olduğu, yerleşimlerin İsrail’in güvenliğinin ayrılmaz bir parçasını teşkil ettiği, hükümetin buraların güçlendirilmesi, genişletilmesi ve geliştirilmesi için çaba göstereceği” şeklinde yansımıştır.⁴⁸

İsrail her ne kadar “barışa karşı toprak” ilkesiyle Madrid’de (Madrid Konferansı, 1991) görüşme masasına oturmak durumunda kalmışsa da yerleşim yerlerinin varlığını ve genişleme eğilimini koruma isteği etrafında şekillenen siyasi duruşunu bozmamıştır. Bu uzlaşmaz yaklaşıma karşı ABD’nin sağladığı kredilerin yerleşim yerlerinde kullanılmasına itiraz etmesi, yerleşimlerin genişletilmesi projelerinde öz kaynaklara yönelmeyi ulusal seferberlik konumuna taşımış,⁴⁹ ABD’ye yerleşim yerleri topraklarının İsrail’e ait olduğu cevabı verilerek, buraların kendisi için güvenlik anlamı taşıdığı ifade edilmiştir.⁵⁰

Yerleşim yerleri konusunu güvenliğin temeli gören Likud anlayışı, iktidarı 1992’de İşçi Partisi’ne bırakmıştır. İşçi Partisi, hükümet programında yerleşim yerlerinin güvenlik dâhil tüm ihtiyaçlarının karşılanacağını, önem atfedilenlerin birleştirilip güçlendirileceğini ve karşılaştıkları sorunları aşmaları için politikalar üretileceğini siyasi tercih olarak ortaya koymuştur.⁵¹ Uygulama aşamasında Suriye-Ürdün

⁴⁷ Sanal Yahudi Kütüphanesi, “Likud Party Platform From the 15th Knesset”, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Politics/likudplatform15.html> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

⁴⁸ İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmî Sitesi, “Guidelines of the Government's Policy”, 8 June 1990, <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Government/Pages/144%20Guidelines%20of%20the%20Government-s%20Policy-%208%20June.aspx> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

⁴⁹ Herbert S. Parmet, *George Bush: The Life of Lone Star Yankee*, Scribner, New York, 1997, p. 500. 1968-1990 yıllarında yerleşimlerde toplam 20.000 konutun, sadece 1991 yılında ise 13.000 konutun yapıldığı dikkate alınca izlenen politika görünür hale gelmiştir. Avi Shlaim, *The Iron Wall: Israel and Arab World*, W.W. Norton, New York, 2001, p. 486.

⁵⁰ Yossi Melman and Dan Raviv, *Friends in Deed: Inside US-Israeli Alliance*, Hyperion, New York, 1994, p. 421.

⁵¹ İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmî Sitesi, “Policy Guidelines of the 25th Government”,

sınırı boyunda olanlar stratejik, diğerleri siyasi olarak konumlandırılmış; Kudüs ayrı bir statüde ele alınmış; mevcut yerleşimlerin genişletilmesine barış görüşmeleri sürecinde de devam edileceği vurgulanmıştır.⁵² İzlenen politikanın bu dönemde yerleşim yerlerine yüklediği bir görev de, iki toplumun ayrıştırılması üzerinden güvenlik algısını yükseltmesi olmuştur.⁵³

Oslo Barış Görüşmelerinin (1993) başlangıcında süreci rahatlatmak maksadıyla yerleşim yeri faaliyetleri sınırlanmakla birlikte inşaların tamamen durdurulması söz konusu olmamış, doğal büyümenin ve göçün gerektirdiği yerleşimlerin kurulması bir hak olarak görülmüştür. Anılan politikanın toprak tavizini imkansız kılacak derecede bir yayılmayı esas aldığı, görüşme sürecinde açığa çıkmıştır.⁵⁴ Ayrıca nihai anlaşmaya varılana kadar hiçbir yerleşim yerinin boşaltılmayacak olması ve yeni yerleşimlerin yerine hükümet kararına ihtiyaç göstermeyen ve yasal iskân planına tabi olmayan ileri karakol kurulması yöntemine geçilmesi dönemin politikasını belirlemiştir.⁵⁵ Görüşmelerin hız kazandığı 1994-95 yılları arasında yerleşimler ve bağlantılarının Batı Şeria'nın %65'ini kapsamasının planlanmış olması güvenlik politikasında vazgeçilmez konumlarının ispatı olmuştur.⁵⁶

İzak Rabin'in 1995'te öldürülmesi sonrasında Şimon Peres liderliğinde devam ettirilen hükümetin yaklaşımında bir değişiklik

---

13 July 1992. <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Government/Pages/2%20Basic%20Policy%20Guidelines%20of%20the%2025th%20Government-.aspx> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

⁵² Sven Behrent, *The Secret Israeli-Palestinian Negotiations in Oslo*, Routledge, New York, 2007, p. 64.

⁵³ Dennis Ross, *The Missing Peace*, Farrar Straus and Giroux, New York, 2004, p. 797.

⁵⁴ *Ruling Palestine*, p. 140.

⁵⁵ İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmî Sitesi, "Summary of the Opinion Concerning Unauthorized Outposts - Talya Sason, Adv", 10 March 2005, <http://www.mfa.gov.il/mfa/aboutisrael/state/law/pages/summary%20of%20opinion%20concerning%20unauthorized%20outposts%20-%20talya%20sason%20adv.aspx> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

⁵⁶ Avi Shlaim, "Prelude to The Accords", *Journal of Palestine Studies*, 1994, Vol. 23, No. 2, p. 5-19.

yaşanmamış, Batı Şeria'daki yerleşim yerlerinin birleştirilmesine devam edilmiştir. Filistinlilerin yaşam alanları izole edilerek ve kontrol altında tutularak güvenlik katsayının yükseltilmesinde, yerleşimler, politikanın merkezinde yer almıştır.⁵⁷ 1996 seçimlerinde Likud hükümet olduktan sonra “barışa karşı toprak” söylemi yerini “barışa karşı barış” prensibine bırakmıştır. Buna göre; yerleşim yerlerinin İsrail'in varlığı ve güvenliğinin esası olduğunun, buraların İsrail'in savunması için ulusal öneme sahip bulunduğu ve Yahudi yaşam alanlarının birleştirilmesine devam edileceğinin altı çizilmiştir.⁵⁸ Bu dönemde hükümet politikasına yapılan bir diğer ilave, yerleşimlerin genişletilmesi için mümkün olduğunca çok tepenin iskân edilerek işgal edilmesi olmuştur.⁵⁹

Barış görüşmeleri sürecinde (1997) İsrail'in yeterince taviz vermemesinin görüşme zemininde yarattığı belirsizlik ve isteksizlik yine İsrail tarafından yerleşimlerin elde tutulması için kullanılmış ve tamamının etkin bir ulaşım ağıyla birbirine bağlanması çalışmalarının yürütülmesi kolaylaşmıştır.⁶⁰ Oluşan ortamda İsrail, Allon Artı Planı (1997) çerçevesinde Ürdün Vadisi ile bağlantıyı temin için dört transfer koridoru meydana getirmiştir. Yapılan çalışmaların sonuçları ise 93 yerleşimin genişletilmesi, yeni 13 yerleşim için yer tespiti yapılması ve İşçi Partisi döneminde durdurulan inşaatların tekrar başlatılması olmuştur.⁶¹ Ayrıca mevcut yerleşimci politikasına ek olarak “tepe üstü gençliği” adıyla Filistin şehirlerine yakın tepeler üzerinde

⁵⁷ Tanya Reinhart, *The Road Map to Nowhere: Israel/Palestine Since 2003*, Verso, London, 2006, p. 52-53.

⁵⁸ İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmî Sitesi, “Guidelines of the Government of Israel-June 1996”, 18 June 1996, <http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Previous+governments/Guidelines+of+the+Government+of+Israel+-+June+1996.htm> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

⁵⁹ Jimmy Carter, *Palestinian Peace Not Apartheid*, Simon & Schuster, New York, 2006, p. 192.

⁶⁰ Cathy Hartley, *A Survey of Arab-Israeli Relations*, Europa Publications, London, 2005, p. 220.

⁶¹ “Netanyahu Presents His Allon-Plus”Final Status Map”, *Foundation for Middle East Peace Settlement Report*, July-August 1997, Vol. 7, No.4. <http://www.fmep.org/reports/archive/vol.-7/no.-4/netanyahu-presents-his-allon-plus-final-status-map> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

ileri karakol niteliğinde 100 adet Yahudi yaşam alanı teşkil edilmiştir.⁶² Sağlanan genişlemenin Filistinlilerden kaynaklı şiddet eylemlerine karşı cezalandırıcı mahiyette kullanılması da 1998 yılına ait bir tespit olarak dikkat çekmektedir.⁶³

Görüşme sürecinin diğer aşaması olan ve bazı bölgelerin Filistinlilere devrini öngören Wye River Memorandumu (1998) imzalanmış olmasına rağmen uygulanmayı geciktirmek için yeni yerleşim yerlerinin açılması için onay verilmiş; çekilme öngörülen bölgelerdeki 33 yerleşim güçlendirilmiştir.⁶⁴ 1996-1999 yılları arasında yaşanan şiddet eylemleri, bazı yerleşimlerin güvenliğini arttırma ve iki toplumun ayrılması üzerinden güvenliği daha kontrol edilebilir bir düzeye taşıma unsurlarını izlenen politikaya eklemiştir.⁶⁵

İşçi Partisi, 1999 seçimlerinde hükümet olduktan sonra yerleşim yerleri politikasını yerleşim yerlerinin ulusal değer olarak gördüğü, kurulmasında yaşanan zorluklarla mücadele etme yeteneğinin geliştirileceği, güvenliği için çalışılacağı esasları üzerine kurmuştur.⁶⁶ Likud'un "yerleşimlerin doğal gelişimi" ilkesi sürdürülmüş; ancak bu terim hiçbir zaman tam olarak tanımlanmamış; kapsamına dışarıdan gelen göçmenler de ilave edilmiştir. Böylece oluşturulan daha rahat bir harekât sahasında "Yeni Komşular" programıyla Yahudi yaşam alanlarının arasındaki boşluklar doldurulmuştur.⁶⁷ Ayrıca önceki

⁶² Leslie Susser and Elie Rekhess, "Israel", *Middle East Contemporary Survey*, Bruce Maddy-Weitzman (ed.), Westview Press, Boulder, 1998, Vol. 21, p. 340.

⁶³ Cathy Hartley, a.g.e., p. 242-243.

⁶⁴ Nur Masalha, *Imperial Israel and Palestines*, Pluto Press, London, 2000, p. 101. Hatta İsrail, ABD baskısıyla anlaşmayı Knesset'te onaylamak zorunda kaldıktan sonra bile Batı Şeria'daki yerleşim yerlerinde 4000 konut inşa etmiştir. Hartley, a.g.e., p. 251.

⁶⁵ Abraham Diskin, *The Last Days in Israel*, Frank Cass, London, 2003, p. 26.

⁶⁶ İsrail Dışişleri Bakanlığı Resmî Sitesi, "Guidelines of the Government of Israel", 6 July 1999. <http://mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook13/Pages/2%20Basic%20guidelines%20of%20the%20Government%20of%20Israel-%206.aspx> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

⁶⁷ B'Tselem: The Israeli Information Center for Human Rights in Occupied Territories, "Land Grab: Israel's Settlement Policy in West Bank", *The Struggle for Sovereignty*:

hükûmetin yaklaşımı olan ileri karakol tarzı yerleşimcilikten vazgeçilerek istenilen siyasi sonuca ulaştıracak bir plan dâhilinde yerleşimlerin oluşturulması tercih edilmiştir.⁶⁸

Barış görüşmelerinin sonraki aşaması olan Camp David'e (2000) giden süreçte silahlı yerleşimcilerin nüfusu arttırılmış ve yerleşimlerin Filistin toplumunun bütünlüğünü bozma misyonu korunmuştur. Benimsenen yaklaşım, yerleşim yerlerinde asker-sivil sınırlarının belirginliğini yitirmesine neden olarak yerleşimlerin güvenlik politikasında daha esnek bir pozisyon almalarını kolaylaştırmıştır.⁶⁹ Çözumsuzlikle sonuçlanan Camp David sonrasında II. İntifada'ya giden süreçte şiddet sarmalının genişlemesiyle, Filistinliler her an yerleşim yerlerine saldıracak nitelikte tanımlanmış ve yerleşimlerin silahlandırılması sürdürülmüştür. Şiddetin yükselmesi İsrail'in güvenlik duygusunda Yahudi yaşam alanlarının güçlendirilmesi tepkisine neden olmuştur.⁷⁰ II. İntifada (2000) ortamında ise yerleşim yerlerinin güvenliğinin sağlanması, genel güvenliğin teminiyle eş anlamlı hale gelmiştir.⁷¹

Likud'un 2001 seçimlerinde iktidara gelmesi sonrasında yerleşimlerin anlam ve görev korunurken, yenilerinin açılmaması prensibi benimsenmiştir. Ancak bunun siyasi bir manevra olduğu, ileri karakol sayısının iki katına çıkarılmasından anlaşılmıştır.⁷² 2003'te tekrar Likud'un hükûmet olmasını, barış görüşmeleri sürecinin sonraki aşaması olan Yol Haritası Planı takip etmiştir. Bu plan ve bağlantılı

102

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

Palestine and Israel 1993-2005, Joel Beinin, Rebecca L. Stein (der), Stanford University Press, California, 2006, p. 187-188.

⁶⁸ Leslie Susser and Elie Rekhess, "Israel", *Middle East Contemporary Survey*, Bruce Maddy-Weitzman (der), Westview Press, Boulder, 1999, Vol. 23, p. 313. İzlenen politik çizgi, Oslo sürecinde (1993-2000) 120 olan yerleşim sayısını 123'e, 110.000 yerleşimci sayısı da 191.000'e yükseltmiştir. Mark Levine, *Impossible Peace: Israel/Palestine Since 1987*, Zed Books, London, 2009, p. 81.

⁶⁹ Marc H. Ellis, *Israel and Palestine: Out of Ashes*, Pluto Press, London, 2002, p. 62.

⁷⁰ Raymond G. Helmick, *Negotiating Outside The Law: Why Camp David Failed*, Pluto Press, London, 2004, p. 95, 166, 198.

⁷¹ Mark Levine, a.g.e., p. 90-91.

⁷² Jonathan Cook, *Blood and Religion*, Pluto Press, London, 2006, p. 94.

olarak gündeme gelen Mitchell Raporu 2001'den sonra inşa edilen yerleşimlerin boşaltılmasını esas alırken, İsrail ne yerleşimleri ne de ileri karakolları terk etmeye yanaşmamıştır.⁷³ İsrail, karşı duruşunu yerleşimlerin Filistinlilerle arasındaki olası daha büyük çatışmaları önlediği tezine dayandırmıştır.⁷⁴

Batı Şeria'da tavizsiz yürütülen yerleşim yeri politikasının Gazze ayağı, yerleşimler yoluyla elde edilmesi ve elde tutulmasından ziyade yerleşimler yoluyla alınacak güvelik tedbirleri üzerinden İsrail için tehdit oluşturmasının önlenmesi olmuştur. Böyle ele alındığı 2000-2005 yılları arasında Filistinlilerin yaşam alanlarının birbirinden yerleşim yerleriyle değil, güvenlik şeridiyle ayrılmasından, yerleşimlerin Gazze'nin tamamına egemen olacak şekilde konumlandırılmamasından ve en nihayet tek taraflı olarak İsrail tarafından Filistinlilere terk edilmesinden anlaşılmaktadır. Çekilmeden sonra güvenlik ihtiyacı, Gazze'nin iç kesiminde bir güvenlik şeridiyle sağlanmaya çalışılmıştır. Bu uygulama, yerleşimlerden vazgeçmenin güvenlikten vazgeçme anlamına gelmediği mesajı da taşımıştır.⁷⁵

Çekilmesinin uluslararası kamuoyunda oluşturduğu olumlu imajın getirdiği manevra alanından istifadeyle, İsrail 2006'da Batı Şeria'daki yerleşim yerlerinin %85'ini elde tutma ve yerleşimleri kuzeyden güneye Batı Şeria'yı kesecek şekilde konumlandırma politikası üzerine odaklanmıştır. Barış görüşmelerinin sonraki aşaması olan Annapolis Zirvesi'nde (2007) taviz yaklaşımı sergilemesine

⁷³ Catherine Cook and Adam Hanieh, "The Separation Barrier", *The Struggle for Sovereignty: Palestine and Israel 1993-2005*, Joel Beinin, Rebecca L. Stein (ed.), Stanford University Press, California, 2006, p. 344-345. Aksine Negev bölgesinde Arapları yaşadığı kesimde ilk kez yerleşim yeri inşası başlatılmıştır. *Ruling Palestine*, p. 147. 2005'te hazırlanan Talya Sason araştırma raporuna göre 1990'dan beri 151 ileri karakol kurulduğunu ortaya koymuştur. "Summary of the Opinion Concerning Unauthorized Outposts - Talya Sason, Adv.", 10 Mart 2005, <http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Law/Legal+Issues+and+Rulings/Summary+of+Opinion+Concerning+Unauthorized+Outposts+-+Talya+Sason+Adv.htm> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

⁷⁴ Nur Masalha, a.g.e., p. 85.

⁷⁵ Tanya Reinhart, a.g.e., p. 47, 52.

rağmen, İsrail, zirve sonrasında 1967'den beri en büyük yerleşim yeri projesini (Atarot) açıklamıştır.⁷⁶ İsrail zirveyi takip eden süreçte yerleşimleri güvenlik sorunuyla özdeşleştirmeye devam etmiştir. Bu bağlamda İsrail Yüksek Mahkemesi, HCJ8414/05 (2007) sayılı kararıyla yerleşim yerlerinin meşruiyetine bakılmaksızın ordunun yerleşimlerin ve yerleşimcilerin güvenliğinden sorumlu olduğunu onaylamıştır.⁷⁷

Annapolis sonrası dönemde ise genel yerleşim yerleri politikası, Batı Şeria'daki dağınık yerleşimlerin büyük bloklar halinde toplanması ve bu yolla istikrarlı toprak bütünlüğüne sahip bir devlet yapısının devam ettirilmesi üzerine kurgulanmıştır. Sonuç olarak, İsrail'in 2012 yılı itibarıyla Ürdün Vadisi, Batı Şeria ve Kudüs'te yerleşim yerleri inşasının devam edeceğini açıklaması⁷⁸ ve 2013 yılında İsrail Savunma Bakanlığı Sivil İdaresi bölümünün güvenlik duvarıyla entegre olacak şekilde, Batı Şeria'daki yerleşimleri %10 oranında genişletmeye yönelik gizli gündeminin açığa çıkması⁷⁹ yerleşimlere yüklenen anlam, görev ve beklentilerde değişim olmadığını kanıtı olarak değerlendirilebilir. Aşağıdaki harita 1967-2008 yılları arasında yerleşim yerlerine ilişkin genişleme faaliyetini dönemsel olarak göstermektedir.⁸⁰

104

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

⁷⁶ Thomas Baylis, *The Dark Side of Zionism*, Lexington Books, Lanham, 2009, p. 149.

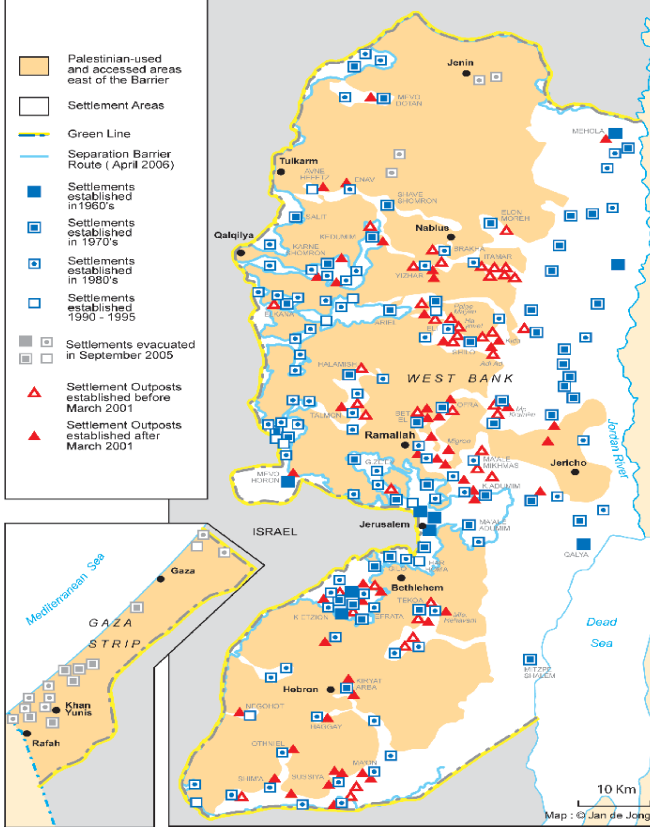
⁷⁷ *Judgements of The Israel Supreme Court: Fighting Terrorism within Law*, Israel Supreme Court Press, Jerusalem, 2006, Vol. 3, p. 213.

⁷⁸ World News, "Israeli Leader Vows for More Settlement Building", 2 July 2012, http://article.wn.com/view/2012/07/02/Israeli_Leader_Vows_More_Settlement_Building_5/ (Erişim Tarihi 10.9.2012)

⁷⁹ Akiva Eldar, "Israeli Defence Ministry Plan Earmarks 10 Percent of West Bank For Settlement Expansion", <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/israel-defense-ministry-plan-earmarks-10-percent-of-west-bank-for-settlement-expansion-1.421589> (Erişim Tarihi 19.12.2013)

⁸⁰ Foundation of Middle East Peace, http://www.fmep.org/maps/settlements-population/settlements-established-evacuated-1967-2008-feb-2008/fmep_v18_map_settlements.gif/view (Erişim Tarihi 12.08.2014). Yahudi yerleşimlerinin güncel ve şu an itibarıyla durumu interaktif harita üzerinden daha detaylı olarak izlenebilir. <https://maps.google.com/maps/ms?ie=UTF8&t=h&oe=UTF8&mmsa=0&msid=103676986537790170651.00048165cfe9f293ccf0d&dg=feature> (Erişim Tarihi 12.08.2014)

Askerî Güç Çarpanı Olarak Yahudi Yerleşim Yerleri

105

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20

Yerleşim Yerleri–Güvenlik–Askerî Güç Çarpanı İlişkisinin Analizi

Güvenlik duygusunda tehdit düzeyi ve tehdiye karşı koyma kapasitesi niteleyici konumdadır. Bu ilişkilendirmede tanımlayıcı parametrelerin bağımlı olduğu coğrafya, güvenliğin anlamlandırılmasının mekânsal boyutunu oluşturmaktadır. Askerî anlamda mekânsal boyut olan toprak, bir devletin mülkünde olan veya savaşta kazandığı ve sahiplenmek/pazarlık konusu yapmak üzere elinde bulundurduğu yeryüzü parçasıdır. Bir toprak parçası, siyasi pazarlıklar yaparak başka

yüksek amaçlara ulaşmak, ele geçirilip sahiplenildikten sonra ona ulusal değer atfedilmek veya yüksek bir anlam ifade ettiği için sahiplenilmek üzere hedef seçilebilir. İsrail'in devletleşme sürecinde kendini tutunmak zorunda hissettiği coğrafyanın kendine düşman niteliği ile fiilî olarak elinde bulunan toprak miktarı ve şeklinin savunma kırılganlığına sahip olması, güvenlik edinimini mevcut toprağını savunmanın ötesinde yeni toprağa olan ihtiyaca bağımlı kılmıştır.

Böylece stratejik genişleme üzerinden tarif edilen İsrail'in askerî güvenliği kavramı, ancak kendine has yöntemlerle gerçekleştirilebilecek bir anlayış olarak ortaya çıkmıştır. Bu anlayış, hedeflenen güvenlik beklentisinde aşınmaya neden olacak her unsuru ve bu amaca ulaşmasının önünde duran her engeli varlığına yönelik bir tehlike olarak görmüştür. Güvenliği sağlama davranışı da bu anlayışın yönlendirdiği istikameti izlemiş, sonuçta güvenliği sadece kendi gerçekleriyle tanımlayan bir yaklaşım devletleşme ve sonraki süreçlere hâkim kılınmıştır.

Çerçevesi çizilen toprak-güvenlik kavramlarının arasındaki ilişkinin kesişme noktası, Yahudi yerleşim yerleridir. Yapılan ilişkilendirmede yerleşimler, İsrail'in güvenlik beklentisi ve yöntemleri ile beka kabiliyeti ve kapasitesinin coğrafyaya aktarılmış halidir. Bu nedenle, yerleşimlerin mevcut statüsü ve gelecekte olmaları planlanan konum ve işlevleri, doğrudan güvenlik politikasının merkezinde yer almakta ve ülkenin genel güvenlik ihtiyacını hem karşılamakta, hem de yönetmektedir. Diğer bir açıdan ise, tehdit karşısında üstünlük olarak kabul edildiklerinden, askerî stratejiler üzerinden beka anlayışının şekillendirilmesine katkı vermektedirler. İki kavramın (yerleşimler ve güvenlik) eş anlamlı hale getirilmesi, siyasi olarak değerlendirilenler dışındaki yerleşimlerin başka stratejik değerlerle değiştirilebilmesi veya tek taraflı taviz verilmesi imkanını zorlaştırmaktadır.

Savaşlar tarihinde kendi toprağı üzerinde istikrarlı bir varoluş sergileyen toplumların düşmana karşı üstünlük sağladığı dikkate alındığında, İsrail'in yerleşim yerlerini güvenli bir gelecek beklentisini beslemek için kullandığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu ulusal hedefte yerleşimler, zaman-mekân-kuvvet denklemine mekânı temsil etmenin yanı sıra, kuvvet çarpanı olma rolü de üstlenmişlerdir. Düşman kabul edilen unsurlarla yaşanabilecek güç eşitliği halinde ise statünün kendi

lehine bozulmasını sağlama, çatışma/çatışmasızlık dönemlerinde güvenlik konusunda kendisiyle rekabete girenlerin hareket alanını kısıtlama ve sahadan istediği gibi yararlanmalarını engelleme beklentisi, stratejik rolün bir parçası olmuştur. İsrail Devleti'nin kuruluşunda itibaren yerleşimlere yüklenen anlama bakıldığında, güvenliğe ilişkin izlenen strateji ve taktikleri bünyesinde barındırdığı görülmektedir.

Bu doğrultuda askerî anlamda temel görev, coğrafi savunma bütünlüğünü sağlamak, bu sahada stratejik/taktik unsurları sonuç alıcı etkinlikte kullanabilme kapasitesine sahip olmak ve tehlide karşı savunma/saldırı planlarında mekân işlevi görmektir. Atfedilen görev dâhilinde savunma derinliği oluşturarak, olası geri çekilme ve düşmana karşı kuvvet sevki avantajı sağladıklarından, tehdit algılamasında birçok açığı kapatmakta ve güvenlik algısı üzerinde olumlu bir etki yaratmaktadır. Bu etki, “ülkenin kendi başına var olabilme kabiliyetine yönelik özgüven” şeklinde de izlenebilmektedir. Aksi durum ise, buralarda yaşanacak güvensizlik duygusunun ülke genelinde güvenlik bunalımı yaratma potansiyelini beraberinde getirmektedir.

Güvenlik üretmesi beklenen gücün tatbikinin coğrafya ile uyumlu olması gerektiği hesaba katıldığında, yerleşim yerlerinin siyasi amaçlara ulaşmak için gerekli askerî stratejiye imkan tanıyan pozisyonlar olarak konumlandırıldığı dikkat çekmektedir. Siyasi beklentilerle yakından ilişkili olduklarından, hareket kabiliyeti ve vurucu güç sağlayan satranç taşları gibi güvenlik politikası içinde kullanılabilirler. Böylece yeni olanaklar, askerî ve diplomatik manevra alanları sağlayarak, güvenlik politikasına esneklik getirmekte ve devletin dinamik gücünü sembolleştirmektedirler. Yaratılan dinamizmin delili, İsrail'in Filistinlilerle olan sınırının resmî anlamda hâlihazırda çizilememiş olmasıdır.

Ortaya çıkan bu sonuç, yerleşim yerlerinin ve güvenlik parametrelerinin Yahudi karakterinde tanımlanmasıyla ve diğerlerinin ötekileştirilmesiyle ilişkili olmuştur. Yani yerleşimler, Yahudilerin toplumsal yapılarını koruma modeli fonksiyonu icra etmişlerdir. Yahudi toplumsal yapısı homojen olarak genişledikçe hem diğer unsurların ötelenmesi kolaylaşmış, hem de entegrasyon etkisinin yapıyı bozması engellenmiştir. Etkileşim zinciri bu şekilde kurulunca yerleşimlere

sahip çıkma bilinci ve ötekine karşı mücadele de güvenlik anlamına gelmiştir. Mücadeleden kastedilenin Filistinlilerin ötelenmesi olduğu devletleşme sonrası yürütülen politikalarından açıkça anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım doğal olarak sıfır toplamlı oyun mantığını iki toplum arasındaki ilişkinin şekli haline getirmiştir. Tarafların keskinleşmesi kolaylaştığından, düşman tanımlamasının daha kolay yapılabileceği bir ortam da kendiliğinden oluşmuştur. Bu model, varoluş algısının ve mücadelesinin canlılığını koruyarak, güvenlik ortamına ulaşma araçlarını ve güvenliğin planlama evrelerini durağanlıktan uzak tutmuştur.

Yerleşim yerleri üzerinden güvenlik ortamına ulaşmaya yönelik evrelerin dinamizmini koruyan motor etmen çatışmanın devamlılığı olmuştur. Bu ortam, yerleşimlerin güvenlik politikası içindeki görevleri ve işlevlerinde sürekli olarak genişleme sağlayarak geri dönülmez bir realite yaratmıştır. Gelinek nokta, çatışmanın varlığı sayesinde genişleme ve saha kontrolü imkanının sağlandığı ve elde edilenlerin elde tutulabilmesi için mazeret ihtiyacının giderildiği bir sonuca karşılık gelmiştir. Bu da Filistinlilerin yaşam sahası daraldıkça çatışmanın arttığı ve İsrail'in güvenliğini tehdit ettiği, birbirinin hem nedeni hem de sonucu olan bulanık bir zeminin varlığını korumuştur. Çatışma hali güvenlik kaygısını olumsuz etkilese de kabul edilebilir kayıplar, stratejik çıkarların gerisinde tutulmuş ve daha fazla yaşam alanı edinimi için çatışma gerekli kabul edilmiştir. Buradan çatışma-güvenlik-yerleşim yerleri ilişkisinin “savaş yok, barış yok” şeklinde tanımlanabilecek kontrollü bir gerilim politikasının varlığını işaret ettiği söylenebilir.

Bir başka açıdan ise yerleşim yerleri ve çatışma ikilisi, İsrail'e elindeki coğrafyayı kullanarak nasıl kendini savunacağı pratiğini de kazandırmıştır. Haliyle bu toplamdan ortaya çıkan tablo, süreci güçlü olanın yönlendireceği ve kural koyucu olacağı bir nitelik taşıdığından, güvenlik, yerleşim yerleri sayesinde öteki üzerinde üstünlük kuran bir içerikle anılmıştır. İsrail'in toprak üzerinde egemenliği genişledikçe, güvenlik parametrelerini belirleme inisiyatifi artmıştır. İşte tam bu aşamada yerleşimlerin bir diğer görevi de; bir yandan Yahudi toplumunu motive etmek, diğer yandan Filistin tarafına güçsüzlüğünü hatırlatmak ve bir çeşit öğrenilmiş çaresizlik oluşturmak şeklinde kendini belli etmiştir.

Yahudi yerleşimleri devletin kurulma aşamasında var olma mücadelesinin temel taşıyken, çatışma yoluyla toprak kazanımı devam ettikçe rolünü toprak genişletmeye taşımıştır. Böylece yayılma gösterilen bölgelerin uzun süre kullanımda tutularak fiilî işgali üzerinden bir hak sahipliği oluşturulmaya çalışılmıştır. Yaklaşımındaki bu kayma, yerleşimlerin güvenlik politikası içindeki esnek konumlarını korumalarını kolaylaştırmıştır. Genişlemenin motor gücü olmalarını, güvenlik kavramıyla ilişkilendiren bir husus da; daha fazla yaşam alanının daha fazla nüfus barındırma kapasitesiyle güvenliği sağlamaya yönelik kaynakları takviye etmesi olmuştur. Yerleşimlerin artışı ve genişleme hızı korunarak, Yahudi göçlerinin güvenlikle olan ilişkisinde devamlılık sağlanmıştır. Güvenlik faaliyetlerini yürüten mekanizma, artan bir nüfusla planlı ve organize bir şekilde beslenerek, güvenlik algısı ve kendine güven duygusu güçlendirilmiştir. Yapılan organizasyon yerleşim yerlerini hem yaşam alanı, hem de askerî hareket sahası olarak ele alan anlayışın ürünü olmuştur.

İsrail'in yaklaşımı ve güvenliğin coğrafyaya bağımlılığı dikkate alındığında, güvenlik-yerleşimler-göç ilişkisi rahatlıkla kurulabilmektedir. Herhangi bir sınırlamaya tabi olmadan dünya Yahudilerinin göçü yoluyla İsrail'in duruşunun sağlamaştırılması bir yandan güvenlik üretirken, diğer yandan da göçler nezdinde İsrail'in güvenliği konusunu diaspora Yahudilerinin hayatı meselesi konumuna taşıyabilmektedir. Böylece fiilî olsa bile (işgal statüsü nedeniyle) yerleşimler yoluyla oluşturulan siyasi coğrafya üzerinden ulus bilinci ve milliyetçilik duygusu yönetilebilmektedir. Yani yerleşimler, milliyetçilik duygusu kapsamında ben (Yahudi) idrakini ön plana çıkararak, bilinçaltında kimliği mekânla ilişkilendiren bir denklem kurmak için kullanılmaktadır.

Aynı bilinçaltı, mekânın ötekileştirilenlere karşı korunmasını da doğal olarak güvenlik statüsüyle ilişkilendirmiştir. Ötekileştirilenlerin mümkün olduğunca uzakta tutularak, iki toplumun entegrasyonun güvenlik politikasının bir parçası olmamasının sağlanması da aynı mantığın eseri olarak yerleşim yerlerine yüklenen bir görev olmuştur. Bu yaklaşım, güvenlik kavramının ve güven duygusuna ulaştıracak yöntemlerin kurgulanmasında zemini teşkil etmiştir. Gelinek noktada, yerleşimler, İsrail'in Filistinlileri yenilgiye uğratarak, nihai anlaşmaların

şartlarının tek taraflı olarak belirlemesine imkan sağlayacak, baskı unsuru ve pazarlık aracı olan stratejik toprak parçaları haline gelmişlerdir. Böylece güvenliği düşmanın yenilgisiyle özdeşleştiren anlayış, düşmanın yenilgi sahasını da yerleşim yerleri üzerinden elde edilen topraklar olarak görmüştür.

Yerleşim yerleri politikasının güç kullanma anlayışıyla birlikte yürütülmesi esnasında dünya kamuoyunun tepkisi de sınanmıştır. Genişlemenin ciddi bir dirençle karşılaşmadan devam etmesi, İsrail'in yerleşimleri genişleme projesi değil; güvenlik politikasının bir gereği olarak lanse etmesine imkan tanımıştır. Bu kapsamda İsrail, Kudüs ve Golan dışındaki işgal bölgelerini ilhak etmemesini, yerleşim yerlerinin güvenliğiyle ilgili olduğu teziyle açıklamıştır.

Ayrıca yerleşimler Filistinlilerle diyalog ortamını sona erdirdiğinden sorunun sürüncemede bırakılması kolaylaşmış, güvenlik politikasında belirlenen amaçlara ulaşmak için zaman kazanılmıştır. Temel amaç ise; Filistinlilerin ötelenmesi ve kendilerine kalan bölgelerde anlamlı bütünlük sergileyecek bir devlet coğrafyasına sahip olmamaları olarak ortaya çıkmıştır. Filistinlileri devamlı şekilde Yahudi yaşam alanlarından uzaklaştırılmaları, yani yerleşimlerin genişlemesinin ileri ivmeyle hareket etmesi, hem güçlülüğün simgesi olmuş, hem de tasavvur edilen güvenliğin taviz verilmeden elde edilebileceği kabulünü yaşatmıştır. Aksi görüş bağlamında Gazze'den çekilme bir tavizdir, ancak sonucunda devam eden saldırılar ve buranın güvenlik sorununun merkezi olarak görülmeye devam edilmesi nedeniyle "taviz=güvenlik" denklemi kurulamadığından, oluşturulan korelasyonu bozacak bir örnek olarak alınması zordur.

Sonuç

İsrail Devleti'nin göçlerle beslenen yerleşim yerleri üzerinden Filistin topraklarında varlığının tanımlanması yaklaşımı ile İsrail'in savunma ihtiyaçlarının yaşam alanını belirleyeceği kabulünün günümüze kadar kesintiye uğramaması, süreç incelemesinden elde edilen temel verilerdir. Bu devamlılığın oluşturulmasında; yerleşimlerin göç politikasıyla entegre olarak ele alınması, her Yahudinin istediği yere yerleşme hakkı olduğunun kabul edilmesi, uluslararası yaptırımdan

yoksun eleştirilerin dikkate alınmaması, yerleşim yeri programlarının millî proje olarak görülmesi, konjonktürel şartlara göre yenilerini açmakla mevcutları genişletmek arasında bir tercih kullanılması, önemsiz olanların barış sürecinde pazarlık için kullanılması, etkin güvenlik ve asayiş görevi verilmesi, ötekileştirmenin bir aracı olarak öngörülmesi, siyasi nedenlerle yaşanan duraksamaların oluşturduğu boşluğun ileri karakollarla kapatılması, Filistinli nüfusun bütünlüğünün bozulması için kullanılması, yeni fiilî durumların yaratılması, planlı siyasi sonuçlar üretecek şekilde organize edilmesi ve güvenlik şeridi olarak görev verilmesi işlevlerinden yararlanılmıştır. Böylece İsrail, yerleşim yerleri üzerinden hem askerî ve coğrafi bir realite yaratmış, hem de bir çeşit güvenliği algılama biçimi oluşturmuştur.

Anılan çerçevede iki toplumun ayrıştırılması ve yaşam alanının genişletilmesi üzerinden güvenliğin anlamlandırılması da sağlanmıştır. Güvenlik bu bağlamda işgal topraklarının Yahudileştirilmesiyle ve Filistinlilerin ötelenmesiyle doğrudan ilişkili olmuştur. Filistin topraklarında varlığını sürdürmek, güvenlik anlamında kullanıldığından, taviz, güvenlik zaafiyetini temsil etmiştir. Yerleşimleri genişletmek üzere uygulanan yöntemler, güvenlik kavramının içeriğine doğrudan katkı sağlamıştır.

İzlenen politikanın getirdiği noktada sağlanan genişleme, çatışma kaynaklı bir güvenlik sorunu oluşturmuştur. Ancak güvenlik sorunu aynı zamanda sorunu çözmek üzere fiilî olarak bu bölgelerde bulunmayı gerektirdiğinden, askerî anlamda alan hâkimiyetinin oluşturulmasına da zemin teşkil etmiştir. Alan hâkimiyeti, Filistinlilerin pozisyonlarını koruyamamaları anlamını taşıdığından, yerleşimler, İsrail'in Filistinliler üzerindeki egemenliğine yönelik bir sembol olma rolü icra eder hale gelmişlerdir. Filistinlilerin kaybettikleri alanların İsrail güvenlik politikasındaki karşılığı, oldu-bitti yoluyla elde edilecek toprakların son statükoyu oluşturacağı kabulü olmuştur.

Yerleşimlerin üstlendiği fonksiyonlara ve İsrail'in buraları elde tutmak ve genişletmek için ürettiği kararlı ve tarihsel devamlılığa sahip politikasına bakıldığında, askerî güvenliğin unsuru olmanın ötesinde güvenliği kendisi tanımlayan bir konumda buldukları neticesine ulaşılmaktadır. Bu yönüyle yerleşimler İsrail'in güvenlik anlayışının

hem amacını hem sonucunu temsil eder konumdadırlar. Kurulan ilişki zincirinde İsrail'in öngördüğü yerleşim yerleri-güvenliği bağıntısı, beklentilerinin doğal ihtiyaçlarıymış gibi lanse edilmesinde esnek bir araç rolü de üstlenmektedir. Genel toplam içinde yerleşimler İsrail'in güvenliğinin ilham kaynağı, sıfır toplamlı oyunun önde gelen aracı, sürdürülebilir maksimum güvenliğin mekânsal boyutu ve tez-antitez yaklaşımının askerî uygulaması olarak görülmeye uygundur. İsrail için yerleşimlerle ilgili iyi ve arzu edilebilir her unsurun güvenlik kavramının da içeriğine katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Ancak diğer taraftan da İsrail'in yerleşimlere yüklediği role uluslararası hukuk açısından bakıldığında, işgal ve fethin İsrail'e bu topraklarda egemenlik sağlamadığı, işgal edilen topraklara ilişkin olarak taraflar arasında bir anlaşmaya varılmadığı sürece uzun soluklu ve tekrarlayan özellikteki uyuşmazlıkların, çatışmaların, krizlerin ve savaşların olacağına da vurgu yapılmalıdır.

Summary

This study aims at determining position and importance of the Jewish settlements as force multiplier in Israel's security expectation in military sense. Focal point of the study is strategic/tactical expectations from the settlements in spatial sense and their potential effects on security acquisition. The Jewish settlements are analysed in context of both how they have been utilized and what sort of capacity they have.

The starting point of the analysis is that Israel has described herself by struggle of existence since the foundation of the state up until now and that the settlements are leading actor in her security related thesis. Israel has militarily equated her presence in Palestine geography and quest of security with territory. Due to this fact, the settlements always have been vitally important in terms of both being living space and defining her security. Not only have the settlements interpreted the security, but also they have taken the role of being fundamental column of defence, representing state identity and indicatig state sovereignty. Therefore, they have assured continuity of the state in desired direction.

Besides being Jewish living space, in order that the settlements have been set as security mechanism, they have been the focal point of martial strategic/tactical expectations, the tool of zero-sum game, the conjunction spot of geography and capacity of countering threat, the guarantee of a stable defence, the territory of competition on security, the time winning apparatus for all sort of military and political maneuvers, the place where state security assertions have been constructed and presented to international public opinion, the terrain of obscuring assaults, the surface of dispatching military force, the line between her and threat, and the means of self-confidence. As places which convert political expectations into military activities and military successes and then into political profit, they have provided flexibility for security-related future prospect.

The settlements, in one hand, have acted as buffer zone and, on the other hand, provided practice in learning self-defence techniques by using these terrains, namely, they have hampered the armed conflict to come near their nerve center and assured to carry it to enemy territory. The possession perception and the expectation of occupied places should be added to the geographical advantages obtained in terms of military superiority. Territorial enlargement means more room for more population, saying, higher military potential. In addition, diaspora Jews are much more bound to Israel through these migrations.

Israel has both created a military and geographical reality and formed a kind of security perception model through the settlements. All sorts of aspiration, application, plan, method regarding the settlements has given a contribution to composition of the concept of security. When taken into consideration their role/function, Israel's history-proven decessive and continuous policy for enlarging and keeping them in her hand, it can be said that they are, being beyond a military element, in a position to describe the concept of security. From this point of view, it can also emphasized that the settlements are both goal and result of Israel's security understanding. In this sum, they can be seen as the inspiration source of Israel's security, the leading tool of zero-sum game, the spatial dimension of sustainable maximum security and the military application of thesis-antithesis approach.

KAYNAKÇA

Kitaplar

ARONSON Geoffrey, *Creating Facts: Palestinians and West Bank*, Institute for Palestine Studies, Washington D.C., 1987.

ARONSON Geoffrey, *Israel, Palestinians and Intifada*, Kegan Paul International Ltd., London, 1990.

BAYLIS Thomas, *The Dark Side of Zionism*, Lexington Books, Lanham, 2009.

BEHRENT Sven, *The Secret Israeli-Palestinian Negotiations in Oslo*, Routledge, New York, 2007.

BEN Gurion David, *Israel: A Personal History*, American Israel Publishing Co., Tel Aviv, 1971.

BEN-AMÍ Shlomo, *Scars of War, Wounds of Peace: The Israeli-Arab Tragedy*, Oxford University Press, Oxford, 2006.

BENVENISTI Meron and SHLOMO Khayat, *The West Bank and Gaza Atlas*, West Bank Data Base Project, Jerusalem, 1988.

BENVENISTI Meron, *Sacred Landscape: The Buried History of The Holy Land Since 1948*, University of California Press, Berkeley, 2000.

BUZAN Barry, OLE Weaver, JAAP de Wilde, *Security: A New Frame For Analysis*, Lynne Rienner, Colorado, 1998.

CARTER Jimmy, *Palestinian Peace Not Apartheid*, Simon & Schuster, New York, 2006.

CHOMSKY Noam, *Kader Üçgeni*, çev. Bahadır Sina Şener, İletişim, İstanbul, 1993.

COHEN Stuart A., *Israel and Its Army*, Routledge, New York, 2008.

COOK Jonathan, *Blood and Religion*, Pluto Press, London, 2006.

DISKIN Abraham, *The Last Days in Israel*, Frank Cass, London, 2003.

Documents on The Israeli-Palestine Conflict 1967-1983, Ed. Yehuda LUKACS, Cambridge University Press, Cambridge, 1984.

EDGAR Andrew, *Habermas: The Key Concepts*, Routledge, New York, 2006.

ELLIS Marc H., *Israel and Palestine: Out of Ashes*, Pluto Press, London, 2002.

- GAZIT Shlomo, *Trapped Fools: Thirty Years of Israeli Policy in The Territories*, Frank Cass, London, 2003.
- GERNER Deborah J., *One Land Two Peoples: The Conflict Over Palestine*, Westview Press, Colorado, 1991.
- GILBERT Martin, *The Routledge Atlas of The arab-Israeli Conflict*, Routledge, New York, 2005.
- HARKABI Yehoshafat, *Israel's Fateful Decisions*, I.B. Tauris, London, 1988.
- HARTLEY Cathy, *A Survey of Arab-Israeli Relations*, Europa Publications, London, 2005.
- HELER Joseph, *The Birth of Israel 1945-1949: Ben Gurion and His Critics*, University of Florida Pres, Gainesville, 2003.
- HELLER Mark A., *A Palestine State*, Harvard University Press, Massachusetts, 1983.
- HELMICK Raymond G., *Negotiating Outside The Law: Why Camp David Failed*, Pluto Press, London, 2004.
- HOYT Timoty D., *Military Industries and Regional Defence Policy*, Routledge, New York, 2007.
- JABOTINSKY Wladimir, *Sadece Bir Emir Kipi: İsrail'i Kur*, Çev. Atilla Aşçı, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Judgements of The Israel Supreme Court: Fighting Terrorism within Law*, Israel Supreme Court, Vol. 3, Jerusalem, 2006.
- KARSH Efraim, *The Arab-Israeli Conflict: The Palestine War*, Osprey Publishing, Oxford, 2002.
- KLAUSNER Carla L., *A History of Arab-Israeli Conflict*, Pearson Prentice Hall, New Jersey, 2007.
- LEVINE Mark, *Impossible Peace: Israel/Palestine Since 1987*, Zed Books, London, 2009.
- MASALHA Nur, *Imperial Israel and Palestines*, Pluto Press, London, 2000.
- MEARSHEIMER John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, W.W. Norton, New York, 2001.
- MEIR-LEVI David, *Big Lies*, Center for The Study of Popular Culture, Los Angeles, 2005.

- MELMAN Yossi and Dan RAVIV, *Friends in Deed: Inside US-Israeli Alliance*, Hyperion, New York, 1994.
- MORRIS Benny, *Righteous Victims: A History of The Zionist-Arab Conflict 1881-1999*, Alfred A. Knof, New York, 1999.
- PAPPE Ilan, *Modern Filistin Tarihi*, çev. Nuri Plümer, Phoenix, Ankara, 2007.
- PARMET Herbert S., *George Bush: The Life of Lone Star Yankee*, Scribner, New York, 1997.
- PEARLMAN Moshe, *Ben Gurion Looks Back: In Talks With Moshe Pearlman*, Schocken Books, New York, 1970.
- PURPURA Philip P., *Security: An Introduction*, CRC Press, Florida, 2011.
- REINHART Tanya, *The Road Map to Nowhere: Israel/Palestine Since 2003*, Verso, London, 2006.
- ROSS Dennis, *The Missing Peace*, Farrar Straus and Giroux, New York, 2004.
- Ruling Palestine: A History of The Legally Sanctioned Jewish-Israeli Seizure of Land and Housing in Palestine*, The Center of Housing Rights and Evictions (COHRE)-Source Center for Palestine Residency and Refugee Rights (BEDIL) Publication, Geneva, 2005.
- SAFRAN Nadav, *Israel: Embattled Ally*, Harvard University Press, Massachusetts, 1978.
- SELIKTAR Ofira, *New Zionism and The Foreign Policy of Israel*, Croom Helm, London, 1986.
- SHLAIM Avi, *The Iron Wall: Israel and Arab World*, W.W. Norton, New York, 2001.
- TAL David, *The War in Palestine 1948: Strategy and Diplomacy*, Routledge, New York, 2004.
- TAL Israel, *National Security*, trans. Martin Kett, Praeger, Connecticut, 2000.
- The Arabs Under Israeli Occupation*, Institute for Palestine Studies, Beirut, 1981.
- WRIGHT Martin, *Israel and Palestine*, Longman, Essex, 1989.

Makaleler

B'Tselem: The Israeli Information Center for Human Rights in Occupied Territories, "Land Grab: Israel's Settlement Policy in West Bank", *The Struggle for Sovereignty: Palestine and Israel 1993-2005*, Joel Beinin, Rebecca L. Stein (ed.), Stanford University Press, California, 2006.

COOK Catherine and Adam HANIEH, "The Separation Barrier", *The Struggle for Sovereignty: Palestine and Israel 1993-2005*, Joel Beinin, Rebecca L. Stein (ed.), Stanford University Press, California, 2006.

DORFF Robert, "The Search For National and Homeland Security: An Integrated Grand Strategy", *Terrorism and Homeland Security*, Paul R. Viotti, Michael A. Opheim (ed.), CRC Press, Florida, 2008.

KIMMERLING Baruch, "The Social Construction of Israel's National Security", *Democratic Societies and Their Armed Forces: Israel in Comparative Context*, Frank Cass, London, 2000.

KHALIDI Rashid, "The Palestinian and 1948: The Underlying Causes of Failure", *The War For Paletsine: Rewritting The History of 1948*, Ed. Eugene L. Rogan, Avi Shalim, Cambridge University Pres; Cambridge, 2001.

SHLAIM Avi, "Prelude to The Accords", *Journal of Palestine Studies*, Winter 1994, Vol. 23, No. 2.

SUSSER Leslie and Elie REKHESS, "Israel", *Middle East Contemporary Survey*, Bruce Maddy-Weitzman (der.), Vol. 21, Westview Press, Boulder, 1998.

SUSSER Leslie and Elie REKHESS, "Israel", *Middle East Contemporary Survey*, Bruce Maddy-Weitzman (der.), Vol. 23, Westview Press, Boulder, 1999.

WEAVER Ole, "Securitization and Desecuritization", *On Security*, Ronnie Lipschutz (ed.), Columbia University Press, New York, 1995.

İnternet

Foundation for Middle East Peace, <http://www.fmep.org>

Haaretz, <http://www.haaretz.com>

Israel Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mfa.gov.il>

Jewish Virtual Library, <http://www.jewishvirtuallibrary.org>

World News, <http://wn.com>

Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat

The New Requirement for the Fifth Dimension of the War: Cyber Intelligence

Gökhan BAYRAKTAR*

Öz

Bir disiplin haline getirilmesinden bu yana yaklaşık yarım yüzyıl geçmiş olan istihbarat kavramı, yapıları ve faaliyet alanları tehdit algılamalarındaki değişime paralel olarak sürekli değişmiştir. Siber uzayda yaşanan gelişmeler sayesinde geleneksel istihbarat giderek yerini spesifik istihbarat alanlarına bırakırken, söz konusu gelişmeler harp ortamına da farklı bir bakış açısı getirmiştir. Devletlerin kritik sektörlerinin bilgi altyapılarını hedef alan siber savaş, başta modern ülkeler olmak üzere siber bağımlılıkları yüksek olan devletlerin ulusal güvenlikleri için gerçek bir tehdit oluşturmaktadır. Siber savaşın asimetrik özelliği nedeniyle bireylerden karmaşık ulusal organizasyonlara kadar geniş bir yelpazede olan tehdidin kaynağının tespit edilememesi, çok düşük maliyetlerle büyük etkiler oluşturması ve konvansiyonel silahlara başvurmadan sadece görünmeyen saldırıların kullanılmaya başlanması, siber savaşın önemini daha da arttırmakta ve bu tehdide karşı siber istihbarat kavramına olan gereksinimi ön plana çıkarmaktadır. Bu çalışmada uluslararası ilişkilerde sınırları tanımlanamayan siber uzayda icra edilecek siber savaşların devletlerin ulusal güvenliklerini tehdit eden yeni bir savaş çeşidi olduğunu açıklamak, siber savaşlarda inisiyatifli kazanabilmek ve tehditle ilgili değerlendirmeler yapabilmek için önem arz eden siber

119

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20

---

* Hv. İsth. Kur. Bnb., Genelkurmay Başkanlığı, E-posta:
gokhanbayraktar@hotmail.com

istihbarat kavramı ile faaliyet alanlarını tanımlamak ve yöntemlerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Siber Uzay, Siber Tehdit, Siber Güvenlik, Siber Savaş, İstihbarat.*

Abstract

The structure and operational domain of intelligence concept have been evolving continuously in parallel to the change in threat perceptions since it became a discipline more than half a century back. All these developments brought a new approach to the area of war. Indeed, specific intelligence started to dominate the field in comparison to conventional intelligence due to the quick progress in cyber space. Cyber attacks, which usually target the information systems of the governments' critical departments, are great threat especially for the nations, which are heavily dependent to cyber space. The importance of cyber attacks rise day by day because, most of the time, detecting the source of the attack is a challenging task that might be initiated through a wide spectrum profiles ranging from simple individuals to complex organizations. Moreover, these attacks make a great impact despite their low cost. Furthermore, they are initiated through invisible methods where conventional weapons are not even utilized. Hence, the concept of cyber intelligence looms large against this threat. This paper strives to explain that cyber attacks can be classified as a new type of war, because it threatens national securities and happens in cyber space that does not have any defined borders in international relations. In addition to the above, this study defines cyber intelligence concept and its operational domain as well as it puts forth the methodology for consideration in order to gain the initiative in cyber attacks and to make analysis on the threat.

Key Words: *Cyber Space, Cyber Threat, Cyber Security, Cyber War, Intelligence.*

1. Giriş

İstihbarat, bilgi toplayıp analizler yaparak, karar vericilerin önünü aydınlatmak olarak tanımlanırken, bir yandan da karar

vericilerin belirlediği politikalar doğrultusunda psikolojik harekât, propaganda gibi yöntemler kullanarak toplumların algılarını yönetmek olarak ifade edilebilir. Askerî açıdan bir disiplin haline getirilmesinden bu yana yaklaşık yarım yüzyıl geçmiş olan istihbaratın hedefleri, çalışma metotları ve kullandığı araçlar konjonktürel olarak sürekli değişmiştir. İki kutuplu bir dengenin yaşandığı Soğuk Savaş döneminde, ulusal gücün askerî güç ile eşdeğer tutulmasıyla istihbarat, düşmanın imkân ve kabiliyetlerini keşfetmek, harp silah ve araçlarını belirlemek olarak algılanmıştır. Bu bağlamda, askerî güç öncelikli hedef hâline gelmiştir.¹

Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu yaklaşımının sona ermesi ile beraber gerek düşman tanımlarındaki gerekse dünyadaki güvenlik ve tehdit algılamalarında önemli değişimler yaşanmıştır.² Diğer taraftan bilgi teknolojilerindeki gelişmeler sayesinde geleneksel istihbarat giderek yerini spesifik istihbarata bırakmıştır. Bu hızlı değişim süreci neticesinde istihbarat yapı ve algıları da büyük ölçüde sorgulanmaya başlanmış ve değişime zorlanmıştır.³ Bu sayede istihbarat disiplini, bir yandan yeni tehditler ile beraber yeni ilgi alanları kazanırken, diğer yandan gelişen teknoloji sayesinde haber alma yöntem ve vasıtalarına yenileri eklenmiştir.

Günümüz harekât ortamında, orduların operasyonel üstünlüklerine bakılırken veya kuvvet mukayeseleri yapılırken, harp silah araçları ve komuta-kontrol sistemlerinin yanı sıra elektronik harp kabiliyetleri ile görüntü alma, uzaktan algılama gibi İstihbarat Gözetleme Keşif fonksiyonlarının ve uzayın daha etkin kullanımının çok önemli olduğu görülmektedir.⁴ Devletler tarafından tüm bu yeni yetenek kazanım çabalarına rağmen harp öncesi dönem, kriz dönemi ve düşük yoğunluklu

¹ Mesut Hakkı Caşın, “Soğuk Savaş Sonrası Askerî Stratejik İstihbaratın Yeni Vizyonu”, *Avrasya Dosyası*, 2002, Cilt:8, Sayı:2, 254-294, s. 275.

² Atilla Sandıklı ve Bilgehan Emeklier, “Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm”, Atilla Sandıklı (ed.), *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*, Bilgesam Yayınları, 2012, 3-70, s. 25.

³ İhsan Bal, *Alaca Karanlıkta Terör ile Mücadele ve Komplolar Teorileri*, USAK Yayınları, Ankara, 2006, s. 65-66.

⁴ Hakan Canlı ve Ahmet Kandakoğlu, “Hava Gücü Mukayesesi İçin Bulanık AHP Modeli”, *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 2007, Cilt:3, Sayı:1, 71-82, s. 76.

çatışma zamanlarında konvansiyonel silahlara başvurmadan, görünmeyen saldırı ve savunma sistemi olarak siber uzayın kullanılmaya başlandığı görülmektedir.

Siber uzayda yaşanan gelişmeler harekât ortamına farklı bir mekân boyutu eklemiş ve harplerin icra edildiği kara, deniz ve hava gibi fiziksel mekânlardan farklı olarak bütün bu boyutlarda icra edilen harekâtları doğrudan etkileyen yeni bir boyut kazandırmıştır.⁵ Harbin bu boyutunda kazanılan başarıların kuvvet çarpanı etkisi oluşturduğu ve daha harp başlamadan veyahut kriz döneminde stratejik seviyede uygulanan siber saldırılar sayesinde düşmanın harp etme azim ve kararının kırılabilceği görülmektedir. Hatta siber uzay barış döneminden itibaren düşmanın imkân ve kabiliyetlerini geliştirecek yeteneklerine yapılacak saldırılar ile tehdidin daha oluşmadan yok edilmesine imkân sağlayabilmektedir. Tüm bu gelişmeler gelecekte siber savaşın önemini daha da arttırmakta ve bu tehdide karşı siber istihbarat kavramına olan gereksinimi ön plana çıkarmaktadır.

Bu makaledeki amacımız; uluslararası ilişkilerde sınırları tanımlanamayan siber uzayda icra edilecek siber savaşların devletlerin ulusal güvenliklerini tehdit eden yeni bir savaş çeşidi olduğunu açıklamak ve siber savaşlarda inisiyatifi kazanabilmek ve tehditle ilgili değerlendirmeler yapabilmek için önem arz eden siber istihbarat kavramını tanımlamak ve yöntemlerini ortaya koymaktır. Bu çalışma; güvenlik ve tehdit algılamalarındaki değişime paralel olarak istihbarat disiplinin konjonktürel olarak değişimini inceleyip, siber tehditlerin ve etkilerinin yaşandığı siber savaşlarda spesifik bir istihbarat alanı olarak ihtiyaç haline gelen siber istihbaratın gereksinimlerini belirterek, siber istihbaratın yöntemleri üzerine bir çıkarımla sonlandırılacaktır.

2. İstihbarat Kavramı ve Teori Sorunsalı

Arapça kökenli bir kelime olan istihbarat, “haber alma” anlamındadır. Türk Dil Kurumu Sözlüğü ise “haber alma” tanımının

---

⁵ Cengiz Özteke, “Cyber-A New War Domain”, *Defence Turkey*, 2013, Vol.8, No.48, 8-9, p. 8.

yanında “yeni öğrenilen bilgiler, haberler, bilgi toplama” olarak tanımlamaktadır.⁶ Bal, “eldeki verilerin en iyi şekilde kullanılması ve bilginin gücü”⁷ tanımlamasında ise yalnızca haber alma faaliyetine değil, elde edilen verilerin başarılı bir şekilde kullanılması ve bilginin güce dönüştürülmesine vurgu yapmaktadır. Tezsever ise istihbaratı “işleme tabi kılınan değerlendirilmiş bilgi”⁸ diye tanımlayarak elde edilen haber ve bilgilerin istihbarat hâline dönüşebilmesi için belli işlemlere tabi tutulması gerektiğine dikkat çekmektedir.

İnsanoğlu merak ve korku duygusunun sonucu olarak gelecekte nelerin olabileceğini bilmek ve mümkünse bunu yönlendirebilmek için çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Özellikle savaş alanlarında, düşman niyetlerini öğrenme çabalarıyla desteklenen bu yöntemler, istihbaratın bir disiplin haline gelmesine neden olmuştur. İstihbaratın kavramsallaştırılmasıyla ilgili çalışmaların realist bir bakış açısına sahip Sun Tzu ile başladığı düşünülmektedir. Sun Tzu, devletlerin güvende olmasını savaş sanatına hâkim olmalarına bağlamış ve tüm savaşların aldatmacalara dayalı olduğunu vurgulayarak istihbarata da özel bir önem vermiştir.⁹ Ancak Sun Tzu’nun istihbarat kavramı, doğal olarak, askerî istihbarat ile sınırlı kalmıştır. İstihbaratın faaliyet alanlarının belirlenmesinde ise, Machiavelli’nin görüşlerinin önemli bir yeri bulunmaktadır. Machiavelli’nin görüşleri istihbarat dünyasının bir parçası olan örtülü operasyonların mantığının temeli olarak algılanabilir. Devletin varlığını sürdürme amacını, diğer tüm amaçların üzerinde tutan Machiavelli,¹⁰ prensine hitaben yazdığı eserinde; herkesin zaten kötü olduğu bir ortamda, başkaları kendisine kötülük yapmadan, ahlaki değerlere bağlı kalmaksızın amacına ulaşmakta her yolu meşru

⁶ *Türkçe Sözlük-Türk Dil Kurumu*, Cilt:1, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s. 1107.

⁷ Bal, a.g.e., s. 67.

⁸ Serhat Tezsever, *Milli Güvenliğimiz İçerisinde İstihbarat-Türkiye Cumhuriyeti ve İstihbarat Olgusu*, İ.U.Basımevi, İstanbul, 1999, s. 106.

⁹ Sun-Tzu, *Savaş Sanatı*, çev. Adil Demir, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2001, s. 43-45.

¹⁰ Tayyarı Arı, *Uluslararası İlişkiler Teorileri; Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004, s. 180.

görmekte ve amaç kazanmak olduğunda gayri ahlaki yollar ile aldatmalara başvurmayı alkışlanabilir bir tavır olarak kabul etmektedir.¹¹

Devleti uluslararası ilişkilerin temel aktörü olarak kabul eden realistler için önemli olan devletin çıkarlarının korunup korunmadığıdır.¹² Güç unsuruna odaklanan gerek realist, gerekse günümüzdeki devamı olan neo-realistler, istihbarat kavramını genel olarak ihmal etmiştir.¹³ Bu nedenle istihbaratın bir disiplin olarak kabul edilmesinden bu yana yaklaşık yarım yüzyıl geçmesine rağmen, istihbarat kavramının ve faaliyetlerinin tanımlanmasında yaşanan zorluklar, istihbarat teorisine ulaşamamanın temel sorun alanını oluşturmaktadır.

Scott ve Jakson, istihbarat konusunda yapılan çalışmalarındaki farklılıkları üç ana başlık altında toplamaktadır. Buna göre ilk yaklaşımda istihbarat, savaşta ve barışta politika yapımcılar tarafından verilen kararlara açıklık getirebilmek amacıyla yeni bilgilerin elde edilmesi için bir araçtır. Bu yaklaşımı paylaşan araştırmacılar istihbarat toplama sürecine, istihbarat kaynaklarına ve karar verme zinciri boyunca istihbaratın doğru kullanımına özel önem verirler. İkinci yaklaşım, istihbarat sürecindeki hataları ve başarıları açıklamak için genel bir model oluşturmaya çalışmaktadır. Bu görüşü paylaşan araştırmacılar çoğunlukla analiz ve karar seviyesiyle ilgilenirler. Üçüncü yaklaşım ise, istihbaratın devletin bir kontrol mekanizması olarak politik fonksiyonuna odaklanır.¹⁴ Fakat bu gruplandırma istihbaratın ne olduğu ve ne yapması gerektiği konusuna yeterli bir açıklık getirememiş; istihbarat dış politikada karar verme sürecinin bir basamağı, iç politikada ise devletin kontrol mekanizması düzeyine indirgenmiştir.

İstihbarat teori arayışlarına tarihsel bir bakış açısı ile yaklaşan Kahn ise teorisinde istihbaratın geçmişi, bugünü ve geleceği ile

---

¹¹ Deniz Ülke Arıboğan, *Kabileden Küreselleşmeye Uluslararası İlişkiler Düşüncesi*, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 78-90.

¹² Arı, a.g.e., s. 163-165.

¹³ Len Scott and Peter Jackson, "The Study of Intelligence in Theory and Practice", *Intelligence and National Security*, 2004, Vol.19, No.2, 139-169, p. 143.

¹⁴ Scott and Jackson, a.g.m., p. 143.

ilgilenecek onun günümüzdeki önem seviyesine nasıl yükseldiğini ve çözümsüz ana sorunlarını belirlemeyi hedef almaktadır. Kahn, teorisinde, tarihsel süreç içerisinde istihbaratı yalnızca askerî yönden ele alarak, modern istihbaratın savunmanın belirleyici unsuru olduğunu ve saldırıda ise belli şartlara bağlı olduğunu savunmaktadır.¹⁵ Kahn'ın istihbarat teorisinin en önemli eksikliği; sivil istihbarat organizasyonlarını görmezden gelmesi ve istihbaratı karar için sağlanan bilgi desteği olarak kavramsallaştırmasıdır.

Johnson ise istihbarat kavramının üç farklı boyutuna vurgu yaparak istihbarat faaliyetlerinin planlama/yönlendirme, toplama, işlem, üretim/analiz ve dağıtım diye sıralanabilecek istihbarat akışını açıklayan basamaklar etrafında inşa edilebileceğini, dış ülkelerdeki olayların gizli yollardan manipülasyonunu (örtülü operasyonlar) ve dış istihbarat örgütlerinin engellenmesi ve karşı korunması gerektiğini savunmuştur.¹⁶ Johnson'un kurmaya çalıştığı teori, istihbaratı politika sürecinde yalnızca bilgi sağlayıcı olmaktan çıkartmakta; yabancı istihbarat örgütlerinin faaliyetlerine engel olmayı da istihbaratın görevleri arasına sokmaktadır.

Bu teoriler ışığında istihbarat kavramı, elde edilen bilgileri sistematik olarak tasniflemek, bilimsel ve istatistikî yöntemleri kullanmak suretiyle analiz etmek ve elde edilen ürünleri kıymetlendirerek istihbarat üretmek olarak tanımlamak mümkündür. İstihbaratın faaliyet alanları ise devletin kontrol fonksiyonundan ötürü tehdidin seviyesine göre yakın ve uzak tehlikelerin engellenmesi amacıyla karar vericilere bilgi desteği sağlamak, propaganda, psikolojik harekât gibi örtülü operasyon yöntemleri ile olayları yönetmek ve son olarak düşmanın veya muhtemel düşmanın istihbarat faaliyetlerini engellemek olarak ifade edilebilir. Böylece istihbarat, hem muhtemel risk ve fırsatları önceden değerlendirerek politika yapıcılarının elini kuvvetlendirmekte,

¹⁵ David Kahn, "İstihbaratın Tarihsel Teorisi", *Avrasya Dosyası*, 2002, Cilt:8, Sayı:2, 5-20, s. 5-7.

¹⁶ Loch K. Johnson, "Bricks and Mortar for a Theory of Intelligence", *Competive Strategy*, 2003, Vol.22, 1-28, p. 2.

hem de alınan kararlar doğrultusunda, çeşitli yöntemler kullanarak uluslararası ortamı yönetmeye çalışmaktadır. Bu tanımlama ile istihbarat, yalnızca bilgi toplamak ve bilgileri analiz ederek karar vericilere destek sağlamak suretiyle pasif bir çerçeveye hapsedilmeyerek aktif bir konuma gelmektedir.

3. İstihbaratın Tarihsel Analizi

Canlıların yaşama savaşları, onları gelecek kararlarıyla ilgi olarak içgüdüsel de olsa analizler yapmaya zorlamıştır. Zamanla insanların topluluk hâlinde yaşamaya başlamaları, toplumlar arası mücadeleleri de beraberinde getirmiştir. İnsanların doğasında var olan ve yaşam mücadelesinin bir parçası olan istihbarat, zamanla toplumların yaşam mücadelesinin de aracı olmuştur. Fakat toplumlar kendilerine yönelecek olan tehditleri önceden haber almak için çeşitli yöntemler geliştirdiler de tam olarak istihbaratın önemi anlaşılamamıştır. Sanayi devriminin sunduğu yenilikler neticesinde, orduların sahip olduğu harp silah ve araçlarının sayısı, menzili, teknik özellikleri gibi birçok konu harplerde belirleyici rol oynamaya başlamış ve savaşın gidişatını etkileyecek duruma gelmiştir. Düşman hakkında bilinmesi gerekenlerin artmasıyla istihbarat yeni hedefler kazanmış ve bu sayede istihbarata verilen önem de artmaya başlamıştır.¹⁷

Birinci Dünya Savaşı esnasında, orduların harekâtını kolaylaştıran telsizler, aynı zamanda düşmanın kulağı hâline gelmiş, telsiz dinlemeleri ile elde edilen bilgiler, komutanlara zaferler kazandırmıştır.¹⁸ Ayrıca savaş boyunca ilk kez kullanılan balonlardan bir keşif aracı olarak faydalanılırken, harp meydanlarında boy gösteren uçaklar orduların ileri hatlarını gözetleyen haberciler haline gelmiştir.¹⁹ İkinci Dünya Savaşı'nda ise radarın savaş alanında kullanılmasıyla istihbarat faaliyetlerinde önemli bir gelişme yaşanmıştır. Aynı

¹⁷ Kahn, a.g.m., s. 7-8.

¹⁸ National Security Agency (NSA) Resmî İnternet Sitesi, “*World War I Radio Intercept Site Exhibit*”, <http://www.nsa.gov/museum/museu00012.cfm>.

¹⁹ Pamela Feltus, “*Aerial Reconnaissance in World War I*” http://www.centennialofflight.gov/essay/Air_Power/WWI-reconnaissance/AP2.htm (Erişim Tarihi: 01.02.2013).

zamanda İkinci Dünya Savaşı, muhabere şifrelemesi ve bu şifrelerin kırılması mücadelesi hâline dönüşürken, diğer taraftan uçakların gövdelerine yerleştirilen kameralar sayesinde çekilen fotoğraflar, planlayıcılar için eşsiz bir kaynak teşkil etmiştir.²⁰

Doğduğu günden bu yana askerlerin elinde şekillenen istihbarat, Soğuk Savaş döneminde de ilgi alanına yine askerî güçleri yerleştirmiştir. Askerî gücün, büyük ölçüde millî güç ile eşdeğer tutulduğu Soğuk Savaş döneminde, devletler arasındaki rekabetin uluslararası sistemin temel belirleyicisi olması nedeniyle güvenlik kavramı da bu parametreler çerçevesinde ele alınmış ve devletler ait oldukları blokların askerî şemsiyesi altında güvenliklerini tesis etmişlerdir.²¹ Güvenliğin konvansiyonel güçlerin mücadelesine bağlı olması nedeniyle bu dönemde de istihbarat, güvenlik odaklı bir faaliyet olarak algılanmış ve konvansiyonel harplerin ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yürütülmüştür.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle beraber dünya dengelerinde yaşanan büyük değişim, istihbarat anlayışına ve dolayısıyla faaliyetlerine de etki etmiştir. Bu dönemde kitle imha silahlarının yayılması, küresel terörizm, uluslararası örgütlü suçlar, etnik ve dinî çatışmalar, çevresel sorunlar gibi yeni tehditlerin ortaya çıkmasıyla istihbarat, yeni ilgi ve mücadele alanları kazanırken, diğer taraftan bilgi teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak küresel haber alma imkânları kazanmıştır. Bunların başında, uzayın kullanımı ve gözetleme-keşif sistemlerindeki yenilikler gelmektedir.²² İstihbarat tarihi boyunca önemli bir yer tutan görüntü istihbaratı yeni platformlar elde etmiş, her hava koşulunda görev yapabilen, eş zamanlı görüntü iletebilen daha yüksek çözünürlüklü kamera sistemlerine kavuşmuştur.

²⁰ Gökhan Sarı, *After Globalization Process New Horizons in Contemporary Strategic Intelligence*, Yeditepe University Graduate Institute of Social Sciences, İstanbul, 2003, p. 36 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

²¹ Hasret Çomak, "Avrupa'da Güvenlik Yapılanmasının Yeni Parametreleri ve Türkiye'nin Konumu", *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 2006, Cilt:15, Sayı:1, 97-120, s. 100.

²² Paul Todd and Jonathan Bloch, *Küresel İstihbarat*, çev. Enver Günsel, Truva Yayınları, İstanbul, 2006, s. 60.

Teknolojideki hızlı ilerleme uydu resimlerini yalnızca stratejik bir değer olmaktan çıkarmış, taktik seviyeye de hizmet eder hâle getirmiştir.²³ Ayrıca günümüzde hayatın her geçen gün teknolojiye daha da bağımlı hâle gelmesi, küresel olarak bilgi toplayabilmek amacıyla Echelon ve PROMIS gibi sistemlerin doğmasına neden olmuştur.²⁴

Konvansiyonel harplerin yerini asimetrik savaşlara bıraktığı günümüzde güvenlik algılamalarında önemli paradigma dönüşümleri yaşanmış ve bu dönüşüm esnasında ülkelerin güvenlik algılamalarında da önemli kaotik problemler görülmüştür.²⁵ Ulusal güvenlik yaklaşımları açısından, 11 Eylül saldırıları bu paradigma dönüşümünün tarihsel süreçte miat olarak kabul edildiği temel olaydır. Bunun üzerine ABD tarafından uygulamaya geçirilen “Protected War” Önleyici Savaş doktrini²⁶ ise bu paradigma dönüşümünün temel göstergesidir. ABD’nin 2002’de Afganistan’a yapmış olduğu “Enduring to Peace of Afganistan Operations” Barış İçin Özgürlük Harekâtı²⁷ ile 2003’te Irak’a yapmış olduğu “Enduring to Irak Operations” Irak’ın Özgürlüğü Harekâtı²⁸, her paradigma dönüşümünün sonrasında yaşanan kaos sürecini temsil etmekte olup, bu harekâtlardan elde edilen tecrübeler ile yeni güvenlik paradigması uluslararası sistem tarafından içselleştirilmiş ve uyum sağlanmaya çalışılmıştır.

128

Security
Strategies

Year: 10

Issue: 20

---

²³ David D. Deptula and R.Greg Brown, “A House Divided: The Indivisibility of Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance”, *Air & Space Power Journal*, 2008, Vol.22, No.2, 5-15, p. 7.

²⁴ Markus G. Kuhn, *Compromising Emanations: Eavesdropping Risks of Computer Display*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, p. 14.

²⁵ Alvin Toffler, *Üçüncü Dalga*, çev. Selim Yeniçeri, Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 13-22.

²⁶ The National Security Strategy of The United States of America, The White House, Washington, 2002, p. 6.

²⁷ Anthony Burke, “Just war or ethical peace? Moral discourses of strategic violence after 9/11”, *International Affairs*, 2004, Vol.80, No.2, 329-353, p. 332.

²⁸ Steven Metz and John Robert Martin, *Decisionmaking in Operation Iraqi Freedom: The Strategic Shift of 2007*, Strategic Studies Institute, Pennsylvania, 2010, p. 12.

Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ışığında siber uzayda yaşanan mücadele ve geçtiğimiz 10 yıl içerisinde yaşanan siber taarruz olayları dikkate alındığında ise yakın geleceğe yönelik yapılan stratejik öngöründe silahlı çatışmaların yaşandığı asimetrik savaşların yerini ağırlıklı olarak siber savaşlara bırakacağı ve siber taarruzların harbin diğer unsurlarını da doğrudan etkileyeceği bir paradigma dönüşümüne neden olacağı değerlendirilmektedir. Ülkelerin bütün kritik altyapıları her geçen gün uzaktan kontrol ve yönetim olarak SCADA sistemlerine ve bilgi sistemlerine emanet edildiği görülmekte ve bu yapıdaki ülkelerin sayısının ve bu sistemlere bağılıklarının zamanla arttığı bilinmektedir.²⁹ Bu nedenle yakın gelecekte savaşların kaderini; klasik cephelerin yerine, siber savaşların belirleyeceği ve ülkelerin bilgi sistemlerinin güvenliği ülkelerin ağırlık merkezleri haline geleceği öngörülmektedir. Siber taarruzların ülkelerin güvenliklerine olan etkileri ve toplumlarda yaratmış olduğu korku ortamı ile siber savunma yöntemlerinin oluşturulmasında yaşanan zorluklar, siber savaşın güvenlik yaklaşımlarında meydana getirdiği paradigma dönüşümünden kaynaklanan kaos dönemini temsil etmektedir. ABD'nin siber taarruzları savaş sebebi olarak kabul etmesi ise siber savaşların topyekûn ülkeleri bir savaşa sürüklediğinin ve güvenlik algılamalarında bir paradigma dönüşümüne neden olduğunun kanıtıdır.³⁰

Bilgi teknolojilerindeki gelişmeler istihbarat faaliyetlerine büyük kolaylıklar sağlarken, diğer taraftan siber uzayın etkin kullanımı büyük güvenlik açıklarını da beraberinde getirmiştir. Ancak bu açıklar her devlet için aynı sonuçları doğurmamaktadır. Bilgi üretebilen, ürettiği bilgiyi teknolojiye, teknolojiyi güce çevirebilen ülkeler, bu imkânlar sayesinde küresel haber alma ve kontrol yeteneğine sahip olmaktadır. Ayrıca bu teknolojileri ihraç ederek, söz konusu teknolojiye sahip olmayan ülkeleri kendilerine bağımlı kılabilirler. Böylece bilgiyi

²⁹ Cenk Ceylan, “Siber Savunma İçin Karar Destek Sistemi ve İstihbarat Stratejisi”, <http://www.bilgiguvenligi.gov.tr/siber-savunma/siber-savunma-icin-karar-destek-sistemi-ve-istihbarat-stratejisi.html> (Erişim Tarihi: 16.01.2013)

³⁰ Julian E. Barnes, “Cyber Combat: Act of War”, *Wall Street Journal*, 31 May 2011.

üretmeyen ülkelerin ulusal istihbarat sistemleri de dışa bağımlı olmakta ve istihbarata karşı koyma faaliyetleri neredeyse imkânsız hâle gelmektedir. Öyle ki, istihbarat teşkilatları bu konuya ilgi duymakta hiç gecikmemiştir ve bunun sonucunda da siber istihbarat kavramı ortaya çıkmıştır.

4. Siber Ortamda İstihbarat Kavramı

Bilgi çağıyla birlikte geleneksel istihbarat giderek yerini teknik istihbarat, sinyal istihbarat, ölçüm ve iz istihbaratı gibi spesifik istihbarat alanlarına bırakmıştır.³¹ İnternet ve bilgi sistemleri sayesinde istihbaratın ihtiyaç duyduğu personel ve malzemenin azalmasıyla birlikte bilginin maliyeti düşerken, aynı zamanda kaynaklardaki artış nedeniyle bilgilerin depolanması ve analiz edilmesi için bilgisayarlar istihbarat faaliyetlerinin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Bilgi çağının getirileri yalnızca açık kaynakların artması ve bilgiye ulaşma maliyetinin azalması olmamış, aynı zamanda internete bağlı bilgisayarlara duyulan yüksek bağımlılığın yarattığı ortam da siber istihbaratı da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle istihbarat servisleri, internette yalnızca açık kaynaklardan yararlanmak için değil; aynı zamanda ağa bağlı bilgisayar sistemlerine gizlice girerek aleni olmayan bilgileri toplamak için de faydalanmaktadır.³²

İstihbaratın faaliyet alanları; devletin kontrol fonksiyonundan ötürü tehdidin seviyesine göre yakın ve uzak tehlikelerin engellenmesi amacıyla karar vericilere bilgi desteği sağlamak, propaganda, psikolojik harekât gibi örtülü operasyon yöntemleri ile olayları yönetmek ve düşman veya muhtemel düşmanın istihbarat faaliyetlerini engellemek olduğu dikkate alındığında, siber uzayda bu amaçlı yapılan faaliyetler bütünü “siber istihbarat” olarak kavramsallaştırılabilir.

³¹ Terry Roberts et. al., “Cyber Intelligence: Setting the Landscape for an Emerging Discipline”, *Intelligence and National Security Alliance*, 2011, Vol.9, 1-20, p. 1-3.

³² James A. Lewis, “Assessing the Risks of Cyber Terrorism, Cyber War and Other Cyber Threats”, http://www.csis.org/media/isis/pubs/021101_risks_of_cyberterror.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2013)

5. Siber İstihbarat Yöntemleri

Siber istihbaratın yöntemleri ülkeden ülkeye göre farklılık göstermekle birlikte, aynı zamanda bilgi teknolojilerin her geçen gün ilerlemesiyle beraber yeni yeni yöntemler keşfedilecek ve bu yöntemlere yönelik siber savunma taktikleri geliştirilecektir. Geleneksel istihbarat sistematik bir şekilde disiplinlerine, seviyelerine ve konularına göre sınıflandırılırken; siber istihbaratın faaliyet alanları geleneksel istihbarat ile aynı olmasına rağmen siber uzayın farklılığından ve gereksinimlerinden ötürü siber istihbarat faaliyetlerinin yöntemlerine göre tasniflenmesinin daha uygun ve anlaşılabilir olacağı değerlendirilmektedir. Girgin'e göre; siber istihbaratın iki yüzü vardır. Bunlardan ilki, bilgisayar yoluyla internet üzerinden pek çok bilgiye çok kısa sürede ulaşmak ve uygun görülen bilgileri yaymaktır. İkincisi, bilgisayarların çalışması sırasında bazı teknik oyunlarla hedef bilgisayardan bilgi kapmaktır.³³ Ancak bunlara açık kaynakların propaganda ve psikolojik harekât kapsamında kullanılmasıyla internet üzerinden yapılan haberleşmelerin dinlenmesini eklemek gerekir. Bu kapsamda siber istihbarat yöntemleri; Siber Elektronik İstihbarat, Siber Açık Kaynak İstihbaratı ve Sosyal Ağlara Dayalı Siber İstihbarat olmak üzere üç ana başlık altında incelenebilir.

a. Siber Elektronik İstihbarat

Hükümetler, bankalar veya şirketler gibi resmî ya da özel kurumlar iç işlemlerini kendi iç ağlarında, kendilerine has yazılımlarla gerçekleştirmekte ve tüm çalışmalarını, hizmetlerini, bilgilerini ve sırlarını bu iç ağ ile birbirlerine ulaştırmaktadır. Beraber iş yaptıkları veya bir şekilde iletişim halinde olmaları gereken dışarıdaki kuruluşlara bilgi göndermeleri veya almaları gerektiğinde ise internete açılan güvenli olduğuna inandıkları kapıları kullanmaktadırlar. Ancak bir kapı varsa, bu kapı her iki tarafa da açılıyor demektir. Bu güvenli kapıları açmak için hazırlanan çok özel yazılım ve donanımlar sayesinde

³³ Kemal Girgin, *Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye*, Okumuş Adam, İstanbul, 2003, s. 383.

istihbarat servisleri iç ağılara nüfuz edebilmektedir.³⁴ İstihbarat servisleri bu yöntem için kendi yetiştirdiği personelini kullanabileceği gibi aynı zamanda daha zahmetsiz bir yol olarak bilgisayar korsanlarını da kendi casusları ve haber toplama elemanları gibi kullanabilmektedirler. Nitekim 1986 ile 1989 yılları arasında Doğu Almanya'daki bilgisayar korsanları ABD, Batı Avrupa ve Japonya'daki birçok askerî, bilimsel ve endüstriyel kurumun bilgisayarlara girerek parola, yazılım ve diğer bilgileri çalmış ve Sovyet gizli servisine satmıştır.³⁵

Siber elektronik istihbaratla ilgili genel kaygılardan biri de uzmanların sistem zayıflıklarından daha kolay yararlandıkları bir yöntem olan ve bilgisayar yazılımlarına dışarıdan hiçbir şekilde tespit edilemeyen gizli giriş şifrelerinin yerleştirilmesidir.³⁶ Bu konuda en büyük sansasyonu, bilgisayar donanım ve yazılım teknolojisinin lideri Microsoft firmasının geliştirdiği ve dünyanın her yerinde resmî ve özel kuruluşlar ile bireylerin çoğunluğunun bilgisayar sistemlerinde kullandığı, Windows işletim sistemi ile ilgili ortaya atılan iddialar yaratmıştır. Kanadalı bir araştırmacı olan Andrew Fernandez, Windows programı içerisinde Amerikan Ulusal Güvenlik Ajansı (National Security Agency)'nın kısaltması "NSA" harfleri ile kodlanmış bir şifre keşfetmiştir. Bunun üzerine ABD istihbaratının dünyadaki haberleşmeyi izlemesini sağlayacak yazılım programları geliştirmek için Microsoft ile birlikte çalıştıkları iddia edilmiştir.³⁷ Bu gelişmeler üzerine Rusya, Çin ve Almanya Microsoft programlarının resmî kurumlar tarafından kullanılmaması hususunda ciddi tedbirler almıştır.³⁸

³⁴ Nedret Ersanel, *Siber İstihbarat*, ASAM, Ankara, 2001, s. 23.

³⁵ Anthony H. Cordesman and Justin G. Cordesman, "Cyber-Threats, Information Welfare, and Critical Infrastructure Protection: Defending the U.S. Homeland", *Praeger, Connecticut*, 2001, 1-18, p. 18.

³⁶ Egmann R. Koch and Jochen Sperber, *Bilgi Mafyası*, çev. Kaan Ökten, Sarmal Yay., İstanbul, 1996, s. 23.

³⁷ Gürol Canbek ve Şeref Sağıroğlu, "Kötücül ve Casus Yazılımlar: Kapsamlı Bir Araştırma", *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.*, 2007, Cilt:22, Sayı:1, 121-136, s. 126.

³⁸ Ersanel, 2001, a.g.e., s. 25-28.

İstihbarat teşkilatlarının bir diğer örtülü bilgi toplama aracı da bilgisayar yazılımlarıdır. Bu amaçla kullanılan yazılımların en önemlisi ve en çok sansasyon yaratanı ise PROMIS (Prosecutor's Management Information System) isimli programdır. 1982 yılında Inslaw şirketi tarafından ABD Adalet Bakanlığı savcılarını için geliştirilen program, üreticisinin dahi haberi olmadan hükümet tarafından çalınarak, birçok ülke istihbarat servisine satılmıştır.³⁹ 1990 yılında CIA tarafından kullanıldığına açıklanması üzerine Kanada, İtalya, Hollanda ve İsrail gizli servislerinin de programı kullandıkları ortaya çıkmıştır. Bu program, farklı veri tabanlarını kullanarak kişilerin elektronik ortamlarda bıraktıkları izleri toplamakta ve anlamlı bir şekilde birleştirmektedir. Telefon şirketi, elektrik şirketi, banka veya benzeri bir sistemden herhangi birine bu programa sahip bir bilgisayar ile sızılması yeterlidir. Program bir evde su tüketiminin artması veya telefon görüşmelerinin çoğalması durumunda, burada yaşayanların arttığı gibi mantıklı sonuçlar üreterek kullanıcıyı uyarabilmektedir.⁴⁰ Ya da bu programın satıldığı ülkelerdeki banka sistemlerinin istenildiği anda kilitleyebilecek ve kontrollü mali krizlere yol açabilecektir.⁴¹ Ancak PROMIS programının çok konuşulan bir program olmasının asıl sebebi, çalıdıktan sonra Amerikan istihbarat servisi tarafından bir "arka kapı" yerleştirilerek aralarında Türkiye'nin de bulunduğu⁴² 40'tan fazla ülkeye satılmış olmasıdır.⁴³ Bu arka kapı sayesinde program, satıldığı ülkelerin gizli servislerine, banka ve finans kuruluşlarına ait bilgileri ABD istihbarat servisine göndermektedir.⁴⁴

³⁹ Jerry Seper, "Software Likely in Hands of Terrorist (Promis/Inslaw)", *Washington Times*, <http://www.freerepublic.com/forum/a3b28933d7f22.htm> (Erişim Tarihi: 22.04.2013)

⁴⁰ Ersanel, 2001, a.g.e., s. 34-35.

⁴¹ Sait Yılmaz, *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2006, s. 618.

⁴² Ersanel, 2001, a.g.e., s. 36.

⁴³ Ömer Özkaya, *CIA Belgeleriyle Zihin Kontrol Operasyonları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003, s. 255.

⁴⁴ David Dastyeh, "Another Watergate? Promisgate: World's Longest Spy Scandal Still Glossed Over", *Canada Free Press*, <http://www.canadafreepress.com/>

İstihbarat amaçlı olarak siber uzayda küresel bilgi toplanması için özel sistemler kurulmaktadır ve “Echelon” da bunların başında gelmektedir. “Küresel Denetleme” sistemi de denilen Echelon projesinin temeli UKUSA (United Kingdom, USA) isimli anlaşmaya dayanmakta olup ABD, İngiltere, Kanada, Avustralya ve Yeni Zelanda’nın ortaklığı ile yürütülmektedir.⁴⁵ Birçok NATO ülkesi de Echelon’a destek vermekte ve böylece sistemi kendi adına kullanabilmektedir.⁴⁶ Echelon sistemi, üye ülkelere ait beş ana stratejik uyduyu kullanmakta ve diğer amaçlı uydulardan da yardım almaktadır.⁴⁷ Faaliyete geçirildiği günden bu yana küresel olarak, belgegeçerleri, elektronik postaları (e-posta), telefon haberleşmelerini izleyebilme ve aynı zamanda nakledilen verileri de ele geçirebilme yeteneğine sahip olan sistem,⁴⁸ küresel haberleşmeleri dinleyebilmek için iki temel metot kullanmaktadır. Bunlardan ilki, uydu sinyalleri ve mikro dalga sinyallerin yakalanmasıdır. Böylece uydu üzerinden geçen iletişimin yakalanması sağlanır. Diğer bir metot da okyanus aşan kabloların dinlemeye alınmasıdır.⁴⁹ Sistem dünya genelindeki yoğun haberleşmeyi, istihbarat servisleri için hazırlanmış olan anahtar kelimeler vasıtasıyla takip etmekte ve sistem bu kelimeleri içeren görüşmeleri yakaladığında ilgili istihbarat servisini ikaz etmektedir.⁵⁰

Son derece gelişmiş olan siber elektronik istihbarat yöntemlerinden bir diğeri de elektromanyetik dinlemelerdir. Bilgisayarın klavyesinden,

---

2006/dastych013106.htm (Erişim Tarihi: 21.04.2013)

⁴⁵ Girgin, a.g.e., s. 324.

⁴⁶ Nedret Ersanel, *Siber İstihbarat Küresel ve Nano Casusluğun Anatomisi*, Hayyikitap, İstanbul, 2005, s. 101.

⁴⁷ Yılmaz, 2006, a.g.e., s. 628-629.

⁴⁸ Enis Coşkun, *Küresel Gözaltı Elektronik Gizli Dinleme ve Görüntüleme*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2000, s. 97.

⁴⁹ “Eavesdropping 101: What Can The NSA Do?”, *American Civil Liberties Union*, <http://www.aclu.org/safefree/nsaspying/23989res20060131.html#echelon> (Erişim Tarihi: 22.04.2013)

⁵⁰ Jeffrey Richelson, “Desperately Seeking Signals”, *Bulletin of the Atomic Scientists*, 2000, Vol.56, No.2, 47-51, p. 49.

ekranından, modem kablосundan ve diğer birçok bileşeninden yayılan elektromanyetik dalgalar; klavyede basılan tuşlar, ekrandaki görüntü ve modemle bilgisayar arasında geçen bilgileri de taşırlar. Yeterli donanıma sahip herhangi biri bu elektromanyetik dalgaları bir veya iki kilometreye varabilen bir mesafeden kaydedebilir ve ekrandaki görüntüyü, klavyede basılan tuşları veya modemden geçen bilgileri elektromanyetik ışınımı işleyerek tekrar oluşturabilir. Bu yönteme karşı Elektromanyetik Salınım Standardı “Transient ElectroMagnetic Pulse Standard-TEMPEST” adı verilen, elektronik aygıtların elektromanyetik ışınım düzeylerinin azami sınırlarını ve zırhlama metotlarını belirleyen bir standart oluşturulmuştur. TEMPEST güvenliği, haberleşme sistemlerinden, bilgi işlem donanımından, elektronik cihazlardan salınan elektromanyetik dalgalardan yetkisiz kişilerin bilgi çıkarmalarını engelleyici güvenlik önlemleri olarak ifade edilebilir.⁵¹

Siber elektronik istihbaratın bir diğer aracı da internetten sürekli istifade eden hemen herkesin kullandığı e-posta servsidir. E-posta yoluyla dolaşan ve bulaşan virüsler, spamlar ve üçüncü şahıslara mesajı ileten snifferlar gibi zararlı yazılımlar gönderilebilmektedir.⁵² Birçok kurum ve firma, e-posta güvenliğini yetkisiz kullanıcıların müdahalesini engelleyen, “firewall” adı verilen koruma tedbirleri ile sağlamaktadır. Ancak iyi bir koruma sağlayan “firewall” sistemi e-postaların içeriğini kontrol etmediğinden, e-postalar sayesinde sisteme zararlı yazılımları yerleştirmek mümkün olabilmektedir. Gönderinin ya da alanın haberi olmadan e-postanın bir kopyası istihbarat servisleri tarafından ele geçirilebilmekte ve iletişim izlenebilmektedir.⁵³

b. Siber Açık Kaynak İstihbaratı

İnternetin yaygınlaşması, uydu yayınlarının artması ve özel

⁵¹ “Elektromanyetik Dinleme ve Güvenlik (EDG)”, *Olympos Security*, http://www.olympos.org/article/articleview/278/1/10/elektromanyetik_dinleme_ve_guvenlik_edg (Erişim Tarihi: 22.04.2013)

⁵² Mustafa Ünver vd., *Siber Güvenliğin Sağlanması: Türkiye’deki Mevcut Durum ve Alınması Gereken Tedbirler*, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara, 2009, s. 9.

⁵³ Ersanel, 2001, a.g.e., s. 29-30.

kanalların çoğalması bilgi ihtiyacımızı karşılayan muazzam kaynaklar sunmaktadır. Medyadaki bu hızlı gelişim, istihbarat servislerinin değerlendirmelerinde medyayı haber kaynağı olarak kullanmalarına da neden olmaktadır. Güvenlik algılamalarında düşman ve muhtemel düşmanın sahip olduğu harp silah ve araçlarının sayısı, menzili ve teknik özelliklerinin önemli olduğu dönemlerde, istihbarat ihtiyaçları ağırlıklı olarak ajanlar ve casuslar gibi unsurların yoğun çabaları ile karşılanmaya çalışırken, günümüzde istihbarat servisleri açık kaynak istihbaratına çok daha fazla ağırlık vermektedir. Dünyadaki gelişmelerle ilgili bilgilerin çok önemli bir çoğunluğu zahmetsiz ve kısa bir zamanda açık kaynaklardan elde edilebilmektedir.⁵⁴

Medyanın istihbarat örgütleri için önemli bilgiler sunmasının yanında; istihbarat örgütlerinin belli çıkarlar için medyayı kullanması da son zamanlarda sık rastlanan bir yöntem olarak göze çarpmaktadır. Medya toplum üzerinde değişik algılama tarzları oluşturma gücüne sahiptir.⁵⁵ İstihbarat servisleri ise medyanın ürünlerini yönlendirmek suretiyle medyanın oluşturduğu algılamayı örtülü olarak yönetmektedir. Böylece ustalıklı hazırlanmış psikolojik harekât ve propaganda faaliyetlerini yeni medya unsurları ile kolayca halka enjekte edilebilmektedir.⁵⁶ Fakat siber uzayın sınırsız yapısı düşünüldüğünde yeni medya unsurlarını sansürlenmek hemen hemen imkânsız bir hâle gelmiştir. Herhangi bir muhabirin dizüstü bilgisayar ve cep telefonu ile internete bağlanması ve çektiği görüntüleri istediği yere anında göndermesi mümkün hâle gelmiştir. Ayrıca açık toplumlarda basın özgürlüğü ve haber alma özgürlüğü gibi temel haklara verilen önem sayesinde, basının açıkça sansür edilmesi de hukuksal açıdan

---

⁵⁴ Joseph M. Mazzafro, *Cyber Intelligence: Setting The Landscape For An Emerging Discipline*, Intelligence and National Security Alliance (INSA), Arlington, 2011, p. 15.

⁵⁵ Matthew M. Harley, "For and From Cyberspace Conceptualizing Cyber Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance", *Air & Space Power Journal*, 2012, 12-33, p. 13.

⁵⁶ Mehmet Nesip Öğün ve Adem Kaya, "Siber Güvenliğin Milli Güvenlik Açısından Önemi ve Alınabilecek Tedbirler", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2013, Cilt:9, Sayı:18, s. 145-181, s. 161.

engellenmektedir. Bu nedenle yeni medya unsurlarının, siber istihbaratın propaganda, psikolojik harekât gibi örtülü operasyon yöntemleri ile olayları yönetme faaliyet alanı kapsamında kullanımında, “özgürlük ile güvenlik” arasındaki dengenin gözetilmesi gerekmektedir.

11 Eylül saldırılarında, uçakların İkiz Kulelere çarpma görüntüleri eş zamanlı olarak dünya kamuoyunca da izlenmiştir. Bu saldırılar medyanın yardımıyla Irak'ın işgali için uygun ortam oluşturulmasında kullanılmıştır. Gerek ABD'de gerekse İngiltere'de işgali haklı kılabilmek için, istihbarat servislerinin elde ettiği bilgiler medya aracılığı ile kamuoyuna sunulmuş, istihbarat tarihinde daha önce sistematik olarak kullanımı olmayan “istihbarat bilgilerinin kamuya açık kullanımı” gündeme girmiştir.⁵⁷ Ancak bu uygulama 2003 yazında İngiltere'de Tony Blair hükûmetini ve İngiliz Müşterek İstihbarat Komitesini (JIC-Joint Intelligence Committee) ciddi politik tartışmaların odağı hâline getirmiştir. Irak'taki kitle imha silahları ile ilgili hazırlanan ve medya aracılığıyla kamuya açık şekilde sunulan istihbarat raporunun doğruları yansıtmadığı, hükûmetin Saddam Hüseyin rejimine karşı olan tutumuna destek sağlamak amacıyla politikleştirildiği ve amacın Irak'a karşı girişilecek bir harekât için kamuoyu desteği oluşturmak olduğu anlaşılmıştır.⁵⁸ İstihbarat böylece politika yapıcılara rehberlik yapmak dışında, açık bir şekilde hükûmet politikasına kamu desteğini sağlamak için kullanılmıştır.

c. Sosyal Ağlara Dayalı Siber İstihbarat (Sosyal Mühendislik)

Neredeyse tüm cihazların internete bağlandığı günümüzde, insanların bilgiye daha kolay erişmesiyle bilgi toplama işlemi, klasik medya unsurlarının takip edilmesi suretiyle gerçekleştirilen haber toplama faaliyetine yeni bir boyut katmış ve internette yapılan “sanal sörf” dahi istihbarat faaliyetinin konusu haline gelmiştir.⁵⁹ Her bilgiyi, kişiyi, kurumu, internete çekme stratejisi, istihbarat unsurlarına

⁵⁷ Barbara Starr, “Pentagon Sites: Journalism or Propaganda”, *CNN News*, 05 February 2005.

⁵⁸ Scott and Jackson, a.g.m., p. 150-151.

⁵⁹ Ersanel, 2001, a.g.e., s. 21-22.

muazzam bir gözetim imkânı sağlamaktadır. Bu nedenle bilginin toplanması, stratejik olarak tasnifi, sosyal mühendislik olarak kullanılması için özel amaçlı olarak oluşturulmuş ücretsiz internet blogları ve arkadaşlık siteleri, istihbaratta öne geçmek isteyen devletler tarafından örtülü olarak finanse edilmektedir.

Sosyal mühendislik; bilgi güvenliği sistemlerindeki en zayıf halkanın insan olduğu varsayımına dayanır. Sosyal mühendislik alanında, analizci, insanların eğilimlerinden ve kişisel ilişkilerden faydalanarak gizli bilgilere erişmeye çalışmaktadır.⁶⁰ Bu yöntemde analizci insanların siber ortamda paylaştığı herkesin ulaşabileceği kişisel verileri, tek başlarına bir gizlilik içermemesine rağmen, farklı kaynaklardan temin ederek sistematik olarak birleştirilmekte ve gizlilik içeren veya önem arz eden bilgi haline dönüştürmektedir. Sosyal mühendisliğin ilgi alanı herkesin kullanabileceği iki yönlü iletişim sunan sosyal paylaşım siteleridir. Sosyal paylaşım sitelerinin en bilinenlerinden bir tanesi olan Facebook'un başka insanları tanımak, kendi görüşlerini anlatmak ve başkalarının nasıl düşündüğünü anlamak üzere üç temel işlevi bulunmaktadır.⁶¹ Facebook sosyal paylaşım sitesinin dünya genelinde bir milyara yakın internet kullanıcısı bulunmaktadır.⁶² Bu durum söz konusu sosyal paylaşım sitelerinin dünya çağında ne kadar yaygın olarak kullanıldığının ve etkili olduğunun bir göstergesidir.

Facebook sosyal paylaşım sitesinin örtülü kullanım alanlarından biri de siyasi amaçlı olarak sosyal hareketleri eyleme geçirme özelliğidir.⁶³ 2011 yılının ilk aylarında Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da

⁶⁰ Ülkü Arslan Aydın ve Cüneyt Acartürk, “*Kullanılabilir Güvenlik ve Grafik Parolalar*”, <http://inet-tr.org.tr/inetconf16/bildiri/28.pdf> (Erişim Tarihi: 27.04.2013)

⁶¹ Lee Hudson Teslik, “*New Media Tools and Public Diplomacy, Interviewee: Elliot Schrage, VP of Global Communications, Marketing, and Public Policy, Facebook, Interviewer*”, <http://www.cfr.org/public-diplomacy/new-media-tools-public-diplomacy/p19300> (Erişim Tarihi: 27.04.2013)

⁶² “Facebook Statistics”, *Socialbakers*, <http://www.socialbakers.com/countries/continents> (Erişim Tarihi: 27.04.2013)

⁶³ Sait Yılmaz, “*Batı İstihbaratı ve Sosyal Medya*”, **USAM**, http://usam.aydin.edu.tr/analiz/guvenlik_isthbrt.pdf (Erişim Tarihi: 10.12.2012)

başlayan ve Arap Baharı olarak adlandırılan halk hareketlerinin örgütlenme ve iletişim aracı olarak sosyal medyayı kullanmaları neticesinde, yaşanan halk hareketlerine “sosyal medya devrimi” gibi tanımlamalar yapılmıştır.⁶⁴ Arap Baharı’ndaki halk hareketlerindeki sosyal medyanın etkisi, Arap coğrafyasında çıkarları olan devlet ve örgütler tarafından organize edilmiş olabileceği unutulmamalıdır. Böylece sosyal ağlara dayalı siber istihbarat ile sosyal medya, sosyal mühendislik kapsamında kullanımının yanı sıra, psikolojik harekât veya propaganda gibi örtülü operasyonlar amacıyla da kullanılabilir.

6. Sonuç

Günümüzde, bilgi, belirleyici bir güç hâline gelmiştir. İstihbaratın amacı ise bilgiyi yani gücü elde etmektir. Bir disiplin haline getirilmesinden bu yana yaklaşık yarım yüzyıl geçmiş olan istihbarat kavramı, yapıları ve faaliyet alanları, tehdit algılamalarındaki değişime paralel olarak sürekli değişmiştir. İstihbarat ilk günden itibaren haber toplayabilmek için içinde bulunduğu dönemin en üst teknolojisini kullanmaktadır. Bu nedenle istihbarat, bilgi teknolojilerinin sunduğu imkânlardan sonuna kadar yararlanmaya ihtiyaç duymakta ve siber uzayı etkili bir şekilde kullanmaya başladığı görülmektedir. Siber uzay sayesinde, istihbarat bir taraftan yeni yetenekler kazanırken, bir taraftan da yeni mücadele alanları ile karşı karşıya kalmaktadır.

Siber uzayda yaşanan gelişmeler harekât ortamına farklı bir mekân boyutu eklemiş ve harplerin icra edildiği kara, deniz ve hava gibi fiziksel mekânlardan farklı olarak bütün bu boyutlarda icra edilen harekâtları doğrudan etkileyen yeni bir boyut kazandırmıştır. Harbin bu boyutunda kazanılan başarıların kuvvet çarpanı etkisi oluşturduğu ve daha harp başlamadan veyahut kriz döneminde stratejik seviyede uygulanan siber saldırılar sayesinde düşmanın harp etme azim ve kararının kırabileceği görülmektedir. Hatta siber uzay barış döneminden

⁶⁴ Mehmet E. Babacan vd., “Sosyal Medya ve Arap Baharı”, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü Akademik İncelemeler Dergisi*, 2011, Cilt:6, Sayı:2, 63-91, s. 63-65.

itibaren düşmanın imkân ve kabiliyetlerini geliştirecek yeteneklerine yapılacak saldırılar ile tehdidin daha oluşmadan yok edilmesine imkân sağlayabilmektedir.

Önümüzdeki dönemde savaşların kaderini klasik cephelerin yerine, asimetrik bir etki oluşturan ve harbin beşinci boyutu olarak kabul edilen siber uzayda yaşanan savaşlar belirleyecektir. Siber kabiliyetler sayesinde, bilgi teknolojilerine daha fazla bağımlı hale gelen devletlerin kritik altyapıları, ağırlık merkezleri haline gelecektir. Devletlerin, askerî üsleri, okyanuslardaki donanmaları veya yüksek teknolojiye sahip havacılık imkânları ile uzaydaki uydu yetenekleri kadar siber taarruz kabiliyetlerini de geliştirmeleri gerekecektir. Son 10 yıl içerisinde dünyanın çeşitli yerlerinde gerçekleştirilen siber taarruz olayları, devletlerin bu alanda kendi yeteneklerini geliştirmelerinin ve teşkilatlanmalarının zorunluluğunu ortaya koymuştur. Bu kapsamda siber tehditlerin her geçen gün geliştirilmesi ve siber taarruz yöntemlerinin tam olarak belirlenememesi, siber savunma alanında alınacak tedbirleri zorlaştırmaktadır. Tüm bu gelişmeler geleceğin harp ortamında siber savaşların önemini göstermekte ve siber savaşların başta modern devletler olmak üzere bilgi teknolojilerine bağımlılıkları yüksek olan devletlerin ulusal güvenliği için gerçek bir tehdit oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Ulusal güvenliği tehdit eden siber savaşlarda inisiyatifi kazanmak ve siber uzayda bulunan tehditlere yönelik doğru değerlendirmeler yapabilmek açısından gereksinim duyulan siber istihbarat kavramı ve siber istihbaratın faaliyet alanları bu çalışmada ortaya konulmuştur. Bu kavram ortaya konulurken istihbaratın temel faaliyet alanları üzerinden bir çıkarımda bulunulmuştur. İstihbaratın faaliyet alanları devletin kontrol fonksiyonundan ötürü tehdidin seviyesine göre yakın ve uzak tehlikelerin engellenmesi amacıyla karar vericilere bilgi desteği sağlamak, propaganda, psikolojik harekât gibi örtülü operasyon yöntemleri ile olayları yönetmek ve düşman veya muhtemel düşmanın istihbarat faaliyetlerini engellemek olduğu dikkate alındığında, siber istihbarat siber uzayda bu amaçla yapılan faaliyetler bütünü olarak tanımlanmıştır. Böylece siber istihbarat, hem muhtemel risk ve fırsatları önceden değerlendirerek, karar vericilerin elini

kuvvetlendirmekte hem de ulusal çıkarlar doğrultusunda, çeşitli yöntemler kullanarak siber uzayın etkin kullanımını sağlamaktadır.

Siber istihbaratın yöntemleri bir taraftan kazanılan yetenekler doğrultusunda ülkeden ülkeye göre farklılıklar gösterirken, bir taraftan da bilgi teknolojilerin her geçen gün ilerlemesi sayesinde yeni yeni yöntemler keşfedilmektedir. Bununla beraber bu yöntemlere yönelik yeni siber savunma taktikleri de geliştirilmektedir. Bu çalışmada, istihbaratın ana fonksiyonları siber uzayla ilişkilendirilerek, siber istihbaratın temel yöntemleri üzerine bir çıkarımda bulunulmuştur. Siber istihbarat yöntemleri sistematik olarak siber uzayda bulunan aleni olmayan elektronik bilgilerin toplanmasını, değiştirilmesini ve engellenmesini içeren Siber Elektronik İstihbarat, medyanın sunduğu bilgi akışından açık kaynak olarak yararlanan ve medyanın toplumları yönlendirebilme yeteneğinden faydalanan Siber Açık Kaynak İstihbaratı ve sosyal mühendislik faaliyetlerini kapsayan Sosyal Ağlara Dayalı Siber İstihbarat olmak üzere üç ana başlık altında kategorize edilmiştir.

Ulusal güvenliğine yönelik siber tehditlerle mücadele ederken, taktik seviyeden stratejik seviyeye kadarki karar alıcılar açısından siber istihbarat anahtar niteliği taşımaktadır. Siber istihbarat öncelikle devletlerin maruz kalabilecekleri siber tehditlere karşı durumsal farkındalıklarını arttıracaktır. Etkili bir siber istihbarat ile siber tehditlerin oluşturacağı riskler azalacak, siber saldırıların etkilerini azaltacak yetenekler geliştirilebilecek ve inşa edilecek siber güvenlik yapılanmasında doğru ve zamanında bilgilendirilmiş istihbarat ile verimli ve maliyet etkin kararlar alınabilecektir. Siber savaşların kaçınılmaz olduğu önümüzdeki dönemde, karar vericiler tarafından siber istihbarata gerekli önem gösterilmeli; devletlerin istihbarat servisleri, siber istihbaratın yöntemlerini etkin olarak hayata geçirilebilmek için ihtiyaç duyulan teşkilatlanmayı yapmalı ve gelecekte yaşanacak siber savaşlarda, siber istihbarat aktif rol oynamalıdır.

Summary

Today, information becomes a determining power. The objective of intelligence is to get the information, or in other words, the power.

Intelligence concept, which has become a discipline for half a century, finds itself in a continuous evolution along with its structure and operational area in parallel to threat perceptions. Intelligence always benefits from latest modern technology to collect information. Thus, it needs to utilize completely from the opportunities and potentials of information technology. Moreover, it is observed that it begins to manage the cyber space effectively.

Developments happened in cyber space added another space dimension to the operations environment, which is not only distinct from physical locations such as land, air and sea where wars are executed, but also has a direct impact to all of them as a new dimension. It is also noted that enemy loses its ambition and determination to combat because of the success in this dimension through creating a force multiplier due to the cyber attacks done in crisis period at strategic level or prior to start of the war. Furthermore, it provides opportunity to clear the threat before it is formed, thanks to the attacks initiated from cyber space during peace period to the portions where enemy is able to develop its ability and facilities.

In near future, destiny of the wars will be determined through cyber attacks, rather than classical front line operations. In addition, information system security of governments is the center of gravity. Nations should develop and focus on cyber attack abilities as well, in addition to the concentration given the satellites, modern high tech air force, navy and military bases. Cyber attacks done from various different points during the last decade revealed that nations are obliged to develop their talents in this field and organized systematically. In this respect, it also makes taking precautions so difficult to have the necessary defense against the cyber attacks because of being unable to define attack methods exactly and having continuous development in cyber threats. All these developments increase the importance of cyber war. Requirement for a cyber intelligence concept is at the core of discussions against this threat in terms of cyber space threat analysis.

Intelligence activities are supporting governments through providing information to decision makers in order to prevent close and remote threats depending on the threat level due to government

monitoring function; managing the events through covered operation methods such as propaganda and psychological operation; and to impede existing and potential enemies' intelligence activities. Hence, cyber intelligence is defined as the all activities done in cyber space for the above-mentioned purposes. The methods used in cyber intelligence differ among the countries. Moreover, cyber defense tactics are developed thanks to the new discoveries based on advances in technology. In this respect, cyber intelligence methods are classified systematically in three main titles: cyber electronic intelligence, cyber open source intelligence and cyber intelligence based on social networks. It is obvious that cyber wars are inevitable in the near future. Hence, decision makers show sufficient attention to cyber intelligence. Additionally, intelligence agencies should establish the required organization to initiate the effective methods of cyber intelligence. Finally, the last but not the least one is the requirement of active role of intelligence services in cyber intelligence in future cyber wars.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ARI, Tayyar. *Uluslararası İlişkiler Teorileri; Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2004.
- ARIBOĞAN, Deniz Ülke. *Kabileden Küreselleşmeye Uluslararası İlişkiler Düşüncesi*, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1998.
- BAL, İhsan. *Alaca Karanlıkta Terör ile Mücadele ve Komploteorileri*, USAK Yayınları, Ankara, 2006.
- COŞKUN, Enis. *Küresel Gözaltı Elektronik Gizli Dinleme ve Görüntüleme*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2000.
- ERSANEL, Nedret. *Siber İstihbarat*, ASAM, Ankara, 2001.
- ERSANEL, Nedret. *Siber İstihbarat Küresel ve Nano Casusluğun Anatomisi*, Hayykitap, İstanbul, 2005.
- GİRGİN, Kemal. *Uluslararası İlişkiler Modern İstihbarat ve Türkiye*, Okumuş Adam, İstanbul, 2003.

KOCH, Egmannt R. and Jochen SPERBER. *Bilgi Mafyası*, Çev. Kaan Ökten, Sarmal Yay., İstanbul, 1996.

KUHN, Markus G. *Compromising Emanations: Eavesdropping Risks of Computer Display*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

MAZZAFRO, Joseph M. *Cyber Intelligence: Setting The Landscape For An Emerging Discipline*, Intelligence and National Security Alliance (INSA), Arlington, 2011.

METZ, Steven and John Robert Martin. *Decisionmaking in Operation Iraqi Freedom: The Strategic Shift of 2007*, Strategic Studies Institute, Pennsylvania, 2010.

ÖZKAYA, Ömer. *CIA Belgeleriyle Zihin Kontrol Operasyonları*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2003.

SARI, Gökhan. After Globalization Process New Horizons in Contemporary Strategic Intelligence, Yeditepe University Graduate Institute of Social Sciences, İstanbul, 2003 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

SUN-TZU. *Savaş Sanatı*, Çev. Adil Demir, Kastaş Yayınları, İstanbul, 2001.

TEZSEVER, Serhat. *Millî Güvenliğimiz İçerisinde İstihbarat-Türkiye Cumhuriyeti ve İstihbarat Olgusu*, İ.U.Basımevi, İstanbul, 1999.

TODD, Paul and Jonathan Bloch. *Küresel İstihbarat*, çev. Enver Günsel, Truva Yayınları, İstanbul, 2006.

TOFFLER, Alvin. *Üçüncü Dalga*, Çev. Selim Yeniçeri, Koridor Yayıncılık, İstanbul, 2012.

Türkçe Sözlük-Türk Dil Kurumu, Cilt:1, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara, 1998.

ÜNVER, Mustafa vd., *Siber Güvenliğin Sağlanması: Türkiye'deki Mevcut Durum ve Alınması Gereken Tedbirler*, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara, 2009.

YILMAZ, Sait. *21. Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2006.

Makaleler

BABACAN, Mehmet E. vd., "Sosyal Medya ve Arap Baharı", *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü Akademik İncelemeler Dergisi*, 2011, Cilt:6, Sayı:2, 63-91.

- BARNES, Julian E. "Cyber Combat: Act of War", *Wall Street Journal*, 31 May 2011.
- BURKE, Anthony. "Just war or ethical peace? Moral discourses of strategic violence after 9/11", *International Affairs*, 2004, Vol. 80, No.2, 329-353.
- CANBEK, Gürol ve Şeref SAĞIROĞLU. "Kötücül ve Casus Yazılımlar: Kapsamlı Bir Araştırma", *Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Der.*, 2007, Cilt:22, Sayı:1, 121-136.
- CANLI, Hakan ve Ahmet Kandakoğlu. "Hava Gücü Mukayesesi İçin Bulanık AHP Modeli", *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 2007, Cilt:3, Sayı:1, 71-82.
- ÇAŞIN, Mesut Hakkı. "Soğuk Savaş Sonrası Askerî Stratejik İstihbaratın Yeni Vizyonu", *Avrasya Dosyası*, 2002, Cilt: 8, Sayı: 2, 254-294.
- CORDESMAN, Anthony H. and Justin G. CORDESMAN. "Cyber-Threats, Information Welfare, and Critical Infrastructure Protection: Defending the U.S. Homeland", *Praeger*, Connecticut, 2001, 1-18.
- ÇOMAK, Hasret. "Avrupa'da Güvenlik Yapılanmasının Yeni Parametreleri ve Türkiye'nin Konumu", *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 2006, Cilt:15, Sayı:1, 97-120.
- DASTYCH, David. "Another Watergate? Promisgate: World's Longest Spy Scandal Still Glossed Over", *Canada Free Press*, <http://www.canadafreepress.com/2006/dastych013106.htm> (Erişim Tarihi: 21.04.2013)
- DEPTULA David D. and R.Greg Brown. "A House Divided: The Indivisibility of Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance", *Air & Space Power Journal*, 2008, Vol.22, No.2, 5-15.
- HARLEY, Matthew M. "For and From Cyberspace Conceptualizing Cyber Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance", *Air & Space Power Journal*, 2012, 12-33.
- JOHNSON, Loch K. "Bricks and Mortar for a Theory of Intelligence", *Compative Strategy*, 2003, Vol.22, 1-28.
- KAHN, David. "İstihbaratın Tarihsel Teorisi", *Avrasya Dosyası*, 2002, Cilt:8, Sayı:2, 5-20.

ÖĞÜN, Mehmet Nesip ve Adem Kaya. “Siber Güvenliğin Millî Güvenlik Açısından Önemi ve Alınabilecek Tedbirler”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 2013, Cilt:9, Sayı:18, 145-181.

ÖZTEKE, Cengiz. “Cyber-A New War Domain”, *Defence Turkey*, 2013, Vol.8, No.48, 8-9.

RICHELSON, Jeffrey. “Desperately Seeking Signals”, *Bulletin of the Atomic Scientists*, 2000, Vol.56, No.2, 47-51.

ROBERTS, T. et. al. “Cyber Intelligence: Setting the Landscape for an Emerging Discipline”, *Intelligence and National Security Alliance*, 2011, Vol.9, 1-20.

SANDIKLI, Atilla ve Bilgehan Emeklier. “Güvenlik Yaklaşımlarında Değişim ve Dönüşüm”, Atilla Sandıklı (ed.), *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*, Bilgesam Yayınları, 2012, 3-70.

SCOTT, Len and Peter JACKSON. “The Study of Intelligence in Theory and Practice”, *Intelligence and National Security*, 2004, Vol.19, No. 2, 139-169.

SEPER, Jerry. “Software Likely in Hands of Terrorist (Promis/Inslaw)”, *Washington Times*, <http://www.freerepublic.com/forum/a3b28933d7f22.htm> (Erişim Tarihi: 22.04.2013)

STARR, Barbara. “Pentagon Sites: Journalism or Propaganda”, *CNN News*, 05 February 2005.

YILMAZ, Sait. “Batı İstihbaratı ve Sosyal Medya”, *USAM*, http://usam.aydin.edu.tr/analiz/guvenlik_isthbrt.pdf (Erişim Tarihi: 10.12. 2012)

İnternet Kaynakları

AYDIN, Ülkü Arslan ve Cüneyt ACARTÜRK. “Kullanılabilir Güvenlik ve Grafik Parolalar”, <http://inet-tr.org.tr/inetconf16/bildiri/28.pdf> (Erişim Tarihi: 27.04.2013)

CEYLAN, Cenk. “Siber Savunma İçin Karar Destek Sistemi ve İstihbarat Stratejisi”, <http://www.bilgiguvenligi.gov.tr/siber-savunma/siber-savunma-icin-karar-destek-sistemi-ve-istihbarat-stratejisi.html> (Erişim Tarihi: 16.01.2013)

“Eavesdropping 101: What Can The NSA Do?”, *American Civil Liberties Union*, <http://www.aclu.org/safefree/nsaspying/23989res20060131.html#echelon> (Erişim Tarihi: 22.04.2013)

“Elektromanyetik Dinleme ve Güvenlik (EDG)”, *Olympos Security*, http://www.olympos.org/article/articleview/278/1/10/elektromanyetik_dinleme_ve_guvenlik_edg (Erişim Tarihi: 22.04.2013)

“Facebook Statistics”, *Socialbakers*, <http://www.socialbakers.com/countries/continents> (Erişim Tarihi: 27.04.2013)

FELTUS, Pamela. “*Aerial Reconnaissance in World War I*” http://www.centennialofflight.gov/essay/Air_Power/WWI-reconnaissance/AP2.htm (Erişim Tarihi: 01.02.2013).

LEWIS, James A. “Assessing the Risks of Cyber Terrorism, Cyber War and Other Cyber Threats”, http://www.csis.org/media/isis/pubs/021101_risks_of_cyberterror.pdf (Erişim Tarihi: 10.03.2013)

National Security Agency (NSA) Resmî İnternet Sitesi, “*World War I Radio Intercept Site Exhibit*”, <http://www.nsa.gov/museum/museu00012.cfm>.

TESLİK, Lee Hudson. “New Media Tools and Public Diplomacy, Interviewee: Elliot Schrage, VP of Global Communications, Marketing, and Public Policy, Facebook, Interviewer”, <http://www.cfr.org/public-diplomacy/new-media-tools-public-diplomacy/p19300> (Erişim Tarihi: 27.04.2013)

Raporlar

The National Security Strategy of The United States of America, The White House, Washington, 2002.

İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İki Cepheli Savaş Sorunu

Germany's Two-Front War Question
during the Second World War

Burak ÇINAR*

Öz

Uluslararası siyasette barışta ve savaşta önemli bir yer tutan iki cepheli savaş hâli, özellikle Alman büyük stratejisi ve dış politikası ile özdeşleşmiştir. Bu araştırmada İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın iki cepheli savaş ile ilişkisi siyasi ve askeri açılardan ele alınmaktadır. Almanya'nın istila politikasında izlediği strateji, savaşın tırmandırılmasıyla gelişen asli ve tali cephelere yönelik Alman tedbirleri, savaşın kırılma noktasında iki cepheliliğin yeri ve savaşın ilerleyen döneminde cephe sayısının artması karşılıklı stratejiler doğrultusunda incelenmektedir. Araştırma Alman liderlerin müttefiklerine bağlı olan ve pek önemsemediği diğer strateji seçeneklerini de içermektedir.

Anahtar Kelimeler: İkinci Dünya Savaşı, İki Cepheli Savaş, Almanya, Saatin Aksı Yönü İstila Politikası, İkinci Cephe.

Abstract

Two-front war took an important place in history, exclusively became with German grand strategy and foreign policy. In this research, Germany's relation with two-front war is discussed in political and military views. German strategy on invasion policy is formulized with rapid diplomatic activity including pacts and enforcements, entitling "anticlockwise invasion policy". German

---

* Yrd. Doç. Dr., Niğde Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Öğretim Üyesi. E-posta: burakcinar@ttmail.com

measures and Allied counter-measures over primary and secondary fronts coming with escalation of war, place of double-envelopment in the breaking point of the war, and going multi-front war are examined through mutual strategies. The study has also included the ignored alternative strategies of German leaders interconnected with its allies.

Key Words: *Second World War, Two-Front War, Germany, Anticlockwise Invasion Policy, Second Front.*

Giriş

Avrupa'nın merkezinde kurulu olması, Almanya'yı iki cepheli savaş riskiyle yaşamak zorunda olan bir güç yapmıştır. Doğusundaki Rus İmparatorluğu ve batısındaki Fransa Cumhuriyeti arasında kalan Alman İmparatorluğu, Kuzey Almanya Konfederasyonu Şansölyesi Otto von Bismarck'ın tek cepheli savaşa yönelik akılcı politikaları sayesinde 19. yüzyılın ikinci yarısında siyasi birliğini tamamlayarak büyük bir güç olmuştur. Ancak Fransa ve Rusya arasında kurulan ittifakların barış döneminde Almanya'ya yaşattığı iki cepheli savaş hali Alman dış politikasında önemli bir sorun olarak ortaya çıkarmıştır.¹

1860'lardan itibaren Almanya'nın hem dış politikasının hem de savunma politikasının belirlenmesinde önceliğe sahip olan iki cepheli savaş hali, Almanya'yı her iki dünya savaşında da olumsuz etkilemiştir. Birinci Dünya Savaşı'ndaki Alman genel stratejisi iki cepheli savaş içinde eriyip gitmişti. Bunun üzerine, revizyonist Alman liderler İkinci Dünya Savaşı için Alman dış politikasını iki cepheli savaş halini göz önünde bulundurarak yenilemek zorunda kalmışlardı. Üçüncü Reich'in iki savaş arası dönemdeki güçlenme programını sonucundan ele alırsak, iki cephede birden yeterli etkinliği gösterebilmeyi

---

¹ Bu araştırmada “iki cepheli savaş hali” dış politikanın barış döneminde savaşa yönelik durumu olarak ele alınmıştır. İki cephelilik ise “iki cepheli savaş” olarak, iki cepheli savaş halinin savaş sırasındaki uzantısıdır. İki cepheli savaş stratejisi de devletlerin barışta ya da savaşta rakip ya da hasım devleti iki cephede çarpışmaya zorlamak için izleyeceği yoldur.

hedeflediği kanısına varabiliriz. Çünkü bir yandan hava-kara doktrini doğrultusunda hem taktik hava kuvvetinin hem de kara gücünün teçhizat, organizasyon ve taktiksel gelişimi; diğer yandan ise 1944'e kadar hazırlanan "Z" Planı² doğrultusunda deniz gücünün İngiliz ablukasını kırmayı hedef alan donatımı, iki farklı cepheden gelecek tehdidi karşılamaya yönelik bir yapılanmayı göstermektedir.³

Bu araştırmada Almanya'nın iki cepheli savaş sorununun İkinci Dünya Savaşı'ndaki durumu ele alınacaktır. Bu doğrultuda, Almanya'nın uyguladığı dış politikasına ve askerî stratejilere birlikte yer verilecektir. Bunun için sırayla Almanya'nın istila politikası, savaşın tırmanmasıyla gelişen asli ve tali cephelere yönelik Alman ve Müttefik politikaları, iki cephe savaşın İkinci Dünya Savaşı'nın kırılma dönemindeki yeri ve ilerleyen dönemde cephe sayısının artmasıyla iki cephelilik arasındaki bağlantı kurulacaktır. Ardından da karşılıklı stratejilerin uygulanması sonucunda değişen iki cephelilik halinin Almanya ile bağlantısı göz önünde bulundurularak, araştırma sonuca bağlanacaktır.

İki Cepheli Savaş Diplomasisi

İki cepheli savaş hali aslında İngilizlerin Almanya'ya karşı gelenekselleştirdiği kuşatma stratejisinin Avrupa siyasetine yayılmış bir hali gibidir. Almanya'nın üstün gelebileceği bir savaşa girebilmesinin ön şartı iki cepheli savaş halinden kurtulması olarak görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı öncesinde bu sorunun savaşın başında yapılacak bir yıldırım harbiyle giderilebileceği "Schlieffen Planı"na umut bağlanmış, ancak bu plan işlemeyince Almanya, Fransa ve Rusya

² "Z" Planı'na göre Alman deniz gücünün 1939-1947 arasında altısı süper denilebilecek ve üçü ise hafif cep zırhlısı olan 13 muharebe gemisi, 12 muharebe kruvazörü, sekiz uçak gemisi, beş ağır kruvazör, 24 hafif kruvazör, 36 keşif kruvazörü, 70 muhrip, 78 torpidobot ve 249 U-bottan oluşan muazzam ve modern bir yapılanması söz konusuydu. Bkz: I. C. B. Dear, *The Oxford Companion to World War II*, Oxford University Press, Oxford, 2001, s. 373.

³ Almanya'nın savaş gücü için planlanan panzer ve motorize tümenlerinin Fransa'nın düşüşü ile Barbarossa Harekâtı arasındaki bir sene gibi kısa bir dönemdeki muazzam artış, bunun daha önceden hesaplanmış olduğunu, dolayısıyla Fransa ve İngiltere yerine Sovyetler Birliği hedef alınarak hazırlandığını göstermektedir.

arasında sıkışarak büyük bir felaket yaşamıştı. Burada dikkat edilecek nokta, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Alman liderlerin siyaset alanında fazla yaratıcı olamadığı ve askerî sonuç almaya odaklandığıdır. Yani Almanya bu savaşa, savaşın altyapısını stratejik düzeyde hazırlamadan girmiş ve şansını harekât seviyesindeki kesin zafer ya da zaferler serisine bırakmıştı. Hâlbuki bu durum Bismarck'ın hem Almanya'nın birliğini sağladığı 1860'larda Avrupa'da estirdiği rüzgârlarla büyük bir zafere yönelik siyasi alt yapıyı oluşturması, hem de bu sayede 1871 Fransa'ya karşı kazandığı zaferle gelen imparatorluğun bekasını devam ettirebilmek için yine siyasi yapılanmaya öncelik vermesiyle tezat oluşturmaktaydı. Ne de olsa Bismarck'ın zafere giden yolu, Almanya için "Avrupa'da barışın devamının Rusya'nın savaşa girmemesi"⁴ ısrarı üzerine kurulmuştu. Bismarck'ın en büyük korkusu, Fransa'nın bir gün Almanya'ya karşı kurulacak yeni bir koalisyonun kalbi olmasıydı ve Rus yayılmacılığı ile Fransız rövanşçılığının kombinasyonu Almanya için ölümcül bir tehditti.⁵

İkinci Dünya Savaşı'na girilirken, Almanya'da askerî hususlar öncekilere oranla daha da ön plana çıkmıştı. Ancak bu sefer savaşın Avrupa'daki siyasi altyapısı 1935'teki Saar halk oylaması ve 1936'daki Rhineland'a asker sokulmasıyla hazırlanmaya başlamıştı. 1939 Eylül'ünde savaşın başlaması Almanya için kötü bir sürpriz olsa da son iki sene içinde Orta Avrupa'daki kaynakların kontrolünün sağlanması ve Rusya ile ittifaka gidilmesi sayesinde denge büyük oranda oluşturulmuştu. Dolayısıyla Almanya'nın bu sefer girdiği iki cepheli savaş, "saatin aksi yönü istila politikası" olarak tanımladığımız akıllı bir stratejiyle yeterince yumuşatılmış ve Polonya'nın bir ay içinde işgali sayesinde de ortadan kalkmıştır.

Alman Savaşının Askerî Altyapısı: "Blitzkrieg"

Caydırıcılık, savaşı önlemek için önceliklidir ve bunda başarısız olunursa savaş ortaya çıkabileceği için ittifakın bir anlamı kalmaz.

⁴ Fritz Stern, *Gold and Iron*, Alfred N. Knopf, New York, 1977, s. 348.

⁵ Fritz Stern, *a.g.e.*, s. 315-316.

Fransız-Polonya ittifakı da bu doğrultuda ele alınmalıdır. Nitekim Birinci Dünya Savaşı sonrasında oluşturulan Fransız-Polonya ittifakı daha Alman Ordusu'nun Versailles sınırlarına tabi tutulduğu 1920'lerde Almanya üzerinde tehdit olarak görülmüş ve bu dönemde olası bir Polonya saldırısına karşı askerî senaryolar hazırlanmıştı. Savunma savaşına ağırlık verilen bu senaryolara önce karşı saldırı seçeneği eklenmiş ve 1920'lerin sonlarına doğru bu seçenek yavaş yavaş saldırı seçeneğiyle yer değiştirmeye başlamıştı.⁶ Ancak Fransa'ya karşı planlarda 1930'ların sonlarına kadar tamamen savunma odaklı kalınmıştı. Amaç daha fazla askere ve daha kaliteli silaha sahip olan Fransız Ordusu'nu yavaşlatmak ve mümkün olduğunca fazla kayıp verdimekten ibaretti. Bu stratejiye göre Almanya'nın hedefi bir savaş durumunda batıda Fransa'yı oyalarken Polonya'yı doğuda yenmek ve ardından diplomatik çözüme yönelmektir.⁷

Aslında İngiliz ve Fransızların çıkarlarını maksimize etmek uğruna Almanya'yı boğarcasına imzalattıkları Versailles Barışı'nın Alman Ordusu'na getirdiği kısıtlamalar, kontrolden çıkan bir bumerang gibi bir sonraki savaşın başında kendilerini vurmuştur. Alman Ordusu'nun 100.000 personel mevcuduna indirilmesi, Alman subaylarını yeni arayışlara yönlendirmiştir. Alman askerî yetkililer çaresizlik

---

⁶ James Corum, *Roots of Blitzkrieg*, University Press of Kansas, Lawrence, 1992, s. 173-174. Versailles kısıtlamaları yüzünden Alman Ordusunun 1920'lerde bir saldırı planı yapmaya imkânı yoktu. Dolayısıyla eldeki kısıtlı ordu ile savaş planları sadece savunma üzerine yapıyordu. Bununla birlikte, Polonya'ya karşı planlarda bir "mobil savunma" kapsamının karşı saldırı vurgulanmıştı. Daha çok saldırı mantalitesine kayan bu seçenek için özellikle 1914'teki Tannenberg Muharebesi örnek alınmıştı. 1928 kış tatbikatındaki kötümser senaryoda Polonya saldırısı sonucunda Almanya toprak kaybederken, 1928 sonbaharında Doğu Prusya'da yapılan bir başka manevrada ise Polonya Ordusu mobil seferle çevrilerek yok ediliyordu. Aynı yıl Polonya'ya karşı savunma harekâtı için deniz desteği de çalışmalara dâhil edilmiş ve bu kapsamda Polonya'nın Gdynia Limanı'na saldırı üzerinde çalışma yapılmıştı. James Corum, *a.g.e.*, s. 174.

⁷ James Corum, *a.g.e.*, s. 174. Almanya'nın Fransa'ya saldırı düşüncesi, 1930'ların ikinci yarısında Heinz Guderian tarafından geliştirilen "Blitzkrieg Teorisi" orduda genel olarak kabul gördükten sonra saldırı seçeneğine kaymaya başlamış ve Manstein Planı ile vücut bulmuştur.

içinde az sayıda askere sahip orduyla çok sayıda askere sahip ordulara karşı savunma yollarını, hem askerî alanda hem de diplomatik alanda arıyorlardı. Siyasi alanda geçici ittifaklar ve iş birliği anlaşmaları ile yeniden güçlenme dönemleri arasında pragmatik geçişler yapılırken, askerî alanda ise hem daha kaliteli silahlar hem de yeni bir savaş tarzı geliştirerek bunu başarmışlardı. Bu başarı Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Alman Ordusu'nun Genelkurmay Başkanı olan Hans von Seeckt ve Heinz Guderian gibi onun öğrencilerine ait olacaktı.

Temelde, Seeckt de, Moltke ve Schlieffen gibi “askerin sadece tek hedefinin düşman kuvvetini yok etmek olduğunu bilmesi gerektiğini” düşünüyordu. Ancak onların aksine bunun için sayı üstünlüğüne ihtiyaç duymuyordu. Seeckt düzenli ordunun ihtiyat birimlerinin baskın mobilizasyonu ve kullanımıyla bunu başarabileceğini düşünüyordu. Nitekim Almanya'nın diplomatik bir başarı sonucu tek cephede karşılaştığı savaşlarda, 1866'da Avusturya'ya Königgrätz'te ve 1870'te Fransa sınırında bu sayede sürpriz saldırı yapılmış ve her ikisi de başarıya ulaşmıştı. Kitlelerin hareket yetilerinin kısıtlı olduğu için manevradan yoksun kaldıkları ve kazanamadıkları düşüncesinde olan Seeckt için zaferin anahtarı devingenlikti. Yani savaş daha küçük ama daha kaliteli ve hareketli ordularla kazanılabildi.⁸

Seeckt'in öğrencileri arasında Heinz Guderian da vardı. Guderian Hitler'in Versailles karşıtı politikaları ve silahlanmaya verdiği destek sayesinde mobil savaş kavramını zamanının en ileri düzeyine götürerek, zırhlı birlikleri odağına yerleştirdiği Blitzkrieg metodunu geliştirdi ve 1937'de bastırdığı “Achtung Panzer!” adlı yapıtı orduda yayıldı. Bu taktik gelişme ve silahlanma programının birleşmesiyle vurucu gücü artan Alman Ordusu sayesinde, Almanya daha etkili ve aktif bir dış politika izlemeye başladı. Versailles sınırlamalarının da etkisiz kılındığı 1930'ların sonlarına doğru Alman yayılmacılığı için askerî altyapı hazırды.

---

⁸ James Corum, *a.g.e.*, s. 20-21.

Alman Savaşının Siyasi Altyapısı: “Saatin Aksı Yönü İstila Politikası”

Almanya'nın savaştan önce başlattığı ve savaşın ilk döneminde devam ettirdiği istila politikası, Avrupa'yı kapsayacak bir şekilde saatin aksı yönünde bir girdap gibi gelişmiştir. Dolayısıyla bunu “saatin aksı yönü istila politikası” olarak adlandırabiliriz. İşgallerin sonucundan yola çıkıldığında ise bu siyasetin izlenmesinde iki cepheli savaş haline çözüm olabilecek bir düzenlemenin bir parçası olduğu ve bunda dış kaynakların güvenliğinin sağlanmasına yönelik jeopolitik durumun öncelikli rol oynadığı düşünülebilir. 12 Mart 1938'de gerçekleşen Anschluss⁹ ve 22 Haziran 1941'de başlatılan Barbarossa Harekâtı¹⁰ arasındaki Alman istilaları sıralama açısından saatin aksı yönünde devam etmiştir.

Almanya'nın işgal başarıları küçük adımlarla başlamıştı. Motor aslında Versailles Antlaşması ile askerden arındırılmış bölge ilan edilen Rheinland'a, Almanya'nın 7 Mart 1936'da asker sokmasıyla çalışmıştı. Arkasından Anschluss ve Çekoslovakya'nın işgali gelmişti. Bunlar Almanya'nın Polonya'ya yönelik emellerine ulaşma şartlarının bir kısmını hazırlayan “küçük vitesler” olmuştu.

Bu dönemde Almanya için iki yönlü bir iki cephelilik tehdidi mevcuttu. Birincisi Fransa'nın Polonya ile 1921'de kurduğu ittifaka dayanıyordu. Almanya Polonya'ya saldırdığında, Fransa ve İngiltere de batıdan Almanya'ya saldırarak Polonya Seferi'nin başarıya ulaşmasını engelleyebilirdi. Çekoslovakya sorununu çözerken Müttefiklerin izlediği “yatıştırma politikasından” güç alan Hitler, Polonya riskini de göze almaya karar vermişti. Ne de olsa Polonya Seferi'nin Alman savaş makinesinin kuvveti karşısında kısa sürede stratejik sonuca ulaşacağını düşünüyordu. Bununla birlikte, Müttefiklerin de Polonya için kendilerini riske atacaklarına ihtimal vermiyordu. Hitler Batılı Müttefiklerle savaşın Polonya'nın istilasından sonra, kendi seçeceği bir tarihte

⁹ Avusturya'nın Almanya tarafından ilhaki.

¹⁰ Rusya Seferi'nin kod adı.

başlayacağını umuyordu.¹¹ Zaten Almanya'nın 1938-1941 arasında Avrupa'yı ele geçirmesine ivme kazandıran iki önemli dış siyaset etkisinden birincisi Fransız ve İngilizlerin Avusturya ve Çekoslovakya'daki işgallere karşı izlediği zayıf siyasetti. İki Müttefik'in bu tutumu, prestij ibresinin Almanya'ya kaymasına yol açmıştı. Yıldızı yükselen olan Almanya ise dış politika manevralarında daha da rahatlamış olarak, antlaşmalar imzalayabiliyordu.

Tehdidin ikinci yönü ise Sovyetler Birliği'nin işe karışma ihtimaliydi ve böyle bir durumda Birinci Dünya Savaşı'nın müttefikleri tekrar bir araya gelerek Almanya'daki Nazi rejimini bir anda yok edebilirdi. Ancak dış politikada manevra yeteneği artan Almanya'nın elinde tarihten kalma başka bir kozu vardı: "Polonya'nın doğusunun Sovyetler Birliği'ne peşkeş çekilmesi". Prusya ve Rusya'nın aralarının iyi olduğu 18. yüzyıldan kalma ortak bir siyasetle Polonya dördüncü kez bölüşülebilirdi. Polonya'nın taksimi, iki ülkenin dışişleri bakanları olan Vyacheslav Molotov ve Joachim von Ribbentrop tarafından Moskova'da 23 Ağustos 1939'da imzalanan paktla ittifaka taşındı. Almanya'nın Avrupa'yı ele geçirmesi için ivme kazandıran ikinci önemli dış siyaset etkisi olan Molotov-Ribbentrop Paktı ise Avrupa'yı istila politikasının "ileri vitese" geçmesi anlamına geliyordu. Almanlar Rusya ile Polonya'nın paylaşılmasını getiren bu paktı "kuvvetli iki cephele savaş" durumundan sakınma ihtiyacı üzerine imzalamışlardı. Böylece bir İngiliz-Fransız müdahalesi olasılığına karşı, doğudan karşılama düşündüğü hammadde ihtiyacını da güven altına almış oluyordu.¹²

¹¹ Gerhard L. Weinberg, *A World at Arms*, Cambridge University Press, New York, 2005, s. 36. Aslında Hitler haklıydı. Fransa ve İngiltere 3 Eylül'de Almanya'ya savaş ilan ettiklerinde saldırı harekâtından kaçınmaları, Polonya ile kurmuş oldukları ittifakın zayıflığını açıkça ortaya koymuştu. Topyekûn savaşa giren bir devletin dış politikada aldığı savaş kararını askerî harekâtla doldurmama hatasına önemli bir örnek olan bu davranış, Fransızların savaşa hazırlıksız yakalandıklarının bir göstergesi olmuştu.

¹² Charles Thomas, "Erich Raeder and the Coming of the Second World War," Cogar William E. (ed.), *Naval History, The Seventh Symposium of the U.S. Naval Academy*, Scholarly Resources Inc, Wilmington, 1988, s. 234.

Pakt sayesinde Almanya'nın "saatin aksi yönü istila politikası" başarıyla devam etti. Böylece Almanlar, Avusturya ve Çekoslovakya'nın ardından sırayla Polonya, Danimarka, Norveç, Hollanda, Belçika, Fransa, İngiltere, Kuzey Afrika, Yugoslavya, Yunanistan ve en sonunda da Rusya'da harekâta gireceklerdi. Bu siyasetin tek zayıf kısmı, donanma kuvveti sayesinde geniş bir denizaşırı işgal harekâtını caydırmayı başaran İngiltere olacaktı.

Nazilerin bu istila politikası, Bismarck'ın 1860'larda uyguladığı istila politikasıyla bir açıdan benzerlik göstermektedir. Sorunları savaşla çözmeye önce Danimarka'dan başlayan Bismarck, saat yönünü izleyerek ardından Avusturya ve en son Fransa ile tek cepheli savaşlar yapmıştı. Bu savaşların "olmazsa olmaz" aktörü Rusya İmparatorluğu, yapılan antlaşmalarla Orta Avrupa'dan uzak tutulmuştu ki, bu da 1938-1941 arasındaki Alman işgalleri ve Molotov-Ribbentrop Paktı sayesinde Sovyetler Birliği'nin nötralize edilmesiyle birbirine paralellik göstermektedir. Dolayısıyla, Nazi Almanyası'nın karar alıcılarının yeni bir büyük savaşın altyapısını oluşturmak için Fransa ile yapılan 1870-71 ve 1914-1918 savaşlarını sonuçlarına göre analiz ettiği ve stratejik hedefe ulaşılan 1870-71 savaşı öncesindeki dışişleri anlayışını benimsedikleri görülmektedir.

Müttefiklerin İki Cepheli Savaş Stratejisinin İflası

Alman Dış Politikası'nın Polonya'yı baskıya maruz tuttuğu bir dönemde, Nazi yönetiminden memnun olmayan Alman askerî liderlerden biri olan Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Korgeneral Franz Halder, 1 Nisan 1939'da Diplomat Erich Kordt'u "Chamberlain'e Hitler'i durdurmalarının tek yolunun İngiltere'nin Sovyetler Birliği ile anlaşması olduğunu" söylemesi hususunda bilgilendirmişti.¹³ 1939 ilkbaharı ve yazı boyunca OKH¹⁴ Kurmay Başkanı Korgeneral Franz

¹³ Edward N. Peterson, *An Analytical History of World War II* (Volume 1), New York, Peter Lang, 1995, s. 115.

¹⁴ Oberkommando des Heeres, Alman Kara Kuvvetleri Yüksek Komutanlığı.

Halder ve Abwehr'in¹⁵ Başkanı Kormiral Wilhelm Canaris, Hitler'in savaş konusundaki ciddiyeti hakkında İngiltere'yi uyarmayı sürdürmüşse de buna Churchill haricinde kulak asan yoktu.¹⁶ Nihayet Canaris 15 Haziran 1939'da Kordt aracılığıyla Hitler'in Sovyetler Birliği ile ekonomik ve askerî ittifak kurulacağını ve savaş çıkacağı konusunda İngilizlere açık ve ciddi bir uyarıda bulunmuştu.¹⁷ Bundan birkaç gün sonra ise İngiliz-Sovyet ilişkileri hızla gerilemeye başlamıştı.

Görüldüğü gibi Almanya'da Nazi rejimine muhalif olan komutanlar, Hitler'in siyasi düşüşünün gerçekleşmesini Alman jeopolitiğinin geleneksel sorunu olan iki cepheli savaş haline bağlıyorlardı. Ne de olsa iki cepheli savaş halinin Almanya için artık gelenekselleşmiş caydırıcı etkisi, Almanya'yı Polonya ile savaş seçeneğinden uzaklaştırabilecek tek yoldu. Kaldı ki, Chamberlain Sovyetler Birliği ile antlaşma imzalamak için hem kamuoyunun hem de ordunun desteğine sahipti.¹⁸ Ancak bir ülke dış politika davranışlarını belirlerken iç politika kadar bağımsız değildir ve dolayısıyla manevra alanı diğer ülkelerin dış politika hareketleri sayesinde daralarak ya da genişleyerek sürekli değişmektedir. Nitekim Almanların Polonya'yı açıkça tehdit ettiği ve Danzig üzerine baskıyı artırdığı bu dönemde, Polonya Başbakanı Josef Beck'in "Rusya varsa biz yokuz" şeklindeki tutumu,¹⁹ Batılı Müttefiklerin iki cepheli savaş stratejisi seçeneğinde kullanacakları doğudaki aktörün Sovyetler Birliği yerine Polonya olarak kabul edilmesine, yani Almanya'ya yapılacak çemberin zayıflamasına yol açmıştı.

Polonya için 1930'lardaki ana tehdit Almanya olsa da, tarihe baktığımızda Rus steplerine yayılmış olan Polonya-Litvanya devletinin kaybettiği toprakların büyük çoğunluğunun Rusya tarafından ele geçirildiğini görürüz. 18. yüzyıldaki bölünmelerden sonra da Polonya

---

¹⁵ Alman Dış Haberalma Servisi.

¹⁶ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 116-117.

¹⁷ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 117.

¹⁸ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 116.

¹⁹ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 115.

topraklarının geniş kısmını Ruslar almıştı. Yani ağırlıkla Rus işgalinde kalan Polonya, 19. yüzyıl boyunca baskıcı çarlık rejimi altında yaşamış ve bu da Ruslar ile Polonyalı milliyetçiler arasında çatışmaların yaşanmasını getirmişti. Bağımsızlığını yeniden elde ettikten hemen sonra, Polonya 1920'de Sovyetler Birliği ile savaşmıştı.

Dolayısıyla tarihi açıdan Polonya için tehdit algılamasında Rus yayılmacılığını birinci sıraya oturtabiliriz. Polonya'nın kısıtlaması üzerine Sovyetler Birliği seçeneğinden mahrum kalan Chamberlain için doğu aktörü sadece Polonya olacaktı. Ancak yakın günlerde Rusya'nın bu dışlanması Almanlar iyi değerlendirmiş ve 1939 yazında yapılan görüşmelerle çok kısa sürede bir paktın temellerini atmıştı. Polonyalıların tarihten kaynaklanan diretmesi ise bir yandan Polonya'yı asla başa çıkamayacağı bir iki cephelilik içine sokarken, Almanya'nın ise iki cephelilik çemberinin doğu yarısını zayıflatmıştı. Bu da önekilere göre Polonya'nın çok daha yıkıcı bir şekilde bölüşülmesini getirecekti. Nitekim Almanlar 1 Eylül'de batıdan ve kuzeyden Polonya'ya taarruz etmiş, 17 Eylül'de de Kızıl Ordu Polonya'yı doğudan işgale başlamıştı.

Ribbentrop, Polonya'nın Müttefikler için önemini farkındaydı. Nitekim 12 Nisan 1939'da "İngiliz ve Fransız hükümetleri Almanya ve İtalya'ya karşı çevrelemeye devam ediyorlar. Polonya haricinde başka bir ülkenin İngilizler tarafından aldatılacağını beklemiyoruz" demişti.²⁰ Demek ki, Ribbentrop Müttefiklerin Sovyetler Birliği ile ittifak yapamayacağını, dolayısıyla Almanya'yı iki cephe arasına almanın Polonya ile sınırlı kalacağını farkındaydı. Bu durumda Sovyetler Birliği Avrupa'dan dışlanmış oluyordu. Bu da Almanya için büyük bir fırsat demektir. Sovyetler Birliği ile ittifak kuramayan Müttefiklerin Polonya'nın arkasında duracağına da ihtimal vermeyen Hitler, çok geçmeden Ribbentrop'u Sovyetler Birliği ile ittifak kurması için yetkilendirmişti.

²⁰ Michael Bloch, *Ribbentrop*, Abacus, London, 2003, s. 239-240.

Ribbentrop'un Müttefiklerin Polonya'yı kaderine terk edeceği ısrarına rağmen; Hitler Polonya'ya harekât için Türkiye, Romanya, Yugoslavya ve Macaristan gibi ülkelerden destek göremeyeceğinden; Almanya'nın güney-güneydoğu cephesi güvenli olamayacaktı. Resmin tamamlanması için Almanya ve Sovyetler Birliği arasındaki iş birliği gerekiyordu ve böylece 12 Ağustos 1939'da Moskova'da başlatılan görüşmelerden bir ittifak ortaya çıktı.²¹

Molotov-Ribbentrop Paktı Almanya'nın iki cephelilik kısılcasına alınmasının, ancak Fransa ile Rusya arasındaki bir uzlaşıyla mümkün olacağını yeni bir ispatı gibidir. Nitekim iki sene içinde Avrupa'nın tamamının savaşa girmiş olması, Avrupa'daki barış hesaplarının Avrasyalı tek büyük güç olan Rusya olmadan yapılamayacağını ortaya koymuştu. Avrupa coğrafyasının başı İngiltere ve Fransa ise sırtı da Rusya'ydı. Başka bir açıdan bakacak olursak, "Mackinder'in kalpgâhına" sahip olan Rusya'nın²² uluslararası politikadaki belirleyiciliği göz ardı edilmişti. Rusya'yı yanına alan kazanıyordu. Batılı Müttefikleri başarısızlığa götüren anlayış, bu coğrafi okumanın doğru yapılmamasından kaynaklanıyordu.

Hitler 22 Ağustos 1939'da Obersalzberg'deki konferansta Sovyetler Birliği ile ittifak yapıldığını üst düzey generallerine ve amirallerine duyurarak, onları Polonya'ya saldırı ile uzun süreli bir savaşa girme şanslarının kalmadığı konusunda bilgilendirmişti.²³ 29 Eylül 1939'da Halder'e silahlı kuvvetlerin üç branşının ihtiyaçlarının karşılanmaktan uzak olduğunu aktaran OKW²⁴ Savaş Endüstrisi ve Silahlanma Dairesi Başkanı Tümgeneral Georg Thomas bir buçuk aylık yakıt üretiminin Luftwaffe'nin²⁵ Polonya'daki harekâtı sırasında

²¹ Michael Bloch, *a.g.e.*, s. 252.

²² Bkz: Yılmaz Tezkan ve M. Murat Taşar, *Dünden Bugüne Jeopolitik*, Ülke Kitapları, İstanbul, 2002, s. 76.

²³ Charles Burdick ve Hans-Adolf Jacobsen, *The Halder War Diary 1939-1942*, Presidio, Novato, 1988, s.29-31.

²⁴ Oberkommando der Wehrmacht, Alman Silahlı Kuvvetler Yüksek Komutanlığı.

²⁵ Alman Hava Kuvvetleri.

harcandığı, barut üretiminde geniş çaplı artışın 1941'den önce gerçekleşmeyeceği, aylık çelik açığının 600.000 tona ulaştığı ve bu açığın kapatılabilse bile mühimmat kotasının artırılmasının çok güç olduğu hususlarına dikkat çekmişti. Thomas, eğer bir harekâta girilecekse Luftwaffe için üretimin oldukça azaltılması gerektiğini vurgulamıştı.²⁶

Öte yandan Ribbentrop imzaladığı pakt sayesinde İngiltere'nin Polonya'ya desteğinin kesileceğini ve İtalya'nın da Almanya ile ittifakını kuvvetlendireceğini düşünüyordu. Ancak bu görüşlerinde tamamen yanıldı.²⁷ İngiltere ve Fransa, Polonya'nın lehine Almanya'ya savaş ilan ederken; İtalyanlar da pakttan hiç memnun değildiler. Hitler, Mussolini'ye pakt sayesinde Mihver devletlerin çevrelenmelerinin önüne geçildiği mesajını iletse de İtalyanlar yeterince huzursuz olmuşlardı. İtalyan Dışişleri Bakanı Galeazzo Ciano'nun Almanya ile aralarındaki paktı bozması uyarısına rağmen temkinli davranan Mussolini; Hitler'e Almanya'nın Polonya ile ilgili tutumunu anladığını, ancak İtalya'nın Batılı Müttefiklerle savaşta yer almayacağını bildirmişti. Mussolini bunu İtalya ve Almanya arasındaki görüşmelerde savaş için 1942'den sonrasının belirlenmesine ve ülkesinin ancak bu tarihte hazır olabileceğine dayandırmıştı. Hitler ise bu beklemediği tutuma sert tepki göstermişti.²⁸

Batılı Müttefikler 3 Eylül'de Almanya'ya savaş açmışlar, ancak Polonya'ya gerçek bir askerî destek vermemişlerdi. Bu fiyasko sayesinde büyük bir fırsat kaçmıştı. Almanlar doğuda Polonya ile uğraşırken, Batının korumasına 11 tümen ve eğitimini tamamlamamış 32 ihtiyat tümeni tahsis etmişlerdi. Fransız Ordusu Genelkurmay Başkanı Maurice Gamelin'in elinde ise saldırı için 57 tümen ve Maginot Hattı'nda bekleyen 13 statik tümen mevcuttu.²⁹ Gamelin ayrıca Polonyalıları "17 gün içinde 35-38 tümenlik bir saldırıda bulunabilecekleri"

²⁶ Burdick, *a.g.e.*, s. 66-67.

²⁷ Michael Bloch, *a.g.e.*, s. 272.

²⁸ Michael Bloch, *a.g.e.*, s. 273-274.

²⁹ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 129.

konusunda yanlış bilgilendirmişti.³⁰ Ne Gamelin'in ne de Fransız Genelkurmayı'nın ikinci cepheyi açma konusunda niyetleri yoktu. Sadece 11 Eylül'de dokuz Fransız tümeninin katılımıyla 8x26 km'lik bir bölgenin elde edildiği bir taarruz gerçekleştirilmişti.³¹ Göstermelik bir taarruz olarak kalan bu gelişme, Fransızlara herhangi bir stratejik avantaj sağlamaktan uzaktı. Belli ki, Fransızlar sadece Almanları hazırladıkları kuvvetli tahkimat Maginot Hattı'nın üzerine çekerek eritme planı yapmışlardı. Ama Polonya'ya yardım vaadinde bulunmaktan da geri kalmamışlardı. Bu durum Fransa'nın Avrupa politikasındaki ikiyüzlülüğünü açıkça sergiliyordu.

Fransız Başbakanı Edouard Daladier, zaten Sovyetler Birliği ile ittifak kurabilmesini zorlaştırdığı için Polonya'ya verdiği garantiden memnun değildi. Fransız-Polonya ittifakı ise 1920'lerde canlıydı. Fransa, Polonya'dan uzaklaştığında; Polonya 1934'te Almanya ile pakt imzalamaktan çekinmemişti. 3 Mart 1939'da Fransa ve İngiltere, Münih Konferansı'nda sergiledikleri hatalı tutumu unuttururcasına Polonya'ya güvence vermişlerdi. Yine de Polonya, Fransa'nın İngiltere ile antantı için bir çimento niteliğindeydi. Fransa'nın Polonya politikası İngiltere'ye bağlıydı ve Almanya'nın iki cepheli savaş halinden kurtulmasının mevcut çekirdeğini oluşturmaktaydı. Bu da 1938-1941 arasında Avrupa'da yaşanan politik illüzyonun temelini teşkil ediyordu.³²

Daladier ve danışmanları bir diplomatik devrim niteliğinde olan Alman-Sovyet Paktı'nın imzalandığını duyduklarında sarsılmışlardı.³³ Daladier bu paktın Avrupa'da dengeyi bozacak bir girişim olduğunu anlamıştı. Revizyonist bir temele oturduğu için, Avrupa'nın iki yayılmacı gücü arasında imzalanan paktın Avrupa'nın siyasi şeklini değiştireceği belliydi. Müttefiklerin bu hatası, Almanya'yı çevreleme politikası adına savaş öncesinde yaşadığı son siyasi fiyasko olarak tarihe geçecekti.

³⁰ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 125.

³¹ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 129.

³² Gordon Wright, *Ordeal of Total War*, Harper Torchbooks, New York, 1968, s. 157.

³³ Gordon Wright, *a.g.e.*, s. 2.

Ribbentrop'un bir tekerleme gibi Almanya ve Polonya arasındaki çatışmanın ya genel bir savaşa yol açmayacağı ya da çıkacak genel bir savaşı Almanya'nın kazanacağını söyleyip durması, Fransa ve Polonya arasındaki ittifakı psikolojik açıdan eritmiş olabilir. Ciano'nun söylediğine göre, Ribbentrop bunun tartışmasına girmiyor ve Almanya'nın acil durum planından bahsetmekten kaçınıyordu.³⁴ Müttefiklerin yatıştırma politikasından da güç alan Ribbentrop, Almanya'nın bu konuda tek bir siyasi davranışa sahip olacağını hissettirerek, sergilediği bu kararlı tavrıyla Müttefiklerin dış politika seçeneklerini asgariye indiriyordu. Ancak dış politikada her zaman akılcı karar almak diye bir şey yoktu ve Ribbentrop da Müttefiklerin Polonya konusunda üst üste mantıksız adımlar atacaklarını düşünmemişti. Müttefikler akılcılıktan uzak iki davranış sergilemişlerdi. Birincisi askerî hazırlığı oldukça yetersiz bir şekilde, askerî hazırlığı kendilerine göre üstün seviyede olan bir güçle bir başka ülkeyi korumak için savaşa girmektir. Diğeri ise savaşa girdikten sonra o ülkeyi korumak için geniş çaplı bir askerî harekâta girişmemektir. Dolayısıyla farklı açılardan hem Almanların hem de Polonyalıların sınırlarını bozan, Müttefiklerin neden Almanya'ya savaş ilan ettikleri sorusunu 1939 Eylül'ünde ne Almanlar ne de Müttefikler cevaplayabiliyorlardı.

Bismarck'ın Hayal(et)i: Fransa ile Tek Cepheli Savaş

Sovyetler Birliği ve Fransa arasında olası iki cephelilik tehdidinden kurtulan Almanya, Polonya harekâtını başlattığında, Fransa ve Polonya arasındaki “zayıflatılmış iki cephelilik riskine” girmişti. Olaylar Almanya'nın lehine gelişti. Fransa ve İngiltere Polonya'yı fiilen desteklemedi. Almanya ve İtalya arasındaki beklenmedik risk ise büyümediği için, Tirol ya da Balkanlar'da verilebilecek bazı küçük ödümlerle çözümlenebilirdi. Tarih tekerrür etmiş; riskli, saldırgan ama iki cepheli savaş ihtimaline karşı izlenen akılcı politika Almanya'ya başarı getirmişti. Rusya'yı Fransa'dan ayrı tutmayı başaran Almanya başarılı olmuş; Rusya, Almanya'ya doğudan baskı yaptığında Almanya

³⁴ Michael Bloch, *a.g.e.*, s. 250-251.

zorlanmıştı. Bismarck ve Kaiser I. Wilhelm Rusya'nın Avrupa'daki rolünü çok iyi etüt ederek, Fransa ile teke tek savaşarak zafer kazanmışlardı. Bunu önemsemeyen Kaiser II. Wilhelm ise Almanya'yı felakete sürüklemişti.³⁵ Şimdi ise Polonya hızla halledilmiş ve Almanya tek cephede, az miktardaki İngiliz Seferi Kuvvetleri'nin desteklediği Fransa ile baş başa kalmıştı. Artık Fransa, Almanya ve İtalya arasında kuzeydoğu ve güneydoğudan potansiyel iki cepheli savaş tehdidi altındaydı. Hitler, Fransa'ya karşı İtalya ile birlikte iki cepheli savaş stratejisi uygulamak istemiş ve Batı ile savaş için Mussolini'ye ne tür ikmal ihtiyaçları olduğunu sormuştu. Ancak İtalyanlar Hitler'e karşılayamayacağı bir liste göndermişti.³⁶

Polonya'nın doğu yarısını elde eden Sovyetler Birliği'nin pragmatik bir tavırla her an aleyhine dönebileceğini bilen Hitler, yakın gelecekte olası bir Fransız-Sovyet ittifakının getireceği iki cepheli savaş tehlikesini de ortadan kaldırmak için Polonya harekâtı tamamlanır tamamlanmaz, aceleyle Fransa'ya harekât düzenlenmesini istemişti. Hitler'in en büyük arzusu ileride Sovyetler Birliği'ni de yenerek Lebensraum projesini³⁷ gerçekleştirmekti ve Sovyetler

³⁵ Bismarck'ın siyasi düşüyle birlikte dış politikada II. Wilhelm'in etkinliği başlamıştı. II. Wilhelm ile birlikte, Rusya ve Almanya'nın arası açılmaya başlamış; bu da Birinci Dünya Savaşı öncesinde Rusya'yı karşı kutba itmmişti. Sadece Avusturya ile Almanya arasında Bismarck'ın kurduğu iyi ilişki korunmuştu. Siyasi hayatının sonuna gelen Bismarck, "Jena, Büyük Frederick'in ölümünden yirmi yıl sonra geldi. Parçalanma da benim ayrılmamdan yirmi yıl sonra gelecek" diyerek Alman İmparatorluğu'nun sonunu önceden tahmin etmişti. Bkz: A.J.P. Taylor, *Bismarck The Man and the Statesman*, Hamish Hamilton, London, 1950, s. 264-265.

³⁶ Michael Bloch, *a.g.e.*, s. 274, dipnot. Mussolini'nin manevrasının benzerini 1943'te İnönü de uygulamış ve Türkiye'yi savaşa sokarak Balkanlar'da cephe açmak isteyen Churchill'e yüklü bir ihtiyaç listesi sunmuştu. Her iki olay da ülkelerin hasımlarına uygulamak istedikleri iki cepheli savaş stratejisinin diplomatik sınırlarını göstermektedir.

³⁷ Birçok resmî dokümandan çıkarıldığı üzere planlama, hazırlık ve doğudaki savaşın uzaması safhalarını kuvvetle etkileyen Lebensraum'u fethi; Hitler'i ideolojik açıdan motive etmek suretiyle Doğu Cephesi'nin belirleyici faktörü olmuştu. Bkz: Rolf-Dieter Müller, *Hitler's War in the East 1941-1945 A Critical Assessment*, Berghahn Books, Providence, 1997, s. 209.

Birliği'ne harekât düzenleyebilmesi için de Batı Cephesi'ni tam bir üstünlükle kapatmak zorundaydı. Sovyetler Birliği ile ilişkiler henüz soğumadan Fransa'nın işi kesin olarak bitirilmeliydi.

Bu arada İngilizlerin Norveç'te yeni bir cephe açarak Almanları kuzeyden çevreleme girişimleri, 1940 Nisan'ında Almanların önlüyici saldırısıyla tam bir fiyaskoya dönmüş ve tamamen Almanların işine yaramıştı. İki cepheli savaş halini diplomatik açıdan kullanmayı beceremeyen Müttefikler ise artık Almanya'ya karşı saldırı inisiyatifine sahip olmadıkları için tehdit olmaktan çıkmışlardı. Dolayısıyla savunmaya çekilen Müttefikler, Alman ordularını savaş öncesinde hazırlanan son derece kuvvetli Maginot Hattı ve yığınak yaptıkları Belçika sınırında karşılamak için beklemeye başlamışlardı. Ancak mekanize savaş çağına girerek, taktik ve buna dayalı stratejik harekât planlarını tamamen değiştiren Almanlar, Schlieffen ve Moltke'nin yerine uygulamaya koydukları Manstein Planı'nın revize edilmiş haliyle Fransa'nın savunmasını sıfıra indirmeyi başaracaklardı.³⁸

Hitler 27 Eylül 1939'da generallerine Fransa'ya en kısa zamanda saldırılması emrini vermişti.³⁹ Ancak 1939 sonbaharında yapılması düşünülen bu harekât çeşitli sebeplerle 1940 Mayıs'ına kadar ertelenmişti. Bu arada 9 Nisan 1940'ta Danimarka ve Norveç'e alenacele başarılı bir harekât düzenlenmişti. Batı Cephesi'ndeki saldırı ise 10 Mayıs 1940'ta Fransa, Belçika ve Hollanda'ya eşgüdümlü harekâtle başlatıldı. Tek cepheye odaklanma, mükemmel saldırı stratejisi ve Blitzkrieg'in getirdiği modern taktik anlayış birleştiğinde; sonuç 1870-1871 savaşını gölgede bırakacak kadar çarpıcı olmuştu. Kâğıt üstünde Sovyetler Birliği'nden sonra Avrupa'nın en büyük ordusuna sahip olan Fransa, Polonya'dan sadece iki hafta daha fazla dayanabilmiş ve bir buçuk ayda pes etmişti.

³⁸ B.H. Liddel Hart, *II. Dünya Savaşı Tarihi*, (Cilt:1), (çev. Kerim Bağrıaçık), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 46-48.

³⁹ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 129.

Savaşın Tırmanma Döneminde İki Cephe Savaş Stratejisi

22 Haziran 1940'ta imzalanan ateşkesle resmileşen Fransa'nın düşüşü ve 22 Haziran 1941'de başlatılan Barbarossa Harekâtı arasındaki bir yıl, İngilizlerin yalnız mücadele dönemi olmuştur. İngilizler bu dönemde sadece İtalyanlara karşı sağladıkları başarılarla avunmuşlardı. Ancak Almanlarla doğrudan temas edecekleri ve savaşı kazanabilecekleri bir cepheye de ihtiyaç duyuyorlardı. Yani Almanları tek cephede yenmek zorundaydılar. Almanya ise tek cephede savaş kaybetmemişti.

İngiltere'nin Avrupa'da Yeni Cephe Arayışı

Hitler Fransa Seferi'nde istediği sonucu aldıktan sonra Avrupa'daki yeni düzende Almanya için iki potansiyel tehdit kalmıştı. Bu tehditler İngiltere ve Sovyetler Birliği olup, aldığı darbelerle zayıflayan İngiltere artık Almanya'ya tek başına saldırı potansiyeline sahip değildi. Ancak İngiltere ile savaş devam ediyordu ve Başbakan Winston Churchill'in yönetimindeki İngiliz Kabinesi, Almanya ile savaşmak için bir kara cephesi açma konusuna eğiliyordu. Hitler ise iki cephede savaşmamak için mantıklı bir seçimle öncelikle İngiltere'nin işini bitirmek istemiş ve İngiltere'ye çıkartma yapılması için 1940 yazı boyunca bir hava seferi düzenlenmişti.⁴⁰

Ancak İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF) 1940 yazında Luftwaffe'ye karşı zor bir zafer kazanmıştı. Bu başarı iki cephelilik açısından önemli bir yere sahiptir. Almanlar ilk kez yenildikleri Britanya Hava Savaşı nedeniyle İngiltere'ye çıkma şansını kaybetmişti.⁴¹ İngiltere'nin varlığı, doğuda Sovyetler Birliği'ne karşı muazzam bir cephe açacak Almanya'yı rahatsız edebilirdi. Gerçi Britanya Alman

166

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

⁴⁰ James Lucas, *Reich! World War II Through German Eyes*, Grafton Books, London, 1990, s. 185.

⁴¹ Hitler İngiltere'ye çıkartma harekâtını 17 Eylül 1940'ta önce süresiz ertelemiş, 12 Ekim'de de 1941 baharına kadar kesin yapılmayacağını açıklamıştı. İngiliz şehirlerine sürdürülen gece bombardımanları ise 1941 Mart'ında azalmış, 10 Mayıs 1941'de de tamamen durdurulmuştu. Filoların çoğu doğuya aktarılmış, böylece harekât rafa kalkmıştı. Bkz: Liddel Hart, *a.g.e.*, s. 114-116.

U-botlarının ablukasına alınarak etkisizleştirilmeye başlamıştı.⁴² Yine de Almanlar için Barbarossa Harekâtı zamanında tamamlanmadığı takdirde, güçlenme fırsatı bulacak İngiltere'nin varlığı sıkıntı yaratabilirdi. Bununla birlikte, ABD'nin savaşa katılması durumunda İngiltere en azından yarım cephe statüsüne kavuşabilir ve Müttefiklerin farklı yerlerde açacağı tali cephele Almanya'nın Rusya'daki harekâtını baltalayabilirdi. Etkisizleştirilmiş bir İngiltere, Avrupa'nın batı Atlantik'e çıkışını denetleyen jeopolitik konumu sayesinde savaşa farklı seçenekler kazandırabilecek bir ülke olarak Almanya'ya potansiyel riskler sunuyordu.

İngiltere'deki başarısızlıktan sonra Hitler yönünü tamamen doğuya çevirmişti. 28 Eylül 1940'ta silahlanma programının Rusya'nın istilasına yönelik ayarlanması için emir verince, bombardıman uçaklarının ve çıkartma gemilerinin üretimi azaltıldı ve buna mukabil cephe üretimi artırıldı.⁴³ Almanya'nın güçlenmesi Avrupa'daki işgal bölgelerinden elde ettiği yeni kaynaklarla hızla artıyordu. 1939-1940 Rus-Fin Savaşı'nda bir Pirus Zaferi elde eden Sovyetler Birliği ise ordusundaki sorunları gidermeye çalışarak, hızla yeniden örgütleniyor ve silahlanıyordu. Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeleri takip eden Hitler, Avrupa'nın merkezine ve batısına sahip olmanın verdiği avantajı kullanarak, Sovyet gücünün büyümesini önlemek düşüncesindeydi. Kısa bir süre içinde mümkün görünmese bile İngiltere'ye yardımlarını zaten esirgemeyen ABD savaşa girdiği takdirde, Almanya Sovyetler Birliği ve Batılı Müttefikler arasında yeni ve çok kuvvetli bir iki cephelilik sorunu yaşayabilirdi.

---

⁴² 1939'da İngiltere'nin yıllık mal ithalatı 55.000.000 tonken, 1941 Ocak'ında bu miktar yıllık 35.000.000 tona düşmüş, Mart'ta ise 30.000.000 tonun altına inmişti. Yiyecek ithalatı 15.000.000 tonla dibe vurduğu için ülke içinde bazı kısıtlamalara gidilmişti. Churchill anılarında "Haritalar, eğriler, istatistiklerle gösterilen bu biçimsiz ve ölçsüz tehdittense, tam teşekkül istila girişimini yeğlerdim. Yaşam hatlarımıza yönelik bu ölümcül tehdit bağırsaklarımı kemiriyordu." demiştir. Bkz: Martin Gilbert, **Churchill**, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2011, s. 813.

⁴³ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, 207.

Hitler, Sovyetler Birliği'ni yok etme planlarına odaklandığında, Fransa'daki savaşa sonradan Almanya'nın yanında katılan İtalya da 1940 sonbaharında tek başına iki farklı cephede, Yunanistan'a ve Mısır'a harekâta kalkışmıştı. Her iki harekât da hezimetle sonuçlanınca Almanya'yı rahatsız eden iki durum ortaya çıkmıştı. Birincisi Libya'daki İtalyan birliklerinin çoğu yok edildiği için Libya düşebilirdi. Böyle bir durum İtalya'da rejim değişikliğine sebep olursa, Akdeniz tamamen İngiliz kontrolüne girerdi. Böylece Almanya Akdeniz'den gelecek tehlikelere karşı önemli ölçüde birlik ayırmak zorunda kalır ve Sovyetler Birliği'ne karşı zayıf düşerdi. Yani Almanya Avrupa'da yeniden iki cepheli savaşa çekilebilirdi. Balkanlar'da ise artık İngilizlerin müttefiki olan Yunanların inatçı direnişi, İtalyanları Arnavutluk'a kadar geriletmişti. Almanların İtalyanların yardımına koşacağını öngören Churchill ise zaten Türkiye, Yunanistan ve Yugoslavya'dan oluşan bir Balkan Cephesi yaratmak istiyordu ve bölgede artan Alman tehdidine karşı gönderdiği ilk İngiliz asker kafilesi de 3 Mart 1941'de Yunanistan'a ayak basmıştı.⁴⁴ Yunanistan artık her an bir İngiliz cephesi haline gelebilirdi ki, bu da Almanların Sovyetler Birliği'ne düzenleyeceği harekâtı zorlaştırırdı. Almanlar, Norveç ve Danimarka'da olduğu gibi, 6 Nisan 1941'de hızla Bulgaristan ve Macaristan üzerinden Yunanistan ve Yugoslavya'ya bir harekât başlatmış ve 1 Haziran'da Girit de dâhil olmak üzere bütün Balkanları ele geçirmişti.

Asıl isteği İngiltere'yi etkisizleştirdikten sonra Rus Seferi'ni başlatmak olan Hitler, hem Kuzey Afrika hem de Balkan seferlerini gönülsüzce gerçekleştirmişti. Kuzey Afrika'ya destek vermesi hem İngiltere'yi Doğu Cephesi'nden uzak tutmak için siyasi bir manevradan, hem de petrole kısa yoldan ulaşmak için küçük çaplı bir kumardan başka bir şey değildi. Bu kumar tutarsa, ödülü Süveyş ve Orta Doğu petroleri olurdu. Kaybederse, İngiliz kara gücünü Rusya'ya dize getirene kadar uzun bir süre Avrupa'dan uzak tutardı. Bundan önce Akdeniz savaş sahası sadece İtalyanların sorumluluğu altındaydı.

---

⁴⁴ Winston Churchill, *Yugoslavia and Greece, Memoirs of the Second World War*, Houghton Mifflin Books, Boston, 1991, s. 420.

İki cephelilikten sakınan Hitler, kendisi için adeta tutku haline gelen Doğu Cephesi'ni açtıktan sonra Akdeniz'den Avrupa'ya yönelecek bir tehlikeyle karşılaşmak istemiyordu. İtalyanlar Libya'yı kaybetme noktasına gelince, Hitler buraya 1941 Şubat'ından itibaren birkaç Alman tümeni sevk ederek İtalyanlara destek vermek zorunda kalmıştı.⁴⁵

Fransa'da parlak bir panzer tümeni komutanı olan Tümgeneral Erwin Rommel'in sorumluluğunda Afrika Kolordusu olarak örgütlenen bu birliklerin sayısı, Kuzey Afrika'daki harekâtlara bağlı olarak artırılacak ve 1943 başlarında Afrika Ordular Grubu seviyesine yükselecekti. Tali bir cephe görünümüne sahip olan Kuzey Afrika Cephesi, aslında Avrupa'da ikinci cephenin açılmamasının teminatı olarak stratejik bir işleve sahipti. Bununla birlikte, 1942 yazında Almanlar Kahire'ye yürüme şansı bile bulmuş, ancak İngilizlerin aldığı tedbirler bunu engellemişti.

Hitler'in buradaki kumarı tutmasa da Alman birlikleri Afrika'da üstlerine düşeni fazlasıyla yapmışlardı. Ancak Rusya'daki harekâtın Almanların aleyhine dönmesi, Afrika'daki Alman harekâtını da son derece olumsuz etkilemiştir. Dolayısıyla, Doğu Cephesi'nde stratejik sonuca ulaşamamasının Kuzey Afrika Cephesi'ni de başarısız gösterdiğini söyleyebiliriz. Afrika'daki harekât da Doğu Cephesi'ndekiyle aynı zamanda, 1942 Kasım'ında Almanların aleyhine dönmüştü. Buna rağmen, OKW Kuzey Afrika Cephesi'nin hemen kapatılması yerine buraya hızla bir panzer ordusu sevk etmiş ve Müttefiklerin Kuzeybatı Afrika çıkartmalarına karşı Tunus'u işgal ederek Afrika'daki Mihver varlığının dayanma gücünü altı ay uzatmıştır. Afrika'daki Alman varlığı Tunus'taki son Mihver kuvvetinin teslim olduğu 13 Mayıs 1943'e kadar Müttefikleri burada oyalamayı başaracaktı. Bu dönem Almanların Stalingrad felaketi

---

⁴⁵ Hitler 22 No'lu Savaş Direktifi'nde Libya'ya gönderilecek Afrikakorps'un çekirdeğinin detayını ve Sicilya'ya konuşlandırılacak birkaç Luftwaffe filosunu açıklamıştı. Bu küçük kuvvet İngiliz-Amerikan harekâtlarına bağlı olarak zamanla artırılacaktı. Bkz: Trumbull Higgins, *Winston Churchill and the Second Front*, Oxford University Press, New York, 1957.

sonrasında karşı saldırıya geçme ve yaralarını sarma zamanıydı.

İngiltere Hava Savaşı'nın başarısızlığına rağmen, Almanya'nın İngiltere'ye yönelik politikası genel olarak başarılıydı. İngiltere yalnızlaştırılırken, Norveç ve Fransa'nın Atlantik kıyılarında elde edilen deniz üsleri sayesinde İngiltere'nin Almanya'ya uyguladığı abluka tersine çevrilmişti. Klasik deniz ablukasının dışında kalan bu yeni abluka tarzının enstrümanları U-botlar olmuş ve Alman U-bot Filosunun etkinliği 1943 Mayıs'ına kadar muazzam ölçüde artarak, İngiltere'nin deniz aşırı ikmalini durma noktasına getirmiştir.⁴⁶

Balkanlar'da ise İngilizlere hem karada hem denizde ağır darbeler vurulmuş, böylece Avrupa'dan uzak tutulan İngilizlerin Barbarossa Harekâtı'na etkisi en aza indirilmişti. Dolayısıyla, İngilizlerin Balkanlar'da cephe açma girişimi de Norveç'te olduğu gibi Almanların işine gelmişti. 22 Haziran 1941'de başlatılan Barbarossa Harekâtı ise saatin aksi yönü istila politikasının son durağıydı. İkinci Dünya Savaşı'nın başladığı Polonya'da açılan Doğu Cephesi, savaş bitene kadar savaşın asli cephesi olacaktı.

Alman Genel Stratejisinde Japonya Faktörü

Almanya, Japonya ile 1936'da imzaladığı Antikomüntern Pakt sayesinde Sovyetler Birliği'ne bir iki cepheli savaş hali yaşatmıştı. Alman-Sovyet Paktı'nın imzalanmasıyla bu pakt fiilen sona ermiş ve gelişmelerden güç alan Stalin de Ağustos sonunda Mançurya'da Japonları bozguna uğrattığı bir saldırı gerçekleştirmişti.⁴⁷ Yani paktın imzalanmasını takiben bir buçuk ay içinde hem Almanya hem de Sovyetler Birliği kendi doğu cephelerindeki sorunu askerî yöntemlerle

⁴⁶ 1943'ün ilk dört ayında 325 gemi batırılmıştı ki, başarılı geçen 1942'nin ilk dört ayındaki skorla baş başa gidiyordu. Bkz: "Ship losses by month", uboat.net internet sayfası, http://www.uboot.net/allies/merchants/losses_year.html (Erişim tarihi: 06.06.2014). Durumun İngiltere için ne kadar kritik olduğunu gören Roosevelt, Churchill'e elinden gelen en iyi desteği veriyordu. Buna rağmen, Amerikan gemi inşa kapasitesi henüz muazzam bir ihtiyacı karşılayacak kadar genişlememişti. Bkz: Roy Conyers Nesbit, *Ultra versus U-Boats*, Pen & Sword Military, South Yorkshire, 2008, s. 94.

⁴⁷ Weinberg, *a.g.e.*, s. 80-81.

çözerek yüzlerini batıya çevirmişlerdi.

Ancak Sovyetler Birliği'nin Almanya'ya karşı avantaj elde etmesi; Finlandiya, Baltık Ülkeleri, Kuzey Bukovina ve Besarabya gibi diğer sorunlarını hallettikten sonra olabilirdi ve Stalin askerî çözüme bu ülkelerde devam etti. Bu da Almanya'nın tarihi iki cephelilik sorununu yeniden yaşaması demektir. Sovyetler Birliği'ne güvenmeyen Hitler, Fransa'yı en kısa zamanda işgal etmeye çalışırken, en büyük yardım Finlandiya'dan gelmişti. Almanya Müttefiklerle savaşta olduğu için Müttefiklerden yeterli pek yardım alamayan bu küçük ülke, Kızıl Ordu'ya beklenmedik bir direniş göstererek aşırı kayıplar verdimiş ve bu suretle 30 Kasım 1939'dan ateşkes imzalandığı 12 Mart 1940'a kadar dayanmayı başarmıştı.⁴⁸ Finlandiya'daki acı zafer nedeniyle Kızıl Ordu yeniden yapılanma ihtiyacı duymuş; bu da Hitler'in Avrupa'daki saldırgan tutumunu oldukça rahatlatmıştı.

Ribbentrop'un Sovyetler Birliği'ni iki cepheden sıkıştırmaya çalışması, Sovyet-Japon Tarafsızlık Antlaşması'nın 13 Nisan 1940'ta imzalanmasıyla⁴⁹ zorlaşmıştı. Japonya, antlaşma ile ABD ve Sovyetler Birliği arasında iki cepheli savaş hali yaşamaktan kurtulmuştu ki, bu Almanya'nın da lehineydi. Ne de olsa bu antlaşma ABD'ye gözdağı niteliği taşıyordu ve ABD'nin İngiltere'ye yardımına bir ölçüde sekte vurması demektir.

1941 kışında Almanların Japonya politikası tamamen değişmişti. 27 Mart 1941'de Hitler Japon Dışişleri Bakanı Matsuoka ile sohbetinde "hangi koşullar altında olursa olsun, Britanya hegemonyasının yok edilmesi gerektiğini, Avrupa'da Britanya etkisinin sona ermesi gerektiğini ve ancak o zaman Amerika'nın Avrupa'ya her türlü müdahale girişiminin püskürtülmüş olacağını" belirtmişti.⁵⁰ Yine de Almanlar Japonya'nın İngiltere'ye karşı Almanya'nın yanında savaşa girmesi

⁴⁸ Weinberg, *a.g.e.*, s. 105-106.

⁴⁹ Michael Bloch, *a.g.e.*, s. 355.

⁵⁰ A. A. Gromiko vd., *Uluslararası İlişkiler Tarihi*, (Cilt:5), (çev. Ali Rıza Dırık), Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2013, s. 77.

yerine ABD'ye karşı baskı unsuru olmasından yanaydı.⁵¹ Bu bağlamda, Japon-Amerikan görüşmeleri Almanları yakından ilgilendiriyordu. Sovyetler Birliği'ne saldırmaya karar vermiş olan Hitler'in ABD ile savaştan kaçınması için Japonya'nın hem ABD ile aralarındaki anlaşmazlıkları giderememesi, hem de Güneydoğu Asya'daki İngiliz varlığına odaklanmaması gerekiyordu. Başka bir deyişle, ABD ile başa çıkabilmesi için Japonya'nın iki cepheye birden angaje olmaması Almanya için oldukça önemliydi.

Yine de Rus Seferi çıkmaza girdiği takdirde, Japonya, Almanya için ikinci bir cepheden saldırı açısından tek seçenektir. Ne de olsa Üçlü İttifak imzalandıktan sonra, Japon Hükûmeti kendi Lebensraum'unu geliştirdiği "Büyük Doğu Asya Birlikte Kalkınma Alanı" içine Sovyetler Birliği'nin doğusunu da dâhil etmişti.⁵² Pasifik'te Sovyetler Birliği'ne ait bir alanın olmaması, bir büyük aktörün bölgeden düşmesi demek olduğu için Japonların lehineydi. Bu da Almanya için bir fırsattı. Barbarossa Harekâtı yaklaştığında, Hitler de Japonya'nın artık Pasifik'te harekete geçmesi gerektiğini düşünerek, 5 Mart 1941'de İngiliz güçlerinin zayıflaması ve Amerikan çıkarlarının ağırlık merkezinin Pasifik'e kayması hedeflenen 24 numaralı özel bir direktif yayınlamıştı. Hitler direktifte Japonlara Barbarossa ile ilgili bilgi vermeyi de yasaklamıştı.⁵³ Yani Sovyetler Birliği ile birebir hesaplaşma niyetindeydi ve Batıdan zarar görmemek için Japonları İngilizlerin üstüne sürmeye çalışıyordu.

Ancak Almanların Japonya politikası, Avrupa politikası kadar kontrollü gelişmiyordu. Bunda SSCB'nin geniş coğrafyası, ABD'nin ve SSCB'nin hesaplanamayan kaynakları ve zayıflamış olsa bile en büyük sömürge gücü İngiltere'nin hem Avrupa hem de Pasifik'te hâlâ aktör olarak yer alması etkili olmuştur. Nitekim Hitler ve Ribbentrop'un 1941 Mart sonu ve Nisan başında yaptığı görüşmelerde, Japonya'nın

---

⁵¹ Michael Bloch, *a.g.e.*, s. 353.

⁵² A. A. Gromiko, *a.g.e.*

⁵³ A. A. Gromiko, *a.g.e.*, s. 90.

ABD ile savaştan uzak durması ve İngiltere'ye saldırarak Barbarossa Harekâtı başlamadan Britanya'nın savaş dışı kalmasına neden olmasını ya da Sovyetler Birliği'ne karşı savaşa katılmasını gerekli gördükleri ortadadır. Görüşmelerde Matsuoka'dan Japonya'nın SSCB ile imzalamayı tasarladığı tarafsızlık paktını Barbarossa başladığında bir yana iteceği sözü almışlardı.⁵⁴

Ribbentrop, Sovyetler Birliği ile savaşta İngiltere'den fazla zarar gelmemesi için Japonya'nın İngiltere'ye karşı savaşmasını güden ve Sovyetler Birliği ile yakınlaşmasını engelleyen bir politika izlemeye koyulmuştu.⁵⁵ Ancak Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne iki cepheli savaş stratejisi uygulama girişimi, Japonların iki cepheli savaş halinden sakınma politikasıyla çatışmaktaydı. Nitekim Almanların 1 Temmuz 1941'de Japonlara yaptığı "Sovyetler Birliği'nin hızla savaş dışı bırakılması için Japon Ordusu'nun Vladivostok'u işgal ederek ilerlemesi ve Alman Ordusu ile Transsibirya Demiryolu üzerinde buluşması" teklifi de Japon askerî yetkililerince kabul görmemişti.⁵⁶ Zira Japon kara gücü 1937'den beri Çin'in işgaline odaklanmıştı ve Japonlar Rusya'da hızlı bir Alman zaferine de inanmıyorlardı.⁵⁷

İkinci Dünya Savaşı'nda asıl iki cepheli savaş hatasına düşen Almanya değil, Japonya olmuştur. İki cepheli savaş hali yaşayan ve kendisine tehdit olarak ABD ve SSCB'yi gören Japonya, ABD ve müttefikleriyle tek cephede savaşabilmek için SSCB ile anlaşma yoluna gitmişti. Hâlbuki Pasifik'teki savaş 1937'de Çin'de başlamıştı ve Japonya 1941 Aralık'ında Pearl Harbour'da açılış hamlesini yaparken Çin'de 21 tümen ve 20 tugayı bulunuyordu. Buna karşı Güneydoğu Asya ve Okyanusya'daki yayılma sonrasında buraları korumak için on tümen ve üç tugay ayrılmıştı.⁵⁸ Donanmasına öncelik veren Japonya,

⁵⁴ A. A. Gromko, *a.g.e.*, s. 93.

⁵⁵ Michael Bloch, *a.g.e.*, s. 354.

⁵⁶ Almanlar buna karşı Çin'deki Japonların kukla hükümetini tanıyacıkları önerisinde bulunmuşlardı. Michael Bloch, *a.g.e.*, s. 375.

⁵⁷ Michael Bloch, *a.g.e.*, s. 375.

⁵⁸ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 325.

aktörleri belirlerken stratejik bir hata yapmıştı. Nitekim Pearl Harbour'da ölümcül bir darbe alarak savaşa giren ABD, kalan donanması ve hava gücünün desteğiyle Orta Pasifik'te tutunarak Japonya'yı Çin ve Orta Pasifik'teki iki cephe arasında bölmeyi başarmıştı.

Japonya'nın bu hatasının Avrupa'daki savaşın iki cepheliliğe dönüşmesinde de önemli bir rol oynadığı düşünülebilir. Nitekim savaşa girmesinin üzerinden bir yıl geçmeden ABD'nin İngiltere'ye yığınağı başlamış; Avrupa'daki stratejik hava bombardımanları gece ve gündüz artırılmış; 1943 Mayıs'ında Kuzey Afrika'daki harekâta stratejik sonuca ulaşılmış ve aynı ay içinde Atlantik Savaşı'ndaki kötü gidişat da tersine çevrilmişti. Gerçi Japonya ABD'ye savaş açtığı anda Amerikan Ordusu da Pasifik ve Atlantik olmak üzere iki sahaya bölünmüştü.⁵⁹ Ancak coğrafi konumu sayesinde ABD savaşı anavatanından uzakta karşılayan tek ülkeydi.⁶⁰ ABD'nin savaşa girmesi üzerine yaşanan bu gelişmeler, Almanların Doğu Cephesi'ne ayırdıkları kaynakları gerçek anlamda bölecek olan Fransa'daki ikinci cephenin açılacağı Overlord Harekâtı'nın da ön şartlarını oluşturmuştu.⁶¹

Barbarossa Harekâtı

Hitler Rusya'nın Avrupa politikasında yarattığı etkinin

174

Security
Strategies

Year: 10

Issue: 20

⁵⁹ Hammade yoksunu bir büyük güç olan Japonya, savaşa hayati bir kumar oynayarak girmiştir. Pearl Harbour ile birlikte altı ay içinde Hindistan'dan Orta Pasifik'e kadar bölgeyi kontrol etmeyi başaran Japonya'nın amacı, bu bölgelerden elde edeceği hammadde sayesinde teknolojide üretim ve kalite birlikteliğini yakalamaktır. Ancak ABD'nin kısa sürede toparlanması buna fırsat tanımamıştır.

⁶⁰ ABD anayurdu savaşa Japonya'nın ciddi bir etki yaratmaktan uzak olan atmosfere bıraktığı bombalı balonlar haricinde, herhangi bir stratejik bombardımana maruz kalmaktan uzaktı. Bu rahatlık savaşa giren tüm büyük devletler arasında bir tek ABD'ye hem üretimde hem de araştırma ve geliştirmede tam randımanlı çalışma şansı vermiştir.

⁶¹ ABD'nin savaşa girişi önce 8 Kasım 1942'deki Kuzeybatı Afrika kıyılarına düzenlenen Torch Harekâtı ile Kuzey Afrika'daki Mihver birliklerinin iki cephede savaşmasına ve cephenin 13 Mayıs 1943'te kapanmasına neden olmuştu. Atlantik Savaşı'nın dönüm noktası ise 1943 Mayıs'ında U-botlara karşı düzenlenen harekâtlardı. Almanya Hava Savaşı'nın dönüm noktası da 20-25 Şubat 1944'te gerçekleşen ve "Big Week" olarak tarihe geçen "Argument Hava Harekâtı" olmuştu.

farkındaydı. Dış politika uygulaması “sürekli siyaset” yerine “kesin zaferle bitecek savaş başlayana kadar siyaset” şeklinde olan Hitler, imzalanan pakta rağmen Sovyetler Birliği'ne de bu gözle bakıyordu. Barbarossa Harekâtı'nın arkasında ise Birinci Dünya Savaşı'nın hatalarının tekrarlanmaması, yani iki cepheli savaştan kaçınma vardı. İngiltere etkisizleştirildiği için, Hitler tek cephede Sovyetler Birliği ile karşılaşabilirdi. Doğudaki tehdidi nötralize etmeliydi. Bunu başarabilir ve sırtını sağlama almış bir şekilde batıdaki düşmanlarına dönüp onları yok edebilirdi.⁶²

Sovyetler Birliği'ne saldırının bir stratejik hata olduğu genelde kabul edilse de bu aslında bir çeşit sonradan ahkâm kesmedir. Hitler'in bu kararı almasında “Lebensraum” ülküsünün yanı sıra onu haklı gösteren ve hâlâ tartışılan bir neden daha mevcuttur: Barbarossa Almanların bir önleyici saldırısı niteliğindedir.⁶³ Nitekim Sovyetler Birliği hızla silahlanıyordu ve 1941'de Almanların karşısına çok sayıda ve daha kaliteli tanklarla çıkarak Almanları şaşırtmıştı.⁶⁴ Hitler Stalin'i Almanya'nın İngiltere ile mücadelesini izleyen bir akbaba gibi görüyordu. Almanya'nın yenildiği savaşlardan önceki stratejik duruma bakıldığında, Almanya'ya karşı iki cephelilik koşulunu sağlayan kilit ülke hep Rusya olmuştu. Stalin de kendisi gibi yayılımcı olduğundan, eninde sonunda çatışmaları olağandı. Stalin'in ileri görüşlü iki genç üst düzey komutanı, Semyon Timoshenko ve Georghi Jukov da Hitler gibi düşünüyordu ki, Stalin'e henüz 1939'da Almanya'ya karşı bir önleyici saldırı planı

⁶² James Lucas, *a.g.e.*, s. 235.

⁶³ Almanlar İngiliz-Sovyet görüşmelerinden haberdardı. Hatta Molotov İngiliz Büyükelçi Sir Stafford Cripps'in talebi üzerine, Stalin ile 13 Temmuz 1940'ta yaptığı görüşmenin içeriğini Alman Büyükelçisi Friedrich von der Schulenburg'a bildirmişti. Bkz: Bernard Newman, *The Captured Archives*, Latimer House Limited, London, 1948, s. 131.

⁶⁴ Bkz: Burak Çınar, “İkinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi'nde Tankların Gelişimi”, *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl:10 Sayı:19, Şubat 2012, s. 119-158, s. 125.

önermişti.⁶⁵ Stalin bunu reddettiye de benzer plan Sovyetler Birliği'nin fırsatçı dış politikası doğrultusunda her an yürürlüğe konabilirdi.⁶⁶

1939 Eylül'ü ile 1941 Haziran'ı arasında üstün modern tanklar ve yeni uçaklar geniş sayılarda Kızıl Ordu'nun hizmetine girmişti ve silahlanma programı hız kesmeden devam ediyordu. 1942-1945 arasında Kızıl Ordu yeterince güçlendiğinde, Stalin, İngiltere karşısında yıpranmış bir Almanya'ya savaş açabilirdi. Dolayısıyla Hitler'in hesaplarında "Lebensraum" takıntısından çok, iki cephelilikten ilelebet kaçınacak bir fırsat kollamanın daha ağır bastığını ve bu doğrultuda Sovyetler Birliği'ne bir önleyici saldırı gerçekleştirdiğini söyleyebiliriz.

Hazırladığı cesur ve kendine özgü harekât planlarıyla ünlü olan Tümgeneral Erich Marcks, bir çalışmasında Sovyetler Birliği ile savaşın 1941'de bitirilememesi durumunda İngiliz-Sovyet-Amerikan ittifakıyla karşılaşılacağı konusuna dikkat çekmişti.⁶⁷ Marcks'ın sakındığı durum, ABD'nin de katılımıyla Almanya'nın sürükleneceği çok kuvvetli bir iki cepheli savaştı. Yani böyle bir ittifak, savaş uzadıkça Almanya'yı her an iki cepheli kısılcacına alabilecek bir duruma getirebilirdi. Doğu Cephesi'ne ayrılacak kaynakların bölünmesi, Almanya'yı bir kez daha

176

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

---

⁶⁵ Stalin 5 Mayıs 1941'deki konuşmasında ordunun yeniden inşasının tamamlanmasıyla savunma durumundan, saldırı durumuna geçeceğini söylemişti. Bkz: Jürgen Förster ve Evan Mawdsley, "Hitler and Stalin in Perspective: Secret Speeches on the Eve of Barbarossa", *War in History*, Volume:11, Issue:1, 2004, 61-103, s. 82. Bu konuşmadan sonra Jukov ve Timoshenko'nun "önleyici saldırı" düşünceleri ortaya çıkmıştır. 1941'de tansiyon yükselmeye başladığında, Jukov, Stalin'i önleyici saldırı yapması konusunda uyarmıştır. Jukov 15 Mayıs'ta hazırladığı Sovyetler Birliği Silâhlı Kuvvetleri'nin "Stratejik Konuşlanma Planı" için Timoshenko'yu da ikna ederek, birlikte imzaladıkları taslağı Halk Komiserleri Konseyi Sözcüsü'ne sunmuştu. Planda 152 tümenle Polonya'ya saldırılarak 100 Alman tümeninin yok edilmesi amaçlamıştı. Kızıl Ordu'nun o zamanki sorunlarıyla bu tam bir kumardı ve Stalin bu planı önemsemedi. Bkz: David M. Glantz ve Jonathan House, *When Titans Clash*, University Press of Kansas, Lawrence, 1995, s. 41.

⁶⁶ Hitler generallerine Rusya'nın 1941 yazında Almanya'ya karşı harekete geçmek için hazırlandığına dair bilgiler sunmuştu. Bkz: B.H. Liddel Hart, *II. Dünya Savaşı Tarihi*, (Cilt:2), (çev. Kerim Bağrıaçık), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998, s. 350.

⁶⁷ Kenneth Macksey, *a.g.e.*, s. 134.

Birinci Dünya Savaşı'nın bataklığına düşürebilirdi. Nitekim 1941 Aralık'ında yaşananlar⁶⁸ Marcks'ın altını çizdiği durumu ortaya çıkarmıştır.

Luftwaffe kurmaylarının hepsi de Hitler'i Barbarossa Harekâtı'ndan vazgeçirmeyi deneyen komutanları Hermann Göring'in arkasındaydı.⁶⁹ Barbarossa başlarken, Luftwaffe batıda harekât yürütüyordu ve Doğu Cephesi açıldığında iki cephede birden savaşmak zorunda olan tek branştı. Hitler 13 Aralık 1940'ta ordular grubu ve ordu kurmaylarıyla yaptığı ve Barbarossa'yı kesinleştirdiği konferansta bunu açıkça ifade etmişti.⁷⁰ Nitekim Barbarossa'da sıklet merkezini oluşturan Merkez Ordular Grubu'nu desteklemekle görevli İkinci Hava Ordusu'nun komutanı Mareşal Albrecht Kesselring, daha harekâtın başından itibaren ek kaynak ihtiyacı için Göring ile mücadele etmek zorunda kalacaktı.⁷¹ Dolayısıyla 1941 sonbaharında Luftwaffe'nin fazla yıpranmış olması şaşırtıcı değildi. Luftwaffe'nin 1941'deki bu iki cepheli savaşı, savaşın ilerleyen safhalarında Almanya'nın iki cepheli mücadelesinin aynası gibiydi.

Bu durumdan rahatsız olan sadece havacılar değildi. Şüphesiz diğer birçok askerî lider de aynı kaygıyı paylaşıyordu. Bunların arasında bir stratejist olan Kriegsmarine'nin⁷² lideri Büyük Amiral Erich Raeder'in ayrı bir yeri vardır. Bismarck'ın Rusya politikasının savunucusu olan Raeder, Nürnberg'te yargılanırken, "Bismarck geleneği doğrultusunda iki cepheli savaş tehdidinden sakınmanın" altını

---

⁶⁸ 6 Aralık 1941'de Almanlara ilk bozgunu Moskova önlerinde yaşatacak olan Sovyet karşı saldırısı başlamıştı. Ertesi gün ise Japonlar Pearl Harbour'da Amerikan Pasifik Filosu'na saldırarak ABD ile savaşa girmiş, son üç aydır zaten U-botları Atlantik'te Amerikan savaş gemileriyle tatsız karşılaşmalar yaşayan Almanya da "Çelik Pakt" uyarınca 11 Aralık'ta ABD'ye savaş ilan etmişti. Dolayısıyla 1944'te Almanya'nın iki cepheli savaş kışkırtıcısına alınmasına giden yolun başlangıcını 1941 Aralık'ındaki olayların bütünü olarak alabiliriz.

⁶⁹ Kenneth Macksey, *Why the Germans Lose at War*, Greenhill Books, London, 2006, s. 137.

⁷⁰ Burdick, *a.g.e.*, s.305.

⁷¹ Kenneth Macksey, *a.g.e.*, s. 137.

⁷² Alman Deniz Kuvvetleri.

çizmiştir.⁷³ Raeder, Rusya'ya saldırılmadan önce İngiltere'nin işinin tamamen bitirilmesini ısrarla savunurken, Hitler ise mevcut durumu normal stratejik kavramların üzerinde görüyordu.⁷⁴

Öte yandan Hitler'in Rusya'ya saldırmasında askerî istihbaratla ilgili yanlışlıkların ve hataların da büyük payı vardı. Bunda Sovyet muharebe düzeni, yeni silahların hizmete girmesi, haberleşme ve ekonomik durum konularında istihbarat yetersizliği önemli yer tutuyordu.⁷⁵ Her şeye rağmen Sovyetler Birliği'ne saldırı kesin zaferle son bulsaydı, Hitler Bismarck'tan çok daha büyük bir stratejist olarak görülebilirdi. Ancak tam tersi olacak ve tarihe Avrupa'yı mahveden kişi olarak geçecekti.

22 Haziran 1941'de başlayan Barbarossa Harekâtı'nın ilk zamanlarında Kızıl Ordu birimlerini kitlesel sayılarda çevirdikleri cadı kazanı denilen ceplerde yok eden Almanlar, inanılmaz başarılarla imza atıyordu. Bunlardan en büyüğü olan Kiev Cebi'ndeki Sovyet zayıflığı Eylül sonunda 665.000 asker, 900 tank ve 3179 top olmuştu.⁷⁶ Kiev'in ardından başlatılan Moskova Harekâtı'nın başlarında ise Ekim'de Vyazma ve Bryansk'taki ceplerden 663.000 Sovyet askerî daha esir alınırken 1242 tank ve 4512 top ele geçirilmişti.⁷⁷ Stalin durumun vahameti üzerine 3 Eylül'de Churchill'den 30-40 Alman tümenini üzerine çekecek şekilde Balkanlar'da ya da Fransa'da bir cephe açmasını istemişti.⁷⁸ Yerine getirilemeyen bu talep bir yandan Sovyetler Birliği'nin çaresizliğini, diğer yandan Alman dış politikasının "tek cepheli savaş" başarısını yansıtıyordu.

Antikomüntern Pakt ise Barbarossa Harekâtı başladığında yeniden alevlenmişti. Ancak Japonya ile anlaşma yoluna giden

⁷³ A. Rossi, *The Russo-German Alliance*, Beacon Press, Boston, 1951, s. 6.

⁷⁴ Bernard Newman, *a.g.e.*, s. 130.

⁷⁵ Kenneth Macksey, *a.g.e.*, s. 48.

⁷⁶ John Keegan, *The Times Atlas of the Second World War*, Harper & Row, New York, 1989, s. 59.

⁷⁷ Bryan Perrett, *Knights of the Black Cross*, Wordsworth Reference, New York, 1992, s. 306.

⁷⁸ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 248.

Sovyetler Birliği iki cephelilik kısılcından kurtulmuş; yenilgiye ramak kalmışken, Uzakdoğu'dan batıya kaydırılan tümenlerle Moskova'nın Almanların eline düşmesini engellenmişti.⁷⁹ Stalin'in görmeye başladığı kâbus 1941 kışında, çok sert kışın da yardımıyla geçirilmiş olsa da, 9 Temmuz 1943'te Müttefikler Sicilya'ya çıkana kadar sürecekti.

İki Cephelilik ve Almanya

Birinci Dünya Savaşı'nı iki cepheliliğe dayanamayarak kaybeden Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nın ilk dönemde Fransa ve Polonya, ardından da İngiltere ve Sovyetler Birliği arasında iki cepheli savaşa zorlandığı ortadadır. Almanya'nın İngiltere ve Sovyetler Birliği arasında iki cepheli savaş riski yaşadığı dönemde ise ABD'nin desteği kilit konumundaydı. Başka bir deyişle, ABD'nin Avrupa'daki savaşa doğrudan katılımı Almanya için mevcut olan bu riski tehdiide dönüştürecek unsurdu. Kasım 1942-Temmuz 1943 arasında ABD faktörü savaşın kırılma döneminin görünmeyen hazırlayıcısı olmuştur. İngiltere ve Sovyetler Birliği Almanya'yı yorduktan sonra ABD'nin savaşa girişi dengeyi bozmuştur. Almanya'ya bir ikinci cephe açılması yönündeki tartışmalar ise ABD henüz savaşa girmeden, Stalin'in talepleri doğrultusunda zaten başlamıştı.

Savaşın Kırılma Dönemi: Kasım 1942-Temmuz 1943

İngiltere 1941'de Rusya için ikinci cepheyi açmasa da, Rusya, Churchill'in şiddetle arzuladığı ikinci cephe olmuştur. Bu durum jeopolitikten gelen ve Chamberlain'in zamanında uygulayamadığı realist bakışın "düşmanımın düşmanı dostumdur" tekerlemesiyle simgelenen dış politika anlayışının, ortak bir tehdiide karşı ideolojik zıtlığın bile önüne geçebildiğinin hayati bir örneği olmuştur. Japonya ve ABD de savaşa dâhil olmuştur. Artık Batılı Müttefikler Sovyetler Birliği'ni rahatlatmak için Avrupa'da ikinci cepheyi açmayı düşünebilirdi.

Bunun için önce Kuzey Afrika'daki harekât sonuca ulaşmalıydı. Bunu gören Almanlar, cephenin devamı adına ellerinden geleni yaptı.

⁷⁹ Alan Clark, *Barbarossa The Russian-German Conflict, 1941-45*, New York, Quill, 1985.

1942 Kasım'ında Kuzey Afrika'ya yapılan Müttefik çıkartmalarına refleks olarak Güney Fransa'yı ve Tunus'u işgal eden Almanlar, Afrika'daki mücadeleyi Libya'dan dağlık olduğu için coğrafyası savunmaya daha elverişli olan Tunus'a kaydırmak suretiyle altı ay zaman kazandı. Tunus'taki son Mihver birlikleri teslim olduğunda, Müttefikler de Avrupa'da ikinci cepheyi Akdeniz kıyılarında açmak için Balkanlar ve İtalya arasında tercih tartışmasını yoğunlaştırmıştı.

Kırılma döneminin öncüsü ise aslında Müttefiklerin Dieppe felaketi olmuştu. 19 Ağustos 1942'de İngiliz ve Kanadalı askerlerden oluşan 6000 kişilik bir kuvvet, Almanların Atlantik savunmasını test etmek için Manş'ın dar kesimindeki Dieppe'ye "Jübile" kod adıyla bir baskın düzenlemişti. Jübile Harekâtı İngiliz Ordusu'nun karada ve havada ağır kayıplar verdiği bir fiyaskoya dönmüştü. Harekâtın gerçekleşmesinde Fransa'da ikinci cepheyi açması için Churchill'e yapılan iç ve dış askerî ve siyasi baskıların yoğun etkisi vardı.⁸⁰ Sonuç Manş'ı geçmenin güçlüklerini, istihbarat yetersizliğini, bölgedeki Alman savunmasının olası bir çıkartmanın üstesinden gelecek kapasitede olduğunu, mevcut durumda geniş çaplı bir çıkartmada tam bir hava hâkimiyeti kurulamayacağını ve İngiltere'nin bu harekâtı ABD olmadan tek başına gerçekleştiremeyeceğini göstermişti.

Jübile Harekâtı bir yandan Fransız kıyılarında Almanların kurmakta olduğu savunmanın kuvvetini, diğer yandan da Müttefiklerin ikinci cepheyi açma arzusunu sergilemişti. Dolayısıyla, harekâtın hem Müttefik hem de Alman liderler üzerinde bir ikinci cephe sendromu yarattığını söyleyebiliriz. Hitler, artık Fransız kıyılarının bir istiladan korunması için inşa edilmekte olan Atlantik Duvarı'nı hızlandırarak, buraya daha fazla kaynak ayırmakla kalmamış; Batı Cephesi'ne gitgide daha fazla tümen ayırmaya da başlamıştı. Jübile Harekâtı Almanlarda ikinci bir cephenin açılabilceği endişesini aşılamıştı. Dieppe'deki zaferin Alman propaganda gücünü artırmasına rağmen, Almanlar Doğu Cephesi'ni takviyeye öncelik verirken artık Fransa'da daha temkinli

---

⁸⁰ I. C. B. Dear, *a.g.e.*, s. 233.

davranacaktı. Dieppe Ağustos'ta gerçekleşmişti ve Almanların Stalingrad ve Kafkasya harekâtları da Eylül-Ekim gibi çok yakın zamanda durmuştu. Almanlar artık Fransa'ya yapılması muhtemel bir çıkartmaya karşı buraya biraz daha fazla tümen yığmaya başlayacaktı ki, bu tümenlere Kafkasya'da yavaşlayan harekâta ve özellikle de Stalingrad'daki Mihver tümenlerinin kanat savunmalarının emanet edildiği Küçük Mihver güçlerine karşı Sovyet saldırısı başladığında ihtiyaç duyulacaktı.⁸¹

İkinci Cephenin Açılması ve Almanya'nın Çöküşü

Stalin, Almanların Rusya'ya saldırıya hazırlandığı haberini daha 1941 Nisan'ında almıştı.⁸² Buna rağmen gerekli tedbirleri almamasını İngiltere ile savaşın sürmesine bağlayabiliriz. Belki de cepheler arasındaki seviyeleri kavrayamayan Stalin; Batı Cephesi ile Kuzey Afrika, Balkanlar ve Atlantik cephelerini bir tutmuştu. Bu nedenle Almanya'nın savaşa girerek, Sovyetler Birliği ve İngiltere arasında kalmasını hayati bir hata olarak görüyordu. Batı ve Doğu cephelerinin haricindeki cepheler kaynak tüketme açısından tam bir cephe değil, ancak 1/2 veya 1/3 cephe olarak kabul edilebilirdi. Bunlardan Atlantik Cephesi'nde Almanya sadece deniz gücünün kaynaklarını kullanıyordu. Almanya Avrupa'nın kaynaklarını sömürürken, İtalya ve Küçük Mihverlerin desteği sayesinde 1941 baharında daha da güçlenmişti.

Müttefiklerin 1941'den başlayarak savaş boyunca siyasi, askerî ve teknik konuları konuştukları konferanslarda "Avrupa'da ikinci cephenin açılarak, Almanya'nın iki cephede savaşa tutulması" önemli bir yer tutmuştur. En ağır kayıplarla en büyük yıkımı yaşayan Sovyetler Birliği'nin lideri Stalin, haklı olarak Müttefiklere bu konuda sürekli baskı yapmıştı. Amerikalılar bu konuda çok titiz ve dikkatli davranıyordu. Fransa'ya yapılacak "Overlord" kod adlı çıkartma harekâtı muazzam ölçüde ve son derece ince planlanmış olması için

⁸¹ Bkz: Winston S. Churchill, *The Second World War The Hinge of Fate*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1950, s. 511.

⁸² Kenneth Macksey, *a.g.e.*, s. 49.

aceleye gelemezdi. Harekâtın güvenliği için Almanya'nın hem denizde hem de havada kesin yenilgiye uğratılması gerekiyordu. Dolayısıyla harekât bu şartların hazır olduğu 1944 Şubat'ını izleyen en kısa ve uygun zamanda yapılabilirdi.

İkinci cephenin açılması özellikle İngiliz-Sovyet ilişkilerinde önemli sorun olmuştur. İngilizler Kızıl Ordu'ya yardımcı olabilmek için Batı Almanya ve Fransa'daki hedeflere hava bombardımanını artırmış, Sovyetler Birliği'nin kuzeydeki çıkışı olan Murmansk ve Petsamo limanlarına denizden koruma tahsis etmiş ve Fransız kıyılarına baskınlar düzenlemişti. Fransa kıyılarına asker çıkarma niyetlerini de Sovyet yetkililerle paylaşmışlardı.⁸³ 12 Temmuz 1941'de Sovyet-İngiliz Antlaşması'nın imzalanmasının ardından, Sovyet hükûmeti Avrupa'da ikinci cephenin açılması konusunu resmen gündeme getirmişti. Stalin daha 18 Temmuz'da, Fransa'nın kuzeyinde açılacak bir cephenin Doğu Cephesi'ndeki Alman gücünü azaltacağını yazıyordu.⁸⁴ 3 Eylül 1941'de ise Almanya'nın batıdaki tehlikeyi bir blöf olarak gördüğünü söyleyen Stalin, Doğu Cephesi'nden 30-40 Alman tümenini defedebilecek bir ikinci cephenin açılmasında ısrar ediyordu.⁸⁵ Gitgide daha temkinli olan Churchill ise ikinci cephenin Kuzey Afrika'daki harekât bitirildiğinde Akdeniz'den yapılacak bir harekâta açılabilceğini ima ediyordu.⁸⁶

ABD'nin savaşa girişi ise ikinci cephenin açılması umutlarını artırmıştı. Roosevelt, çekincelerle de olsa, 1 Nisan 1942'de Batı Avrupa'da

---

⁸³ A. A. Gromiko, *a.g.e.*, s. 147.

⁸⁴ A. A. Gromiko, *a.g.e.*, s. 147.

⁸⁵ A. A. Gromiko, *a.g.e.*, s. 149. Aslında Stalin haklıydı. Ama İngiltere'nin bu dönemde Kuzey Fransa'ya çıkacak gücü yoktu. Nitekim Almanya asıl gücünü 1943 Temmuz'unda savunmaya geçtiğinde fark edecek ve yeni tümenler yaratma konusundaki kabiliyetini ortaya koyacaktı. Dolayısıyla, Almanlara karşı saldırı taktik konuda zaten zayıf olan İngilizlerin, hava üstünlüğünü de sağlayamadan Kuzey Fransa'ya çıkarma yapması ve burada tutunması olağan değildi. 1944'te ABD'nin kaynaklarının önemli bir bölümünü seferber etmesiyle, İngilizlerle birlikte Normandiya'ya yaptıkları çıkartma bile Omaha Kumsalı'nda başarısızlığa uğramak üzereyken son bir girişimle başarıya ulaşmıştı.

⁸⁶ A. A. Gromiko, *a.g.e.*, s. 150.

askerî harekâtın başlanmasını öngören stratejik planı onayladı.⁸⁷ Gerçi bu dönemde hem Pasifik Filosu'nun aldığı hayati darbe, hem de Filipinler'i kaybetmesiyle, Japon Donanması tarafından Pasifik'in batı kesiminden büyük ölçüde atılmış olan ABD'nin, Avrupa'ya büyük bir çıkartma yapacak gücü yoktu. Ancak Japonların stratejik hatalarından faydalanan Amerikalılar, 1942 yazında onları durdurmayı başarmış ve 1943'te de akılcı bir stratejiyle Pasifik'te saldırıya geçmişti.

Amerikalılar Pasifik'teki bu gelişmeleri takiben birkaç ay içinde 1942 Kasım'ında Kuzey Afrika'ya, 1943 Temmuz'unda da Sicilya'ya çıkartma yapmayı başarmıştı. Ancak bu Sovyet yetkilileri yeterince memnun etmemişti. Sovyet kaynaklarına göre 1942 Kasım'ı ve 1943 Nisan'ı arasında Almanlar batıdan doğuya 35 birlik⁸⁸ kaydırmıştı.⁸⁹ Sovyet yetkililer Almanların 1942-1943 kışında yeniden güçlenmesini, Batı Avrupa'da ikinci cephenin açılmamasına bağlıyordu.⁹⁰ 1943'te Batılı Müttefikler strateji konusunda Sovyet liderleri bilgilendirdiğinde, Batı Avrupa'ya çıkartmanın bu yıl içinde de öncelikli planlarında olmadığını görmüştü.⁹¹ Yine de Müttefikler arasındaki bu iletişim

⁸⁷ A. A. Gromko, *a.g.e.*, s. 201.

⁸⁸ Bunların çoğu tümen olup, aralarında çok az sayıda tugay ve alay da bulunabilir.

⁸⁹ A. A. Gromko, *a.g.e.*, s. 216-217. Almanlar Stalingrad'daki ağır kayıplarını telafi etmek için Doğu Cephesi'ne peyderpey birlik kaydırarak, Sovyet ileri uçlarının karşısına çıkarmıştı. Almanlar bu sayede 1943 Şubat-Mart'ındaki harekâtle Harkov Muharebesi'ni kazanarak Stalingrad'dan itibaren ilerlemekte olan Kızıl Ordu güçlerini bozguna uğratmış ve saldırı inisiyatifini yeniden ele geçirmeyi başarmıştı.

⁹⁰ A. A. Gromko, *a.g.e.*, s. 255. Batılı Müttefikler Stalingrad'daki Sovyet zaferinden emin bir şekilde hazırlanmış olsalar bile Fransa'da kış ortasında ikinci cepheyi açmaları mümkün değildi. Zaten bu zaman aralığı U-botların Müttefik gemilerini en çok batırdığı ve İngiltere'nin yakıt rezervinin düşmesinin tehdit unsuru olduğu dönemdi. Batılı Müttefikler 1944'teki harekâtlarda Almanlara üstünlük sağlarken en önemli güçleri lojistik üstünlükleri ve hava desteği olmuştu ki, bu 1942-1943 kışında mümkün değildi.

⁹¹ A. A. Gromko, *a.g.e.*, s. 257. Sovyetler Birliği bir kara gücüydü ve Rus askerî kültüründe geniş çaplı bir denizasıırı sefer yoktu. 1942-1943'te Karadeniz kıyılarındaki bir dizi Sovyet çıkartması ise Alman ve Romen birlikleri tarafından püskürtülmüştü. Bkz: Paul Carell, *Barbarossa Harekâtı*, (Cilt:3), (çev. Hüsnü Erentok), Sinan Yayınları, İstanbul, 1974, s. 213.

sonuç vermiş ve Almanların Kursk Saldırısı'nın planlarını detayına kadar öğrenen Sovyet istihbaratı sayesinde, Sovyet yetkililer Kursk savunmasını Almanları zorlayacak biçimde hazırlarken, Batılı Müttefikler de Sicilya Çıkartması'nın tarihini 10 Temmuz olarak vermişti. Sicilya Çıkartması'nın Almanlar üzerindeki etkisi büyük olmuştu.

İkinci Dünya Savaşı'nın devamında Almanya'nın ciddi anlamda iki cepheli savaş sorunu yaşaması, 1943 Temmuz'unda düştüğü bu durumla başlamıştır. Alman Ordusu 5 Temmuz'da Kızıl Ordu'nun yığınak yaptığı Kursk çıkıntısındaki muazzam sayıda Sovyet asker ve teçhizatını yok etmeyi ve böylece yeni bir stratejik saldırı imkânına kavuşmayı amaçladığı dev bir harekât başlatmıştı. Ordunun vurucu kısmı yoğun ve kesin muharebeler verirken, Batılı Müttefiklerin 10 Temmuz'da başlattıkları Sicilya Çıkartması'nda kıyı başı tutmayı başarmaları, Kursk Muharebesi'nin seyrini de değiştirecekti.

Hitler çıkartmadan üç gün sonra, Doğu Cephesi'ndeki büyük harekâtı yürüten iki ordular grubu komutanını çağırarak 13 Temmuz 1943'te yaptığı toplantıda, Sicilya'da cephenin çöktüğünü ve Doğu Cephesi'nden buraya birlik aktarabilmek için Kursk Harekâtının iptalini açıklamıştı. Doğu Cephesi'nde zırhlı birlikler odaklı harekâtlara alışık olan Almanlar için Sicilya gibi büyük bir çıkartmada savunma yapmak yeni bir deneyimdi. Aslında Hitler harekâtı Mayıs'tan Temmuz'a kadar ertelerken, saldırı sırasında Batılı Müttefiklerin Akdeniz'de ikinci bir cephe açarak Sovyetler Birliği'ne yardım edeceklerinden çekinmişti. Harekâtın başkomutanı Mareşal Erih von Manstein de 4 Mayıs'ta Hitler'e harekâtla ilgili özellikle Akdeniz Cephesi'nin durumunu sormuştu.⁹² Dolayısıyla çıkartma ve sonrasındaki gelişmeler, Doğu Cephesi'ndeki büyük harekâta odaklanmış olan Hitler ve kurmaylarında şok etkisi yaratmıştı.⁹³ 17 Temmuz'da Hitler'in emriyle Kursk'un güneyindeki harekâtın atbaşı olan SS

⁹² Erich von Manstein, *Kaybedilen Zaferler*, K. K. K. İstanbul Askerî Basımevi, İstanbul, 1962, s. 499-500.

⁹³ Robert M. Citino, "Double Jeopardy", *World War II*, Volume:28, Issue:4, 2013, s. 32-39, s. 38.

Panzer Kolordusu'nun Sicilya'ya gönderilmek üzere çekilmesiyle harekât bitmekle kalmamış, Sovyet Ordusu'nun kuvvetli karşı saldırısına da fırsat vermişti.⁹⁴ Böylece Kursk Almanların saldırı inisiyatifini tamamen kaybettiği bir dönüm noktası olmuş ve Alman Ordusu bundan sonra Doğu Cephesi'nde sürekli geri atılmıştır.

Sicilya Çıkartması'nın ardından İtalya savaştan çekilmiş; İtalya Cephesi'nde Batılı Müttefikler Orta İtalya'ya kadar sokulma fırsatı bulmuştu. Ancak Almanlar savunmaya elverişli olan dağlık İtalyan coğrafyasını verimli kullanarak burayı Müttefiklere en fazla kayıp oranı verdirdiği cephe haline getirmişti. Amerikan Kara Kuvvetleri'nin taktik ve harekât seviyelerinde becerisi yüksek değildi ve araç kalitesi zayıftı. Dolayısıyla sert savunma hatlarını aşmakta oldukça güçlük çekiyor, sürpriz bir karşı taarruzla karşılaştığında ağır kayıplara uğruyordu. Ancak planlama, araştırma ve geliştirme, lojistik destek ve sayısal üretim becerileri yüksek olduğu için, Amerikalılar bu açığı stratejik seviyede kapatabilmiştir. Hatta çıkartma harekâtlarında da bu sayede başarılı olmuştur. Amerikalıların bu becerilerini uygulama rahatlığı ise Fransa gibi engebesi az olan bir coğrafyada savaşmalarına bağlıydı. Dolayısıyla Manş'ın geçilmesi daha da önem kazanmıştı.

Normandiya'dan önce Norveç'e çıkartma düşüncesi de mevcuttu.⁹⁵ Norveç'in işgali mantıklıydı. Almanların kuzeyden Atlantik'e çıkışları için önemli bir üs olup, Kızıl Ordu'ya kuzeyden yapılan yardımları da çabuklaştırabilirdi. 1944 sonbaharında Finlandiya da Sovyetler Birliği'nin tarafına geçmişti. Ancak Norveç Seferi Almanları gerçek bir iki cepheli savaşa çekmeyebilir; burada kurulacak cephe İtalya ya da Kuzey Afrika'daki gibi bir hal alabilirdi. Fransa'da açılacak asıl ikinci cepheyi geciktireceği için Müttefik genel stratejisi açısından sıkıntıya neden olabilir ve savaşın uzamasına yol açabilirdi.

Atlantik Cephesi ise 1940'ta kapanan Batı Cephesi'nin denizdeki uzantısı gibiydi. 1943 Mayıs'ına kadar Almanya'nın lehine seyreden

⁹⁴ Erich von Manstein, *a.g.e.*, s. 491-492.

⁹⁵ Weinberg, *a.g.e.*, s. 616.

Atlantik Savaşı, hem İngiltere'yi savaş dışı bırakmak için gerekli ablukanın uygulanması, hem de ABD'nin 1942 sonlarından itibaren İngiltere'ye yapmakta olduğu yığınağın engellenmesi açısından önemliydi. Bu da Fransa sahillerine çıkartmayı engelliyordu. 1943'te U-bot saldırılarının doruğa ulaştığı ilk ayların ardından, Mayıs'ta 42 U-botun batırıldığı⁹⁶ başarılı bir Müttefik harekâtı, Atlantik'teki dengeyi hızla Almanya'nın aleyhine bozmuştu.⁹⁷ Böylece 1943 yazında Kuzey Atlantik rotalarının güvenliği sağlanmış, İngiltere rahat bir nefes almıştı. Bu sayede Batılı Müttefiklerin 1943 sonbaharında Alman şehirlerine yoğunlaştırdıkları gündüz ve gece bombardımanlarıyla gelişme gösteren Almanya Hava Savaşı ile de Alman kaynaklarının önemli bir kısmını oyalayan bir hava cephesi açılmıştı. Bu açıdan Almanya Hava Savaşı, Fransa'nın düşmesinden sonra İngiltere Hava Savaşı ve Atlantik Muharebesi ile devam eden Batı Cephesi'nin devamı olarak düşünülebilir.

Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne iki cepheli savaş stratejisi uygulayamamasının yarattığı boşluk ise 1943 başlarına kadar sürmüştü. Prestij kaybına uğrayan Almanya'nın böyle bir strateji uygulaması artık imkânsızdı. Siyasi alandan kaynaklanan bu başarısızlık, askerî alanda Küçük Mihver birliklerinin Doğu Cephesi'ne yoğun katılımıyla da giderilememişti. Hatta bu ülkelerin askerleri 1942 sonunda Stalingrad bozgununu hazırlayan zayıf halkaları teşkil etmişti. Bu nedenle Finler hariç, Küçük Mihver birliklerinin büyük çoğunluğu 1943'ün ilk yarısında cephe gerisine çekilmişti.⁹⁸ Bu birlikler sadece kendi savunma savaşlarını verecekleri 1944'ün ikinci yarısındaki çarpışmalara katılmış ve Almanlar 1943 ilkbaharından 1944 yazına kadar geçen hayati dönemde Doğu Cephesi'ni sadece kendi tümenleriyle tutmaya çalışmıştı.

---

⁹⁶ "U-boat Losses during 1943", uboat.net internet sayfası, <http://www.uboaat.net/fates/losses/1943.htm> (Erişim tarihi: 06.06.2014).

⁹⁷ 1943 başlarında Raeder'in yerine Kriegsmarine'nin başına getirilen Büyük Amiral Karl Dönitz, hatıratında 31 Mayıs'ta, "Atlantik Muharebesi'ni kaybettik" diye yazmıştır. Bkz: Michael Gannon, *Black May*, Dell Publishing, New York, 1999, s. 409.

⁹⁸ Manstein, *a.g.e.*, s. 600-601.

Bu dönemde İtalya ve açılması muhtemel Batı cepheleri de Almanların omzuna binmişti.

İkinci cephe ise 6 Haziran 1944'te Fransa'nın kuzeybatısında, Normandiya Çıkartması ile açılmıştı. Burayı savunan Mareşal Rommel'in çıkartmaya yönelik öngörüsünün ardında, Almanya'nın iki cepheli savaş sorununa ilişkin ipuçları mevcuttu. Çıkartmanın kumsallarda yaşanacak ilk gününün Üçüncü Reich'in kaderini tayin edeceğini vurgulayan Rommel, savaşın uzun vadede Doğu Cephesi'nde kaybedildiğine, ancak Batı Cephesi bir kez açıldığı takdirde kısa vadede de kaybedilmiş olacağına inanıyordu.⁹⁹ Bu düşüncenin askerî ve siyasi olmak üzere iki boyutu mevcuttu ve bunların ortak paydası da Almanya'nın iki sıklet arasında kalıp kalmayacağına cevabını veriyordu. Eğer Müttefikler Normandiya'da kıyıbaşı kurmayı başarırlarsa (ki, Rommel yoğun hava ve deniz desteğine sahip olan Müttefiklerin ilk gün yolda tutunabildikleri takdirde burada yığılacak güçlerinin yok edilmesini mümkün görmüyordu¹⁰⁰) Almanya tam bir iki cepheli savaşa girmiş olacaktı.

Almanlar çıkartmanın tarihinin Kızıl Ordu'nun yaz saldırısına yakın bir zamanda olacağını da öngörmüştü.¹⁰¹ Normandiya Çıkartması ilk gün Dieppe'deki gibi fiyaskoyla sonuçlandığı takdirde, Almanlar Batı Cephesi'ndeki yığınağın çoğunu doğuya aktarabilecekti. Bu da Sovyet Ordusu'nun 23 Haziran 1944'te başlatacağı Bagration Harekâtı'nı Polonya'ya varmadan dengeleyebilir; Baltık'taki tazyiki yavaşlatabilir ve hem iktisadi hem de siyasi öneme sahip Romanya'nın düşmesini engelleyebilirdi. Belki de saldırı inisiyatifini bile tekrar ellerine geçirebilirlerdi.¹⁰² Almanya, sadece tek cephede savaşa devam etmesi

⁹⁹ David Fraser, *Knight's Cross*, HarperCollins Publishers, New York, 1993, s. 454.

¹⁰⁰ Çıkartmanın ilk 24 saatinin hem Batı Cephesi'nin açılması, hem de buna bağlı olarak savaşın sonucu açısından belirleyici olduğunu düşünen Rommel, bu günü "en uzun gün" olarak değerlendirmiştir. Cornelius Ryan, *En Uzun Gün*, (çev. Fikret Yurdakol), Kastaş Yayınları, İstanbul, 1984, s. 33.

¹⁰¹ Ryan, *a.g.e.*, s. 25.

¹⁰² Bu mümkündü. 1943 ve 1944'te Sovyet saldırıları Almanlara ciddi darbeler

durumunda, Batılı Müttefikler ve Sovyetler Birliği ile ayrı ayrı barış masasına oturma fırsatı elde edebilirdi.

Sonuç

Siyasi ittifaklar ve barış dönemi savunmaya yönelik askerî ittifaklar statükoyu teminat altına almak için yapılır.¹⁰³ İttifakla iki potansiyel cephenin oluşturulması, cephe hattının uzunluğunu ve cephe gerisindeki alanı genişleteceğinden, hem hattı tutan askerlerin hem de gerideki destek birimlerin sayısını artıracığı için, iki cepheli savaş riskine giren ülkenin savaşa ayırdığı kaynakları zorlamasına neden olur. Bunun sonucunda ülkenin kaynak tasarrufunun maksimizasyon gücü ve bunun halk ve asker üzerindeki psikolojik etkisinden meydana gelen ülkenin gerçekte dayanma gücü ortaya çıkar. Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'yı zorlayan ve kaybetmesine neden olan başlıca etmen budur.

Tarih Almanya'nın iki cepheli savaş halinden sıyrılarak Fransa'yı yenebileceğini iki defa göstermiştir. Birincisi 1870-1871 Alman-Fransız Savaşı'dır; Fransızlar çok ağır zayıat vererek savaşı kaybetmiş ve Almanya imparatorluğunu ilan ederek güçlenirken Fransa'da ise cumhuriyet imparatorluğun yerini almıştı. İkincisi de 1940'ta Üçüncü Reich'in aynısını Fransa'ya yaşatması olmuştur ki, ciddi ölçüde toprak kaybeden Fransa, Vichy Hükûmeti adı altında farklılaşmış bir devlet olarak Avrupa'da etkisizleştirilmişti.

188

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

---

vururken, Sovyet savaş araçlarındaki kayıplar da muazzam oranda artıyordu. Özellikle Sovyet tank kayıplarının senelik %40-50 gibi yüksek bir rakama varması, Batı Cephesi'nin açılmadan kapanması sonrasında Almanların 1944 yaz ve sonbaharında kaybettiği Batı Ukrayna ve Beyaz Rusya'nın bir bölümünün elde kalması ya da geri alınmasını getirebilirdi. Bu da Küçük Mihverlerin birbiri ardına işgal edilmesini engellerdi. Böylece Bulgaristan, Macaristan, Romanya, Yugoslavya, Slovakya ve Finlandiya hâlâ Almanya'nın nüfuzunda kalırdı. Almanya'nın ürettiği ve 1945'te Almanya Hava Savaşı'nda Müttefik gündüz bombardımanını kesmesi beklenen, savaş sonuna kadar 1433 adet üretilen Me-262 Schwalbe jet avcı uçaklarından sadece 300 kadarının kullanılabilmesinin arkasında da Romen ve Macar petrol yataklarının kaybedilmesi yatmaktadır. Bkz: James Lucas, *a.g.e.*, s. 100.

¹⁰³ Julian Lider, *Military Theory*, St. Martin's Press, New York, 1983, s. 54.

Almanya 1939'da Fransa ve İngiltere ile savaş konusunda hiç de istekli değildi. İki taraf arasındaki karşılıklı diplomatik hataların tetiklediği Polonya Seferi ile gelişen olaylar zincirinde, yeni savaş tarzının gücünü Fransa'nın işgaliyle hem Almanlar hem de Müttefikler öğrenmiş oldu.¹⁰⁴ Dolayısıyla bu savaş tarzının Almanya'ya kazandırdığı siyasi güç, sadece Fransa Seferi sırasında İtalya'nın savaşa girişi ve Fransa düştükten sonra da Almanya'nın müttefik olarak Küçük Mihver ülkelerini kazanmasıyla sınırlı kalmıştır.

Almanların Polonya Seferi'ne İngiliz ve Fransızların Çekoslovakya'nın işgaline verdiği tepkinin aynısını beklemesi nedeniyle, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkış zamanını yanlış hesapladığı ortadadır. Almanya 1939'da kendisini Avrupa'nın büyük güçlerinden biri olarak görürken, Fransa ve İngiltere hâlâ Almanya'nın gücünün sınırını sorguluyordu. Ne de olsa Nazi Almanyası henüz bir savaşta denenmemiştir. İşte bu düşünce farklılığı, Batılı Müttefiklerin Polonya'ya yardım edemeyeceklerini bile bile Almanya'ya verdikleri ultimatomun arkasında durmalarına ve bu da dünya savaşına yol açmıştır.

Almanya, 1930'larda uyguladığı siyasetle ikinci bir dünya savaşının eninde sonunda kaçınılmaz olduğu düşüncesini, diğer ülke siyasetçilerine de kabul ettirecek şekilde Avrupa kamuoyuna yön vermişti. Sovyetler Birliği ile ittifak kuramayan Müttefiklerin Polonya'yı öne sürmeleri, Almanları daha zayıf da olsa bir iki cepheli savaş psikolojisi içine soktukları bir blöften başka bir şey değildi. Bunun sonucunun Polonya için bir felaket olması, sonradan birçok tarihçiye Müttefiklerin Polonya'yı sattığını ya da kurban ettiğini düşündürmüştür.

Almanları asıl şaşırtan ise, Batılı Müttefiklerin fırsattan istifade ederek Almanya'ya neden saldırmadığıydı. OKH Harekât Dairesi Başkanı Orgeneral Alfred Jodl, Nürnberg Duruşması esnasında,

---

¹⁰⁴ Guderian Fransa Harekâtı'nın ikinci safhasında panzer kolordusuyla hızla Fransa içlerine akarken 12 günde Manş'tan İsviçre sınırına varınca, gelen habere Hitler bile inanmamış ve Guderian kendisini bizzat gönderdiği mesajla bilgilendirmişti. Heinz Guderian, *Bir Askerin Anıları*, (Cilt:1), (çev. İhsan Gürkan), Baskan Yayınları, İstanbul, 1977, s. 222.

“Batıdaki 110 Fransız ve İngiliz tümeni, 23 Alman tümeni karşısında tamamen eylemsiz kaldıkları için biz bir savaş felaketinden kurtulmuş olduk” demıştır. Halder de “1939 Eylül’ünde İngiliz ve Fransız orduları ciddi bir dirençle karşılaşmaksızın, Almanya tarafından savaşın sürdürülmesi için belirleyici bir faktör olan Ren’i geçip, Ruhr Havzası’nı tehdit edebilirdi.” diyerek bunu teyit etmiştir.¹⁰⁵ Gerçekten de savaş başladığında 130 Fransız ve Polonya tümenine karşı Almanlar 98 tümen konuşlandırabilmişti ki, bunların da 52’si faaldi. Kalan 46 tümenin onu çarpışmaya uygundu ve bunlar bir ay içinde hazır olacaktı. Çoğunlukla 40 yaşını aşmış Birinci Dünya Savaşı gazilerinden oluşturulan diğer 36 tümenin ise donanım ve talim kapasiteleri düşüktü.¹⁰⁶ Guderian, Fransız ve İngilizlerin bu isteksizliklerinin hem kendilerini hayrete düşürdüğünü hem de taarruza sevk ettiğini anlatmıştır.¹⁰⁷

Peki, Almanya’nın İkinci Dünya Savaşı’nda iki cepheliliğe karşı siyaseti başarılı mıydı? Konuyla ilgili birçok uzmanın sonuçtan yola çıkarak, Almanya’yı bu politikasında başarısız bulduğunu söyleyebiliriz. Ancak Almanya’nın hedefe yönelik izlediği yolun iyi düşünülmüş olduğu görülmektedir. Ülkelerin tarihin birçok döneminde olduğu gibi bugün de dış politikalarını olası bir savaşta yaşayabileceği iki cephelilik durumunu düşünerek belirlediklerini görmekteyiz. Bununla birlikte bir buçuk cephe ya da bir cephede savunma ve bir cephede saldırı ile hedefe ilerleme doğrultusunda belirlenecek bir strateji, günümüz dünyasında ülkelerin güvenlik için kaynak ayırma politikasının en masraflı derecesini teşkil etmektedir. Almanya ise Fransa, Kuzey Afrika ve Balkanlar harekâtlarıyla Avrupa’dan uzak tutmayı başardığı İngiltere’yi etkisizleştirip Doğu Cephesi’ni açmıştır. Doğu Cephesi açılırken, Atlantik’te süren mücadele de İngiltere’nin aleyhine geliyordu. Doğu Cephesi’nin açılması “saatin aksi yönü istila politikasının” son aşaması olarak tam yerinde ortaya çıktığında, bu politika başarıya ulaşmıştı. Başarısız olan unsur, Almanya’nın izlediği stratejiden çok, Sovyetler Birliği ile savaşıydı.

¹⁰⁵ Gromiko, *a.g.e.*, s. 9-10.

¹⁰⁶ Edward N. Peterson, *a.g.e.*, s. 126.

¹⁰⁷ Heinz Guderian, *a.g.e.*, s. 166-167.

Barışın sürdürülememesi konusunda Alman, Fransız ve İngiliz dış politikalarının birlikte başarısız olduğu düşünülebilir. Ancak revizyonist Almanya'nın istila politikasındaki hesaplamalarında başarılı olduğu ortadadır. Almanya geleneksel askerî-siyasi yapılanmasıyla, ikinci savaşa diğer ülkelerden çok daha hızlı hazırlanıyordu. Bu hesaplamalar stratejik sonuca ulaşamamış olsa bile 1941-43 arasında Almanya'yı Avrupa'nın hâkimi yapmıştır ki, tarihte Pireneler'den Kafkaslar'a kadar uzanan bu kadar geniş bir Avrupa coğrafyasına tek bir merkezden hükmeden olmamıştı. Bu tarz erken revizyonist başarılar ancak statükocu ülkelerin buna karşı birleşerek ayak uydurmasıyla örtülebilirdi ve bunun için izlenecek yol da yeni aktörlerin stratejik hesaplamalara dâhil olmasıyla yaratılacak yeni bir iki cepheli savaş stratejisinden geçiyordu.

İkinci Dünya Savaşı sırasında ikinci bir cephe açmanın barış zamanına göre ne derece zor olduğu da görülmüştür. Yeni bir cephe açmak için barış zamanında yapılan diplomasinin en verimli araç olduğu söylenebilir. Çünkü savaşa girmeden bir müttefik ülkenin topraklarına asker yığarak burada savunmayı kuvvetlendirmek, hem daha caydırıcı ve önleyici hem de bedeli çok daha düşüktür. Altyapısı cesaret, kararlılık ve donanım olan amfibik çıkartmayla yeni cephe açmak ise oldukça riskli ve muazzam kaynak gerektiren stratejik bir adımdır. İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da icra eden modern çıkartmalarda çok sayıda muharebe gemisi, kruvazör, muhrip, denizaltı ve mayın temizleme gemisi, farklı maksatlarda çıkartma gemileri, hava indirme birlikleri ve lojistik destek birimleri kullanılmıştı. Ancak bütün büyük çıkartmalarda önemli kayıplar verilmiş; her ikisi de yeni cephe açma girişimleri olan Sicilya'da Gela ve Normandiya'da Omaha kumsallarında harekâtın başarısızlığa uğramaya ramak kaldığı görülmüştü.

Böyle ciddi riskler içeren bu tarz bir ikinci cephe açmak için ciddi kaynak aktarımının yanı sıra sağlam bir manevi altyapıya da ihtiyaç vardı. Dolayısıyla ancak stratejik sonuca yönelik doğrudan bir katkısı öngörüldüğü takdirde bu tür hareketlere başvurulmaktadır. 1915'te Çanakkale'deki harekât hem Boğazlar'ın hem de Osmanlı başkentinin kontrolünü hedeflediği için iki yönlü bir stratejik girişimdi. Bu açıdan bakarsak; 1943'teki Sicilya ve 1944'teki Normandiya

çıkartmaları da hem ikinci cephenin açılması, hem de Roma ve Paris'in düşüşüyle Almanya'nın yalnızlaştırılarak çevrenmesini hedefleyen diğer iki yönlü stratejik girişimler olmuştur.

Diplomasi, savaş başlayınca çoğunlukla müttefik ülkeler arasında işlemektedir. Farklı bölgelerden farklı çıkarlara sahip müttefik ülkelerin, ortak düşmanlarının meydana getirdiği ortak çıkarlara rağmen anlaşmaları kolay değildir. Nitekim Kuzey Atlantik'in kontrolörlüğünü önemseyen Roosevelt, Batı Avrupa'da cephe açılmasını isterken; Doğu Avrupa'daki Sovyet ilerleyişine engel olacak şekilde Balkanlar'da cephe açmak isteyen Churchill'in düşünceleri çatışmıştır.¹⁰⁸ Ülkesini işgalden kurtarmak isteyen Stalin için önemli olan ise cephenin en kısa zamanda açılmasıydı. Böylece Sovyet birlikleri Avrupa'nın doğusunda hızla ilerleyebilecekti.

İki cepheliliğin savaş ve barış dönemleri arasındaki ilişkisi ülkelerin umduklarının tersine de işleyebilmektedir. Saatin aksi yönü işgal politikasıyla kuvvetli iki cephelilikten kaçınan Almanya, Sovyetler Birliği'ne saldırdıktan sonra Müttefikler arasında kuvvetli iki cepheli savaş siyasetine maruz kalmıştı. ABD'nin savaşa girmesinin ardından, bu konudaki tartışmalar ikinci cephe açılana kadar gitgide yoğunlaşmış ve sonunda Almanya çok kuvvetli bir iki cepheli savaşa zorlanmıştı.

Hâlbuki barış zamanında bir İngiliz-Fransız-Sovyet ittifakıyla Nazi Almanyası çok kolaylıkla çevrelenebilirdi. Böylece Hitler, Orta Avrupa'da adım atamayacağı gibi İtalya ile ittifakı da savaş zamanındaki kadar sağlam olmazdı. Bu da savaş ekonomisine odaklanan Nazi rejiminin değişmesini, olası ekonomik zorluklarla içten yaşanmasını sağlayabilirdi. Başka bir deyişle, iki cepheli savaş stratejisi uygulamak, her alanda çok daha maliyetsiz olabilirdi.

Müttefiklerin erken yenilgilerinde genel siyasi ve stratejik hataları varsa, bunda Almanya'nın Sovyetler Birliği ile kurduğu

---

¹⁰⁸ Bkz: Churchill'in Roosevelt'e 8 Ekim 1943 ve Roosevelt'in Churchill'e 9 Ekim 1943 tarihli mesajları. Winston S. Churchill, *The Second World War Closing the Ring*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1951, s. 46-48.

Molotov-Ribbentrop Paktı başarısının payı vardır. Sovyetler Birliği'nin Almanya ve Japonya ile saldırmazlık antlaşmaları Karl Haushoffer'in Almanya, Rusya ve Japonya arasında oluşturulabilecek "Kontinentalblok" tezini¹⁰⁹ de çağrıştırdığı için; belki de Müttefiklere dünya üzerinde güçsüz oldukları konusunda önemli bir psikolojik baskı unsuru olmuştur. Ancak Japonya'dan bağımsız oluşturulan bu pakt, Japonlarda "Japonya'yı dışlayan" bir hava da yaratmıştı. Bu da 1941'de Sovyetler Birliği'nin Almanya ve Japonya arasında iki cephelilik yaşamasına engel olacak gelişmeleri beraberinde getirmişti. Dolayısıyla, Almanya'nın iki cepheli savaş stratejisini karşılayabileceği savunma amaçlı politikalarda başarılı olduğu, ancak dış politikasında bunu saldırı amaçlı kullanmadığı görülmektedir.

Summary

Two-front war is a term from military and political literature, which has deep roots in history. It, especially, became with historic German dilemma between France and Russia, by which way, Germany experienced a bitter defeat in the Great War. In the interwar period, German grand strategy and foreign policy switched to Bismarck era, avoiding two-front war. This was underlined by a new invasion strategy the Nazi regime, could be entitled "anti-clockwise invasion politics". German rapid diplomacy combined with Molotov-Ribbentrop Pact overwhelmed Allies' ill-set up diplomacy, so that anti-clockwise invasion politics worked in cases of Austria, Czechoslovakia, Poland, Norway and Denmark, France, and the Balkans and German armies overran Europe from the Pyrenees to the Bug. Because Germans had easily defeated France, its historical and greatest enemy at a time, nobody could stop them in continental Europe. This power politics helped Germans gain influence by prestige on many minor countries left in Europe, earn them minor allies. Last stop of the German invasion policy was Russia and Operation Barbarossa was launched to

¹⁰⁹ Bkz: Yılmaz Tezkan *a.g.e.*, s. 113-114.

prevent Germany further two-front war between the Soviet Union and the Britain. However, this attempt opened two-front war politics between new allies, which Britain had been asking for.

In early war, German diplomacy and grand strategy had been superior to the those of Allies, and this made Germany the first power in Europe in 1.5 years. In the second half of the war, Allied strategy based on two-front war overwhelmed the Third Reich. Interactions among major powers during the war had been changed. Breakout of war had come after the delusion of Anglo-French allying strategy, rather than German revisionist activity. Because the British and French statesmen ignored the alliance with the Soviet Union and bore to Poland, Germans found themselves in a historic opportunity and set up alliance with the Soviet Union. Even some anti-Nazi German military seniors and diplomats in key positions warned the West, that they advised their Western counterparts make alliance with Russia. However, Western politicians were likely paralyzed against German moves. This weakened the Allies' hand, and eased the Germans break double-envelope by rapid diplomacy. Now, Allied decisiveness in foreign policy on aid to Poland could not deter German invasion and this illusion let Europe into war.

Escalation of war brought measures and countermeasures to each side. Germany managed to rule over Europe between 1941 and 1943, but failed to reach the strategic objectives. Germany had failed to use Japan to double-envelop the Soviet Union; instead, it saw the Japanese hold the American in the Pacific as a balance. Allies, now, were trying to contain Germany, while Germans were trying to prevent Allied activities to avoid double-envelopment. The period of November 1942–July 1943 was the breaking point of the war, which accelerated two-front war diplomacy. Its first realistic fruits came in summer 1943, by the invasion of Sicily, when the Germans had already launched the summer offensive in central Russia.

Road to the Allied victory had begun with American involvement in war in the Mediterranean. Although Operation Barbarossa brought the German Army in such a hard condition in the East Front, Germans were able to compensate the Red Army. However, American involvement

in Europe meant boosting probability of the second front. On the other hand, Japan, a major German ally, was failed to compensate the US Army in the Pacific. Thus, the Americans could press the Germans in the Mediterranean and the second front diplomacy was shaped during American and British struggle in the Mediterranean. Italy, Germany's first ally, was out of war; however, Italian Front was far to be the second front which would threaten the German fatherland. This struggle also reshaped the Allied second front thought in favour of the American view and Normandy beaches of France was successfully selected Allies' incursion point. As the Normandy Landing was launched on 6 June 1944, Allies were actually managed to set up the second front, double-enveloped the German fatherland. This swept over Germany in 11 months.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- BLOCH Michael, *Ribbentrop*, Abacus, London, 2003.
- BURDICK Charles ve JACOBSEN Hans-Adolf, *The Halder War Diary 1939-1942*, Presidio, Novato, 1988
- CARELL Paul, *Barbarossa Harekâtı*, (Cilt:3), (çev. Hüsni Erentok), Sinan Yayınları, İstanbul, 1974.
- CHURCHILL Winston, *Yugoslavia and Greece, Memoirs of the Second World War*, Houghton Mifflin Books, Boston, 1991.
- CHURCHILL Winston S., *The Second World War Closing the Ring*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1951.
- CHURCHILL, Winston S., *The Second World War The Hinge of Fate*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1950.
- CLARK Alan, *Barbarossa The Russian-German Conflict, 1941-45*, New York, Quill, 1985.
- CORUM James, *Roots of Blitzkrieg*, University Press of Kansas, Lawrence, 1992.
- DEAR I. C. B., *The Oxford Companion to World War II*, Oxford University Press, Oxford, 2001.

- FRASER David, *Knight's Cross*, HarperCollins Publishers, New York, 1993.
- GANNON Michael, *Black May*, Dell Publishing, New York, 1999.
- GILBERT Martin, *Churchill*, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2011.
- GROMIKO A. A. vd., *Uluslararası İlişkiler Tarihi*, (Cilt:5), Evrensel Basım Yayın, İstanbul, 2013.
- GUDERIAN Heinz, *Bir Askerin Anıları*, (Cilt:1), (çev. İhsan Gürkan), Baskan Yayınları, İstanbul,1977.
- HIGGINS Trumbull, *Winston Churchill and the Second Front*, Oxford University Press, New York, 1957.
- GLANTZ David M. ve HOUSE Jonathan, *When Titans Clash*, University Press of Kansas, Lawrence, 1995.
- KEEGAN John, *The Times Atlas of the Second World War*, Harper & Row, New York, 1989.
- LIDDEL HART B. H., *II. Dünya Savaşı Tarihi*, (Cilt:1), (çev. Kerim Bağrıaçık), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998.
- LIDDEL HART B. H., *II. Dünya Savaşı Tarihi*, (Cilt:1), (çev. Kerim Bağrıaçık), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1998.
- LIDER Julian, *Military Theory*, St. Martin's Press, New York, 1983.
- LUCAS James, *Reich! World War II Through German Eyes*, Grafton Books, London, 1990.
- MACKSEY Kenneth, *Why the Germans Lose at War*, Greenhill Books, London, 2006.
- MANSTEIN Erich von, *Kaybedilen Zaferler*, K. K. K. İstanbul Askerî Basımevi, İstanbul, 1962.
- MÜLLER Rolf-Dieter ve UEBERSCHÄR Gerd R., *Hitler's War in the East 1941-1945 A Critical Assessment*, Berghahn Books, Providence, 1997.
- NESBIT Roy Conyers, *Ultra versus U-Boats*, Pen & Sword Military, South Yorkshire, 2008.
- NEWMAN Bernard, *The Captured Archives*, Latimer House Limited, London, 1948.
- OVERY Richard ve WHEATCROFT Andrew, *Road to War*, Penguin Books, London, 1999.

PERRETT Bryan, *Knights of the Black Cross*, Wordsworth Reference, New York, 1992.

PETERSON Edward N., *An Analytical History of World War II Volume I*, Peter Lang, New York, 1995.

ROSSI A., *The Russo-German Alliance*, Beacon Press, Boston, 1951.

RYAN Cornelius, *En Uzun Gün*, (çev: Fikret Yurdakol), Kastaş Yayınları, İstanbul, 1984.

STERN Fritz, *Gold and Iron*, Alfred N. Knopf, New York, 1977.

TAYLOR A. J. P., *Bismarck The Man and the Statesman*, Hamish Hamilton, London, 1950.

TEZKAN Yılmaz ve TAŞAR M. Murat, *Dünden Bugüne Jeopolitik*, Ülke Kitapları, İstanbul, 2002.

THOMAS Charles, "Erich Raeder and the Coming of the Second World War", William E Cogar (ed.), *Naval History, The Seventh Symposium of the U.S. Naval Academy*, Scholarly Resources Inc, Wilmington, 1988.

WEINBERG Grhard L., *A World at Arms*, Cambridge University Press, New York, 2005.

WRIGHT Gordon, *Ordeal of Total War*, Harper Torchbooks, New York, 1968.

Makaleler

CITINO Robert M., "Double Jeopardy", *World War II*, Volume: 28, Issue: 4, 2013.

ÇINAR Burak, "İkinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesi'nde Tankların Gelişimi", *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl:10, Sayı:19, Şubat 2012.

FÖRSTER Jürgen ve MAWDSLEY Evan, "Hitler and Stalin in Perspective: Secret Speeches on the Eve of Barbarossa", *War in History*, Volume:11, Issue:1, 2004.

İnternet Kaynakları

"U-boat Losses during 1943", uboat.net internet sayfası, <http://www.uboaat.net/fates/losses/1943.htm> (Erişim tarihi: 06.06.2014).

"Ship losses by month", uboat.net internet sayfası, http://www.uboaat.net/allies/merchants/losses_year.html (Erişim tarihi: 06.06.2014).

İran Nükleer Programının Türk Dış Politikasına Etkisi

Effect of Nuclear Program of Iran on Turkish Foreign Policy

Hasan ÜRKÜT* ve Gökhan SARI**

Öz

Son yıllarda Türkiye'nin Orta Doğu'da daha aktif bir rol üstlenmesine bağlı olarak Türk Dış Politikasının "Orta Doğululaştığı" ve bunun Batı'dan uzaklaşması anlamına geldiği argümanı uluslararası ilişkiler üzerine yazılan literatürde giderek kabul görmeye başlamıştır. Ekonomik karşılıklı bağımlılık, yoğun bir diplomasi trafiği ve güvenlik sorunlarının ortaklaşa çözülmesiyle tehditleri fırsatlara çevirmeyi planlayan bir vizyonla Türkiye, İran nükleer krizine aktif bir şekilde müdahil olmuştur. Türk karar alıcıları, Batılı güçlerin yaptırımlara yönelik eğilimine rağmen, İran yönetiminin nükleer politikalarına karşı daha yumuşak bir üslubu benimsemiştir. Bu çalışmada, bu gerçeklerden hareketle, 2010 yılı NATO Lizbon Zirvesinde kabul edilen Füze Kalkanı Projesi'ne (FKP) kadar olan sürede Türkiye'nin İran nükleer programına ilişkin yürüttüğü politikalarla ilgili anlamlı açıklamalar getirmeye çalışılmıştır. Ayrıca Türkiye'nin İran nükleer programından kaynaklanan tehdit algılamaları çeşitli boyutlarıyla incelenmiştir. Bu çalışmada, sonuç olarak, İran'ın nükleer programının bölgesel ve küresel yarattığı etki ile Türkiye'nin bu soruna yaklaşımı geçmişten çıkarılan dersler çerçevesinde geleceğe

199

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10
Sayı: 20

* J. Yzb., Amasya İl Jandarma Komutanlığı. Yazar, 2013 yılında Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü'nde Uluslararası Güvenlik ve Terörizm alanında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. e-posta: hurkut06@gmail.com

** Dr. J. Alb., Jandarma Meslek Yüksek Okulu, Güvenlik Bilimleri Bölüm Başkanı, e-posta: gokhansari@yahoo.it

yönelik değerlendirmelerle ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İran Nükleer Programı, Eksen Kayması, Füze Kalkanı Projesi, Komşularla Sıfır Sorun Doktrini, Tehdit Algısı.

Abstract

In recent years, the fact that Turkish Foreign Policy turns to Middle East perspective by assuming a more active role in the Middle East, which means moving away from the West gradually has become an accepted argument in the literature on international relations. With a vision of economic interdependence, of an intense diplomatic traffic, of security problems, which are jointly to be solved, and of planning to turn the threats into opportunities, Turkey has been actively involved in Iran nuclear crisis. Contrary to the tendency of Western Powers for sanctions, Turkish decision-makers have adopted a softer style against the Iranian government's nuclear policy. Considering these facts, this study tries to provide meaningful descriptions of the policies carried out by Turkey about the Iranian nuclear program until the Missile Shield Project, which was accepted at 2010 NATO Lisbon Summit. In addition, Turkey's threat perceptions resulting from the Iran's nuclear program are examined with their varying dimensions. In conclusion, this study tries to make assessments about the future by using the lessons from the past and within the framework of the regional and global effect of Iran's nuclear program and of Turkey's approach towards this problem.

Key Words: *Iran's Nuclear Program, Axis Shift, Missile Shield Project, Zero Problems with Neighbors Doctrine, Threat Perception.*

1. Giriş

Türkiye-İran ilişkilerine tarihsel olarak bakıldığında 1639 tarihli Kasr-ı Şirin anlaşmasına kadar dönem dönem savaşlarla, bundan sonrasında ise daha çok rekabet ve çekişmeler ile dolu olduğu görülür. İki ülke arasında yaşanan sorunlar ise daha çok jeopolitik ve mezhepsel nedenlere dayanmaktadır. Ayrıca son yıllarda PKK terör örgütü iki ülke arasındaki ilişkilerde önemli bir faktör olarak ön plana çıkmıştır.

2000’li yıllardan itibaren Türkiye’nin dış politikasındaki değişim ilişkilerin seyrine yansımıştır. Komşularıyla sorunlarını diplomasi, diyalog ve ekonomik anlamda yapılacak anlaşmalarla çözüme yönündeki Türk Dış Politikasında öne çıkan eğilim, 2003 yılından itibaren devam etmekte olan İran nükleer krizi konusundaki Ankara’nın tutumunda belirleyici olmuştur.

Ankara’nın İran nükleer krizindeki aktif rolü; 2009 yılında İran ve Viyana Grubu’nun¹ İran’ın sahip olduğu düşük derecede zenginleştirilmiş uranyum miktarının (1200 kg) Tahran Nükleer Araştırma Reaktörü’nde (TNAR) kullanılacak nükleer yakıt çubukları ile takasını öngören anlaşmanın çökmesini takiben başlamıştır. Anlaşmanın başarısızlıkla sonuçlanması üzerine dönemin UAEA Başkanı Muhammed El Baradei’nin İran’ın elindeki az zenginleştirilmiş uranyumu geçici olarak Türkiye’de depolanmasını teklif etmesi ile Türkiye, İran’ın nükleer programı ile ilgili sürece aktif olarak dâhil olmaya başlamıştır. Bu sürecin devamında Türkiye ve Brezilya, 17 Mayıs 2010 tarihinde İran ile uranyum takası konusunda uzlaşmaya vardıkları halde, bunun İran’ın yeni yaptırım kararları karşısında diplomatik bir manevrası olarak yorumlanması ile sonuçsuz kalmıştır.² Daha sonra Türkiye’nin 9 Haziran 2010 tarihli BM Güvenlik Konseyi’nin 1929 Sayılı Yaptırım Kararına hayır oyu kullanması, Türkiye’nin İran’ın nükleer programını korumaya çalıştığı yönünde eleştirilere yol açmış ve uluslararası toplum tarafından “eksen kayması” tartışmalarını tetiklemiştir.³

Bu bağlamda 19-20 Kasım 2010 tarihlerinde Lizbon’da yapılan NATO Zirvesi ve İttifak’ın yeni stratejik anlayışı çerçevesinde görüşülen

¹ ABD, Rusya ve Fransa.

² Atilla Sandıklı ve Bilgehan Emeklier, “Kaos Senaryolarının Merkezinde İran”, *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)*, Bilgesam Yayınları Rapor No: 40, 2012, s. 11, <<http://www.bilgesam.org>>, (Erişim Tarih:09.08.2012); Muhammad Sahimi, Major Deal Agreed on Tehran Uranium, <<http://www.pbs.org>>, (Erişim Tarihi: 18.05.2013)

³ Sıtkı Egeli ve Serhat Güvenç, “NATO’nun Füze Savunma Sistemi ve Türkiye”, *Orta Doğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 40, Nisan 2012, s. 23.

Füze Kalkanı Projesi (FKP), Türk Dış Politikası açısından bir test alanı olmuştur. Bu projenin tehdit kaynağının İran olarak tanımlanmasından rahatsızlık duyan ve “komşularla sıfır sorun anlayışı”na zarar vereceğinden endişe duyan Türkiye, projeyi doğrudan bir ülkenin hedef olarak açıkça gösterilmemesi ve FKP’nin Türk toprakları üzerinde tam bir kapsama sağlanması koşuluyla kabul etmiştir.

Gelişen bu durum; Türk karar alıcılarının İran yönetiminin nükleer politikalarına karşı nasıl bir pozisyon alacağı, bu krizin çözümünde Türkiye’nin girişimlerinin ne derece başarı olacağı, İran’ın ne kadar bir tehdit oluşturduğu konularını gündemimize taşımıştır. Ayrıca İran yönetiminin Şah döneminde başlattığı nükleer programının sadece dış politika hedeflerine değil; aynı zamanda iç politika hedeflerine yönelik olduğu da değerlendirilmelidir.

Bu çalışmada Türk-İran ilişkilerinin analizi ve bu tarihsel sürece bağlı olarak Türkiye’nin İran nükleer programı karşısında aldığı tutumu ve Türkiye’nin nükleer diplomasisi incelenecektir. Daha sonra Türkiye ve “eksen kayması” tartışmaları ele alınarak İran’dan kaynaklanabilecek balistik füze tehdidine karşı kurulan NATO füze savunma sistemi ve Türkiye’nin bu süreçteki politikası değerlendirilecektir.

2. Tarihsel Düzlemde Türk-İran İlişkilerinin Analizi

İran, Türkiye’nin sınırlı değişiklikler dışında, 1639 Kasr-ı Şirin anlaşmasından bu yana sınır değişikliği ve savaş yaşamadığı tek komşusudur. Çatışma ve savaşın yaşanmadığı bu tarihi geçmişe rağmen, Türkiye ve İran ilişkilerinde Osmanlı döneminde yaşanan mezhep mücadelesi (Şii-Sünni), bölgesel üstünlük arayışı ve İran’ın PKK sorununa yaklaşımı iki ülke ilişkilerini zaman zaman olumsuz etkilemiştir.⁴

Türkiye ve İran ilişkilerinde, özellikle iki ülkenin jeopolitik konumları ile kültürel ve mezhepsel farklılığı öne çıkaran kimlikleri belirleyici olmuştur.⁵ Tarih boyu her iki devletin kimliklerinin ve

⁴ Mustafa Yetim ve Rıdvan Kalaycı, “Türkiye İran İlişkileri: “Sıfır Sorun mu”, Nükleer Sorun mu?”, *Akademik Ortadoğu*, Cilt 5, Sayı 2, 2011, s. 86.

⁵ Berna Gürkaş, “Türkiye-İran İlişkileri”, Kenan Dağcı ve Atilla Sandıklı (Ed.),

rejimlerinin farklı olması; bu devletlerin küresel sistemdeki konumlarını, bölgesel vizyon arayışlarını ve ikili ilişkilerini ciddi şekilde etkilemiştir. Dolayısıyla bölgelerinde etkinlik sahibi olan bu iki ülke, aslında sürekli bölgesel hegemonya mücadelesi ve rekabet içerisinde olmuşlardır. Bu hegemonya mücadelesinin, Osmanlı ve Safavi hanedanlarının çatışmasından başlayan çok derin tarihî kökenleri olduğu düşünülmektedir.⁶ Özellikle İran İslam Devriminden sonra iki ülke rejimleri tam anlamıyla birbirine zıt hale gelmiştir. Bölgede laik, demokratik, batılı bir yapıyı temsil eden Türkiye ile Batı karşıtı, İslamcı, devrimci İran arasında ideolojik rekabet had safhaya çıkmıştır.⁷

Ayrıca iki ülke ilişkileri üzerinde bölgesel gelişmelerin de belirleyici etkisi olmuştur. Örneğin 1. Körfez Savaşı süresince ve sonrasında İran, Türkiye'nin Kuzey Irak'taki kontrolünü ve oradaki Iraklı Kürtler üzerinde etkisini arttırmaya çalıştığını düşünürken, Türkiye-İran ilişkilerinde gerilim bu dönemde yükselmiştir. İran bu doğrultuda, Türkiye'nin özellikle ABD ile bölgedeki İran etkisini azaltmak için iş birliği yaptığını düşünmüştür. Türkiye de aynı şekilde bölgede zayıflayan Irak karşısında artacak olan İran etkisinden endişe duymuştur. Başka bir örnek de Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından Orta Asya'da bağımsız devletlerin kurulması sonrasında bölgede nüfus alanı oluşturmak isteyen Türkiye ve İran arasında mücadelede görülmüştür.⁸ İran bu dönemde ABD-Türkiye-Azerbaycan "eksenini" dengelemek için Rusya ve Ermenistan ile yakın ilişkiler kurmuştur.⁹

Türkiye ile İsrail arasında 1990'larda gelişen "stratejik" ilişkinin Türkiye-İran ilişkileri üzerine etkisi de önemlidir. Türkiye'nin ABD ve

Satranç Tahtasında İran: Nükleer Program, İstanbul, Tasam Yayınları, 2007, s. 220.

⁶ Arif Keskin, "Tüm Boyutları ile Türkiye-İran İlişkileri", *Stratejik Analiz*, Sayı 53, Eylül 2004, s. 22-23.

⁷ Hüseyin Bağcı ve Bayram Sinkaya, "Türkiye-İran İlişkileri: Güvenlik Perspektifinden Bir Değerlendirme", Eylül 2005, s. 2, <http://www.academia.edu> (Erişim Tarihi: 08.02.2012).

⁸ Atilla Eralp ve Özlem Tür, "İran'la Devrim Sonrası İlişkiler", Meliha Benli Altunışık (Ed.), *Türkiye ve Ortadoğu: Tarih, Kimlik, Güvenlik*, İstanbul, Boyut Kitapları, 1999, s. 80-82.

⁹ Hüseyin Bağcı ve Bayram Sinkaya, a.g.m., s. 4.

İsrail ile ilişkilerini geliştirmesinden İran son derece rahatsız olmuş; buna karşılık Türkiye de İran'ın Suriye ile yakın ilişkilerini kendi güvenliğine bir tehdit olarak değerlendirmiştir. Keza Suriye ile İran arasındaki “stratejik” ilişkilerin arkasındaki neden, Türkiye'ye karşı ortak düşmanlık ve PKK terörizmini desteklemek hususundaki iş birliği olarak görülmüştür.¹⁰

Türk-İran ilişkilerinde yaşanan tüm bu çatışmalara rağmen 2000'li yıllardan sonra Türk dış politikasında hâkim olmaya başlayan “Komşularla Sıfır Sorun” anlayışı, iki ülke arasındaki ilişkilere olumlu etki yapmış ve iki ülke arasında ekonomik, siyasi ve güvenlik alanlarında ortak çıkarlar gelişmeye başlamıştır. Fakat İran ile iyi ilişkiler geliştirmek, Türkiye'nin uluslararası toplum tarafından özellikle son dönemde İran'ı savunan bir devlet olarak algılanmasına yol açmıştır.¹¹ Bu bağlamda, İran'ın nükleer sorununa ilişkin krizde Türkiye aktif bir şekilde müdahil olmuş ve ABD öncülüğünde uluslararası güçlerce tercih edilen yaptırımlara dayalı yol haritasının hilafına, diplomatik araçları öne çıkaran alternatif bir yaklaşımı savunmaya başlamıştır.¹²

3. Türkiye'nin İran Nükleer Programı Karşısında Aldığı Tutum

Türkiye ile İran arasındaki ilişkilerin son zamanlarda ivme kazanmasıyla birlikte, Türk karar alıcıları İran yönetiminin nükleer politikalarına karşı;

- İran'ın barışçıl amaçlarla nükleer çalışmalar yapmaya hakkı olduğu,
- Sorunun şiddete başvurulmadan diplomatik yollarla çözülebileceği,
- İran dışında İsrail'in de nükleer silahlara sahip olduğundan yola çıkarak bölgenin kitle imha silahlarından arındırılması gerektiği,

¹⁰ a.g.m.

¹¹ Tarık Oğuzlu, “Türk Dış Politikasında Eksen Tartışması: Türkiye Avrupalılaştırken Avrupa'dan Uzaklaşıyor mu?”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 1, Sayı 12, Aralık 2009, s. 45; Mustafa Yetim ve Rıdvan Kalaycı, a.g.m., 86; Barış Doster, “Türk Dış Politikası ve Bölgesel Güç Olma Çabası”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 42, Haziran 2012, s. 23.

¹² Şaban Kardaş, “Türk Dış Politikasında Eksen Kayması mı?”, *Akademik ORTA DOĞU*, Cilt 5, Sayı 2, 2011, s. 20.

- ABD ve diğer nükleer silahlara sahip ülkelerin, kendileri kitle imha silahlarına sahipken bu konuda İran'a baskı yapmalarının tezat oluşturduğu şekilde daha yumuşak bir tutum sergilemeye başlamıştır.¹³

Özetle, Türkiye'nin İran'ın nükleer çalışmalarının amaç ve kapsam yönünden olduğu kadar, bu çalışmalara yönelik alınacak tedbirler konusunda da uluslararası toplumdan daha farklı bir tutum sergilediği söylenebilir. Türkiye, nükleer sorunun çözümünde İran'a uygulanacak ekonomik ve siyasi yaptırımların bu ülkeyi görüşmelere çekeceği ve nükleer çalışmalarından geri adım atmasını sağlayacağı şeklindeki uluslararası toplumdaki hâkim görüşü¹⁴ paylaşmamaktadır.¹⁵

Türkiye, İran'a karşı alınan yaptırım kararlarının İran halkına zarar getirmekten başka hiçbir şeye yaramayacağını,¹⁶ BM yaptırım kararlarının İranlı karar alıcılarını nükleer programları konusunda daha da hırslandıracağını düşünmektedir. Bu açıdan Türkiye, sorunun diplomatik yöntemler ve diyalog yoluyla çözüm bulunması gerektiğini,¹⁷ bölgede normalleşmenin sağlanması için yeni yaptırımların kabul edilemez olduğunu ileri sürmektedir.¹⁸

Türkiye'nin İran nükleer programı karşısında niçin bu tutumu aldığı anlayabilmek için ayrıca Türkiye'nin nükleer silahların yayılması politikası ve nükleer diplomasisini de anlamak gerekmektedir.

205

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20

¹³ Burada özellikle İsrail'in nükleer silahlara sahip olmasının yarattığı hukuksal durumun göz ardı edilmemesinde yarar vardır. Kemal İnat ve İsmail Numan Telci. "Türkiye'nin İran, İsrail/Filistin ve Suriye Politikası 2009", Burhanettin Duran, Kemal İnat, Muhittin Ataman (Ed.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2009*, Ankara, Seta Yayınları, 2011, s. 100-101.

¹⁴ Mark Fitzpatrick, "Iran: The Fragile Promise of the Fuel-Swap Plan", *Survival*, Cilt 52, Sayı 3, Haziran-Temmuz 2010, s. 86-87.

¹⁵ Mustafa Yetim ve Rıdvan Kalaycı, a.g.m., 105.

¹⁶ Serdar Poyraz, "Turkish-Iranian Relations: A Wider Perspective", *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Policy Brief No 37*, s. 105. <<http://www.setav.org/Ups/dosya/7815.pdf>>, (Erişim Tarihi: 19.10.2012).

¹⁷ Kemal İnat, "Türkiye'nin İran Politikası 2008", Kemal İnat, Muhittin Ataman, Burhanettin Duran (Ed.), *Ortadoğu Yıllığı 2008*, İstanbul, Küre Yayınları, 2010, s. 18.

¹⁸ Kemal İnat ve İsmail Numan Telci, a.g.k., 103-104.

3.1. Türkiye'nin Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Politikaları

Türkiye, Kitle İmha Silahları (KİS)'nin yayılmasına her zaman karşı olmuş, nükleer silahtan arındırılmış bölge oluşturulmasını desteklemiş ve nükleer silah sahibi devletlerin nihayetinde silahsızlanmasını savunmuştur.¹⁹ Bu bağlamda Türkiye, bölgede herhangi bir ülke tarafından nükleer silah elde edilmesinin bölgede silahlanma yarışını ve gerilimleri artıracığını, bölge dengelerini altüst edeceğini ve Türkiye'nin stratejik önemini azaltacağı düşünmektedir.²⁰ Zira nükleer silahların yayılmasını önleme ve silahsızlanmayı desteklemenin Ankara'ya güvenilir ve sadık bir uluslararası ortak imajı verdiği ve değişken Orta Doğu'daki gerilimleri azalttığı düşüncesi mevcuttur.²¹ Aksi takdirde NATO korumasından faydalanamamasına ve BM Güvenlik Konseyi'nin yaptırımlarına maruz kalmasına yol açabileceği ve komşularının kendisine karşı hasmane politika izlemesine sebep olabileceği ihtimali, bu düşünceye neden olmaktadır.²² Bu sebeple Ankara, İran meselesinin diplomasiyle aşılması gerektiğine vurgu yapmış, askerî anlamda da aktif savunma kapsamına giren karşılıkları değerlendirerek füze kalkını projesine destek vermiştir.²³

206

Security
Strategies

Year: 10

Issue: 20

¹⁹ Türkiye, KİS'in yayılmasını yöneten en kapsamlı üç anlaşma olan Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'nı (NPT), Kimyasal Silah Sözleşmesi'ni (CWC) ve Biyolojik Silah Konvansiyonu'nu (BWC) imzalamıştır. Bkz. Sinan Ülgen, "Türkiye'nin Nükleer Programının Güvenlik Boyutu: Nükleer Diplomasi ve Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Politikaları", *Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi (EDAM)*, Discussion Paper Series, 2011, s. 11. <<http://www.edam.org.tr>>, (Erişim Tarihi: 18.06.2012).

²⁰ Mustafa Yetim ve Rıdvan Kalaycı, a.g.m.,105.

²¹ Sinan Ülgen, "Türkiye'nin Nükleer Programının Güvenlik Boyutu:..." s. 12; Şebnem Udum, "Türkiye'nin İran Nükleer Meselesindeki Siyaseti", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 43, Temmuz 2012, s. 102-103.

²² Mustafa Kibaroğlu, "Enerji mi? Silah mı? Nükleer'in İki Yüzü", *Avrasya Dosyası Nükleer Özel Sayı*, 2005, s. 9-11, <<http://www.mustafakibaroglu.com>>, (Erişim Tarihi: 14.10.2012).

²³ Şebnem Udum, a.g.m., s. 103.

3.2. Türkiye'nin Nükleer Diplomasisi

Türkiye 40 yılı aşkın bir süredir yabancı enerji tedarikçilerine olan bağımlılığı azaltmak amacıyla bir yerli nükleer enerji programının geliştirilmesini amaçlamıştır. Türkiye, nükleer enerjiyi karbon salınımını düşürmenin ve aynı zamanda istikrarsız yabancı enerji tedarikçilerine bağımlılığı azaltmanın bir yolu olarak görmektedir.²⁴ Türkiye bu kapsamda Şubat 2006 ile Ocak 2007 tarihleri arasında, yeni veya durağan olan nükleer enerji programını başlatmak/devam ettirmek isteyen 13 Orta Doğu ülkesi arasında yer almıştır.²⁵

Türkiye'nin bu konuda attığı adımlardan en önemlisi, Türkiye ve Rusya arasında 12 Mayıs 2010 tarihinde imzalanan ve 18 Temmuz 2010 tarihinde TBMM tarafından kabul edilerek yasalaşan ve Akkuyu'da Nükleer Güç Santralini tesis ve işletimini öngören anlaşma olmuştur.²⁶

Türkiye'nin nükleer diplomasisi, yerli nükleer enerji programını geliştirmeyi amaçlayan ve nükleer silah sahibi olmayan bir devlet olması gerçeğinden büyük oranda etkilenmektedir. Ankara, Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Anlaşması'nın (Nuclear Non Proliferation Treaty- NPT) 4. Maddesi'nden kaynaklanan barışçıl nükleer faaliyetleri yürütme hakkını ve nükleer tedarikçi ülkelerin nükleer teknolojilerin ve malzemelerin değişiminde kolaylık sağlamaları hükmünü katı bir şekilde yorumlamaya devam etmektedir. Son yıllarda, Türkiye'nin bu yorumu özellikle nükleer enerjiye geçişe istekli ülkelerin zenginleştirme ve yeniden işleme teknolojilerine erişimini sınırlamaya yönelik uluslararası çabalar söz konusu olduğunda, Türkiye ve bazı Batılı müttefikleri arasında bir sürtüşme nedeni olmuştur. Türkiye de bu çabaları kendi nükleer programı için bir tehdit olarak görmüş ve her ülke gibi İran'ın da NPT'ye taraf bir ülke olarak barışçıl

²⁴ Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, <http://www.enerji.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 14.10.2013); Sinan Ülgen, "Türkiye'nin Nükleer Programının Güvenlik Boyutu..." s. 14-15.

²⁵ John Chipman, "Nuclear Programmes In The Middle East: In the shadow of Iran", *The International Institute for Strategic Studies (IISS) Press Statement*, 20 Mayıs 2008, <<http://www.iiiss.org/publications>> (Erişim Tarihi: 15.10.2012).

²⁶ Mustafa Yetim ve Rıdvan Kalaycı, a.g.m., 104-105.

amaçlı nükleer faaliyetlerde bulunma hakkı olduğunu belirtmiştir.²⁷

Enerji ihtiyacını büyük oranda dışarıdan karşılıyor olması, Türkiye'nin nükleer diplomasisini anlama açısından önemlidir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı verilerine göre, Türkiye'nin dış enerji kaynaklarına olan bağımlılığı 1990 yılında %51,9 iken; 2008'de %72,8'e ve bugün %84 oranına ulaşmıştır.²⁸ Bu durumdan kurtulmak için alternatif projeler geliştirme çabası içine girilmiş ve bu kapsamda nükleer enerjinin 2023 yılına kadar Türkiye'nin elektrik üretiminin %5'ini sağlaması planlanmıştır.²⁹

Sinan Ülgen'e göre, Türkiye'nin barışçıl amaçlı uranyum zenginleştirme konusundaki egemenlik hakkını korumak istemesi, ileride yaşanabilecek bir enerji darboğazı (yetersizliği) için hayati öneme sahiptir. Türk karar alıcılarına göre, bu enerji darboğazlığı gelecek yıllarda birçok sebepten dolayı ortaya çıkabilir. Bu konuda Türkiye'nin 1975 Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra karşılaştığı ambargonun benzer şekilde gelecekte de nükleer yakıt çubukları için olabileceğini düşünmektedirler.³⁰

Sonuç olarak, uluslararası toplumdan farklı olarak Türkiye, kendi nükleer enerji üretim projelerinden dolayı da Tahran'ın uranyum zenginleştirme ve barışçıl amaçlarla nükleer teknolojiyi kullanma hakkı olduğunu ileri sürmektedir.

3.3. İran Nükleer Krizinde Türkiye'nin Rolü

Türkiye'nin İran nükleer krizindeki aktif rolü, Viyana Anlaşması'nın hayata geçmemesinden sonra başlamıştır. Kasım 2009'da, anlaşma zemininin ortadan kalkması ile Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) Genel Sekreteri Muhammed El Baradei, İran'ın düşük

²⁷ Sinan Ülgen, "Türkiye'nin Nükleer Programının Güvenlik Boyutu:..." s. 15.

²⁸ Dış İşleri Bakanlığı, "Türkiye'nin Enerji Stratejisi", http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 17.09.2013).

²⁹ Oğuz Türkyılmaz, "Turkey's Energy Policies: Suggestions for a Change", *Insight Turkey*, Cilt 12, Sayı 3, 2010, s. 49-52. <<http://file.insightturkey.com>>, (Erişim Tarihi: 17.10.2012).

³⁰ Sinan Ülgen, "Preventing the Proliferation of Weapons of Mass Destruction: What Role for Turkey?", *Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi (EDAM)*, Discussion Paper Series, Haziran 2010, s. 8, <<http://www.edam.org.tr>>, (Erişim Tarihi: 19.10.2012).

derecede zenginleştirilmiş uranyumunun Türkiye’de tutulması fikrini ortaya atmıştır. Baradey Türkiye’nin arabulucu rolünü oynayıp Fransa vaat edilen nükleer yakıt çubuklarını Tahran’a teslim edene kadar düşük derecede zenginleştirilmiş uranyumu kendi topraklarında tutarak İran’ın bu anlaşmaya razı edilebileceğini düşünmüştür.³¹

Baradey’in önerisinden sonra, konu ilk defa 9 Kasım 2010’da, İslam Konferansı Örgütü Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (ISEDAK) Zirvesi için İstanbul’da bulunan İran Cumhurbaşkanı Mahmud Ahmedinecad ve Dışişleri Bakanı Muttaki ile Türk muadilleri arasında görüşülmüştür. Ancak İran’dan gelen ilk resmî açıklamalar olumsuz olmuştur. Nihayet İran Dışişleri Bakanı Muttaki 18 Kasım’da yaptığı açıklamada İran’ın zenginleştirilmiş uranyum stokunu kesinlikle ülke dışına çıkarmayacağını açıklamıştır. Bu gelişmeler uluslararası toplum tarafından Viyana Anlaşması ve Baradey’in önerisini kabul etmeyen İran yönetiminin sorunun müzakere yoluyla çözümünü reddettiği şeklinde değerlendirilmiştir. Bu yeni durumda, ABD, İran’a karşı yeni yaptırım tasarısı üzerinde uluslararası bir uzlaşma arayışına girerken; İran, Tahran Nükleer Araştırma Reaktörü (TNAR) için ihtiyaç duyduğu yakıtı kendi imkânlarıyla karşılamak için uranyumu %20 oranında zenginleştirme hazırlıklarına başlamıştır.³²

12-13 Nisan 2010 tarihlerinde Washington’da düzenlenen Nükleer Güvenlik Zirvesi’nde, İran’ın nükleer programı bir kez daha gündeme gelmiştir. ABD, zirveyi İran’a karşı hazırladığı yeni yaptırım karar tasarısına karşı destek bulmak için; Türkiye ve Brezilya ise krizin diplomatik yollarla çözülmesi için uygun bir zemin olarak değerlendirmiş

³¹ Sinan Ülgen, “Güneşte Bir Yer veya Onbeş Dakikalık Şöhret: Türkiye’nin Yeni Dış Politikasını Anlamak”, *The Carnegie Papers*, Aralık 2010, s. 2-3, <<http://carnegieendowment.org>>, (Erişim Tarihi: 10.11.2012); *TODAY’s Zaman Gazetesi İnternet Sitesi*. “IAEA chief: Iran Should Store Enriched Uranium in Turkey”, 9 Kasım 2009, <<http://www.todayszaman.com>>, (Erişim Tarihi: 23.10.2012).

³² Bayram Sinkaya, “İran Nükleer Programı Karşısında Türkiye’nin Tutumu ve Uranyum Takası Mutabakatı”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 2, Sayı 18, Haziran 2010, s. 70.

ve bu yolda hareket etmişlerdir.³³ Brezilya lideri Lula da Silva ile Başbakan Erdoğan, İran'ın nükleer programı meselesinde barışçı bir çözüm oluşturma, gerekirse arabuluculuk yapma konusunda görüş birliğine varmışlardır. Bu çerçevede 28 Nisan 2010 tarihinde Tahran'a giden Brezilya Dışişleri Bakanı Amorim, Türkiye ile birlikte arabuluculuk yapmayı önermiştir. İran, Brezilya'nın önerisine olumlu cevap vermiş ve 4 Mayıs 2010 tarihinde nükleer yakıt anlaşmasında Brezilya'nın arabuluculuğunu prensip olarak kabul etmiştir.³⁴ Ülgen'e göre, Tahran'ın bir anlaşmaya varılması halinde bütün başarının Ankara'ya verilmesine razı olmayacağından hareketle, İran'ın Brezilya'yı arabulucu olarak seçtiği iddia edilmektedir.³⁵

Bu gelişmeler üzerine 17 Mayıs 2010 tarihinde imzalanan Tahran Bildirisi ile uranyum takası konusunda uzlaşmaya varılmıştır.³⁶ Anlaşmanın imzalanmasından sonra Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, düzenlenen basın toplantısında, İran'a uluslararası yaptırımın artık gündemden kalkması gerektiğini ve dolayısıyla Türkiye'nin böyle bir şeyi kabul etmesinin kesinlikle söz konusu olamayacağını "İran, bu adımıyla, uluslararası toplumun beklentilerine olumlu cevap verdiğini göstermiştir. İran'la ilgili şüpheler bertaraf edilmiştir" sözleri ile ifade etmiştir.³⁷

Tahran Bildirisi'ne karşı uluslararası platformdan çeşitli tepkiler gelmiştir. Viyana Grubu ülkelerinden ABD, Tahran Bildirisine karşı ciddi eleştiriler getirmiş ve İran, Türkiye ve Brezilya'nın adımlarının yetersizliğine vurgu yapmıştır. Bunda İsrail lobisinin Amerikan yönetimi üzerindeki etkisi gözardı edilememektedir. Zira nükleer konular İran'la olan sorunlardan yalnızca birini oluşturmaktadır. Bu

210

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

³³ Bülent Keneş, *İran: Tehdit mi, Fırsat mı?*, İstanbul, Timaş Yayınları, 2012, s. 340-341.

³⁴ Bülent Keneş, a.g.k., s. 341.

³⁵ Sinan Ülgen, "Güneşte Bir Yer veya Onbeş Dakikalık Şöhret...", s. 3.

³⁶ Bildirinin tam ve orijinal metni için bkz: "Joint Declaration of the Ministers of Foreign Affairs of Turkey, Iran and Brazil", 17 Mayıs 2010, <<http://www.mfa.gov.tr>> (Erişim Tarihi: 05.11.2012).

³⁷ Hakan Albayrak, "Tahran Bildirisi", *Yenişafak Gazetesi İnternet Sitesi*, 18 Mayıs 2010, <<http://www.yenisafak.com.tr>>, (Erişim Tarihi: 05.11.2012).

açıdan bakıldığında ABD'nin tepkisi daha iyi anlaşılacaktır.³⁸

Tahran Bildirisi'nin hemen akabinde, ABD Dışişleri Bakanı Clinton ve İsraili yetkililerden anlaşmanın yeterli olmadığı yönünde açıklamalar gelmiştir. Tahran Bildirisi'nin içeriğinin yetersiz kaldığı ve uygun olmadığı, takasa tabi olacak miktarın 1200 kg'dan fazla olması (iddiaya göre 2700 kg olması) gerektiği, bu anlaşma ile nükleer programını tamamen sona erdireceğini taahhüt etmemiş olduğu gerekçeleriyle anlaşmanın kabul edilemeyeceğini ileri sürmüşlerdir.³⁹

Rusya Devlet Başkanı Medvedev ise bildiriye en başta olumlu yaklaşmış, fakat imzalanan bu anlaşmanın sorunun çözümü için yeterli olmayacağı konusunda uluslararası toplumda oluşan genel kanaat sonucunda fikir değiştirmiş ve bu anlaşmanın “uluslararası kaygıların tümünü gidermede yetersiz kalabileceğini” ifade etmiştir.⁴⁰

Avrupa Birliği (AB) üyeleri ve Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (UAEA) ise bildiriye ihtiyatla yaklaşmıştır. İran'ın uranyum takası için elindeki az zenginleştirilmiş uranyumu Türkiye'ye göndermeyi kabul etmesi, olumlu bir adım olarak değerlendirilmesine karşın; Tahran'da imzalanan bildirinin İran'ın nükleer programından kaynaklanan esas sorunları çözmediğini ileri sürülmüş ve sözkonusu adımlar bu nedenle yetersiz bulunmuştur. Ayrıca uluslararası toplum tarafından İran'ın artık somut adım atması istenmiştir.⁴¹

Sonucun bu şekilde olacağı yönünde genel bir beklenti olmasına

³⁸ Christopher Hemmer, “Responding to a Nuclear Iran”, *Parameters*, Autumn 2007, s. 42-53; Kenneth Katzman, “Iran: U.S. Concerns and Policy Responses”, *Congressional Research Service*, June 17, 2013; Kemal İnat ve İsmail Numan Telci. “Türkiye'nin İran, İsrail ve Suriye Politikası 2010”, Burhanettin Duran, Kemal İnat, Mesut Özcan (Ed.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2010*, Ankara, Seta Yayınları, 2011, s. 82-83.

³⁹ Ramazan Gözen, “Türkiye'nin ABD Politikası 2010”, Burhanettin Duran, Kemal İnat, Mesut Özcan (Ed.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2010*, Ankara, Seta Yayınları, 2011, s. 283-284.

⁴⁰ Kemal İnat ve İsmail Numan Telci. “Türkiye'nin İran, İsrail ve Suriye Politikası 2010”, s. 79-80.

⁴¹ Bayram Sinkaya, “İran Nükleer Programı Karşısında Türkiye'nin Tutumu ve Uranyum Takası Mutabakatı”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 2, Sayı 18, Haziran 2010, s. 74.

rağmen bu bildiri ile ilgili farklı hesapların da olduğu düşünülmektedir. İran, Tahran Bildirisi ile, Türkiye ve Brezilya'nın, uranyum zenginleştirme programına verdiği sözlü desteği kayıt altına almış olacak; anlaşmanın gerekleri yerine getirilmediği takdirde uranyumun koşulsuz olarak İran'a iade edilecek olması nedeniyle İran'ın uluslararası toplumdan istediği objektif garantiyi sağlamış olacaktır. Ayrıca geçen süre zarfında uranyum zenginleştirme faaliyetleri devam edeceğinden, Viyana Grubu'nun cevabı olumsuz olsa dahi İran hiçbir şey kaybetmeyecek ve müzakere etmekten kaçan taraf olarak da suçlanmayacaktır. Böylece İran'a karşı uluslararası yaptırım girişimleri meşruiyetini büyük ölçüde yitirmiş olacaktır.⁴² Ancak Türkiye'nin İran nükleer krizinin çözümü noktasındaki tüm gayretleri uluslararası toplum tarafından eleştirilmiş ve "ABD'nin pişmiş aşına su katmak" şeklinde yorumlanmasına sebep olmuştur.⁴³

3.4. BM Güvenlik Konseyi'nin 1929 Sayılı Yaptırım Kararı

Türkiye ve Brezilya'nın aracılığıyla imzalanan Tahran Bildirisi'ni yeterli bulmayan ve bildiriye BM Güvenlik Konseyi'nden yeni yaptırım kararı çıkması ihtimali karşısında İran'ın diplomatik bir manevrası olarak yorumlayan ABD, İran'ın uranyum zenginleştirme çalışmalarına devam etmesi nedeniyle yeni bir yaptırım uygulanması talebinde bulunmuştur. Türkiye ve Brezilya'nın diplomatik müzakerelere devam edildiği gerekçesiyle yaptırım kararına "hayır" oyu kullanmalarına ve bu yönde girişimlerde bulunmalarına rağmen BM Güvenlik Konseyi'nde 9 Haziran 2010 tarihinde İran'a karşı 1929 sayılı yeni bir yaptırım kararı alınmıştır.⁴⁴

Türkiye ve Brezilya'nın "hayır" oyları oylamanın sonucunu değiştirmemesine rağmen; Türkiye'nin tavrı ABD yönetiminin tepkisini

⁴² İbid., s. 75-76.

⁴³ Armağan Kuloğlu, "İran'ın Nükleer Teknoloji Çıkmazı, Gelişmeler ve Türkiye", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 2, Sayı 19-20, Temmuz-Ağustos 2010, s. 62. Cengiz Çandar, "ABD'nin Pişmiş Aşına Su Katmak", *Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi*, 21 Mayıs 2010, < <http://www.hurriyet.com.tr> >, (Erişim Tarih: 06.02.2013).

⁴⁴ Atilla Sandıklı ve Bilgehan Emekler, "Kaos Senaryolarının Merkezinde İran", s. 12.

çekmiştir. Basına yansıyan haberlere göre; Obama, Türkiye’den “evet değilse bile en azından çekimser kalmasını” istemiştir. Buna rağmen “hayır” oyu kullanılması, Türkiye’nin İran’ı “koruduğu” veya “nükleer programını korumaya çalıştığı” yönünde eleştirilere yol açmıştır.⁴⁵

Güvenlik Konseyi’nde alınan yaptırım kararı, İran’ın daha önce alınan yaptırım kararlarına uymadığını belirterek ve İran’dan vakit kaybetmeden uranyum zenginleştirme işlemlerini, yakıt geri-dönüşümünü ve ağır-su reaktörü inşasını durdurmasını istemiştir. Ayrıca İran’ı, Güvenlik Konseyi’nin isteklerini yerine getirmeye zorlamak amacıyla İran’a karşı daha önce alınan yaptırım kararları kapsamı genişletilmiştir.⁴⁶

4. Eksen Kayması Tartışmaları

Türkiye’nin İran’a yönelik yaptırımlara “hayır” oyu vermesinin ardından başlatılan “eksen kayması” tartışmaları, Türkiye’nin uyguladığı yeni dış politikayla klasik ittifak ilişkilerinden ve Batılı müttefiklerinden uzaklaştığı ve bölgedeki yeni aktivizmiyle Orta Doğululaştığı iddiası etrafında şekillenmiştir.⁴⁷ Bu tartışmalar, ABD’li ve bazı Avrupalı gazeteci, yazar, akademisyen ve entelektüeller tarafından dile getirilmiş; köşe yazılarında Türkiye’nin Batı’dan Doğu’ya doğru eksen kaymasında olduğunu ileri sürülmüştür. Bu yazıların ve görüşlerin önemli bir kısmında⁴⁸, bunun ABD ve İsrail gibi stratejik müttefikleriyle eskiden

⁴⁵ ABD’nin bu dönemde Türkiye’ye karşı yaptığı eleştirilerin nedeni sadece Tahran Bildirisi değildir. Asıl sorun, özellikle Erdoğan ve Davutoğlu’nun nükleer silahsızlanma konusunda “eşitlik-adalet-bölgesel düzeyde nükleer silahsızlanma” görüşlerini ileri sürmesi ve bu görüşleriyle İsrail’in nükleer silahlarını gündeme getirmesi olmuştur. Buna Türkiye, İsrail ve ABD’yi bir kez daha karşı karşıya getiren Mavi Marmara Krizi’ni eklemek gerekmektedir. Bkz. Ramazan Gözen, “Türkiye’nin ABD Politikası 2010”, s. 281-282.

⁴⁶ *IAEA Resmî İnternet Sitesi*. “Resolution 1929 (2010) Adopted by the Security Council at its 6335th meeting, on 9 June 2010”, 9 Haziran 2010, <<http://www.iaea.org>>, (Erişim Tarihi: 10.11.2012).

⁴⁷ Burhanettin Duran, “Türk Dış Politikasının İç Siyaset Boyutu: 2010 Değerlendirmesi”, Burhanettin Duran, Kemal İnat, Mesut Özcan (Ed.), *Türk Dış Politikası Yılı 2010*, Ankara, Seta Yayınları, 2011, s. 28-30.

⁴⁸ Batı dünyasında Eksen Kayması konusunda yazılan makale ve yazıların başlıklarından dikkat çekici olanlar şunlardır: “Batı Türkiye’yi Nasıl Kaybetti?”,

olduğu türde iş birliği yapmamasından kaynaklandığı ileri sürülmektedir.⁴⁹

Esasında Türkiye'nin İran diplomasisi ve bunun Ankara ile Batılı müttefikleri arasında yarattığı bölünmeyi izole bir olay olarak değerlendirmek yanlıştır. Türkiye'nin son dönemde yürüttüğü “merkezî güç olma” ve “düzen koyucu olma” vizyonu etrafında şekillenen dış politikasının yaşadığı dönüşüm, Orta Doğu'da artan şekilde belirleyici bir rol üstlenmeye başlaması ile açıklanabilir. Bu dönüşüm Türkiye ile geleneksel müttefikleri arasında bir dizi konuya dair anlaşmazlıklar meydana getirmiştir. Türkiye'nin İsrail politikası⁵⁰, Hamas ile olan ilişkileri, Suriye'ye yönelik girişimleri ve Irak'taki karmaşık rolünün yanı sıra, yeni NATO Genel Sekreteri'nin seçimi, Karadeniz'de iş birliği ve füze kalkanı projesindeki anlaşmazlıklar bunlara örnektir.⁵¹

Ülgen'e göre; Türkiye'nin yeni dış politikasının arka planında, Türkiye'nin kimliğinin ve uluslararası rolünün yeniden kavramsallaştırılması, dış ilişkilerinin güvenlik ekseninden çıkması ve dış ticaret ile ekonomik faktörlerin ağırlık kazanması gibi pek çok farklı ama birbiriyle bağlantılı unsur yer almaktadır. Türkiye'nin Orta Doğu'da daha aktif bir rol üstlenmeye ve bölge ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmeye başlamasına bağlı olarak gelişen politikasının temelinde Ahmet Davutoğlu'nun geliştirdiği “Stratejik Derinlik Doktrini” yatmaktadır⁵². Davutoğlu, Türkiye'nin sadece kendisi için değil,

214

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

“Türkiye Batı'yı Terk Ederse Neler Olur?”, “Türkiye Artık Bir Müttefik Değil”, “Türklerin Doğu'ya Dönüşü”, “Türkiye'nin İran ve İsrail'e Kaygı Verici Vaklaşımı”, vb. Bkz. Cengiz Çandar, “Türk Dış Politikasında “Eksen” Tartışmaları: Çok Kutuplu Dünya İçin Yeni Bir Vizyon”, *Seta Analiz*, Ocak 2010, s. 4.

⁴⁹ Ramazan Gözen, “Türkiye'nin ABD Politikası 2010”, s. 289.

⁵⁰ Türkiye'nin İsrail politikası 2008 yılında İsrail tarafından Gazze'de başlatılan Dökme Kurşun Harekâtına gösterdiği tepki ve 2009'ta “one minute” olayı ile hızla değişmeye başlamıştır. Bkz. Kemal İnat ve İsmail Numan Telci. agk., s. 128-134; Kemal İnat ve İsmail Numan Telci. “Türkiye'nin İran, İsrail ve Suriye Politikası 2010”, s. 106-114.

⁵¹ Sinan Ülgen, “Güneşte Bir Yer veya Onbeş Dakikalık Şöhret:..., s. 4-6.

⁵² Dışişleri Bakanı Davutoğlu'nun, “çok boyutluluk” ve “sıfır sorun” olarak tanımladığı dış politika anlayışı Türkiye'nin stratejik vizyonunu yansıtmaktadır. Bkz. Kemal İnat, “Türkiye'nin Son Dönem İran Politikası: Barış ve Kalkınma İçin Karşılıklı

komşu bölgeler için de güvenlik ve istikrar sağlaması gerektiğine işaret ederek Türkiye'nin kendi güvenliğini ve istikrarını çevresinde düzen, güvenlik ve istikrara yönelik daha etkin ve yapıcı bir rol üstlenmesi ile sağlayabileceğini düşünmektedir.⁵³

Ülgen, Türk dış politikasının değişikliğini ülkenin AB üyeliği hedefinin kaybedilmesine bağlamaktadır. Avrupa'da Türkiye'nin üyeliğe ehil olduğuna dair gittikçe artan şüphe, Türkiye'nin AB üyesi Güney Kıbrıs ile çözümlenemeyen sorunları, üyelik mevzusunun Almanya ve Fransa gibi ülkelerdeki hırçın tartışmalar ışığında siyasallaşması bu gelişmelere örnektir. Ayrıca Türk siyasi karar alıcılarının Türkiye'yi İslam dünyasının lideri olarak görmesi ve Orta Doğu'daki rolünü de ülkenin açık kaderi olarak değerlendirmeleri aynı amaca hizmet etmektedir. Başbakan Erdoğan'ın, Arap dünyasında hızla yükselen popülaritesi ve Türkiye'nin resmî söyleminde gittikçe artan İsrail karşıtı ton, bunun işaretleri olarak görülmektedir.⁵⁴ Bu dönemde, Türkiye'de İslam ve Osmanlı geçmişine saygı ve hayranlık duyan bir sosyal sınıfın ortaya çıkması, bu yön değişiminin özellikle Osmanlı'nın eski toprakları olan Orta Doğu ve Kuzey Afrika doğru yönelmesine yol açmıştır.⁵⁵

Kardaş'a göre de, Türkiye'nin dış ilişkilerinin güvenlik ekseninden çıkması, Türk Dış Politikasının dönüşümünü etkilemiştir. Türkiye'nin gittikçe azalan tehdit algıları ve komşularıyla yürütmek istediği "sıfır sorun" politikası, Türkiye'nin kendini uluslararası topluma bağımlı hissettiği ve aynı ekseninde düşündüğü savunma önceliklerini arka plana atmıştır.⁵⁶

Bağımlılık", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 1, Sayı 10, Ekim 2009, s. 9-10. Sinan Ülgen, "Güneşte Bir Yer veya Onbeş Dakikalık Şöhret...", s. 5.

⁵³ Ahmet Davutoğlu, "Turkey's Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007", *Insight Turkey*, Cilt 10, Sayı 1, 2008, s. 79.

⁵⁴ Sinan Ülgen, "Güneşte Bir Yer veya Onbeş Dakikalık Şöhret...", s. 5-6.

⁵⁵ Aylin Ünver Noi, "Arap Baharı ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 48, Aralık 2012, s. 11; Tark Oğuzlu, "Middle Easternization of Turkey's Foreign Policy: Does Turkey Dissociate from the West?", *Turkish Studies*, Cilt 9, Sayı 1, 2008, s. 4.

⁵⁶ Şaban Kardaş, "Turkey: Redrawing the Middle East Map or Building Sandcastles?",

Son olarak ülkenin ekonomik dönüşümü ile birlikte dış ticaret ve ekonomik faktörlerin Türk Dış Politikasında ağırlık kazanması, Türk Dış Politikasında yaşanan dönüşümün sebeplerinden biri olmuştur. Davutoğlu, “karşılıklı bağımlılığın” Orta Doğu’da çatışmaların çözümlenmesi ve barışın inşa edilmesi için bir araç olarak hizmet etmesinin yanında; Türk ihracatı ve girişimcileri için yeni piyasalar açtığını söyleyerek bu konuya vurgu yapmaktadır.⁵⁷ “Eksen kayması” tartışmalarını Başbakan Erdoğan “İsrail destekli uluslararası medyanın Türkiye aleyhine kara bir propagandası” olarak⁵⁸, Davutoğlu ise “psikolojik baskı” unsuru olarak nitelendirmiş olmalarına rağmen,⁵⁹ Türkiye’nin yeni dış politikasının sorunlu olduğunu ve bu anlamda bir “eksen kayması”nın meydana geldiğini ileri sürenler de mevcuttur.⁶⁰

Sonuç olarak, Tahran Bildirisi ile Türkiye’nin 1929 Sayılı Yapıtırım Kararı’nı eksen kayması çerçevesi yerine dersler alınması gereken bir çerçeveden bakmak daha sıhhatli sonuçlar vereceği kanaatindeyiz.

5. Füze Kalkanı Projesi (FKP)

Balistik füzelerin kullanım aşamasında yok edilmesi esasına dayanan ve 1980’li yıllardan itibaren ABD’nin güvenlik politikalarında yer bulan “Füze Savunma Sistemi”nin özünü Füze Kalkanı Projesi (FKP) teşkil etmektedir. Soğuk Savaş’ın sona ermesi ve tehdit tanımının değişmesiyle beraber rafa kaldırılan FKP, 2000 yılında Yeni Muhafazakârların iktidara gelmesi sonrasında önleyici müdahale anlayışı çerçevesinde tekrar gündeme gelmiştir.⁶¹ 17 Eylül 2009’da ABD Başkanı Obama, devralınan projenin “Avrupa Balistik Füze Savunma

---

Middle East Policy, Cilt 17, Sayı 1, Bahar 2010, s. 118.

⁵⁷ Kemal Kirişçi, “The Transformation of Turkish Foreign Policy: the Rise of the Trading State”, *New Perspectives on Turkey*, No 40, 2009, <<http://www.esiweb.org>>, (Erişim Tarihi: 28.11.2012), s. 42.

⁵⁸ Burhanettin Duran, a.g.k., s. 30.

⁵⁹ Ahmet Davutoğlu, “Eksen Kayması Diyen ‘Siz Karışmayın’ Demek İstiyor”, 05.08.2010, <<http://t24.com.tr>>, (Erişim Tarihi: 28.11.2012).

⁶⁰ Şaban Kardaş, a.g.m., s. 28.

⁶¹ Arif Başbaşıoğlu, “Füze Savunma Sistemi ve Türkiye”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 3, Sayı 34, Ekim 2011, s. 75.

Programı” ayağı yerine “Aşamalı Uyarlanabilir Yaklaşım” adı altında yeni bir programın hayata geçirileceğini açıklamıştır.⁶² Böylece Avrupa kıtasının füze savunmasına yönelik “Aşamalı Uyarlanabilir Yaklaşım” ile ABD, İran’ın balistik füze tehdidine karşı kendi ana kıtasını uzun menzilli balistik füze tehdidine karşı korurken, yakın zamanda Avrupa’daki müttefiklerine karşı oluşabilecek füze tehdidine karşı da tedbir alabileceğini değerlendirmektedir.

Bu süreçte Obama yönetimi FKP’nin Rusya’ya karşı herhangi bir tehdit değil; bilakis artan İran tehdidine karşı savunma gücünü arttırmak yönünde bir tedbir olduğunu da sürekli dile getirmektedir.⁶³ Özetle bugün İran’a yönelik olduğu açık olarak değerlendireceğimiz FKP’nin en önemli parçalarından biri olan radar sistemlerinin Türkiye topraklarına yerleştirilmesi kararı, Eylül 2011’de Türk Dışişleri Bakanlığı tarafından resmen açıklanması, Türk-İran ilişkilerinde yeni bir sıkıntı yaratmıştır.⁶⁴

---

⁶² Bugün NATO’ya taşınmış olan ve Füze Kalkanı olarak bilinen bu proje ile Obama yönetimi, İran tehdidine karşı Avrupa’yı kısa ve orta menzilli füzelere karşı daha düşük maliyetli çözüm getirebilecek bir sistem üzerine odaklanmıştır. “Aşamalı Uyarlanabilir Yaklaşım”, üç ayaklı bir yapıdan meydana gelmektedir. Bunlardan birincisi ABD’nin “Aegis” adı verilen ulusal füze savunma sistemidir. Bir diğer unsur ise, NATO’ya üye Almanya, Fransa, İngiltere vs. gibi ülkelerin kendi millî füze savunma sistemleridir. Son unsur ise NATO’nun geliştirmekte olduğu “Aktif Katmanlı Saha Balistik Füze Savunma” programıdır. Bu program güncelleştirilerek testleri yapılacak ve NATO komuta-kontrol sistemleri ve kullanılmakta olan haberleşme ağı ile entegre edilecektir. Bu suretle füze savunma sistemi ile muhtelif NATO ve millî füze savunma sistemleri arasında etkili bir bilgi alışverişine imkân sağlayan bir hale getirilecektir. Bkz. M. Selin Bölme, “NATO Zirvesi Ve Füze Kalkanı Projesi”, *Seta Analiz*, Aralık 2010, <<http://www.setav.org>>, (Erişim Tarihi: 24.06.2013), s. 7-8; Serdar Erdurmaz, “NATO Füze Savunma Sistemi Türkiye’nin Gereksinimlerini Karşılama Yeterli mi?”, 27 Kasım 2010, <<http://www.turksam.org>> (Erişim Tarihi: 06.12.2012).

⁶³ *The White House Resmî İnternet Sitesi*. “Fact Sheet on U.S. Missile Defense Policy A “Phased, Adaptive Approach” for Missile Defense in Europe”, 17 Eylül 2009, <<http://www.whitehouse.gov>>, (Erişim Tarihi: 06.12.2012).

⁶⁴ Mustafa Kibaroglu, “2012 Baharında Türkiye’nin Ortadoğu’daki Güvenlik Çevresine Bir Bakış”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 40, Nisan 2012, s. 70.

5.1. İran'ın Balistik Füze Çalışmaları

Hâlihazırda İran'ın kısa menzilli balistik füze gücünün temelini oluşturan nükleer, kimyasal ve tahrip gücü yüksek patlayıcı başlık takılabilen füzeleri⁶⁵ Tahran'ın nükleer çalışmalarıyla birleşince, ABD'nin yanı sıra bölge ülkelerinin de İran'a yönelik tehdit algılarını güçlendirmektedir.⁶⁶

Öte yandan İran 2009 yılı Şubat ayında kendi kabiliyetleriyle ilk yerel uydusu olan Omid'i uzaya yerleştirmiştir.⁶⁷ Bu gelişmeler İran'ın uluslararası toplumda nükleer savaş başlıkları taşıma kapasitesine sahip kıtalararası balistik füze (ICBM) geliştirebileceği endişesine yol açmıştır. Amerikan kaynakları bu gelişmeler üzerine İran'ın Şahap-5 ve Şahap-6 olarak adlandırılan ICBM geliştirdiğini ve bu tip bir füzeyi 2015 yılında test edebileceğini iddia etmiş olsalar da, açık kaynaklara sızdırılan yorumlardan İran'ın 2015 yılında ICBM tipi bir füze denemesi yapmasının neredeyse imkânsız olduğu anlaşılmaktadır.⁶⁸

ABD, İran'ın 10.000 km'den daha uzun menzile sahip ICBM imkânına 2015 yılından önce kavuşamayacağı gerekçesiyle ve ekonomik gerekçelerle ilk aşamada İran'ın kısa ve orta menzilli

⁶⁵ Şahap-1 füzelerinin sayısının 100-400 arasında olduğu, nükleer yük taşıma kapasitelerinin yetersiz olduğu değerlendirilen Şahap-2 füzelerinin sayısının ise 100 ilâ 170 arasında olduğu belirtilmektedir. İran, menzili 1300 km ve 1000 kg'lık patlayıcı taşıma kapasitesi olduğu tahmin edilen Şahab-3 füzelerinin sayısının ABD Hava Kuvvetleri'ne bağlı Ulusal Hava ve Uzay İstihbarat Merkezi'nin 2009 yılı tahminlerine göre 100'den fazla olduğu değerlendirilmektedir. Son olarak İran'ın Balkanlar, Doğu Avrupa, Körfez bölgesi ile İsrail'i vurabilecek 2000 km menzilli Siccil-1 ve Siccil-2 füzelerini sırasıyla 2008 sonları ile Mayıs 2009'da başarı ile test etmiştir. Bkz. Andrew Feickert, "Iran's Ballistic Missile Capabilities", *CRS Report for Congress*, 23 Ağustos 2004, s.1-3, <<http://fpc.state.gov>>, (Erişim Tarihi: 21.12.2012); *Iranwatch Resmî İnternet Sitesi*. "Iran's Ballistic Missile Program", Mayıs 2012, <<http://www.iranwatch.org>>, (Erişim Tarihi: 15.03.2013).

⁶⁶ M. Selin Bölme, a.g.m., s. 12-13.

⁶⁷ a.g.m., s. 13; Bülent Keneş, a.g.k., s. 354.

⁶⁸ Ömer Çay, "İran'ın Balistik Füze Kabiliyetleri Üzerine Bir Analiz", *Ekopolitik Resmî İnternet Sitesi*, 2009, <<http://www.ekopolitik.org>>, (Erişim Tarihi: 27.12.2012).

füzelerine, daha sonra ICBM'lere karşı önlem alınması yönünde karar almış ve bunu FKP ile hayata geçirmeye başlamıştır.⁶⁹

5.2. Türkiye'nin NATO Füze Savunma Sistemindeki Rolü

Türkiye'nin İran'dan kaynaklanan balistik füze tehdidine yakınlığı, kendisine FKP'de iki önemli rol yüklemektedir. Birincisi, atılan kıtalararası ve orta menzil balistik füzelerin ilk fırlatılma ve yükselme safhasında imha edilmesin sağlayacak tesislerin kurulması için üs teşkil etmesidir. İkincisi ise, fırlatma ve yükselme safhasında imha edilemeyen hasım füzenin uzay boşluğunda uçuş safhasında takibini sağlamaya yönelik radar zincirinin ilk halkasını teşkil ederek mümkün olduğu kadar erkenden balistik füze hakkındaki bilgileri alınmasının sağlanması ve füzenin takip ve imhası için zincirin diğer halkalarına aktarılmasını gerçekleştirmesidir.⁷⁰ Bu kapsamda ABD tarafından NATO balistik füze sistemine tahsis edilen X-band radarının Doğu Avrupa yerine Türkiye'ye konuşlandırılması zaman açısından kritik konum oluşturmaktadır.⁷¹

5.3. NATO Füze Savunma Sisteminin Siyasi Sorun Hale Gelmesi

Lizbon'da yapılacak NATO Zirvesi öncesi Türkiye'nin NATO üyeliğine yönelik en önemli tartışma konusu FKP oluşturmuştur. Zira Ankara'nın İran'ın nükleer programına ilişkin tutumu, Batılı müttefiklerinden büyük ölçüde ayrılmıştır. Bu ortamda NATO'nun FKP'si Türkiye açısından sadece teknik ya da askerî bir konu olmaktan çıkmış; ülkeyi uzun erimli sonuçlar doğuracak temel bir stratejik tercihin eşiğine getirmiştir.⁷²

İran'ın balistik füzelerine karşı Türkiye'nin FKP kapsamında kendi topraklarında 1000 kilometre bandındaki radarların yerleştirilmesi için vereceği cevap, eksen kayması tartışmalarının baskısı altında

⁶⁹ Mark Fitzpatrick, "Iran: The Fragile Promise of the Fuel-Swap Plan", *Survival*, Cilt 52, Sayı 3, Haziran-Temmuz 2010, s. 6.

⁷⁰ Serdar Erduramaz, a.g.m.

⁷¹ Sıtkı Egeli ve Serhat Güvenç, a.g.m., s. 26.

⁷² a.g.m., s. 25.

Türkiye'nin NATO'ya bağlılığı ve ABD ile ilişkilerin geleceği açısından da önem arz ediyordu. Ancak asıl olarak sorun, tehdidin İran olarak tanımlanmasından kaynaklanmıştı. Zira 2010'da onaylanan yeni Millî Güvenlik Siyaset Belgesi'nde İran'ı öncelikli tehdit yerine iş birliği ve ortak vizyon oluşturulan yeni müttefiklerden biri olarak tanımlayan Ankara, bir ay geçmeden İran'ı doğrudan tehdit gösteren bir projeye onay vermek istememekteydi.⁷³ Doğal olarak bu durum Türkiye'nin son yıllarda geliştirmeye çalıştığı "komşularla sıfır problem politikasına", "barış vizyonuna", "yumuşak güç anlayışına" ve İran dâhil tüm bölgeyle yakın ilişkiler geliştirilmesi hedefine zarar verecek bir süreci işaret etmekteydi. NATO gibi askerî bir örgütün "sert güç anlayışı" ve "ABD ağırlıklı politikası" Türkiye'nin işini zorlaştırmaktaydı.⁷⁴

Türkiye'de ister istemez İran ile NATO arasında bir tercih yapılacakmış algısı oluşmuştu. Bu sebeplerden dolayı Türkiye, kısmen NATO ülkelerini uyarmak, kısmen de Türk kamuoyunu teskin etmek amacıyla; FKP bağlamında hiçbir ülkenin adının tehdit kaynağı olarak zikredilmemesi, füzelerin tüm NATO topraklarının savunmasını kapsayacak şekilde konuşlanması ve Türkiye'nin tüm topraklarının füze savunma kapsamına girmesi hususunda çekincelerini dile getirmiştir.⁷⁵

Ancak NATO'nun yeni stratejisi ve FKP ile, Türkiye, 1 Mart 2003 kararında olduğu gibi bir kez daha Batılı müttefiklerinin talepleri ile Doğu'daki hassas dengeler arasında sıkışmıştır. Zira Türkiye'nin hem iç ve dış politika bağlamında, hem de güvenlik ve ekonomik istikrarı açısından, NATO ve uluslararası sistemine ne kadar bağımlı olduğu açıktır.⁷⁶

Neticede NATO'nun yeni stratejik konsepti ve buna bağlı FKP, Lizbon Zirvesi'nde Türkiye'nin de olumlu oyu ile kabul edilmiştir. Bu kararlar, Türkiye, Batı bloğu içinde olmaya devam ettiğini, NATO ve

⁷³ M. Selin Bölme, a.g.m., s. 15.

⁷⁴ Ramazan Gözen, "Türkiye'nin ABD Politikası 2010", s. 291.

⁷⁵ a.g.m., s. 291-292.

⁷⁶ Ramazan Gözen, "Uluslararası Politika Manivelası Olarak Füze Kalkanı", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 3, Sayı 26, Şubat 2011, s. 41; Arif Başbaşıoğlu, a.g.m., s. 78.

uluslararası sistem içindeki konumunun değişmediğini, bir eksen kayması olmadığını ve Türkiye-ABD model ortaklığının NATO bağlamında devam ettiğini ortaya koymaya çalışmıştır.⁷⁷ Ancak bu kararın Türkiye'nin yeni dış politikasını zora sokabileceği ve Füze Kalkanı'nına ait radar veya füzelerinin Türkiye'ye konuşlandırılmasının güvenlik risklerini de artıracığı göz ardı edilmemelidir.⁷⁸

5.4. İran'ın Füze Kalkanı Projesine Göstermiş Olduğu Tepki

İran'ın nükleer programı çevresinde devam eden tartışmalar, 2011 yılında FKP'nin en önemli parçalarından biri olan radar sistemlerinin Malatya-Kürecik'e kurulması ile yeni bir boyut kazanmıştır. Bu gelişme, Türkiye'nin son dönemde izlediği "Komşularla Sıfır Anlayışı" politikasına bağlı olarak yaklaşan Türk-İran ilişkilerinin yüksek seviyede sürdürülebilirliğinin kolay olamayacağını göstermiştir.⁷⁹

Radar sisteminin Malatya-Kürecik'e kurulmasının ardından İran Hava-Uzay Kuvvetleri Komutanı Tuğgeneral Emir Ali Hacizade 2011 Kasım ayı içinde, İran'a karşı olası saldırıda ilk önce Türkiye'deki "NATO Füze Kalkanı Sistemini" hedef alacaklarını ve bu sistemin İsrail'i koruma amaçlı olduğunu dile getirmiştir.⁸⁰

2011 Aralık ayında bu sefer İran Meclisi Dış Politika ve Ulusal Güvenlik Komisyonu Başkan Vekili Hüseyin İbrahimi, İran ordusunun Türkiye'ye konuşlandırılmasına karar verilen FKP'nin Malatya'ya kurulması planlanan radar kısmını etkisizleştirmek için gerekli hazırlıkları yaptığını da belirtmiştir.⁸¹ Yani İran bu gelişmelere şiddetle tepki göstermiş ve Türkiye İran ilişkilerinin bu ekseninde kolay yürümeyeceğini bu vesile ile ortaya koymuştur.

⁷⁷ Ramazan Gözen, "Türkiye'nin ABD Politikası 2010", s. 292.

⁷⁸ Ramazan Gözen, "Uluslararası Politika Manivelası Olarak ...", s. 42.

⁷⁹ Bülent Keneş, a.g.k., s. 14.

⁸⁰ *Milliyet Gazetesi İnternet Sitesi*. "İran: Malatya'daki Füze Kalkanı Sistemini Vururuz", 12 Aralık 2011, <<http://gundem.milliyet.com.tr>>, (Erişim Tarihi: 26.12.2012).

⁸¹ *Habertürk Gazetesi İnternet Sitesi*. "İran'dan Tehdit: Malatya'yı Vururuz!", 11 Aralık 2011, <<http://www.haberturk.com>>, (Erişim Tarihi: 26.12.2012).

6. Sonuç

Türkiye'nin İran nükleer krizine barışçıl çözüm bulma çabaları ve akabinde FKP'nin önemli parçalarından biri olan radar sistemlerinin Türkiye topraklarına yerleştirilmesi, Türkiye'nin bölgesel politikalarının önündeki engelleri göstermesi ve kendi gücünün sınırlarını hatırlatması bakımından önemli bir dönüm noktası olmuştur. Türkiye'nin İran'a karşı NATO'nun ABD öncülüğünde geliştirdiği FKP Türkiye'nin güvenlik bağlamında Batı ittifakıyla bağlarını sürdürmeye devam edeceği göstermiştir. Yaşanan bu gelişmeler Türkiye'nin ileride yapılacak müzakerelerde alacağı rol açısından uluslararası aktörleri bölgeden dışlama reflekslerinin kırılmaya başladığını ortaya koymuştur. Türkiye, İran nükleer krizinde yapıcı bir rol oynayabilmek için bundan sonra stratejik müttefiki olan ABD ile sınır komşusu İran arasında tarafsız kalarak iki tarafla da dengeli ilişkiler sürdürmeye çalışmalıdır. Türk karar vericiler bu noktadan sonra bir kez daha "eksen kayması" tartışmalarına maruz kalmadan Türk dış politikasının önceliklerini gerçekçi temellere oturtmalıdır.

Sonuç itibarıyla İran ile Türkiye arasında kültürel ve dinsel farklılıklar/çekişmelerden kaynaklanan sürekli rekabet hali, Malatya'ya yerleştirilen radar sistemi ile bir kez daha kendini göstermiştir. Realist politikanın bir gereği olarak gücün ne zaman ve ne şekilde yön değiştireceğinin bilinmediği, güç mücadelesinin de sürekli olacağı görülmüştür. Ülkelerin kendi iradesini kabul ettirmek için elindeki ileri teknoloji silah gücünü bir koz ve yaptırım aracı olarak kullanabileceği de unutulmamalıdır. Bu temel stratejik anlayışın doğal bir gereği olarak, TSK'nin uzun vadeli stratejik silah sistemleri tedarik programı kapsamında, bu tür füze savunma sistemlerine sahip olması bir ihtiyaç ve gereklilik olarak değerlendirilmektedir.⁸² Bu bağlamda Türkiye'nin kendi "Millî Füze Savunma Sistemini" kurması, yüksek teknolojiyle mütecehhez, caydırıcı ve dışa bağımlı olmayan bir orduya sahip olması,

---

⁸² *SDE Resmî İnternet Sitesi*. "NATO Füze Savunma Sistemi ve Türkiye", Temmuz 2011, s. 20, <<http://www.sde.org.tr>>, (Erişim Tarihi: 26.12.2012).

hem kendi ulusal güvenliği, hem de bölge barışı için bir gereklilik olarak görülmelidir. Türkiye'nin "Millî Füze Savunma Sistemi"ni kurup bunu NATO bünyesinde geliştirme ve FKP'ye entegre etmesi bu konuda Türkiye'nin dışa bağımlılığını azaltması açısından önemlidir.

Summary

Iranian nuclear crisis started in 2002, with the emergence of secret nuclear power plants. This crisis continues to be one of the most important security problems in the agenda of the international community. The US-led Western powers argue that Iran's nuclear program is for military purposes, whereas Iran claims that its nuclear activities are for civilian purposes. Iran sees its nuclear program serving as a rational instrument of foreign policy to become the leading power of the region. Therefore, relations between Iran and the Western world get worse with each passing day due to this nuclear crisis. As a result, the look for solution in the international platform initiatives and discussions has transformed Iran's nuclear program into an international crisis. The crisis has become more and more complex, while international actors' attitude towards Iran's nuclear program was shaped within the framework of the perceptions of threat.

On the other hand, since the 2000's Turkey's desire to solve the problems with its neighbors using diplomacy, dialogue and the economic sense of mutual dependency has determined its position on the Iranian nuclear crisis. Contrary of the tendency of Western powers for sanctions against the Iranian government's nuclear policy, the Turkish decision-makers have adopted a softer style. In this context, in 2010, with the joint venture Turkey and Brazil, Tehran Declaration was signed with Iran but this didn't contribute to the solution of the crisis. Then, Turkey's negative vote to the UN Security Council's No. 1929 Sanction Decision has led to criticisms, arguing that Turkey was trying to protect Iran's nuclear program and has triggered "shift of axis" debate. In the ongoing debate, some argues that Turkey's recent regional initiatives have altered its traditional foreign policy priorities.

In this context, NATO Summit in Lisbon and its “Missile Shield Project” which was discussed within the framework of the Alliance’s new Strategic concept in 19-20 November 2010 became a testing ground for Turkish foreign policy. At the end of the summit, Ankara approved of “Missile Shield Project” which would be deployed against Iran ballistic missiles. This approval, in a way, removed the uncertainty surrounding Turkey’s future within the Western security community. With this decision, Turkey wanted to show that it has not changed its position in the international system, even though its foreign policy in the last decade was marked by continual pursuit of autonomy at regional and international levels. Having renewed its commitment to NATO, Ankara, on the other hand, risked its relations with Iran. This has shown that relations between Turkey and Iran cannot be sustainable at a high-level. Turkey should work to maintain a balanced relationship and remain neutral with neighboring Iran and its strategic ally USA, if it wants to play a constructive role in the Iranian nuclear crisis.

224

Security
Strategies
Year: 10
Issue: 20

KAYNAKÇA

ALBAYRAK, Hakan. “Tahran Bildirisi”, *Yenişafak Gazetesi İnternet Sitesi*, 18 Mayıs 2010, <<http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/HakanAlbayrak/tahran-bildirisi/22347>>, Erişim Tarihi: 05.11.2012.

BAĞCI, Hüseyin ve Bayram SINKAYA. “Türkiye-İran İlişkileri: Güvenlik Perspektifinden Bir Değerlendirme”, Eylül 2005, <<http://www.academia.edu>>, Erişim Tarihi: 08.02.2012.

BAŞBAŞOĞLU, Arif. “Füze Savunma Sistemi ve Türkiye”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 3, Sayı 34, Ekim 2011.

BÖLME, M. Selin. “NATO Zirvesi ve Füze Kalkanı Projesi”, *Seta Analiz*, Aralık 2010, <<http://www.setav.org/ups/dosya/57436.pdf>>, Erişim Tarihi: 24.06.2012.

CHIPMAN, John. “Nuclear Programmes In The Middle East: In the shadow of Iran”, *The International Institute for Strategic Studies (IISS) Press Statement*, 20.05.2008, <<http://www.iiss.org>>, Erişim Tarihi: 15.10.2012.

- ÇANDAR, Cengiz. “Türk Dış Politikasında “Eksen” Tartışmaları: Çok Kutuplu Dünya İçin Yeni Bir Vizyon”, *Seta Analiz*, Ocak 2010a.
- ÇANDAR, Cengiz. “ABD’nin Pişmiş Aşına Su Katmak”, *Hürriyet Gazetesi İnternet Sitesi*, 21 Mayıs 2010, <<http://www.hurriyet.com.tr>>, Erişim Tarihi: 06.02.2013.
- ÇAY, Ömer. “İran’ın Balistik Füze Kabiliyetleri Üzerine Bir Analiz”, *Ekopolitik Resmî İnternet Sitesi*, 2009, <<http://www.ekopolitik.org>>, Erişim Tarihi: 27.12.2012.
- DAVUTOĞLU, Ahmet. “Turkey’s Foreign Policy Vision: An Assessment of 2007”, *Insight Turkey*, Cilt 10, Sayı 1, 2008.
- DAVUTOĞLU, Ahmet. “Eksen Kayması Diyen ‘Siz Karışmayın’ Demek İstiyor”, 05.08.2010, <<http://t24.com.tr>>, Erişim Tarihi: 28.11.2012.
- Dış İşleri Bakanlığı, “Türkiye’nin Enerji Stratejisi”, http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-enerji-stratejisi.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 17.09.2013
- DOSTER, Barış. “Türk Dış Politikası ve Bölgesel Güç Olma Çabası”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 42, Haziran 2012.
- DURAN, Burhanettin. “Türk Dış Politikasının İç Siyaset Boyutu: 2010 Değerlendirmesi”, Burhanettin DURAN, Kemal İNAT, Mesut Özcan (Ed.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2010*, Ankara, Seta Yayınları, 2011, 15-66.
- EGELİ, Sıtkı ve Serhat GÜVENÇ. “NATO’nun Füze Savunma Sistemi ve Türkiye”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 40, Nisan 2012.
- Enerji Bakanlığı Resmî İnternet Sitesi, <<http://www.enerji.gov.tr>>, Erişim Tarihi: 14.10.2013.
- ERALP, Atila ve Özlem TÜR. “İran’la Devrim Sonrası İlişkiler”, Meliha Benli Altunışık (Ed.), *Türkiye ve Ortadoğu: Tarih, Kimlik, Güvenlik*, İstanbul, Boyut Kitapları, 1999, 67-102.
- ERDURMAZ, Serdar. “NATO Füze Savunma Sistemi Türkiye’nin Gereksinimlerini Karşılama Yeterli mi?”, 27 Kasım 2010, <<http://www.turksam.org/tr/yazdir2257.html>>, Erişim Tarihi: 06.12.2012.
- FEICKERT, Andrew. “Iran’s Ballistic Missile Capabilities”, *CRS Report for Congress*, 23 Ağustos 2004, <<http://fpc.state.gov>>, Erişim Tarihi: 21.12.2012.
- FITZPATRICK, Mark. “A Prudent Decision on Missile Defence”, *Survival*, Cilt 51, Sayı 6, Aralık 2009-Ocak 2010.

- FITZPATRICK, Mark. "Iran: The Fragile Promise of the Fuel-Swap Plan", *Survival*, Cilt 52, Sayı 3, Haziran-Temmuz 2010.
- GÖZEN, Ramazan. "Uluslararası Politika Manivelası Olarak Füze Kalkanı", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 3, Sayı 26, Şubat 2011a.
- GÖZEN, Ramazan. "Türkiye'nin ABD Politikası 2010", Burhanettin DURAN, Kemal İNAT, Mesut Özcan (Ed.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2010*, Ankara, Seta Yayınları, 2011b, 267- 332.
- GÜRKAŞ, Berna. "Türkiye-İran İlişkileri", Kenan DAĞCI ve Atilla SANDIKLI (Ed.), *Satranç Tahtasında İran: Nükleer Program*, İstanbul, Tasam Yayınları, 2007, 219-257.
- HABERTÜRK Gazetesi İnternet Sitesi. "İran'dan Tehdit: Malatya'yı Vururuz!", 11 Aralık 2011, <<http://www.haberturk.com>>, Erişim Tarihi: 26.12.2012.
- HEMMER, Christopher. "Responding to a Nuclear Iran", *Parameters*, Autumn 2007.
- IAEA Resmî İnternet Sitesi. "Resolution 1929 (2010) Adopted by the Security Council at its 6335th meeting, on 9 June 2010", 9 Haziran 2010, <<http://www.iaea.org>>, Erişim Tarihi: 10.11.2012.
- IRANWATCH Resmî İnternet Sitesi. "Iran's Ballistic Missile Program", Mayıs 2012, <<http://www.iranwatch.org/wmd/wmd-iranmissileessay.htm>>, Erişim Tarihi: 15.03.2013.
- İNAT, Kemal. "Türkiye'nin Son Dönem İran Politikası: Barış Ve Kalkınma İçin Karşılıklı Bağımlılık", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 1, Sayı 10, Ekim 2009.
- İNAT, Kemal. "Türkiye'nin İran Politikası 2008", Kemal İNAT, Muhittin ATAMAN, Burhanettin DURAN (Ed.), *Ortadoğu Yıllığı 2008*, İstanbul, Küre Yayınları, 2010, 9-47.
- İNAT, Kemal ve TELCİ İsmail Numan. "Türkiye'nin İran, İsrail/Filistin ve Suriye Politikası 2009", Burhanettin DURAN, Kemal İNAT, Muhittin ATAMAN (Ed.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2009*, Ankara, Seta Yayınları, 2011, 95-158.
- İNAT, Kemal ve TELCİ İsmail Numan. "Türkiye'nin İran, İsrail ve Suriye Politikası 2010", Burhanettin DURAN, Kemal İNAT, Mesut ÖZCAN (Ed.), *Türk Dış Politikası Yıllığı 2010*, Ankara, Seta Yayınları, 2011, 69-136.

- KARDAŞ, Şaban. "Turkey: Redrawing the Middle East Map Or Building Sandcastles?", *Middle East Policy*, Cilt 17, Sayı 1, Bahar 2010.
- KARDAŞ, Şaban. "Türk Dış Politikasında Eksen Kayması mı?", *Akademik ORTA DOĞU*, Cilt 5, Sayı 2, 2011.
- KENEŞ, Bülent. *İran: Tehdit mi, Fırsat mı?*, İstanbul, Timaş Yayınları, 2012.
- KATZMAN, Kenneth, "Iran: U.S. Concerns and Policy Responses", *Congressional Research Service*, June 17, 2013.
- KİBAROĞLU, Mustafa. "Enerji mi? Silah mı? Nükleer'in İki Yüzü", *Avrasya Dosyası Nükleer Özel Sayı*, 2005, <<http://www.mustafakibaroglu.com>>, 14.10.2012.
- KİBAROĞLU, Mustafa. "2012 Baharında Türkiye'nin Ortadoğu'daki Güvenlik Çevresine Bir Bakış", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 40, Nisan 2012.
- KİRİŞCİ, Kemal. "The Transformation of Turkish Foreign Policy: The Rise of The Trading State", *New Perspectives on Turkey*, No 40, 2009, <<http://www.esiweb.org/pdf>>, Erişim Tarihi: 28.11.2012.
- KULOĞLU, Armağan. "İran'ın Nükleer Teknoloji Çıkması, Gelişmeler Ve Türkiye", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 2, Sayı 19-20, Temmuz-Ağustos 2010.
- MİLLİYET Gazetesi İnternet Sitesi. "İran: Malatya'daki Füze Kalkanı Sistemini Vururuz", 12 Aralık 2011, <<http://gundem.milliyet.com.tr>>, Erişim Tarihi: 26.12.2012.
- SAHİMİ, Muhammad. "Major Deal Agreed on Tehran Uranium", <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/tehranbureau/2010/05/nuke-deal.html>, Erişim Tarihi: 18.05.2013.
- NOİ, Aylin Ünver. "Arap Baharı ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 48, Aralık 2012.
- OĞUZLU, Tank. "Middle Easternization of Turkey's Foreign Policy: Does Turkey Dissociate from the West?", *Turkish Studies*, Cilt 9, Sayı 1, 2008.
- OĞUZLU, Tarık. "Türk Dış Politikasında Eksen Tartışması: Türkiye Avrupalılaşırken Avrupa'dan Uzaklaşıyor mu?", *Ortadoğu Analiz*, Cilt 1, Sayı 12, Aralık 2009.

- POYRAZ, Serdar. “Turkish-Iranian Relations: A Wider Perspective”, *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA) Policy Brief*, No 37, <<http://www.setav.org>>, Erişim Tarihi: 19.10.2012.
- SANDIKLI Atilla ve Bilgehan EMEKLİER. “Kaos Senaryolarının Merkezinde İran”, *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM)*, Bilgesam Yayınları Rapor No: 40, 2012, <<http://www.bilgesam.org>>, Erişim Tarihi: 09.08.2012.
- SDE Resmî İnternet Sitesi. “NATO Füze Savunma Sistemi ve Türkiye”, Temmuz 2011, <<http://www.sde.org.tr>>, Erişim Tarihi: 26.12.2012.
- SİNKAYA, Bayram. “İran Nükleer Programı Karşısında Türkiye’nin Tutumu ve Uranyum Takası Mutabakatı”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 2, Sayı 18, Haziran 2010.
- TODAY’s Zaman Gazetesi İnternet Sitesi. “IAEA chief: Iran Should Store Enriched Uranium in Turkey”, 9 Kasım 2009, <<http://www.todayszaman.com>>, Erişim Tarihi: 23.10.2012.
- TÜRKYILMAZ, Oğuz. “Turkey’s Energy Policies: Suggestions for a Change”, *Insight Turkey*, Cilt 12, Sayı 3, 2010. <<http://file.insightturkey.com>>, Erişim Tarihi: 17.10.2012.
- UDUM, Şebnem. “Türkiye’nin İran Nükleer Meselesindeki Siyaseti”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt 4, Sayı 43, Temmuz 2012.
- ÜLGEN, Sinan. “Preventing the Proliferation of Weapons of Mass Destruction: What Role for Turkey?”, *Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi (EDAM)*, Discussion Paper Series, Haziran 2010a, <<http://www.edam.org.tr>>, Erişim Tarihi: 19.10.2012.
- ÜLGEN, Sinan. “Güneşte Bir Yer veya Onbeş Dakikalık Şöhret: Türkiye’nin Yeni Dış Politikasını Anlamak”, *The Carnegie Papers*, Aralık 2010, <<http://carnegieendowment.org>>, Erişim Tarihi: 10.11.2012.
- ÜLGEN, Sinan. “Türkiye’nin Nükleer Programının Güvenlik Boyutu: Nükleer Diplomasi ve Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Politikaları”, *Ekonomi ve Dış Politika Araştırma Merkezi (EDAM)*, Discussion Paper Series, 2011, <<http://www.edam.org.tr>>, Erişim Tarihi: 18.06.2012.
- YETİM, Mustafa ve Rıdvan KALAYCI. “Türkiye İran İlişkileri: Sıfır Sorun mu? Nükleer Sorun mu?”, *Akademik Ortadoğu*, Cilt 5, Sayı 2, 2011.

Eleştirel Güvenlik Çalışmaları Kapsamında Frankfurt Okulu ve Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Sorunlarına Eleştirel Bir Yaklaşım: Galler Ekolü

Frankfurt School in the Context of Critical Security
Studies and a Critical Approach to Security Problems
after the Cold War: Welsh School

Fikret BİRDİŞLİ*

Öz

Güvenlik çalışmaları Soğuk Savaş yıllarında klasik realizmin etkisi altında tehditler ve çıkarlar bağlamında yürütülmüş; Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru şiddet, korku ve risk gibi kavramları da içererek kapsamı genişlemiştir. Ayrıca güvenlik ve güvensizliğin kaynağı sadece sonuçlar üzerinden değil, nedenler üzerinden de sorgulanmaya başlanmış ve ortaya eleştirel güvenlik çalışmaları çıkmıştır.

Eleştirel güvenlik çalışmaları sadece güvenliğin nasıl sağlanacağıyla değil, güvensizliğin kaynağıyla ilgilendiğinden güvenliği sadece düşman ve düşmanlıkların bulunmadığı bir barış hali (negatif barış) olarak tanımlamak yerine sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı kapsayacak bir bütünlük içinde (pozitif barış) ele almış ve tehdit algısını epistemolojik düzlemde irdelemiş ve eleştirmiştir.

Eleştirel güvenlik yaklaşımları, devlete yönelik tehdit ve riskler yerine bireyi merkeze alarak insan potansiyelinin önündeki engellere de dikkat çekmesi bakımından siyaset bilimine jeopolitiğin ve stratejinin ötesinde katkılarda bulunmuştur. Eleştirel güvenliğin bu

229

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20

---

* Yrd.Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İ.İ.B.F. Uluslararası İlişkiler Bölümü, Siyasi Tarih A.B.D. Başkanı, E-posta: fbirdisli@ksu.edu.tr

düşünsel derinliğine ise Birinci Dünya Savaşı sonrasında Almanya’da ortaya çıkan bir düşünce okulu olan Frankfurt Okulu kaynaklık etmiştir. Genellikle otorite ve önyargularla ilgili problemler üzerine yoğunlaşan Frankfurt Okulu, güvenlik çalışmalarına özgürleşme kavramını kazandırmıştır. “Bireyin sıkıntı ve güçlüklerden kurtularak mutluluğunun artması” şeklinde tanımlanan “özgürleşme”, pozitif barış anlayışının gelişmesine neden olmuştur.

Frankfurt Okulu düşünsel derinliği ve eleştirel yöntemi ile güvenlik alanında çalışan pek çok düşünürü ve ekolü etkilemiştir. İngiltere’deki Aberyswyth Üniversitesi’nde yapılan eleştirel güvenlik çalışmaları da bunlardan biridir. Bu çalışmada, Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan tehditleri kimlik sorunları ve ötekileştirmenin neden olduğu marjinalleşme üzerinden çözümleyen Aberyswyth (Galler) Ekolünün 11 Eylül terör saldırıları sonrası uluslararası alanda ortaya çıkan güvenlik sorunlarının analizine ilişkin eleştirel yaklaşımının tanıtılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Eleştirel Güvenlik, Frankfurt Okulu, Galler Ekolü, Hegemonya, Özgürleştirme.*

230

Security
Strategies
Year: 10
Issue:20

Abstract

Security studies have been affected by the classical realism, which assumes core value of the security is threats and interests for a long time. However, towards the end of Cold War, concept of the security has been broadened and deepened by violence, risk and fright. So insecurity has been questioned not only by results, but also by reasons. This paradigm has caused to emerging of Critical Security Studies (CSS).

CSS interests in the question of how to sustain security. Therefore, it scrutinizes what is the source of insecurity in international area firstly. This question leads to criticizing of meaning of the peace. Absence of the war and enmity is negative peace on the upshot. However, permanent security requires positive action to sustain stability. So, CSS has to gain different treat perception against classical approach on epistemological level.

Additionally, CSS enriched political sciences beyond of the geopolitics and strategy, by the way of getting human to the center of

security studies. Therefore, CSS take attention to the barriers on human potential via epistemological paradigm of the Frankfurt School.

Frankfurt School has emerged after the First World War in Germany; it has dealt with in the prejudice and authority problems around Second World War and has given the concept of emancipation to the CSS. The meaning of emancipation is that the promotion of the happiness by getting rid of embarrassments and challenges. So, concept of emancipation caused to the enhancing of positive peace.

Frankfurt School has impressed many academicians and security studies because of the concept and epistemological richness. The one of them is the Welsh School. This essay has shed lights on Frankfurt and Welsh School which analyzes the security problems by xenophobia and exceptionalism in Western World and which assumes its causes to the marginalization after the September 11 attack.

Key Words: *Critical Security, Emancipation, Frankfurt School, Hegemony and Welsh School.*

1. Giriş

Frankfurt Okulu, 1923 yılında Almanya’da kurulan Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü’nde sosyoloji, siyaset bilimi, psikanaliz, tarih, estetik, felsefe ve müzikoloji gibi farklı disiplinlerden bir araya gelen akademisyenlerin aydınlanmaya, pozitivistliğe ve modern topluma yönelik eleştirilerini neşrettikleri bir düşünce okuludur.

İçinde Karl August Wittfogel, Franz Borkenau, Henryk Grossmann, Friedrich Pollock, Max Horkheimer, Theodor W. Adorno, Herbert Marcuse, Otto Kirchheimer ve Franz Neuman gibi 20. yüzyılın önde gelen düşünürlerinin yer aldığı bu okul, Marksist düşünceden önemli oranda etkilenmekle beraber, hem Kapitalizme hem de Sovyet Sosyalizmine yönelttiği eleştirileriyle tanınmaktadır.

Frankfurt Okulu’nun çoğu Yahudi kökenli olan ilk düşünürleri, İkinci Dünya Savaşı yıllarında Almanya’da baskı ve ayrımcılığa uğramış; bu aydınlardan Horkheimer, Pollock ve Adorno Amerika Birleşik Devletleri’ne (ABD) göç etmek zorunda kalmıştır. Bu düşünürlerin ABD’de yaptıkları çalışmalarda ortaya koydukları fikirler ise Frankfurt Okulu’nun entelektüel formasyonunun Batı Marksizm’i

olarak tanınmasına neden olmuştur.

Marksizm’i “*insanı maddi çıkarların egemenliğinden, kendi kurduğu düzenin ve eylemlerinin kısıtlayıcılığından kurtarmak ve özgürlüğüne kavuşturmak*”¹ olarak yorumlayan Frankfurt Okulu düşünürleri; bilinç, düşünler ve idealler ile ekonomik temel arasında bir ilişki olduğunu kabul etmekle beraber, Marksizm’in altyapı-üstyapı ilişkisine dayalı ekonomi politikası kuramına yönelttikleri eleştiriler nedeniyle Ortodoks Marksizm’den ayrılmaktadır.² Bu eleştirinin temel nedeni ise Frankfurt Okulu düşünürlerinin ekonomik ve sosyal yapının geçmişe oranla daha fazla iç içe girerek birbirlerini etkilemeye başladığını fark etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Frankfurt Okulu’nun eleştirel güvenlik alanına katkıları ise 1940’lı yıllarda antisemitizm üzerine yapılan çalışmalarla başlamıştır. Genel hatlarıyla otorite ve önyargılarla ilgili problemler üzerine yoğunlaşan Frankfurt Okulu düşünürleri, “*ırksal önyargı*” ve “*saldırgan ulusçuluk*” gibi bazı karakter özellikleri ile inançlar arasındaki bağlantıyı analiz etmek için yoğun çaba sarf etmişlerdir.³

1960’lı yıllarda Avrupa’da yükselişe geçen öğrenci hareketleriyle birlikte özgürlükler ve adalet istemi üzerinde kafa yoran Frankfurt Okulu düşünürleri, toplumda sınıf egemenliğinin sadece ekonomi ve güç ilişkisinden değil; hiyerarşi ve otorite yaratan burjuva fikirlerinden kaynaklandığını savunan Antonio Gramsci’nin düşüncelerinden ve hegemonya kavramından yoğun biçimde etkilenmiştir.⁴ Bireyin özgür gelişimini kısıtlayan eşitsiz ve hiyerarşik yapıları eleştiren Frankfurt Okulu’nun bu perspektifte eleştirel güvenlik çalışmalarına kazandırdığı en önemli şey “özgürleşme” (emancipation) kavramı olmuştur.

¹ Erich Fromm, *İtaatsizlik Üzerine Denemeler*, (çev. Ayşe Sayın), İstanbul, Yaprak Yayınları, 1987, s. 17.

² Sezgin Kızılcıkelik, *Frankfurt Okulu*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2008, s. 82.

³ a.g.e. s.97 ve Claidio Corradetti, “The Frankfurt School and Critical Theory”, http://papers.ssm.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2211197, (Erişim Tarihi: 06.11.2013)

⁴ Andrew Heywood, *Global Politics*, London: Palgrave McMillian Foundation, 2011, s. 69.

Horkheimer tarafından “*bireyin sıkıntı ve güçlüklerden kurtularak mutluluğunun artması*”⁵ şeklinde tanımlanan “özgürleşme”, Frankfurt Okulu ekseninde yapılan güvenlik çalışmalarında anahtar kavram rolünü üstlenmiştir. Frankfurt Okulunun paradigmalarından etkilenen İngiltere’nin Galler bölgesindeki Aberyswyth Üniversitesi akademisyenleri ise eleştirel güvenlik alanına yaptıkları katkılarla Frankfurt Okulu güvenlik yaklaşımının Galler Ekolü (Welsh School) olarak tanınmasına neden olmuşlardır.

Bu çalışmanın temel amacı öncelikle Frankfurt Okulu’nun eleştirel güvenlik çalışmalarına olan katkısını ortaya koymak ve ardından eleştirel güvenlik çalışmaları içinde yer alan Galler Ekolü’nün Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan güvenlik sorunlarına yönelik bazı yaklaşım ve eleştirilerini yine Frankfurt Okulu’nun epistemolojik düzleminde özetlemektir. Güvenlik sorunlarına konstrüktivist yaklaşımın analitik çözümleme için elverişli veriler ürettiği göz önüne alındığında Aberyswyth Üniversitesi’nde yapılan eleştirel güvenlik çalışmalarının 11 Eylül terör saldırıları sonrası giderek artan güvenlik sorunlarını anlamaya önemli katkısı olacağı düşünülmektedir.

Makalede betimsel araştırma yöntemi kullanılmış olup bulgular çalışmanın amacı doğrultusunda niteliksel olarak sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır. Araştırma ikincil verilere dayalı olarak gerçekleştirilmiştir.

2. Eleştirel Güvenlik Çalışmaları

Güvenlik çalışmaları uluslararası ilişkiler disiplini içinde önemli yer tutmaktadır. Güvenlik eskiden beri devlet politikalarının temel motivasyonu olmakla birlikte, 1947 yılında ABD’de çıkartılan Ulusal Güvenlik Yasasıyla başlı başına bir politika haline dönüşmüştür. Soğuk Savaş yıllarında NATO ve Varşova Paktı arasında yaşanan jeostratejik rekabetin doktriner ideoloji haline dönüşen ulusal güvenliğe yönelik akademik ilgi de küresel rekabetin şiddeti ile doğru orantılı olarak artmıştır.

⁵ Richard Wyn Jones, “Promise: Toward a Critical Theory of Security”, *Security, Strategy and Critical Theory* Boulder Colorado: Lynne Rienner Publishers, 1999, p. 23.

Soğuk Savaş yıllarında akademik alanda gerçekleştirilen güvenlik çalışmaları ABD’de “Ulusal Güvenlik”, İngiltere ve Avrupa’da ise “Stratejik Güvenlik” adı altında yürütülmüş; Soğuk Savaş sonrası dönemde ise güvenlik konusu her yerde “Uluslararası Güvenlik” kavramı altında irdelenmeye başlanmıştır.⁶

Soğuk Savaş yıllarının başından günümüze kadar geçen zaman içinde akademik alanda gerçekleştirilen güvenlik çalışmaları incelendiğinde konunun kapsamını genişleten iki olgunun varlığından söz edilebilir. Bunlardan birincisi; Soğuk Savaş yıllarının başında tehditler ve çıkarlar bağlamında ele alınan güvenlik konusu (ki bunlara klasik güvenlik çalışmaları denilmektedir) Soğuk Savaş’ın sonlarına doğru şiddet, risk ve korku kavramlarını da içererek yatay düzlemde genişlemiştir. İkincisi ise, yine Soğuk Savaşın sonlarına doğru güvenlik çalışmaları sadece sonuçlar üzerinden değil, nedenler üzerinden de sorgulanmaya başlanmış ve ortaya Eleştirel Güvenlik Çalışmaları (Critical Security Studies-CSS) çıkmıştır.

Eleştirel güvenlik çalışmalarına göre hiçbir şey üretilmeden tüketilemez; o nedenle güvenlik tüketilen bir şey olmadan önce üretilen bir şey olmalıdır. Bu durumda öncelikle güvenliğin nasıl sağlanacağı değil, güvenlik sorunlarının kaynağı önemlidir. Çünkü nasıl ki sıhhat, hastalığın olmamasından öte bir anlam taşıyorsa, güvenlik de savaş ya da düşmanlıkların olmamasından daha öte anlamlar taşımaktadır.⁷ Bu nedenle güvenliği salt düşman ya da düşmanlıkların bulunmadığı bir barış hali (negatif güvenlik) olarak tanımlamak yerine sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı kapsayan bir bütünlük içinde (pozitif güvenlik) ele almak gerektiği düşüncesi güvenlik çalışmalarını daha da derinleştirmiştir.⁸

---

⁶ Stephan M. Walt, “The Renaissance of Security Studies”, *International Studies Quarterly*, Vol. 35, No. 2, Blackwell Publishing, 1991, s. 216.

⁷ Norman Myers, *Ultimate Security*, New York: W.W. Norton Company, 1995, s. 31.

⁸ Barry Buzan and Lane Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, 2009, Cambridge, ss. 188-189.

Birey, toplum, devlet gibi referans objeleri merkeze alan eleştirel güvenlik çalışmaları savaş, barış, tehdit, çıkarlar gibi güvenliğin temel kavramlarını da deterministik açıdan irdelemektedir.⁹

Eleştirel güvenlik yaklaşımları doğal olarak bir tehdidin bulunmadığı varsayımına dayanır. Buna göre temelde hiçbir şey tehdit değildir ve olgular sosyal veya siyasal kontrolden çıkması durumunda tehdit oluşturur. Güvensizliğin kaynağı ise sosyopolitik yapının dışında değil, içindedir. Bu durumda eleştirel güvenlik çalışmaları kendi içinde tepkisel ve yorumlayıcı olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Bu çalışmada güvenliğe tepkisel yaklaşımlar “Özgün Güvenlik Yaklaşımları”, yorumlayıcı yaklaşımlar ise “Özgürleştirici (emancipatory) Güvenlik Çalışmaları” olarak sınıflandırılmıştır. Özgün güvenlik yaklaşımları Yapısal Şiddet ve Feminist Güvenlik Teorilerinden oluşurken, Özgürleştirici (emancipatory) güvenlik yaklaşımları ise Galler Ekolü ve Paris Ekolünden oluşur. (Tablo:1)

Tablo 1: Eleştirel Güvenlik Çalışmalarının Sınıflandırılması

Tepkisel Yaklaşımlar: Özgün (Individual) Güvenlik Çalışmaları	1. Yapısal Şiddet Teorisi 2. Feminist Güvenlik Teorisi
Yorumlayıcı Yaklaşımlar: Özgürleştirici (Emancipatory) Güvenlik Çalışmaları	1. Frankfurt ya da Galler Ekolü 2. Paris Ekolü

Güvenlik yaklaşımlarını sınıflandıran bazı çalışmalarda konstrüktivist güvenlik yaklaşımı da eleştirel çalışmalar içinde anılmakla beraber;¹⁰ bu çalışmada konstrüktivist güvenlik, eleştirel güvenlik

⁹ Aslında devlet sadece klasik güvenlik yaklaşımında referans objedir. Fakat kimi çalışmalarda eleştirel güvenlik çalışmaları arasında sayılan konstrüktivist güvenlik yaklaşımı birey ve toplumun yanı sıra devleti de referans obje olarak kullanmaktadır. Bu çalışmada konstrüktivizm eleştirel güvenlik yaklaşımlarının dışında farklı bir kategori olarak kabul edilmektedir.

¹⁰ Örneğin Ole Wæver, “Aberystwyth, Paris, Copenhagen, New ‘schools’ in Security Theory and Origins between Core and Periphery” başlıklı bildirisinde konstrüktivist

çalışmalarının dışında tutulmuştur. Çünkü güvenliği konstrüktivist yaklaşımla ele alan Birleşmiş Milletler'in (BM) güvenlik tipolojisi, Kopenhag Ekolü ve Karl Deutsch'ün Güvenlik Topluluğu yaklaşımları birey ve toplumla birlikte devleti de merkeze alan bir tutumu barındırdığından diğer eleştirel çalışmalarla kıyaslandığında hibrit bir görünüm sergilemektedir. Yani konstrüktivist güvenlik çalışmaları, klasik ve eleştirel güvenlik yaklaşımlarının adeta bir karışımıdır. Nitekim konstrüktivist yaklaşımın günümüzde önde gelen temsilcilerinden olan Barry Buzan ve Lane Hansen tarafından yapılan bir sınıflandırmada konstrüktivist güvenlik yaklaşımı düzensiz “discursive” bir yaklaşım olarak nitelendirilmiştir.¹¹

Eleştirel güvenlik yaklaşımlarının genel güvenlik çalışmaları içindeki konumu ise sadece tepki ve yorumlara dayanmamaktadır. Örneğin klasik güvenlik yaklaşımları politik ve uluslararası ilişkiler teorilerine dayanırken; eleştirel yaklaşımlar sosyoloji, sosyal psikoloji, felsefe ve sosyal antropolojiden yoğun bir biçimde yararlanmıştır. Ayrıca klasik güvenlik yaklaşımları genellikle ABD kaynaklı iken; eleştirel güvenlik yaklaşımları Avrupa kaynaklıdır ve metodolojisinde Alman romantizminin yoğun etkisi görülür.

Klasik güvenlik çalışmaları jeopolitik rekabetin realitelerine dayanırken; eleştirel güvenlik çalışmaları genellikle sosyo-politik travmalar sonrasında (savaşlar, siyasal istikrarsızlıklar, sosyal kırılmalar vb) ortaya çıkmış ve düşünsel bazda idealizmden daha fazla etkilenmiştir. Örneğin ABD'nin Vietnam başarısızlığı “savaşların uygun bir dış politika aracı olup olmadığı” konusunun toplumda sorgulanmaya başlanmasına neden olmuş ve Yapısal Şiddet Teorisi ile Feminist Güvenlik yaklaşımını ortaya çıkartmıştır.¹² Yine 1962 yılında ABD ve

---

yaklaşımları da eleştirel çalışmalar başlığı altında sınıflandırmıştır. (Paper presented at the 45th Annual Convention of the International Studies Association in 2003, Montreal, Canada).

¹¹ Barry Buzan and Lane Hansen, *The Evolution of International Security Studies*, 2009, UK, Cambridge, p. 212.

¹² David A. Baldwin, “Security Studies and the End of the Cold War”, *World Politics*,

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) arasında yaşanan Küba Füze Krizi ve ardından silahsızlanma ve barış çalışmalarının neden olduğu yumuşama (detente) ortamının eleştirel güvenlik çalışmalarına katkısı da yadsınamaz.

Benzer biçimde İkinci Dünya Savaşı yıllarında Nazizm'in ve Faşizm'in Avrupa'da neden olduğu sosyo-politik travma Frankfurt Okulu'nun ortaya çıkmasına neden olmuş, Fransa'nın Cezayir ve Tunus gibi sömürgelerinden aldığı önemli miktarda göç ve buna bağlı göçmen sorunlarının doğurduğu güvenlik sorunları da Paris Ekolü'nü geliştirmiştir.

Eleştirel güvenlik yaklaşımları devlete yönelik tehdit ve riskler yerine bireyi merkeze alarak insan potansiyelinin önündeki engellere dikkat çekmesi bakımından siyaset bilimine jeopolitiğin ve stratejinin ötesinde katkılarda bulunmuştur.

Barış ve güvenliği savaşların değil, şiddetin olmaması biçiminde tanımlayan eleştirel güvenlik yaklaşımları, güvenlik konusunun kapsamının oldukça genişlemesine neden olmakla birlikte güvenliği sağlayacak politikalar yerine öncelikle güvensizliğin kaynağına eğildikleri için realist politikalardan daha gerçekçi ve kalıcı politikalara kaynaklık edebilir.

Özellikle şiddeti kimlik ve ötekileştirme üzerinden çözümleyen Galler Ekolü, ABD'ye yönelik 11 Eylül terör saldırıları sonrası yükselişe geçen yabancı düşmanlığı (zenofobi) ve İslamofobi gibi sorunların kaynağına inmek ve uygun politikalar geliştirerek sorunun derinleşmesini önlemek konusunda kullanışlı veriler sağlamaktadır.

Galler ekolünün kullandığı güvenlik paradigmasının epistemolojisi ise Frankfurt Okulu'nun düşünce sistemine dayanmaktadır.

3. Frankfurt Okulu ve Eleştirel Güvenlik

Eleştirel felsefenin ve Alman İdealizminin önemli bir temsilcisi olan Frankfurt Okulu, sol entelektüel felsefecileri, edebiyat eleştirmenlerini, sosyologları, psikologları, ekonomistleri ve siyaset bilimcileri içeren

ve Marksist ideolojinin eleştirilmesinden doğan bir okuldur.¹³

Rus Devrimi'nin Stalinizm'e dönüşerek yozlaşması, Avrupa'da sol kanat hareketlerin yenilgisi ya da düşüşü, giderek yükselen Nazizm ve Faşizm olguları, kapitalist sistemde baş gösteren yeni iktisadi ve siyasal ivmeler, Okul'un ortaya çıkış koşullarını gösterir. Bu bağlamda hem Kapitalizm'in hem de Sovyet Sosyalizminin eleştirisi, Frankfurt Okulu'nun temel karakteristiği olarak belirtilebilir.¹⁴

1930'lu yıllarda Almanya'da kurulan ilk Marksist yönelimli araştırma enstitüsünün ürünü olan Frankfurt Okulu, öz bilinçsel olarak reflektivist bir epistemolojiye sahiptir. Bu bağlamda Ortodoks Marksizm'e yönelttikleri eleştiriler nedeniyle Frankfurt Okulu'nun düşünce biçimi Neo-Marksist ya da Batı Marksizm'i olarak tanımlanır.¹⁵

Eleştirel teori Max Weber'in antipozitivist sosyolojisinden, Georg Simmel'e, Georg Lukács'a ve Antonio Gramsci'ye kadar birçok düşünürün fikirlerinden etkilenmiştir. Daha sonra Herbert Marcuse, Theodor Adorno, Max Horkheimer, Walter Benjamin ve Jürgen Habermas gibi düşünürlerin katkıda bulunduğu Frankfurt Okulu, bu kaynak çeşitliliği altında Alman idealizminden Amerikan pragmatizmine doğru bir kayış yaşamıştır.¹⁶

Frankfurt Okulu'nun Marksizm'e yönelik eleştirisi altyapı-üstyapı ilişkisinde başlar. Marx ve Engels'a göre, bilinç yaşamı değil yaşam bilinci belirlerken, eleştirel düşünürler bireysel bilinç, düşünler ve ideallerle ekonomik temel arasında karşılıklı bir ilişkinin var

¹³ a.g.e, s. 23.

¹⁴ Encyclopedia Britannica, "Frankfurt School", <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/217277/Frankfurt-School>, (Erişim tarihi:01.06.2012).

¹⁵ Douglas Kellner, (1989), *Critical Theory, Marxism and Modernity*, Baltimore: The John Hopkins University Press, 1989, p. 1.

¹⁶ Pragmatizm, merkezinde teori ve pratiğin yer aldığı bir düşünce biçimidir. Buna göre teorinin pratikten çıkartıldığı ve bu teorinin tekrar pratiği biçimlendirdiğini savunur. Pragmatizmin önemli pozisyonları kendini araçsalcılık (instrumentalism), radikal ampirizm, doğrulamacılık (verificationism), kavramsal görecelik (conceptual relativity) ve yanılabilirlik (fallibleism) içinde göstermektedir.

olduğunu ileri sürer.¹⁷ Bu nedenle Frankfurt Okulunda altyapı-üstyapı kavramları Marksizm’de bilindiği şekilde kullanılmaz. Çünkü bu Okul’a göre günümüzde ekonomik ve siyasal alan giderek daha çok bütünleşmiştir. Bu noktada Frankfurt Okulunun düşünce sistemi Marksist ekonomi politliğinden ayrılır.

Eleştirel güvenlik çalışmaları bakımından bunun anlamı, klasik (ortodoks) Marksistlerin ileri sürdüğü gibi devlet tarafından yürütülen güvenlik politikalarının aslında sadece sermayenin algıladığı tehditlerden ibaret olduğu tezinin yetersiz olduğudur. Ayrıca eleştirel düşünce içinde önemli bir referans olan Jurgen Habermas, Marx’ın aksine toplumu sosyal sınıflar ve onların mücadele alanı olarak görmemiş, toplumu aktörlerin iletişimi ekseninde ele almıştır.¹⁸ Yine Frankfurt Okulu düşünürleri insan ilişkilerindeki değişim potansiyelinden söz ederek determinizm/fatalizm ve realizmi açıkça reddedip güvenlik için bireyi merkeze alan alternatif amaçlar ileri sürer.

Frankfurt Okulu’nun Marksizm’le uzlaştığı en belirgin nokta ise güvenliğe olan insan merkezli yaklaşımdır. Marksist teoride devlet, egemen sınıfın hegemonyasını devam ettirmesinin bir aracı olarak görüldüğünden devlet merkezli güvenlik politikalarının da toplumun tümüne ait yaygın korumacılık politikaları gibi görülmesinin önemli bir yanlığı olduğu belirtilir.¹⁹ Bu nedenle Marksizm’e göre insanların ya da toplumun yüz yüze kaldığı gerçek tehditler, açık düşmanlıklardan değil, maddi çıkarların egemen olduğu eşitsiz bir sistemden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla Marksizm’in asıl amacı insanı maddi çıkarların kısılacından, kendi düzen ve eylemlerinin kısıtlayıcılığından kurtarmaktır.²⁰ Bu anlayış nedeniyle Marksizm’in güvenlik yaklaşımı ekonomi politliği etrafında oluşturulmuş bir hümanizmaya

¹⁷ a.g.e., s. 82.

¹⁸ Jurgen Habermas, *İletişimsel Eylem Kuramı*, (çev. Mustafa Tüzel), İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2001, s. 204.

¹⁹ Arslan Topakkaya, “Tarihsel Materyalizm Bağlamında Marx’ı Yeniden Okumak”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1:3, 2008, s. 388.

²⁰ Kızılçelik, 2008, s. 79.

dayanan insan merkezli bir yaklaşım olarak kabul edilebilir.

Marksist düşünce ile Frankfurt Okulu'nun arasındaki diğer ortak noktalar ise mülkiyet, iş, iş bölümü, bürokrasi, aile, kültürel bağlar, ideolojinin görünür ve görünmez mekanizmaları üzerine yapılan yorumlar ve bu kavramların neden olduğu eşitsiz hiyerarşik yapının eleştirisi üzerindedir.

Bunların dışında Frankfurt Okulu düşünürleri güvenlik sorununu sınıf ilişkileri yerine otorite ve önyargılar üzerinden çözümlemeyi tercih etmiştir. Bunun en önemli nedeni, büyük bir çoğunluğu Yahudi kökenli olan eleştirel düşünürlerin Hitler iktidarında büyük sıkıntı yaşamış olmasıdır. Alman faşizminin mağdurları olan bu düşünürler, "Niçin bazı insanlar faşist yönelimlere sahipken, bazıları değildir?" sorusundan yola çıkarak ırksal önyargı, saldırgan ulusçuluk gibi belli karakter özellikleri ile inançlar arasındaki bağlantıyı incelemiştir²¹ ve katı, dogmatik, ön yargılı düşünmeyle doğrudan ilgili kişilik ya da karakter sendromlarını ortaya çıkarmayı hedeflemiştir.²² Bu nedenle Frankfurt Okulu'nun biçimlendirdiği eleştirel düşünce sistemi üzerinde psikanalizin yoğun etkisi görülür.

Frankfurt Okulu'nu Ortodoks Marksizm'den ayıran başka bir olgu ise 1960'lı yıllarda ortaya çıkarak giderek artan radikal öğrenci hareketleri olmuştur. Öğrenci hareketlerinin üç temel kaynağı emperyalizm teorisi, neo-anarşizm ve kültür devrimidir. Marksizm bu potansiyeli bir devrim için kullanmayı düşünürken, eleştirel düşünürler üniversitelerin sahip olduğu potansiyelin sözde devrimci maceralar yerine (öğrenim ve araştırmanın yanı sıra) üniversitelerin üniversite içinde ve dışında iktidar ve ayrıcalıkla iç içe kenetlenmesini önlemeyi mümkün kılacak kurumsal bir çerçeve yaratmayı sağlamak için kullanılmasını daha doğru bulmuştur. Eleştirel düşüncenin önemli temsilcilerinden biri olan Habermas, bunun üniversitelerin

²¹ Kızılcılık, 2008, s. 97.

²² Theodor W. Adorno, *Otoriteriyen Kişilik Üstüne: Niteliksel İdeoloji İncelemeleri*, (çev. Doğan Şahiner), İstanbul, Om Yayınevi, 2003, s. 41.

demokratikleştirilmesiyle ve üniversitelerde köklü bir reform yapılmasıyla mümkün olduğunu ileri sürmektedir.²³

Eleştirel düşünürlerin kendileri de emperyalizme karşı olmakla birlikte öğrenci hareketlerinin yanlış devrimci örneklerden esinlendiğini düşünmüştür.²⁴ Çünkü Marksist kuramın ortaya çıkışından günümüze kadar geçen yıllar içinde yaşanan gelişmeler, proletaryanın devrimci bir sınıf olma potansiyelini yok etmiş; kuşkuyla bir demokrasinin bile bugün bir devrimin kaçınılmaz sonucu olarak ortaya çıkacak diktatörlükten daha iyi olacağını göstermiştir.²⁵

Eleştirel düşüncede hegemonya kavramı emperyalizme göre daha çok yer tutmaktadır. Gramsci'nin "baskın sınıfın boyun eğenlerin izniyle güç kazanması" olarak tanımladığı hegemonya, zoraki bir yönetimden ziyade burjuvazi değerlerine göre işleyen kültürel ve ideolojik bir yöntem olarak anlaşılmıştır.²⁶ Adorno ve Horkheimer ise hegemonya kavramını jeopolitik bağlamından çıkartarak birey/toplum üzerinde oluşturulan totaliter baskıyı incelemek için kullanmıştır.²⁷

Aydınlanmanın aklı araçsallığa itmesi nedeniyle bireyselliği tehdit ederek, toplum üzerinde davranışları yönlendirilmiş bir kolektivizmi doğurduğunu ileri süren Frankfurt Okulu düşünürleri güvenlik çalışmalarının kavram portföyüne totaliterliğin kökeni olarak gördükleri "korku" kavramını da eklemiştir. Aydınlanma her şeyi sayısallaştırarak insanları mitlerden ve mitlerden kaynaklanan korkulardan kurtarmak isterken, diğer yandan kendi mitlerini üreterek bireyi burjuva toplum düzeninin ve başat üretim tarzının yarattığı

²³ Jürgen Habermas, *Rasyonel bir Topluma Doğru: Öğrenci Protestosu, Bilim ve Siyaset*, (çev. A. Çiğdem, M. Küçük) Ankara: Vadi yayınları, 1992, s. 37.

²⁴ Jürgen Habermas, *Sivil İtaatsizlik*, (Çev. Hayrettin Ökçesiz), İstanbul: Alfa Yayınları, 1995, s. 32.

²⁵ Kızılçelik, 2008, s. 117-118.

²⁶ Ernesto Laclau, Chantal Mouffe, *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*, (çev. Ahmet Kardam), İstanbul: İletişim Yayınları, 2008, s. 32.

²⁷ Theodor W. Adorno ve Max Horkheimer, (2010), *Aydınlanmanın Diyalektiği*, (çev. Nihat Ülner, Elif Öztarhan Karadoğan), İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2010, s. 42.

başka korkulara teslim etmiştir. Bu nedenle eleştirel teorisyenlere göre esasında aydınlanma korkusuzluk yerine yine korkuyu getirmiş, güvenlik yerine güvensizlik üretmiştir.²⁸

Frankfurt Okulu düşünürleri, eleştirilerini pozitivistliğe de yöneltmiş ve pozitivistliğin olgu ve değerler arasında koyduğu mutlak ayırım nedeniyle bilginin insan istemlerinden ayrıldığını ileri sürmüştür.²⁹ Pozitivistlik ile örgütlenme ve statüko arasında fiziksel yasanın değişmezliği üzerinden ilişki kuran Frankfurt Okulu düşünürleri, ordunun kamu düzeninin değişmezliğini korumak yönünde yüklendiği işleve dikkat çekerek pozitivistliğin aslında mevcut düzeni kutsallaştırdığı, radikal değişimleri engelleyerek siyasal dinginciliğe kaynaklık ettiği ve böylece teknokratik bir egemenliği ön plana çıkardığını ileri sürmektedir.³⁰ Bu teknokratik egemenliğin altında yatan teknokratik düşünme biçimi ise insanları egemen güçlerden özgürleştirmez aksine egemenlere hizmet ettirir. Bu bağlamda Frankfurt Okulu düşünürlerinin pozitivistliğe yönelttikleri eleştirilerde Karl Popper felsefesinin derin izleri görülür.

Frankfurt Okulu'nun pozitivistliğe yönelik eleştirilerinde kullandığı mantık örgüsü modernitenin eleştirisinde de kendini gösterir. Bu konuda Rousseau'nun "modernliğin insanlar arasındaki eşitliği tahrip ettiği insanlar arasındaki en büyük eşitsizliğin ise mülkiyetten kaynaklandığı" savı, eleştirel düşünürler için önemli bir veridir.³¹ Böylece modern toplum, insanlar arasında derin bir eşitsizliği barındıran ve aynı zamanda bunu talep eden bir toplum olarak bireysel özgürlükleri tahrip etmektedir.

Frankfurt Okulu'nun güvenlik bağlamında inceleyeceğimiz son eleştirisi de kültür üzerinedir. Kapitalizmle birlikte kültürün bir endüstri haline gelmesi ve kültürel öğelerin birer meta özelliği taşımaya

²⁸ Kızılcılık, 2008, s. 160.

²⁹ a.g.e. 2008, s. 160-205.

³⁰ a.g.e. 2008, s. 160-205.

³¹ Jean Jaques Rousseau, *İnsanlar Arasında Eşitsizliğin Kaynağı*, (çev. Rasih Nuri İleri), İstanbul: Say Yayınları, 2010, s. 130.

başlaması eleştirilerin başında yer alır. Horkheimer ve Adorno, ABD’de buldukları süre içinde iş çevrelerinin ve seçkin kesimlerin kitle kültürünü egemenlikleri altına alarak bir medya ve tüketim toplumu yaratmak için sarf ettikleri olağanüstü çabayı gözlemlemiş; Marcus ve Löwenthal ise “Office of War Information” ve “United States Intelligence” da çalıştıkları süre içinde kitle iletişim araçlarının nasıl propaganda amaçlı kullanıldığına şahit olmuştur.³² Bu nedenle Frankfurt Okulu’nun eleştirel düşünürleri kitle iletişim ve medya araçlarının bir sosyalizasyon ajanı olarak kullanıldığını ve yoğun propaganda altında kalan bireylerin bu süreçte pasifleştirilerek oldukça edilgen bir hale getirildiğini vurgulamaktadır. Nitekim ABD eksepsiyonlizminin evrensel araçlarından biri haline gelen kitle iletişim araçları “Birleşik Devletler Bilgilendirme Ajansı’nın (USIA)” kurulmasıyla da stratejik nitelikler kazanmıştır. Bu doğrultuda USIA’nın kuruluş amacı; “Amerikan ulusal çıkarlarını en üst düzeyde gerçekleştirmek için anlamak, bilgilendirmek ve yabancı halkları etkilemek amacıyla Amerikalılar ve Amerikan kurumları ile bunların yabancı ülkeleri arasında diyalogu genişletmek” olarak belirlenmiştir.³³

3.1. Galler/Aberyswyth Ekolü ve Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Alanda Güvenlik/Güvensizlik Algısı

Eleştirel güvenlik yaklaşımları içinde Galler Ekolü özgün bir konuma sahiptir. Galler Ekolü, Marksist teoriden ve İtalyan Marksist Gramsci’nin hegemonya kuramından etkilenmekle birlikte modern toplumun dinamikleri karşısında proletaryanın başarısızlığı nedeniyle diğer eleştirel güvenlik yaklaşımlarında olduğu gibi Marksizm’den daha başlangıçta koparak yeni bir anlayışa yönelmiştir.³⁴

Galler Ekolü’nün öne çıkması Soğuk Savaş sonrası döneme rastlar. Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle Batı ve SSCB Bloğu arasındaki

³² Kızılcılık, 2008, s. 347.

³³ USIA, “Overview”, <http://dosfan.lib.uic.edu/usia/usiahome/oldoview.htm#overview>, (Erişim tarihi: 09.05.2012).

³⁴ Kızılcılık, 2008, s. 118.

jeopolitik ve stratejik rekabete dayalı güvenlik politikaları da önemini yitirmiştir. Başta NATO olmak üzere Soğuk Savaş yapılanmalarının sorgulanmaya başlandığı yeni dönemde güvenlik sorunsalı akademik ve politik çevrelerce yeniden tanımlanarak güvenliğin yeni koruma alanları belirlenmeye çalışılmıştır.³⁵ Bu konuda öne çıkan çabalardan biri olan Galler Ekolü, İngiltere’deki Aberyswyth Üniversitesi’nde Ken Booth, Richard Wyn Jones, Andrew Linklater, Keith Krause ve Michael Williams gibi akademisyenler tarafından gerçekleştirilen eleştirel güvenlik çalışmalarıyla tanınmaya başlanmıştır.³⁶

Galler Ekolü’nü diğer eleştirel güvenlik yaklaşımlarından ayıran en önemli özellik; güvenlik sorunsalını özgürleşme (emancipation) ekseninde ele alması ve Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan tehditleri de “kimlik sorunları ve ötekileştirmenin neden olduğu marjinalleşme” üzerinden çözümlemesidir.³⁷

Kimlik sorunları ve ötekileştirme konusunda yapılan eleştirel çalışmalar aslında Hitler dönemi Almanya’sında Frankfurt Okulu’nda başlamıştır. Fakat Galler Ekolü, Frankfurt Okulu tarafından kullanılan ötekileştirme paradigmasını Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemin tek egemeni gibi görünen ve öyle hareket eden ABD hegemonyasını çözümlmek için kullanarak farklılık yaratmaya çalışmıştır. Bu nedenle Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan tehditlerin ortaya çıkış nedenlerini sosyal ayrımcılık, otorite ve güç konuları içinde aramışlardır. Bu bağlamda Galler Ekolü’nün güvenlik çalışmalarında kullandığı temel paradigma da özgürleşme (emancipatory) kavramıdır.³⁸

³⁵ Stephan Walt, “The Renaissance of Security Studies, *International Studies Quarterly*, Vol. 35, No.2, 1991, pp. 211-239, <http://www.jstor.org/stable/2600471>

³⁶ Güldürdek, 2009, s. 41 ve David Mutimer, “Critical Security Studies: A Schismatic History”, *Contemporary Security Studies*, (ed. Allan Collins), Oxford University Press. 2007, pp. 93-105.

³⁷ Keith Krause and Michael C. Williams, “From Strategy to Security: Foundations of Critical Security Studies”, *Critical Security Studies*, (ed. Keith Krause and Michael Williams), Minnesota: University of Minnesota Press, 1997, p. 48.

³⁸ Pınar Bilgin, “ Individual and Societal Dimensions of Security”, *International Studies Review*, 2003, p. 209.

Özgürleşme kavramı Galler Ekolü için anahtar kavram konumundadır. Frankfurt Okulu düşünürlerinden Horkheimer tarafından “bireysel insan varlığının önündeki engellerin kaldırılarak mutluluğunun artırılması”³⁹ olarak tanımlanan özgürleşme, eleştirel düşüncenin günümüzdeki en önemli temsilcilerinden biri olan Jürgen Habermas ve Galler Ekolü tarafından geliştirilerek güvenlik çalışmaları içinde yoğun biçimde kullanılmıştır.⁴⁰

Jürgen Habermas sınıfsal egemenliği, toplumda sosyal ayrımcılığın en önemli nedeni olarak görmüş; böyle bir toplumda özgürleşmenin gerçekçi olmayacağını ileri sürerek özgürleşmeyi daha az otorite, dışlama ve kenara itme, ızdırap ve güvensizlik duygusundan uzaklaşma olarak tanımlamış ve bunun sağlanması için toplumda iletişim ve etkileşimin artırılmasını tavsiye etmiştir.⁴¹

Galler Ekolü düşünürleri ötekileştirme paradigmasının işlenişinde ise diğer birçok eleştirel düşünür gibi özne ve nesne arasındaki ayrıma dikkat çeker. Yani güvenlik çalışmalarında gözleyen ve gözlemlenen olgusu daha baştan karşılıklı iletişimi kopararak gözlemlenen tarafı ötekileştirmektedir. Çünkü gözleyen taraf kendi koşulları içinde bir gözlem çerçevesi çizerek gözlemlenen tarafı sınırlamakta ve böylelikle objektiflikten uzaklaşmaktadır. Bu nedenle tek taraflı gözlem sonucu geliştirilen kuramlar aslında sadece belirli kişiler ve durumlar içindir. Günümüzün güvenlik çevrimi açısından bunun anlamı; uluslararası alanda var olan güvenlik sorunları çözümlenirken ya da bu sorunlara çözüm aranırken aslında Batı dünyası kendisini merkeze alarak kendi dışındaki dünyayı daha baştan ötekileştirmektedir (Batı ve diğerleri-West and Rest). Üstelik Batı ve Batı dışında kalan toplumlar arasındaki asimetrik güç ilişkisi sorunun eşit bir düzlemde bile ele alınmasını

³⁹ Richard Wyn Jones, “Promise: Toward a Critical Theory of Security” in *Security, Strategy and Critical Theory* (Boulder, Co: Lynne Rienner, 1999), p. 23.

⁴⁰ Güldürdek, 2009, s. 65.

⁴¹ Andrew Linklater. “The Achievements of Critical Theory” *In International Theory: Positivism and beyond*, (ed. Steve Smith, Ken Booth and Marysia Zalewski), Cambridge: Cambridge University Press, 1996. p. 280.

mümkün kılmamakta ve sorunun kaynağına inilmesini güçleştirmektedir. Daha açık bir ifadeyle günümüzde uluslararası güvenlik sorunlarını çözmeye yönelik çabalar öncelikle Batı'nın güvenliğini sağlamaya yöneliktir. Korunması gereken değerler Batı değerleri iken; tehditler ise Batı dışındaki toplumlardan gelmektedir. Fakat Batı ve Doğu arasında asimetrik bir güç ilişkisi vardır. Bu nedenle tehdidin kaynağı ile tehdit edilen güç arasındaki orantısız ilişki, tehdit betimlemesini adeta bir retoriğe dönüştürmektedir. Galler Ekolü düşünürlerine göre, içinde güç ilişkisinin bulunduğu güvenlik tanımları hangi görüş içinde olursa olsun aslında güvensizlik üretmektedir. Bu nedenle Galler Ekolü düşünürleri uluslararası düzenin sosyal yaşamı ve bireyleri her türlü şiddetten uzak tutarak güvenli kıldığı sürece bir anlam taşıyacağını vurgulamıştır.⁴² Bu bağlamda 1990 sonrası giderek artan uluslararası güvenlik sorunlarının kaynağını eylemler, ilişkiler ve hatta dil üzerinde baskın olan hegemonyada arayan Galler Ekolü'nün öngördüğü daha iyi bir dünya tasavvuru Ken Booth tarafından ütöpik realizm olarak adlandırılmıştır.⁴³

Galler Ekolüne göre, güç ilişkileri ve bencillik aslında uluslararası sistemin doğal bir sonucu değildir. Bu nedenle güvenlik konusuna statik olgularla yaklaşmak da doğru değildir. Çünkü devletler ve uluslararası kuruluşların yanı sıra başta bireyler olmak üzere etnik gruplar, uluslar ve bir bütün olarak küresel toplum güvenliğinin alternatif aktörlerini oluşturur. Bu bağlamda günümüz dünyasında güvenliğinin örtülü kalmış gerçeği insan hakları ihlalleri, azınlıklara yapılan baskılar, yoksulların güçsüzlüğü ve kadınlara yönelik şiddet gibi şeylerle ilgilidir.⁴⁴ Bu nedenle güvenliğe klasik

⁴² Tim Dunne, ve Nicholas J. Wheeler, "We the Peoples': Contending Discourses of Security in Human Rights Theory and Practice." *International Relations*, 18:1, 2004, p.12

⁴³ Ken Booth, "Beyond Critical Security Studies", *Critical Security Studies and World Politics*, (ed. Ken Booth), London: Lynne Rienner Publishers, 2004.a, p. 260.

⁴⁴ Ken Booth, "Realities of Security: Editor's Introduction". *International Relations*, 2004.b, 18(1): 5-8.

yaklaşımın yerine/yanı sıra güvenlik konusu normatif ve özgürleşme ekseninde de ele alınmalıdır. Bu bağlamda Booth'un ütopyik realizm olarak adlandırdığı durumun aslında doktrinler realizmde daha gerçekçi bir yaklaşım olduğunu kabul etmek gerekir.

Güvenlik konusunun kapsamının bu şekilde genişlemesi klasik güvenlik paradigmasının göz ardı edilmesini gerektirmez. Bu nedenle Galler Ekolü de diğer birçok güvenlik yaklaşımında olduğu gibi alternatif kuramların Kenneth Waltz'ın realist versiyonuyla birlikte ele alınmasını zorunlu görür.⁴⁵ Sadece Soğuk Savaş dönemine ait tehdit tanımlamasının önemini yitirmesiyle insan hakları ve özgürlükler gibi konuların daha fazla öne çıkmaya başladığı düşünülmektedir.⁴⁶

Galler Ekolü, güvensizliğin kaynağı olarak uluslararası alanda eşitsiz ve hiyerarşik bir yapılanmaya dikkat çekerek hegemonyayı irdelerken bu yapılanmayı besleyen başka bir öge olarak stratejik kültüre dikkat çeker.

Stratejik kültür, devletlerin ya da hükümetlerin tehdit algılarını biçimlendiren ve güç kullanma konseptini belirleyen ve bu doğrultuda güvenlik politikalarını yapılandıran geleneksel tutum ve davranışlardır.⁴⁷ 1970'li yıllarda Jack Snyder tarafından geliştirilen stratejik kültür kavramı⁴⁸ Galler Ekolü'nün ABD hegemonyasına ve dış politikasına yönelik geliştirdiği eleştirilere önemli katkılarda bulunmuştur. Çünkü hegemonya bir anlamda stratejik kültürün uluslararası politikaya olan yansımasıdır.

Bu noktada hegemonik devletin uluslararası politika ve eylemlerini haklı gösterecek dayanaklar dış politika çalışmalarında revizyonizm olarak tanımlanır. Bir eylemin gerekçeleriyle birlikte hayata geçirilmesi diyebileceğimiz revizyonizm stratejik kültürden

⁴⁵ Güldürdek, 2007, s. 47.

⁴⁶ Booth, 1999, p. 46.

⁴⁷ a.g.e. p.46

⁴⁸ Jeffrey S. Lantis, "Strategic Culture and national Security Policy", *International Studies*, Malden, UK, 2002, p.87

oldukça etkilenir. Örneğin Bruma'ya göre günümüzde ABD'nin güvenlik politikaları üzerinden geliştirdiği “kurtarıcı ulus” retoriği Amerikan stratejik kültürünün bir sonucu ve tarihsel Batı hegemonyasının Napolyonik bir mirasıdır.⁴⁹

Fakat özgürlükler, demokrasi, liberal ekonomi ve uluslararası düzen konusunda Amerikalıların kendilerini merkezî bir konuma oturttuğu bu kimlik, Batı dışındaki toplumları “ötekileştirerek” oluşturulmuş bir kimliktir.⁵⁰ Bu nedenle 11 Eylül 2001'de ABD'ye yapılan terör saldırıları sonrasında ABD ve Batı tarafından tanımlanan “İslami terör” tehlikesi, İslam'ı “şiddet içeren”, “irrasyonel” ve sıradan insanları potansiyel bir teröriste dönüştüren “gerici bir din” şeklinde indirgemeci ve [ötekileştirici] bir yaklaşıma dönüşmüştür.⁵¹

Bu yaklaşım 11 Eylül saldırıları sonrasında Batı kimliğinin yeniden üretilmesinde negatif bir ideogram işlevi görmektedir.⁵² Aslında bu revizyonist yaklaşım ABD'de ve diğer Batılı ülkelerinde yabancı düşmanlığını (zenofobia) artırırken Batı'nın müdahale ettiği alanlarda ise geniş çaplı insan hakları ihlaline neden olmuştur. Bu nedenle 11 Eylül sonrası “siyasal İslam” tehdidi karşısında uygulamaya konulan Teröre Karşı Küresel Savaş (GWOT-Global War on Terrorism) doktrini baskı ve şiddeti artırırken, diğer yandan tepkileri artırarak uluslararası alanda sürekli güvensizlik üretmektedir.

ABD'nin de içinde yer aldığı Batı'nın kendi dışındaki dünyaya özellikle Müslüman ülkelere yönelik bu tutumu, Aberyswyth

⁴⁹ Ian, Bruma, “Imperial Hubris”, *Foreign Policy Magazine*, November 2011:189, Washington, 2011, p. 65.

⁵⁰ Stephen M Walt, “The Myth of the American exceptionalism”, *Foreign Policy Magazine*, November Issue.198, 2011, Washington: p. 74.

⁵¹ Ayla Göl, (2010), “Editor's introduction: views from the ‘Others’ of the War on Terror”, *Critical Studies on Terrorism*, 2010, p. 2, <http://dx.doi.org/10.1080/17539151003594160> (Erişim Tarihi: 20.03.2012).

⁵² Marie Breen Smyth, Jeroen Gunning, Richard Jackson, George Kassimeris and Piers Robinson, “Critical Terrorism Studies an Introduction”, *Critical Studies on Terrorism*, 2008, p. 2, <http://dx.doi.org/10.1080/17539150701868538>, (Erişim Tarihi: 20.03.2012).

akademisyenlerince neo-oryantalizm olarak tanımlanmaktadır.⁵³ Bu bağlamda Üniversite bünyesinde “Radikalleşme ve Çağdaş Politik Şiddet Çalışmaları Merkezi” (CSRV- The Centre for the Study of ‘Radicalisation’ and Contemporary Political Violence) kurularak terörün politik bir enstrüman olarak kullanılmasının nedenlerini araştırılmakta ve Orta Doğu, Afrika, Latin Amerika gibi bölgelerin militarizasyonu incelenmektedir. Bu kapsamda Aberyswyth Üniversitesi’nde yapılan çalışmalar, daha sonra kurulan Eleştirel Terörizm Çalışmaları (CTS-Critical Terrorism Studies) merkezinde toplanmıştır. CTS’de güvenlik üzerine yapılan çalışmalarda Batı ve Doğu arasında hemen her alanda oluşan asimetrik farkın küresel güvensizlik ortamına katkı sağladığı dile getirilmekte hatta 11 Eylül terör saldırılarının nedenleri de bu bağlamda ele alınmaktadır.⁵⁴

Özetle insanların özgür seçimler yapabildiğinde ancak kendini güvende hissedeceğini ileri süren Galler Ekolü, bu özgür seçimlerin güvenlik politikalarını biçimlendiren tehlike ve tehdit algısı için de geçerli olduğunu ileri sürmektedir. 11 Eylül saldırıları sonrasında ABD kamuoyunda ve uluslararası medyada sürekli işlenen terör konusu küresel kamuoyunu önceden belirlenen politikalar doğrultusunda yönlendirmekte ve insanların hiçbir etki altında kalmadan özgür seçimler yapmasını engellemektedir. Bu korku ortamı sürekli bir önyargıyı besleyerek küresel toplumun daha güvensiz hale gelmesine ve dolayısıyla militarist güvenlik önlemlerinin gerekliliğine inanmaya itmektedir. Örneğin Amerikan Merkez Kuvvetler (CENTCOM- United States Central Command) Komutanı General Tommy Franks, 11 Eylül olaylarından sonra basın-yayın yoluyla sıklıkla işlenen “terörist”, “kitle” ve “olay” gibi kavramların kamuoyunu “canlandırdığını” ve “uyanık hale” getirdiğini dile getirmiştir⁵⁵.

⁵³ Göl, 2010, p. 2.

⁵⁴ a.g.e. p. 2.

⁵⁵ Michel Chossudovsky, “9/11 and America's ‘War on Terrorism’”, Global Research, www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=2497, (Erişim tarihi: 26.06.2011)

Sonuç olarak ötekileştirme, öğretilmiş korkular, yönlendirilmiş davranışlar ve reaksiyonlar uluslararası alanda güven değil, sürekli güvensizlik üretmektedir. Bu nedenle istikrarlı bir barış (stable peace)⁵⁶ ve gerçek bir güvenlik ortamı için öncelikle bireylerin ve toplumun öğretilmiş korkulardan ve zorunlu gereksinimlerden kurtulması yani özgürleştirilmesi gerekir.

4. Sonuç

Güvenlik çalışmaları uzun süre klasik realizmin etkisi altında ve stratejik boyutta sürdürülmüştür. Soğuk Savaş yıllarının ortalarına doğru ortaya çıkan güvenliğe eleştirel yaklaşım ise Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle yeniden rağbet görmüş ve yeni güvenlik/güvensizlik ortamını yorumlamada önemli katkılar sağlamıştır. Eleştirel güvenlik epistemolojik zenginliğini Frankfurt Okulu'nun düşünce biçiminden almaktadır. Frankfurt Okulu düşünürleri ise Alman idealizmi ve Amerikan pragmatizmini sentezleyerek eklettik bir tarzda güvenliği yorumlamıştır. Frankfurt Okulu'nda Marksist düşüncenin önemli bir yeri olmasına karşın, güvenlik sorunu sınıf ilişkileri yerine otorite ve önyargılar üzerinden çözümlenmiştir. Bu bağlamda Frankfurt Okulu'ndan etkilenen Aberyswyth Üniversitesi akademisyenleri de Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan güvenlik sorunlarını güvenlik aktörlerinin nasıl inşa edildiğini inceleyerek analiz etmeyi tercih etmiştir. Kimi çalışmalarda Galler ekolü olarak anılan bu yaklaşım içinde, 11 Eylül saldırıları sonrası ABD tarafından geliştirilen GWOT doktrini ve Batı'nın güvenlik algısının inşa boyutu eleştirilmiştir. Bu bağlamda Galler Ekolü temsilcileri güvenlik konusuna olan özgün yaklaşımlarına neo-oryantalizm kavramı ile dikkat çekmeye çalışmıştır. Çünkü GWOT doktrinine dayalı güvenlik politikaları Batı dışındaki dünyayı ötekileştirerek marjinalleştirmiş ve başta terör olmak üzere kaçakçılık, göçmen sorunları, narkotik trafiği gibi birçok uluslararası güvenlik sorununun daha da derinleşmesine neden olmuştur. Bu

⁵⁶ Ken Booth, "Nuclearism, human rights and constructions of security", *The International Journal of Human Rights*, 3:3, 1999, p. 50, <http://dx.doi.org/10.1080/13642989908406828>, (Erişim tarihi:31.05.2012).

noktada uluslararası güvenlik sorunlarının temel nedenlerini irdeleyerek kalıcı ve gerçekçi çözüm arayışları içinde olan Galler Ekolü ve Frankfurt Okulu'nun güvenlik paradigmaları dikkat çekicidir.

Güvenliği hegemonya, ötekileştirme ve özgürleştirme kavramları üzerinden çözümleyen Galler Ekolü düşünürleri, içinde hiyerarşik güç ilişkisinin bulunduğu güvenlik tanımlarının hangi görüşte yer alırsa alsın güvensizlik ürettiğine dikkati çekmekte, dolayısıyla uluslararası düzenin sosyal yaşamı ve bireyleri her türlü şiddetten uzak tutarak güvenli kıldığı sürece bir anlam taşıyacağını vurgulamaktadır. Bu bağlamda özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası Doğu ve İslam dünyasını Batı'nın karşısında ve hiyerarşik olarak altında tanımlayan yaklaşımların yabancı düşmanlığı ve İslamofobi'yi daha da artırarak küresel terörü tırmandırdığı düşünülmektedir.

Galler Ekolüne göre, Batı'nın Doğu'yu yorumlayış biçimi onu Batı'nın karşısında ve hiyerarşik olarak altında konumlandırmakta, dolayısıyla Batı düşmanlığını daha da artırmaktadır. Batı ve Doğu arasındaki eşitsiz güç ilişkisi ise bir dış politika aracı olarak şiddete olan rağbeti artırmakta ve karşılıklı düşmanlığı beslemektedir. 11 Eylül saldırıları sonrasında Batı'da giderek aratan yabancı düşmanlığı ve İslamofobi, şiddeti besleyerek küresel güvenlik sorunlarını daha da derinleştirmektedir. Klasik güvenlik yaklaşımı ise konuyu güç ilişkileri içinde incelemekle sorunun inşa boyutunu göz ardı etmekte ve kalıcı çözümler üretmekte yetersiz kalmaktadır. Ayrıca bu indirgemeci yaklaşım güvenlik sorununun örtülü kalmış yanlarını dikkatlerden kaçırmaktadır. Örneğin günümüz dünyasında güvenliğin örtülü kalmış gerçeği insan hakları ihlalleri, azınlıklara yapılan baskılar, yoksulların güçsüzlüğü ve kadınlara yönelik şiddet gibi şeylerle ilgilidir.

Bu nedenle güvenliğe klasik yaklaşımın yerine ya da yanı sıra güvenlik konusu mutlaka normatif ve özgürleşme ekseninde ele alınmalıdır. Ancak bu şekilde Soğuk Savaş sonrası giderek tırmanan küresel terör ve güvenlik sorunları gerçek anlamda bir çözüme ulaştırılabilir. Bunu sağlamak için öncelikle devletler arası ve toplumlar arası iletişim artırılmalı ve bu ilişkiler uluslararası hukukun en bilinen normu olan devletlerin egemen eşitliği bağlamında, her türlü önyargı ve ön kabulden uzak biçimde yürütülmeli ve uluslararası

güvenlik sorunları herhangi bir hiyerarşinin gözetilmediği uluslararası platformlarda geniş tabanlı katılımlarla çözülmeye çalışılmalıdır.

Summary

Security studies have been embroiled with the classical realism, which assumes core value of the security is threats and interests for a long time. However, toward the end of Cold War, concept of the security has been broadened and deepened by concepts of violence, risk and fright. So, insecurity has been questioned not only by results but also by reasons. This paradigm has caused to emerging of Critical Security Studies (CSS).

CSS interests in the question of how to sustain security. Therefore, CSS researches entails to the source of insecurity in international area primarily. Many theorists and scholars have enriched critical work by providing new concepts and approaches. Negative/positive peace and concept of emancipations are creative notions of Frankfurt School to the CSS.

Frankfurt School has known as the Institute of Social Research (Institut für Sozialforschung), which is a social and political philosophical movement of thought located in Frankfurt, Germany. It is the original source of what is known as Critical Theory.⁵⁷

Theorists of the Frankfurt School have focused on the anti-Semitism and authoritarian personality or studies of prejudice, such as Horkheimer and Adorno. Therefore, they provide sophisticated concept of emancipation for critical thinking and security studies.

CSS deal with the social construction of security. Therefore, rhetorical nature of threat discourse is examined and criticized. So, CSS consider not only threat as a construction, but the objects of security as well.⁵⁸

---

⁵⁷ Claudio Corradetti, "The Frankfurt School and Critical Theory", http://papers.ssm.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2211197, (Erişim Tarihi: 06.11.2013).

⁵⁸ J. Erikson, "Observer or Advocates? On the Security Role of Security Analysts", *Cooperation and Conflict*, 34/3, 1999, p. 318.

The contribution of Frankfurt School to the CSS has not been only epistemological level but it has also brought flexibility in a solidified area by narrow scope of classical security approach. This richness has been salient in critical studies in Welsh School.

Welsh school is slightly wider than the Frankfurt in identifying the tradition, adding Gramscian, Marxist and critical international relation to the Frankfurt school.⁵⁹ Therefore, CSS in Welsh School may able to focus on the terror and insecurity problem of the international system after the 9/11 attacks by eschewing from reductionist approach. Hence, concepts of the Islamphobia, xenophobia and ethnocentrism have been examined by way of constructivism to find fundamental reason and roots of marginalization. Thinkers of Welsh School believe that international security problems may solve by international collaboration, while givinfn attention to the deep route of the insecurity also as a parallel of this paradigm.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

ADORNO, Theodor W.(2003), *Otoriteryen Kişilik Üstüne: Niteliksel İdeoloji İncelemeleri*, (çev. Doğan Şahiner), İstanbul Om Yayınevi.

ADORNO, Theodor W. ve Max Horkheimer, (2010), *Aydınlanmanın Diyalektiği*, (çev. Nihat Ülner, Elif Öztarhan Karadoğan), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

BOOTH, Ken (2004.a), “Beyond Critical Security Studies” In *Critical Security Studies and World Politics*, (ed. Ken Booth). London: Lynne Rienner Publishers.

BOOTH, Ken (2004.b). “Realities of Security: Editor's Introduction”. *International Relations*, 18:1, pp.5-8.

---

⁵⁹ David Mutimer, “Critical Security Studies: A Schismatic History”, *Contemporary Security Studies*, (ed.Allan Collins), Oxford, 2010, p. 92.

BUZAN, Barry ve Lene Hansen, (2009), *International Security Studies*, Cambridge University Press.

CORRADETTİ, Claudio, (2013), "The Frankfurt School and Critical Theory", http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2211197, (Erişim Tarihi: 6.11.2013)

ERIKSON, Johan, (1999), "Observer or Advocates? On The Security Role of Security Analyst", *Cooperation and Conflict*, 34/3, Sage Publication, p.318.

FROMM, Erich, (1987), *İtaatsizlik Üzerine Denemeler*, (çev. Ayşe Sayın), İstanbul Yaprak Yayınları.

HABERMAS, Jürgen, (1992), *Rasyonel bir Topluma Doğru: Öğrenci Protestosu, Bilim ve Siyaset*, (çev. A.Çiğdem, M. Küçük), Ankara: Vadi Yayınları.

HABERMAS, Jürgen, (1995), *Sivil İtaatsizlik*, (çev. Hayrettin Ökçesiz), İstanbul: Afa Yayınları.

HABERMAS, Jürgen, (2001), *İletişimsel Eylem Kuramı*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

HEYWOOD, Andrew, (2011), *Global Politics*, London: Palgrave McMillian Foundation.

JONES, Richard Wyn, (1999), "Promise: Toward a Critical Theory of Security", *Security, Strategy and Critical Theory*, Boulder Co: Lynne Rienner.

KELLNER, Douglas, (1989), *Critical Theory, Marxism and Modernity*, Baltimore: The John Hopkins University Press.

KIZILÇELİK, Sezgin, (2008), *Frankfurt Okulu*, Ankara: Anı Yayıncılık.

KRAUSE, Keith and Michael C. Williams, (1997), "From Strategy to Security: Foundations of Critical Security Studies", *Critical Security Studies*, (ed. Keith Krause and Michael Williams), Minnesota: University of Minnesota Press.

LACLAU, Ernesto. Chantal Mouffe, (2008), *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*, (çev. Ahmet Kardam), İstanbul: İletişim Yayınları.

LANTİS, Jeffrey s. (2002), "Strategic Culture and National Security Policy", *International Studies*, Malden, U.K.: Blackwell Publishing.

LINKLATER, Andrew (1996), “The Achievements of Critical Theory” In *International Theory: Positivism and Beyond*, (ed. Steve Smith, Ken Booth and Marysia Zalewski), Cambridge: Cambridge University Press.

MYERS, Norman, (1995), *Ultimate Security*, New York: W.W. Norton Company.

MUTIMER, David.(2010), “Critical Security Studies: A Schismatic History”, *Contemporary Security Studies*, (ed. Allan Collins), Oxford University Press. Pp. 84-105

ROUSSEAU, Jean Jaques, (2010), *İnsanlar Arasında Eşitsizliğin Kaynağı*, (Çev. Rasih Nuri İleri), İstanbul: Say Yayınları.

WAEVER, Ole. (2003), “Aberystwyth, Paris, Copenhagen, New ‘schools’ in Security Theory and Origins Bbetween Core and Periphery.” (Paper presented at the 45th Annual Convention of the International Studies Association), Montreal, Canada.

Makaleler:

BALDWIN, David A.(1995),“Security Studies and the End of the Cold War”, *World Politics*, 48:1, pp. 117-141, Cambridge University Press, <http://www.jstor.org/stable/25053954>, (Erişim tarihi:2405.2012).

BİLGİN, Pınar (2003), “ Individual and Societal Dimensions of Security”, *International Studies Review*, Issue 5.

BİLGİN, Pınar, (2010), “Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8:14, Ankara: GENKUR SAREM Başkanlığı.

BOOTH, Ken.(1999),“Nuclearism, Human Rights and Constructions of Security, *The International Journal of Human Rights*, 3:3, pp. 44-61, <http://dx.doi.org/10.1080/13642989908406828>, (Erişim: 31.5.2012).

BRUMA, Ian, (2011), “Imperial Hubris”, *Foreign Policy Magazine*, November 2011:189, Washington.

CHOSSUDOVSKY, Michel (2011), “9/11 and America's ‘War on Terrorism’”, *Global Research*, www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=2497, (Erişim tarihi: 26.06.2011).

DUNNE, Tim, and Nicholas J. Wheeler.(2004), “We the Peoples’: Contending Discourses of Security in Human Rights Theory and Practice.” *International Relations* 18:1

GALTUNG, John, (1969), "Violence, Peace, and Peace Research", *Journal of Peace Research*, 6:3, <http://www.jstor.org/stable/422690> (Erişim tarihi: 24.05.2012).

GÖL, Ayla.(2010), "Editor's introduction: Views from the 'Others' of the War on Terror", *Critical Studies on Terrorism*, <http://dx.doi.org/10.1080/17539151003594160> (Erişim:20.3.2012).

GÜLDÜRDEK Ayşen, (2009), The Welsh School in Critical Security Studies, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 41. (Yayınlanmamış Doktora Tezi)

TOPAKKAYA, Arslan. (2008), "Tarihsel Materyalizm Bağlamında Marx'ı Yeniden Okumak", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1:3.

WALT, Stephan M. (1991), "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, 35:2, Blackwell Publishing, <http://www.jstor.org/stable/2600471>,(Erişim tarihi: 17.09.2008).

WALT, Stephen M. (2011), "The Myth of the American Exceptionalism", *Foreign Policy Magazine*, November 2011:189, Washington.

İnternet Kaynakları:

USIA, Overview, <http://dosfan.lib.uic.edu/usia/usiahome/oldoview.htm#overview>, (Erişim tarihi: 09.05.2012).

Kitap Tanıtları
Book Reviews

93 VE BALKAN SAVAŞLARI: AVRUPA TÜRKİYE'SİNİ KAYBIMIZ, RUMELİ'NİN ELDEN ÇIKIŞI

Yılmaz ÖZTUNA

İstanbul, Ötüken Yayıncılık, 2013, 239 Sayfa, ISBN: 978-975-437-948-8.

Yılmaz Öztuna tarafından yazılan eserde 20. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi ve toplumsal koşulları ele alınarak, Balkan Savaşı döneminde ortaya çıkan sorunlar ve buna müteakiben meydana gelen göçler ele alınmaktadır. Altı bölüm halinde hazırlanan kitapta, birinci bölümde Balkanların coğrafi konumunun yanı sıra demografik yapısı ve Türklerin Balkanlardaki konumu ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Burada Osmanlı'nın ilk çağlarında gerçekleştirdiği fütuhata değinilerek Orhan Gazi ve devamındaki padişahların Balkanları Türkleştirmek ve İslamlaştırmak adına gösterdikleri çaba ele alınmıştır. İkinci bölümde ise Meşrutiyet sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülme süreci ve Rumeli topraklarının kopuşu incelenmiştir. Bu bölümde ağırlıklı olarak 93 Harbi ve bu savaşta üstün beceri ve liyakat gösteren komutanlar ele alınmıştır. Bunlardan en dikkat çekeni olarak Plevne Kalesini savunan ve savaşın gidişatını uzun süre değiştiren Gazi Osman Paşa gelmektedir. Yazarın üstünde durduğu bir diğer muharebe alanı ise Doğu Cephesi ve bu cephenin komutanı Müşir Ahmet Muhtar Paşa'dır. Kitapta tarihi verilerin yanı sıra bazı jeostratejik mevkiilerden de söz edilmektedir. Bunlardan başlıcası Şıпка Geçidi diye anılan boğazdır. Özellikle Rus General Gurko ve Süleyman Paşa arasında cereyan eden çetin muharebeler bu güzergâhın önemini gözler önüne sermektedir.

Üçüncü bölümde ise Balkan coğrafyasında oluşan yeni koşullar ve 93 Harbi'nin doğurduğu sonuçlar incelenerek, Rumeli'de terhis edilen 120 tabur asker ve bunun sonucu olarak savaşın başlaması kaleme alınmıştır.

Dördüncü bölümde kayda değer birçok istatistiğin verilmesinin yanı sıra Türklerin nasıl katliama uğradığı açık bir dille anlatılmıştır. Burada II. Abdülhamit Han ve ailesinin Selanik'ten İstanbul'a getirilişinin yanı sıra Bulgarlar ile yapılan mütareke ve Londra

259

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı:20

konferansı ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Öte yandan Enver Paşa'nın kurmay yarbaylıktan adım adım yükselişi ve ittihatçılar ile Sultan Reşad arasında cereyan eden ilişkiler, akabinde Edirne'nin Bulgar ve Sırlar tarafından 26 Mart 1913 günü işgal edilmesi bu bölümde ele alınmıştır.

Beşinci bölüm ise ağırlıklı olarak İkinci Balkan Savaşına tahsis edilmiştir. Burada Mahmut Şevket Paşa'nın 11 Haziran günü Babıali'ye gitmek üzereyken bir suikast sonucu kurşunlanarak hayatını kaybetmesi ve bu olayın sonuçları irdelenmiştir. Bu bölümde ele alınan bir diğer husus ise Ege adları konusudur; 16 Aralık 1913 günü başta Midilli, Sakız, Limni, Sisam, Nikarya ve kuzeyde Semadirek'le Taşöz Yunanistan'a bırakılmasına değinilmiştir.

Altıncı bölüm olan kitabın son kısmında ise Balkan Harbi'nin sonuçları ve sorumluları incelenerek başta Talat Paşa olmak üzere İttihatçıların kusur ve eksikliklerine dikkat çekilmiş ve savaş sırasında uygulanan stratejilerin yanlışlığı açık bir dille tenkit edilmiştir.

Kitabın oldukça akıcı bir dille yazılmış olması dikkate şayandır. Okuma esnasında birçok devlet adamı ve askerî şahsiyet ile alakalı ayrıntılı bilgiler sunulmuştur. Ayrıca tarihî vakaların rakamsal gerçeklikleri mümkün olduğunca verilmiştir. Kitabın hiç dipnot verilmeden yazılmış olması ise, okuyucunun zihninde bazı soru işaretleri yaratması açısından, eleştirilebilecek bir konu olarak göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak Türk Tarihinin en sıkıntılı yıllarına ışık tutması açısından, Balkan Savaşı ve sonuçlarını kitabın ana ekseninden fazla uzaklaşmadan çeşitli boyutları ile incelemiş olması eserin önemini artırmıştır.

Aydın BABAİ

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

ABDÜLHAMİD'İ DEVİREN KURŞUN

Hakan ÖZDEMİR

İstanbul: TİMAŞ Yayınları, 2014,312 sayfa, ISBN: 978-605-08-1503-0

1908 yılında Sultan Abdülhamid'in otokrat rejiminin sona erdiren sürecin dönüm noktalarından birisi Şemsi Paşa'nın öldürülmesidir. İncelediğimiz eserin yazarı Hakan Özdemir'e göre Temmuz 1908 İhtilali'nin ve bunu tetikleyen en önemli hadise olan Şemsi Paşa suikastının doğru şekilde yeniden aktarılması gerekir; çünkü dönemi anlatan kaynakların çoğu ya tarih ve bilgi hatası ya kronoloji hatası ya da sadece hatıratın kullanılmasından kaynaklanan hatalar içermektedir.

Yazar 1908 yazına gelen süreci tarihi arka planı ile izah etmektedir. Batı tarzı kurumların yaygınlaşması; bürokratik dönüşüm ve Batı normlarındaki eğitim kurumları sayesinde gelişen Osmanlı orta sınıfı; Osmanlı'nın çağdaş, güçlü ve saygın bir devlet olmasını; anayasal bir rejimin ve halkın temsil edildiği meclislerin kurulmasını ve padişahın yetkilerinin kısıtlanmasını istiyordu. Bu çerçevede Osmanlı Devleti'nin modernleşmesinde Abdülhamid'in büyük önem verdiği Tıbbiye ve Harbiye mekteplerinin büyük payı vardır. Ayrıca, yurt çapında mesleki ve teknik eğitim veren yüksek okullara da yine rejim tarafından büyük önem verilmiştir. Lakin tüm bu okul mezunlarının oluşturduğu yeni sınıfın büyük bir kısmı, kendi yaratıcıları Abdülhamid rejimi ile çatışan sert muhalifler olmuştur. En önemli girişim ise 1906 yılında çoğunluğu genç subaylardan oluşan Selanik merkezli Osmanlı Hürriyet Cemiyeti (OHC) ile İttihad Terakki Cemiyeti (İTC) birleşmesi ile oluşan Osmanlı Terakki ve İttihad Cemiyeti'dir.

Makedonya Sorunu, "hasta adam" Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'dan kovulması ve bölgedeki ilişkilerin yeniden tesisini konu alan Şark Meselesi'nin 20. yüzyılda aldığı biçim olarak nitelenebilir. Makedonya'da reform yapılması için başta Avusturya olmak üzere Avrupa devletlerinin yoğun baskısı mevcuttu. Osmanlı tarım ve toprak sisteminde görülen yapısal değişim; Fransız İhtilali'nin getirdiği sınıfsal dönüşüm ve milliyetçi akımların güç kazanması; Rum ve Bulgar Ortodoks Hıristiyanların bölünme süreci; Avrupalı büyüklerin

261

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı:20

bölge üzerindeki çıkar çatışmaları; Makedonya sorununu yaratan ve büyüyen faktörler olmuştur. Makedonya'daki karışıklıklar 1908 yılında iyice artmış ve sadece bu yıl 1080 kişi hayatını kaybetmiştir.

27-29 Aralık 1907 tarihlerinde Paris'te toplanan 2. Jön Türk Kongresi'nde katılımcılar Osmanlı Devleti'nin mevcut bütünlüğünün korunması, Abdülhamid rejiminin devrilmesi ve yerine bir millet meclisinin kurulmasında uzlaşırlar. Oluşturulan alt komisyonlar, yaygın yoluyla yapılan muhalefetin yetersiz kaldığını, genel bir isyan başlatmak için rejime karşı "*silahlı*" mücadeleye gereksinim olduğunu ortaya koyarlar. Bir diğer deyişle cemiyetin ilk kez bu kongrede ortaya koyduğu ihtilalcilik için, ordu darbesi dışında bir seçenek kalmamıştı. Çünkü 30 yıldır toplumun eğitimle bilinçlendirilmesi, Abdülhamid'in hastalıktan ölmesi veya seçkinlerin etkin olduğu bir saray darbesini bekleyen İttihatçı zihniyet umduğunu bulamamıştı.

9-12 Haziran 1908 tarihlerinde İngiltere Kralı IV. Edward ile Rus Çarı 2. Nikola arasında yapılan Reval Görüşmeleri'nde Osmanlı Devletinin topraklarının paylaşılmasının kararlaştırıldığı şayiasından kısa bir müddet sonra Yüzbaşı Resneli Niyazi Bey, taburu ile beraber dağa çıkar. Resneli Niyazi Bey ve beraberindekilerin, istibdat rejimine karşı dağa çıkması, 23 Temmuz 1908 İhtilalinin fitilini ilk ateşleyen unsur olmuştur. Rumeli'de çıkan isyanları bastırmakta deneyimli ve başarılı olan Şemsi Paşa, Niyazi Bey çetesinin ve Üsküp, Manastır ile Selanik'teki gizli cemiyet yapılanmasının ortadan kaldırılması için görevlendirilir. Şemsi Paşa beraberindeki Arnavut silahşör ve askerleriyle önce İttihatçı yapılanmanın merkezi Selanik ve ardından Manastır'a ulaşır. Buradan Resne'ye yola çıkmaya hazırlanırken 7 Temmuz 1908'de İttihatçı fedai teğmen Atıf Bey tarafından telgrafhane kapısında öldürülür. Dönemin Rumeli'deki en güçlü komutanı olan Şemsi Paşa'nın ölümü, sahip olduğu konumu ve padişaha sadakati ile üstlendiği mühim görevi sebebiyle büyük yankı yapar. Rumeli'deki en büyük askerî birliğin bulunduğu Manastır'da paşanın bu şekilde ölümü Abdülhamid'i politika değişikliğine iter ve baskı yöntemi yerine, uzlaşma esasına dayalı bir politika izler.

Diğer taraftan, ölmeden önce Şemsi Paşa'nın Rumeli'de ilk görevlendirilme sebebi, Firzovik'te yapılacak bir toplantı ve bu toplantıda

Müslümanlar ile Hristiyanlar arasındaki sorunların çözümünün konuşulmasıydı. Firzovik'te Şemsi Paşa'nın çağrısıyla toplanan onbinlerce silahlı Arnavutların başlangıçtaki amaçları Abdülhamid yönetimini desteklemek ve İTC mensuplarını temizlemek iken; Şemsi Paşa'nın öldürülmesiyle birlikte Arnavutlar, İttihatçılar tarafından yapılan propaganda sayesinde tam tersi bir istikamete döndürülür. Nihayet, Firzovik'te toplanan onbinin üzerinde silahlı Arnavut, Sultan'ın üzerinde o güne kadarki Jön Türkler'in ve Avrupalıların protestolarından çok daha etkili olan bir telgrafı gönderirler. Telgrafın içerdiği mesaj, tüm Osmanlı halklarının padişaha bağlılığını sürdürecekteki tek yolun, bir an önce Kanun-i Esasi'nin ilan edilmesinden geçeceği'dir.

Olaylar anlatıldığı istikamette gelişirken Resneli Niyazi'nin çetesine katılım artıyor, ordudan ayrılan kimi subaylar dağa çıkıyordu. Artık büyük devletlerin Makedonya planlarının kurmak istedikleri Arnavut birliğini baltalayacağı kaygısını taşıyan ve bölgenin bütünlüğünü korumak isteyen Arnavut çete reisi Çerçis de Niyazi Bey ile güç birliği yapar. Manastır'da ise artan sayıdaki subayları ve etkinliği sayesinde İTC, orduyu kontrol edebilecek güce ulaşır. Abdülhamid yönetimi tarafından, 16 Temmuz 1908'de, Anadolu'dan yaklaşık 18.000 askerden oluşan redif taburları Manastır'a gönderilir. Amaç, öncelikle Manastır'daki düzenin yeniden sağlanmasıdır. Ancak, askerin içinde bulunan Dr. Nazım Bey gibi İttihatçılar sayesinde, bu birlikler verilen emri yerine getirmez ve Abdülhamid yönetimi iyice çaresiz kalır. Manastır'daki askerî ve siyasi kontrolünü güçlendiren İTC'nin talimatı üzerine Eyüp Bey'in komuta ettiği Ohri Redif Taburu erlerine, Ohri civarındaki emniyet mensupları katılır. İTC emriyle Manastır'a hareket eden iki grup (Eyüp Sabri Bey'in liderliğindeki 1200 kişilik Ohri Millî Alayı ve Niyazi Bey'in liderliğinde büyümüş 600 kişilik Resne Millî Taburu) 20 bölük olarak birleşirler. Cemiyet mensuplarının önemli kurumlarında görev yaptığı Manastır'a sessizce giren yaklaşık 2000 kişilik silahlı grup, askerî ve mülki erkânın evlerini kuşatır. Abdülhamid'i iyice köşeye sıkıştırmak amacıyla Şemsi Paşa'nın yerine atanan Müşir Osman Paşa Resne'ye kaçarlar.

21-22 Temmuz günlerinde Manastır'dan İstanbul'a doğru adeta bir telgraf yağmuru olur. Padişaha ya anayasayı ilan etmesi ya da tahttan

inmesi talepleri gider. Eğer bu talepler yerine getirilmezse ordunun ve silahlı sivil kuvvetlerin İstanbul'a ilerleyeceği söylenir. Olayları bastırmak için mevcut rejim tarafından gönderilen tüm askerler de kısa sürede ordu içindeki genç ve muhalif subaylar tarafından yönetime karşı kıskırtılıyordu. “Eğer istekleri kabul edilmezse” silahlı en az 30.000 Arnavudun İstanbul'a yürüyeceği tehdidi ile saraya ulaşan diğer telgraflar hâlâ yanıtızsıdı.

Meşrutiyet'in ya da hürriyetin Makedonya'da “fülen” ilan edildiği gün 23 Temmuz 1909'dur. 23 Temmuz'da Kışla-yı Hümayun Meydanı'nda buluşan halk ve ordu, hürriyet için yemin eder. Ancak bu zaferin resmen gerçekleşmesi için anayasanın yürürlüğe konması ve meclisin açılması şarttır. Manastır, Siroz ve Firzovik'te hem halktan hem de cemiyetin kendisinden padişaha ve çeşitli yüksek makamlara giden telgraf yağmurlarıyla bu da sağlanır. İTC'nin etkisi altındaki Siroz'dan saraya çekilen cemiyet telgrafında “meşrutiyet ilan edilmezse Veliahd Mehmet Reşat Efendi'ye biat edileceği” tehdidiyle Abdülhamid'e baskı yapılır. Bu sancak ve vilayetlerle beraber diğer birçok Rumeli kasabasından da İstanbul'a anayasanın ve meclisin açılmasını talep eden benzer 77 telgraf çekilir. 23 Temmuz'da toplanan Bakanlar Kurulu, halklar arasında kan dökülmesinin önlenmesi ve yabancı devletlerin müdahalesine mahal verilmemesi için meclisin tekrar açılmasını zaruri kılar. Abdülhamid gece yarısı aldığı bu kararı 24 Temmuz 1908'de gazetelerde yayınlattır. Böylece Osmanlı'nın mutlakiyetten meşru monarşiye geçiş süreci başlar. Meclis-i Mebusan, 17 Aralık 1908'de açılmıştır; 23 Temmuz ise “İd-i Milli” olarak 1935'e kadar Türkiye'de resmî bir bayram olarak kutlanır.

Öte yandan, İttihatçılar için meşrutiyetin ilanı umulandan daha erken gerçekleşmişti. İTC'nin ülke yönetimi için belirgin bir planları olmadığı gibi, başkent İstanbul'da neredeyse hiçbir örgütlenme yoktu. Hatta Abdülhamid'in tahttan indirilmesi gibi düşünceler bir süre için rafa kaldırılmıştı. İmparatorlukta yaşanan bu kargaşayı fırsat bilen Özerk Bulgar Prenslığı, 5 Ekim 1908'de bağımsızlığını ilan eder. Hemen ardından 6 Ekim'de Avusturya, Bosna-Hersek'i ilhak eder. Bir gün sonra ise Girit Yunanistan'la birleşme kararı alır. Böylece bir anlamda Şark Meselesi de çözülmüş olur.

Diğer taraftan İTC, anarşi ve silah zoruyla da olsa, bir kere hürriyet elde edilir ve anayasa etkinleşirse, artık bütün sorunların kendiliğinden çözüleceğini düşünüyordu. Bu doğrultuda, Makedonya'daki Jön Türk subaylarının imparatorluğun daha fazla bölünmesini önlemek amacıyla sağladıkları ordu-halk birlikteliği de bize ihtilalin ciddiyetini gösterir. Makedonya Sorunu ortamında yetişen Jön Türk kadroları, sadece Osmanlı Devleti değil; Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde de önemli görevler yapmışlardır.

Temmuz 1908 İhtilali'nde Arnavutların oynadığı etkin rol ise tartışmasızdır. Resne isyanını başlatan Arnavut Niyazi Bey, Firzovik toplantısı ve anne tarafından Arnavut olan suikast kurbanı Şemsi Paşa düşünüldüğünde eylemlerin hemen hepsinde Arnavut parmağı vardır. Özellikle, Şemsi Paşa'nın çağrısıyla, İttihatçıları yok etmek amacıyla Firzovik'te toplanan onbinlerce silahlı Arnavut devletin başına bela olmuştur. Paşanın ani ölümü üzerine de amaçsızca ortada kalan bu kitle, Abdülhamid'in geleneksel destekçisi olmasına rağmen, İttihatçıların politik ajitasyonları sayesinde artık rejimin en büyük tehdidi olmuştur.

Eserde oldukça fazla detay akıcı bir dille yazılmıştır. Eser sadece Osmanlı Devleti'nin son devri için değil, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni anlamak için de faydalı bir çalışmadır.

Onur GÜRAN

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

265

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20

BÜYÜK OYUN / İNGİLTERE BAŞBAKANI GLADSTONE'UN OSMANLI'YI YIKMA PLANI

Taha Niyazi KARACA

İstanbul: Timaş Yayınları, 2011, 528 sayfa, ISBN: 9786051144016

Prof.Dr. Taha Niyazi Karaca tarafından kaleme alınan bu eser; 19. yüzyıla büyük etki bırakmış olan İngiliz siyasetçi William Ewart Gladstone'u ailesinden başlayarak öğretim yıllarını, politik yaşamını ve Osmanlı Devleti'ne karşı izlemiş olduğu stratejik olarak değişken ancak temelde aynı fikir dünyasının eseri olan politikasını ele almak suretiyle incelemiştir. Eserin önemi bu alanda yapılan çalışmaların azlığından ve uzun yıllara dayanan çok kapsamlı bir çalışmanın ürünü olmasından gelmektedir. Bununla birlikte akademik bir çalışma olmasının yanı sıra, oldukça akıcı bir anlatıma sahiptir.

Eser, temel olarak beş bölüme ayrılmıştır. Kronoloji sırasıyla devam eden bölümler William Ewart Gladstone'u bütün boyutları ve çelişkileriyle tanımamıza imkan sağlamaktadır. Kitap boyunca Gladstone'un küçüklüğünde aldığı eğitimin, politik yaşamına olan etkisi ve siyasi hedeflerine ulaşabilmek adına farklı düşünceleri benimseyebilmesi dikkat çekmektedir. Osmanlı Devleti'ne karşı takip ettiği politikaların anahtarının da oportunist tutum olduğu görülmektedir.

Eserin birinci bölümünde; kısaca Gladstone'un aile yapısından ve kültüründen bahsedilmiş; daha sonra çocukluk, eğitim ve siyasetteki ilk yılları ele alınmıştır. Babasının küçüklüğünden itibaren onu bir siyasetçi gibi yetiştirmesi; annesinin etkisiyle benimsediği Evanjelik ilkeler; Eton Koleji yıllarında başlayan Helen hayranlığı; Oxford yıllarında kazandığı düzenli okuma ve günlük tutma alışkanlığı onun düşünce hayatını etkileyen önemli olaylar olarak anlatılmıştır. Siyasi yaşamına bir muhafazakâr olarak başlayıp liberalliğe geçişi başta olmak üzere; insan hakları ve kölelik ile ilgili değişken fikirlerinden de bahsedilmiştir. Bu bölümün önemi Gladstone'un ufak yaşlardan itibaren ailesinden aldığı eğitimin ve edindiği fikirlerin, onu değişen siyasal tercihlerine rağmen nasıl ömrü boyunca takip ettiğini görebilmemize imkân sağlamasıdır.

267

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı:20

Gladstone'da Türk imgesinin oluşumu ve Türklere yönelik ilk dönem faaliyetlerinin anlatıldığı ikinci bölümde; Gladstone'un düşünce dünyasının bir ürünü olan dindar milliyetçilik kavramının ve dünya algısının Türklerle ilgili olan sonuçlarından bahsedilmiştir. Bir tarafına Helen ve Roma kültürlerinin birleşimi olan medeni Hristiyan devletleri, diğer tarafına geri kalmışlığın temsilcisi olarak gördüğü İslamiyet ve Türkleri koyduğu bu dünya algısının Gladstone'un politik motivasyonunu oluşturduğunun üzerinde durulmuştur. Siyasi hayatındaki farklı tercihlerine rağmen bu motivasyonunun değişmediğinden söz edilebilir. Maliye Bakanı olduğu döneme denk gelen, Kırım Savaşı sırasında stratejik gerekçelerden bağımsız olarak, Müslüman olmaları sebebiyle kesinlikle Türkler'in desteklenmemesi gerektiğini söylemesi ve izlediği mali politikalar bu anlayışa örnek olarak kitapta ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

Kitabın üçüncü bölümünde ise; Gladstone'un Osmanlı Devleti'ne yönelik bir truva atı oyunu olarak değerlendirilebilecek "*hümanizm*" söylemleri ve Bulgarların bağımsızlığına yönelik yaptığı ajitasyon çalışmaları anlatılmıştır. Zahiri olarak politikadan ayrılmış olarak görünmesine rağmen, sadece uygun zamanı beklediği bu dönemde 1876 Bulgar Ayaklanması kendisi için bir fırsat doğurmuştur. Bu propaganda ve ajitasyon hareketi ile politik olarak tekrar etkinlik kazanabilir ve Türklerin Balkanlardan atılmasını sağlayabilirdi. Ancak aynı dönemde İrlanda'nın bağımsızlık hareketlerinin Gladstone tarafından "*aptallık*" olarak değerlendirildiği, yazarın not ettiği önemli bir husustur. Gladstone bu ajitasyonun başarıya ulaşmasında, Sir Edwin Pears başta olmak üzere, basını da etkin şekilde kullanarak kamuoyunu yönlendirmiştir. Rus Panislavist propagandist Madam Novikoff'un yönlendirmelerinin de, bu ajitasyonda payı olduğu kitapta değinilen önemli ayrıntılardandır. 93 Harbi'ne varan bu sürecin İngiltere'nin desteğini çekmesi sonucu Osmanlı'yı Rusya ve Balkan Devletleri karşısında yalnız bıraktığı yazar tarafından değerlendirilmiştir. Ayrıca bu süreç Gladstone'un kaybettiği iktidarı tekrar kazanmasına yol açmıştır.

Avrupa devletlerinin teşvikleriyle, Osmanlı Devleti'nin Hristiyan unsurları arasında milliyetçilik hareketlerinin hızla yayıldığı 19. yüzyıldaki Ermeni hareketinin ve bu hareket üzerinde Gladstone'un etkisinin

anlatıldığı dördüncü bölüme yazar, Gladstone öncesi dönemdeki Ermenilerin durumunu anlatarak başlamıştır. Yazar bu dönemden kısaca bahsettikten sonra, Gladstone'un başta Kırım Savaşı olmak üzere edindiği tecrübeleri Ermeni meselesi ile ilgili olarak nasıl kullandığından bahsetmiştir. Avrupa kamuoyunda II. Abdülhamid aleyhinde başlayan kara propagandanın maksatlı olarak Ermeni komitacıları ve bunların yurtdışı bağlantıları olan basın tarafından nasıl başlatıldığı detaylı olarak anlatılmıştır. 1876 yılından itibaren Ermeniler, D'Israeli'nin politikalarına saldırarak ve onu "*Doğu'nun despot Sultanı*" olarak adlandırdığı Sultan II. Abdülhamit'e sahip çıkmakla suçlayan Gladstone'un 1880 yılında ikinci kez başbakanlığı kazanmasıyla cesaretlenmiştir. Bulgar ayaklanmasında olduğu gibi Ermeni hareketi de arkasında büyük basın desteği bulmuştur. Gladstone'un bu dönemde izlediği politikaların istediği sonuçları vermediği görülse de; üçüncü dönem başbakanlığı boyunca Ermenilere olan ilgisi devam etmiştir. Yazar'a göre, Gladstone için Ermeni bağımsızlığına giden yol kan dökülmesinden geçmektedir ve Gladstone bu maksadın tahakkuku için başta Ermeni komitacı örgütlerinin kurulması gibi pek çok şiddeti tırmandıracak faaliyete çanak tutar. Gladstone'un Ermeniler üzerinden körüklediği Türk düşmanlığı, Avam Kamarası'nda 1894 yılında yaptığı konuşma ile en açık ve cüretkâr ifadesini bulmuştur denebilir. Bu konuşmada Gladstone kürsüye çıkarken yanına aldığı Kuran-ı Kerim'i göstererek "*Bu lanet kitabın takipçileri oldukça Avrupa'ya barış gelmeyecektir*" demiştir. Yazar bu ifadeyle Gladstone'un "*Türk düşmanı*" unvanı aldığını ve Ermenilerin sevgi gösterilerine maruz kaldığını belirtir. Ancak aynı dönemde Sultan II. Abdülhamid bu propaganda ve haksız tavırlara karşı dernekler kurulmasını sağlayarak, gazetelerde makaleler yayınlatarak, kitaplar ve risaleler bastırarak, Osmanlı aleyhine olan kamuoyunu etkilemeye çalışmıştır. Bu bölümden çıkaracağımız sonuç, yazarın kendi ifadesiyle, Ermeni olaylarının Avrupalı devletlerin siyasal çıkarlarının sonucu olarak ortaya çıktığı ve bunun abartılı hatta gerçekdışı anlatımlarla dünyaya sunulduğudur.

Kitabın beşinci ve son bölümü ise Mısır'ın işgali karşısında William Ewart Gladstone'un izlediği politikanın incelenmesi üzerinedir.

Bölümde ilk olarak Mısır tarihi hakkında bilgi verilmesine müteakip, Napolyon'un Mısır seferinin değiştirdiği dengelerden bahsedilmiştir. Napolyon'un Mısır seferi sonucunda Osmanlı Devleti'nin güçsüzlüğün ortaya çıkması ve İngiltere'nin Hindistan'a ulaşım konusunda tehdit hissetmesinin değiştirdiği dengeler uluslararası politikanın Doğu Akdeniz'e kaymasına sebep olmuştur. Süveyş Kanalı'nın, Ferdinand De Lesseps'in yoğun çalışmaları sonucu, 1869 yılında açılması Mısır'ın uluslararası önemini artırmıştır. İngiltere ve Fransa'nın Mısır üzerinde hâkimiyet mücadelesi devam ederken Gladstone'un politikaları sonucu yalnız kalan Osmanlı Devleti 93 Harbi'nde Rusya'ya yenilerek Batılı devletlerin politikalarını kabul etmek zorunda kalmıştır. Kitapta, Gladstone'un politikaları sonucu "*Mısır'ın Hindistanlaştırma*" sürecinin idari, adli ve ekonomik alanlarda gerçekteşiş olduğunun altı çizilmiştir. İngiltere yapılan antlaşmalara rağmen Mısır'ı terk etmemiş ve devam eden süreçte Mısır'ı özgürleştirdiğini söyleyerek çekilmiş fakat kurumlarıyla sömürge düzenini devam ettirmiştir.

Olayları tarihsel bir süreç içerisinde inceleyen bu eserin önemi olaylar arasında bağlantıları kavramamıza fayda sağlamasından gelmektedir. Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda karşılaştığı sorunların emperyal devletlerin jeopolitik veya enerji alanlarını kontrol altına almak ve hammadde ve ucuz insan kaynaklarını elde tutmak için yapmış oldukları ve "*Büyük Oyun*" olarak adlandırılan mücadelenin bir parçası olduğunu kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu "*Büyük Oyun*"un önemli aktörlerinden William Ewart Gladstone ve başta Sultan II. Abdülhamid olmak üzere Osmanlı Devleti tarafından verilen mücadeleyi anlamlandırmak açısından oldukça faydalı bir eserdir. Eser, bu alanda daha önce yapılmış az sayıda çalışmanın yarattığı boşluğu doldurmuştur.

Recep ZERK

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

ŞARK MES'ELESİ:

BİDÂYET-İ ZUHÛRUNDAN ZAMÂNİMİZA KADAR

Edouard DRIAULT;

Çeviren: NAFİZ; Yeni Harflerle Yayına Hazırlayan: Emine ERDOĞAN

Ankara: Berikan Yayınevi, 2010, 504 sayfa. ISBN: 978-975-267-356-4.

Eserin ilk baskısı 1898 senesinde Fransa'da yapılmış ve önsözünü dönemin Fransasının önemli tarihçilerinden Gabriel Monod yazmıştır. 1912 senesinde Nafiz Bey tarafından tercüme edilmiş ve Muhtar Hâlid Kitâbhânesi'nce yayımlanmıştır. Çeviriye nâşir (yayımcı) Muhtar Hâlid tarafından bir mukaddime yazılmıştır. 2003 senesinde Emine Erdoğan tarafından yeni harflere çevrilerek yayına hazırlanmıştır.

Yazar Osmanlı İmparatorluğu'nun 17. asırdan itibaren Avrupa ile yaptığı savaşlarda zaafa düşmesiyle başlayan Müslümanların Avrupa'da ve Asya'da aldığı yenilgileri ve zayıflamasını Şark Meselesi'nin başlangıcı olarak görmektedir. Eserde temel olarak Hristiyan ve Müslüman ayrımı üzerinden tarih anlatılmaktadır. Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman'a değinilerek nakledilen Osmanlı askerî zaferleri 'Hilal'in Sâlib'e (Haç'a) muzafferiyeti' olarak tanımlanmaktadır. Buna mukabil 19. yüzyılda Rusya'nın Osmanlı'ya karşı yaptığı savaşlardaki üstünlüğü ve Balkanlardaki Hristiyan nüfusun bağımsızlık hareketleri "Sâlib'in Hilal'den ahz-ı sari (öç alması)" şeklinde anlatılmaktadır.

Tarihi bir bütünlük içinde ele almayı tercih eden yazar Şark meselesine sebep teşkil eden tarihsel gelişmeleri kronolojik bir sırayla anlatıyor. Buna "Büyük Teodos'un ölümünü takiben Roma İmparatorluğu'nun iki oğlu arasında bölünmesi ile başlıyor. Vizgotlar'a, Atilla'ya, Sasaniler'e, Emeviler'e, Fatimiler'e değinen yazar Türkler'den ise "Türkistan'ın cesur ve vahşi muharipleri" diye bahsediyor ve "İslam'ın şiddetli müdafileri" olduklarını söylüyor. Bizans İmparatorluğu'nu ve Haçlı savaşları sonunda kurulan Latin İmparatorluğu'nu anlatıp Osmanlılara ve Bizans'ın çöküşüne geçiyor. 16. asırdaki Osmanlı başarılarını anlatırken "*Türkler Araplardan ve*

271

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10
Sayı:20

İskender'in Hükûmetlerinden dahi vâsi (geniş) bir hükûmet tesis ettiler” diye bahsediyor.

Osmanlı'nın askerî alanda gerilemesinin ardından 18. yüzyılda Batı'dan getirilen yabancı uzmanlar için Kanuni devrinde Fransa ile yapılan iş birliğine atfen “*Birinci Fransua Devlet-i Âliyye'nin vesâtetine (aracılığına) müracat eder, şimdi devlet-i Aliyye Fransua'ya müracaat etmekte*” diyor. Bu tarihten sonra ‘Hükûmet-i Osmaniyye’nin tamamiyet-i mülkiyesi’ Fransız diplomasisinin temel gayesi olduğunu belirtiyor. Bu duruma verilen bir örnekte 18. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı'nın hem Rusya'ya hem de Avusturya-Macaristan'a karşı sürdürdüğü savaşın bitmesini sağlayan Belgrad Antlaşması'nın imzalanması için Fransız diplomasisinin sergilediği çabaya değiniliyor. Buna karşın padişahın Fransa'ya verilen kapitülasyonları genişleterek süresini uzatmasından bahsediliyor. Bu durumu yorumlayan yazar “*o zaman şark bizim için fevka'l-âde müsâ-id ahvâl ve şerâ'it dâhilinde mahsus büyük bir müstemleke halini iktisâb etti*” diyor.

Bir yandan Osmanlı'nın toprak bütünlüğüne vurgu yapan Fransız diplomasisi diğer yandan da Osmanlı tebaası olan gayri Müslim toplumlara yönelik muhtariyet politikasını desteklemektedir. Yazar bu durumun gerekçelerini anlatırken yeniçerilerin mezalimi, Hıristiyan katliamı, voyvodaların yaptığı eziyet gibi sert kelimeleri kullanmaya özen göstermiştir. “*Hıristiyan tebaa hırsızlardan ziyade, bunlardan farklı görülmeyen Türk Jandarmalarından korkarlar*” gibi ağır ithamlara kaynak gösterme gereği hissetmeden yer vermesi okuyucuda eserin tarafsızlığını sorgular eleştirel bir yaklaşım alma ihtiyacı doğurmaktadır.

Kitabın ilerleyen bölümlerinde Osmanlı devletinde yaşayan Hıristiyan tebaanın bağımsızlık amaçlı isyan hareketlerini anlatılırken, yazarın herhangi bir tarafsızlık çabası taşımadan tek yanlı ve çoğu zaman hakarete varan bir anlatımı tercih ettiği görülmektedir. Balkanlardan bahsederken, bu toprakların meşru sahiplerinin Hıristiyan kavimler olduğunu ve bunların Osmanlı mezalimi altında ezilmiş bağımsızlık arayan uluslar olduğunu söylemektedir. 1822 senesinde Sakız adasındaki isyanın bastırılmasını anlatan yazar erkeklerin kazıklara geçirildiğini, kadınların karınlarının deşilip çocuklarının parçalandığını

vahşiyane şekilde edebiyatlaştırıp, kanıt göstermeksizin birebir şahit olmuş gibi anlatıyor. Buna karşı Avrupa'nın müdahalesini anlatan yazar; *“Türkleri Asya'ya doğru def etmek ve bir daha iras-ı zarar edemeyecek derecede dûcâr-ı za'af eylemek zamanı henüz hulûl etmemiş mi idi?”* diye soruyor. Bir başka sorusunda ise *“Avrupa bi'l-cümle Balkan Akvâm-ı Hristiyanıyesini katillerin keyf ve idârelerine terk edebilir mi idi?”* diyerek hedef göstermeksizin Osmanlı idarecilerine ve sorumlu gördüğü herkese katil diyerek hakaret etmekten çekinmiyor.

1894-96 Ermeni olaylarını anlatırken ise Fransız Hükûmeti tarafından yayımlanan Sarı Kitabı ve buna dayanak oluşturan Fransız konsoloslarının beyanlarını delil göstererek abartılı bir edebi anlatım ile yaşandığını iddia ettiği olayları betimliyor: *“katillerin gözlerini kan bürüdü... râhiblerin derileri yüzülüyor veyahut vücutları parça parça ediliyor, nisvânın (kadınların) karınları deşiliyor”*. Yazar, ithamlarına ek olarak, okuyucu zihninde etki yaratmayı amaçlayan kesin yargılar ile hakaretimiz cümleler kurmuştur.

Kitabın genel olarak millî tarih anlayışı ile yazıldığı söylenebilir. Yazar burada Fransa'dan biz diye bahsetmiş ve tarihte Fransız idarecilerinin bazı olaylarda farklı politika izlemiş olmaları gerektiğini vurgulamıştır. Yazar Fransa'nın Haçlı Savaşları'ndan beri Doğu Akdeniz'deki topraklarda sahip olduğunu iddia ettiği nüfuzundan ve maddi, manevi menfaatlerinden dolayı bu bölgedeki Hristiyan toplumları kendi hallerine terk edemeyeceğini belirtmiştir. 1860'da Lübnan'da Marunîler ve Dürzîler arasında çıkan olaylar sonucu gelişen kargaşadan sonra Fransızların Beyrut'a asker çıkartmalarını anlatmakta ancak İngiltere'nin isteği üzerine çekilmelerini bir hata, bir fırsatın kaçması olarak görmektedir. Örneğin; *“Fransa başka suretle hareket edebilir mi idi? Şarkda hâl ve mevki'ini tahkim etme, Hristiyanların emniyet-i mal ve canlarını ve memleketin sa'âdet halini temin eylemek için yegâne bir fırsatı fevt etmemiş (elden kaçırmamış) mi idi? Buna müşabih bir fırsatta İngilizler Mısır'ı işgal ve o zamandan beri muhâfaza etmişlerdir”*.

Kitabın sonunda yazar 19. yüzyıl sonu itibariyle Osmanlı'nın Avrupa'da iyice gerilediğini; padişahın neredeyse İstanbul'da mahsur kaldığını; İstanbul'un düşmesinin Hristiyan âlemi için zor bir mesele

olmadığını ancak yerine kimin geçeceğine henüz karar verilemediğini söylemektedir. Yazar Türkleri ister gelişen Hıristiyan orduları karşısında askerî olarak yenilmeleri vasıtasıyla, isterse kendi istekleriyle Avrupa medeniyetine dâhil olmaları yoluyla olsun yok olmaya mahkûm bir toplum olarak görmektedir.

Sonuç itibariyle, bu eser genel olarak Osmanlılara/Türlere öteki gözüyle bakarak, özel olarak ise Fransız çıkarları ve bakış açısıyla Doğu'yu siyasi açıdan tanzim etme anlayışıyla yazılmış bir kitaptır. Tarihsel süreçlere ve siyasi olaylara kültürel, dini farklılıklar ve siyasi çıkarlar açısından bakıldığında Avrupa perspektifinden işlerin nasıl gözükeceğini anlamak ve Avrupalıların Doğuya hangi gözle baktıklarını kavramak açısından önemli bir kitaptır.

Mert ÇELİK

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

274

Security
Strategies

Year: 10

Issue: 20

MALTA YARGILAMASI, ÖZGÜN İNGİLİZ BELGELERİYLE

Uluç GÜRKAN

İstanbul: Kaynak Yayınları, 2014,237 sayfa, ISBN:978-975-343-868-1

Yazar Uluç Gürkan'ın kaleme aldığı bu eserde, “*Ermeni Meselesi*” çalışmalarında gözardı edilen 145 İttihatçı devlet adamının Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngilizler tarafından tutuklanarak Malta'ya gönderilmeleri ve literatüre “*Malta Yargılaması*” olarak geçen mahkeme sürecine yer verilmiştir. Dışişleri Bakanlığı ve İngiliz Kraliyet Başsavcılığı arşivlerine dayandırdığı tezinde, Gürkan, tarihî süreci birincil kaynaklardan yararlanarak adım adım incelemiş ve kendi deyimleriyle hem “*Ermeni Soykırımı*” lobisi, hem de konunun Türkiye'deki muhataplarıyla bir hesaplaşmaya girişmiştir.

Yazar, önsözünde “*Malta Yargılaması*” hakkında Türkiye'deki algı yanılmasına değinmiş, romantik tarih yazımı nedeniyle, bu yargılamanın sürgün olarak değerlendirilmesini eleştirmiştir. Müteakiben 1948 tarihli “*Birleşmiş Milletler Soykırım Sözleşmesi*”ne atıf yapan Gürkan, soykırım suçunu tarif etmiş, bu suça istinat edilen yargılamalara değindikten sonra 1915 Olayları'nı kapsayan yargılamaları incelemiştir.

“*1915 Osmanlı Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemeleri*” ile analizine başlayan Gürkan, Birinci Dünya Savaşı bitmeden, İttihat ve Terakki iktidarının “*Ermeni Tehciri*”nde görevini kötüye kullandığı gerekçesiyle 698 kamu görevlisinin ve suçu tespit edilen 975 sivilin tutuklandığını, ölüm cezası dâhil olmak üzere çeşitli cezalara çarptırıldığını Dahiliye Nezareti belgelerine dayandırarak zikretmiştir. Yazar, bu yargılamanın hukuk literatüründe “*Dolus Specialis*” denilen ve bir olayın soykırım olarak tanımlanabilmesi için gerekli görülen özel kasıt ilkesini çürüttüğünü savunmuştur.

“*Ermeni Soykırımı*”nı savunan tarihçilerin sıklıkla dile getirdiği “*1919-1920 Osmanlı Divan-ı Harb-i Örfi Mahkemeleri*” ile süreci anlatmaya devam eden yazar, İttihat ve Terakki'nin tasfiye olmasından sonra İngilizlerin güdümünde Tevfik Paşa Kabinesi tarafından kurulan bu mahkemelerin hukuki açıdan tarafsızlığını sorgulamıştır. Bu

275

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı:20

mahkemelerin yargılama usulünün ve özellikle İttihatçıların siyasi muhalifi Damat Ferit Paşa Kabinesi döneminde aldığı kararların siyasi olduğunu savunan Gürkan, İngilizlerin dahi bu yargılamalardan rahatsız olduğunu İngiliz Yüksek Komiseri Amiral Calthorpe'un 1 Ağustos 1919'da Londra'ya çektiği telgrafa atf yaparak iddia etmiştir: “*Mahkeme süreci, hem bizim hem de Türk Hükûmeti'nin itibarını zedeleyen bir maskaralığa dönüşmüştür...*”¹

Gürkan, “*Ermeni Meselesi*”nin yargılandığı uluslararası bir mahkeme olarak tarif ettiği Malta Yargılaması'nı ele almadan evvel, İttihatçıların yargılamalarının yapıldığı İngiliz kontrol ve nüfuz bölgesi ilan edilen bölgelerdeki “*Sıkıyönetim Askerî Mahkemeleri*”ne değinmiştir. Bu mahkemelerin Millî Mücadele'nin başlaması sonucunda değişen siyasi konjonktür yüzünden işlevsizleştirilmesini ve bu mahkemelerde yargılanan tutukluların Malta'ya sevklerini inceleyen Gürkan, tutuklulardan 12'sinin Malta'dan önce Limni Adası'na götürüldüğünü atlamıştır. Eski Sadrazam Sait Halim Paşa olmak üzere İttihat ve Terakki'nin ileri gelenlerinden 12 kişi Limni Adası'nın Mondros limanında 115 gün kaldıktan sonra 21 Eylül 1919'da Malta'ya nakledilmiştir.² Bu detay, eserin savunduğu görüşe bir zarar vermemekle birlikte, sürecin tam olarak doğru anlaşılabilmesi için önemlidir.

Eserin temelini oluşturan “*Malta Yargılaması*” hakkında yazar, hâkim kanının aksine bu süreci işleyiş bakımından Nürnberg Mahkemesi'ne benzetmiş; İngilizlerin Malta'da tutuklu bulunan İttihatçıları Millî Mücadele'ye karşı kullanılan bir siyasi güçten öte, “*Ermeni Soykırımı*”nın sorumluları olarak gördüklerini ve Nürnberg Mahkemesi'nde Nazilerin Yahudi Soykırımı'ndan dolayı yargılandıkları gibi İngilizlerin de Türkleri yargılamak istediklerini belgelerle ispatlamaya çalışmıştır.

¹ FO 371/4174/E.118377:Calthorpe'tan Dışişleri Bakanlığı'na rapor,no.1364.5056.14 aktaran Uluç Gürkan “*Malta Yargılaması*” Kaynak Yayınları, sayfa 60.

² İsmail Arar, “*Osmanlı Mebusan Meclisi Reisi Halil Mentеше'nin Anıları*” Hürriyet Vakfı Yayınları, 1986, sayfa 78-79.

İngilizlerin yargılama konusundaki kararlılığını İngiliz Dışışleri ile İngiliz Kraliyet Başsavcılığı aralarındaki yazışmalara istinat eden Gürkan, bu iradenin hukuki temelini ise Sevr Antlaşması'nın "VII. Bölümü'nün Yaptırımlar" başlığı altındaki maddelerine dayandırmıştır.

Eserde İngilizlerin başsavcılık soruşturmasını başlattığı ve hızlı bir şekilde kanıt aradığı belgelerle zikredilmiş, lakin İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiserliği'nin Londra ile yazışmalarında görüldüğü gibi, mahkeme tarafından kabul edilebilecek bir kanıtın bulunamadığı dile getirilmiştir. Gürkan bu hususta, Ermeni tezinin temelini oluşturan eserlere atıf yapmış, özellikle İngilizler tarafından propaganda amacıyla yazdırılan "Mavi Kitap"ın³, mahkemece kanıt olarak geçerli sayılmadığını zikretmiştir.

İngilizlerin belge bulmak amacıyla müttefiklerine de başvurduğunu dile getiren Gürkan, 13 Temmuz 1921'de İngiltere'nin Washington Büyükelçiliği'nden İngiltere Dışışleri Bakanlığı'na gelen telgrafla bu umudun söndüğünü belirtmiştir: "...Üzülerek arz edeyim ki, bu belgelerin içinde yargılanmak üzere Malta'da tutuklu bulunan Türkler aleyhine kanıt olarak kullanılabilir hiçbir şey yoktur..."⁴

İngiliz Kraliyet Başsavcılığı kanıt olabilecek belgelerin bulunamaması nedeniyle günümüz hukuk literatüründeki ifadeyle "kovuşturmaya yer olmadığı" kararını vermiş ve dava açılmaz diyerek son noktayı koymuştur. Bu noktada yazar, bu mahkeme kararının 1948 Birleşmiş Milletler Soykırım Sözleşmesi 6. Maddesi'nde ifade edilen "uluslararası bir ceza mahkemesi" kararı olduğunu ve yargılananların suçsuz bulunduğunu savunmuştur.

Ermeni tezini savunan yazarların, bu mahkeme kararının esir değişimi için çarptırıldığı hususuna da değinen Gürkan, yine İngiliz belgelerine dayanarak, esir değişiminin İngiliz Kraliyet Başsavcılığı'nın

³ James Bryce and Arnold Toynbee, "The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire, 1915-1916, Documents Presented to Viscount Grey of Falloden by Viscount Bryce", Gomidas Institute, Taderon Press, Uncensored Edition, 2000.

⁴ Uluç Gürkan, "Malta Yargılaması", sayfa 88.

Malta dosyasını kapattıktan sonra gündeme geldiğini bütün ayrıntılarıyla ele almıştır.

Kitabın son bölümünde “Ermeni Meselesi” hakkında günümüzdeki tartışmalara ve tarihin siyasallaşmasına neden olan parlamento kararlarına değinen yazar, ülke meclislerinden geçen “*Soykırım Tasarıları*”na karşı, Uluslararası Yargı Organları’nın verdikleri kararlara dikkat çekmiştir. Özellikle 2003 ve 2004 yıllarında Avrupa Adalet Divanı’nın, Avrupa Parlamentosu’nun “*Ermeni Soykırımı*”nı tanımış olmasını “*siyasi nitelik taşıyan ve hukuki alanda hiçbir geçerliliği bulunmayan bir adım*” olarak nitelemesinin, Türkiye’nin elini kuvvetlendirecek bir karar olduğunu savunan Gürkan, AB üyesi ülkeler bakımından bağlayıcı olan Avrupa Adalet Divanı kararlarının, soykırım kararları ile “*AB Hukuku*”nu ihlal eden üye devletlere karşı Türkiye’nin hukuki bir mücadele başlatabileceğini emsal teşkil edecek örnekler vererek iddia etmiştir.

Gürkan sonuç olarak, Türkiye’nin “*Malta Yargılaması*”nı, tezinin merkezine yerleştirmesi gerektiğinden bahsetmiş; devlet erkinin bu yargılama neticesindeki karar doğrultusunda bir strateji geliştirmesini, iç kamuoyundaki bezginliği aşmaya yönelik ise 1915-1916 Osmanlı askerî mahkemeleri yargılamaları ve Malta soruşturması hususunda yüksek lisans ve doktora çalışmalarını teşvik edilmesini tavsiye etmiştir.

Kitap biçim olarak sade bir dille ve akıcı bir üslupla ile yazılmıştır. Yazarın aynı yargıları, eserin muhtelif yerlerinde zikretmesi, tekrarlara yol açmış olmasına rağmen, konunun birden fazla bilinmeyi içinde barındırması ve farklı olayların geçmişten günümüze birbirleriyle bağlantılı olmasından dolayı meselenin her yönüyle anlaşılabilmesi açısından kanımca bu tekrarlar kabul edilebilir görünmektedir.

Yazarın tezini inşa ettiği İngiliz arşiv belgelerinin bir kısmının, kitabın son kısmında verilmesi, eserin itibarını arttırmakla birlikte, bazı belgeler gerek el yazısı, gerekse baskısı yüzünden net okunamamaktadır. Belgelerin orijinaleri yanında, tekrar yazılması okurun karşılaştırmalı bir analiz yapmasına katkı sağlayacaktır. Hatta yazarın kendi deyimiyle sadece Türk münevverini değil; bütün Türk Milletini ilgilendiren bir sorun olarak gördüğü Ermeni Meselesi’nin daha geniş

çevrelere ulaşabilmesi açısından ağıdalı bir üslup ile yazılmış İngiliz arşiv belgelerinin yanında Türkçe tercümelerine de yer verilmelidir.

Bu yapısal eleştiriler, sözkonusu değerli çalışmanın biçim olarak geliştirilmesine yöneliktir. Zira bu eser, üzerinde benzer ifadelerin yazılıp çizildiği Ermeni Meselesi'ne hukuki bir zemin kazandıracak, Ermeni Tehciri'nin 100. yılına yaklaştığımız günlerde hem ulusal, hem de uluslararası zeminde Türkiye'yi hedef alan iddialara karşı kamuoyunun bakış açısının şekillenmesine yeni bir boyut kazandıracaktır.

Mehmet Mert ÇAM

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

279

Güvenlik
Stratejileri

Yıl: 10

Sayı: 20

YAYIM ESASLARI

Güvenlik Stratejileri Dergisi'ne gönderilen yazıların başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanması amacıyla başka bir yere iletilmemiş olması gereklidir.

A. YAZIM KURALLARINA İLİŞKİN ESASLAR

1. Yazım dili Türkçedir. İngilizce, Fransızca ve Almanca yazılmış çalışmalar da yayımlanabilir. Dergiye gönderilen yazıların yazım düzeltmesini Yazı Kurulu yapar. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda TDK İmlâ Kılavuzunun en son baskısı esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.
2. Türkçe makalelerde yayımlanmak üzere gönderilen yazılar, özet ve kaynakça dâhil yaklaşık 30 sayfadan fazla olmamalıdır.
3. Yazılar, makalenin başlangıç kısmına yazılmış, Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış makale başlıklarını da içeren 250 kelimeyi aşmayan özet, Türkçe ve İngilizce beş anahtar kelime ve sonuna yazılmış 750 kelimeyi geçmeyecek İngilizce makale özetiyle gönderilmelidir.
4. İngilizce dışındaki dillerde yazılmış makaleler için 750 kelimeyi geçmeyecek bir İngilizce makale özeti yazılmalıdır.
5. Yazar adı, sağ köşeye, italik koyu, 11 punto olarak yazılmalı; unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar metin içinde ve sayfa altında numaralandırılarak verilmelidir.
6. Yazı karakteri Times New Roman, 11 punto, satırlar bir buçuk aralıklı, dipnotlar 9 punto ve tek aralıklı yazılmalıdır.

B. SAYFA DÜZENİNE İLİŞKİN ESASLAR

1. Paragraf arası, ilk satır 1,25, paragraflar arası önceki 3 nk, sonra 3 nk, iki yana dayalı, satır aralığı bir buçuk olmalıdır.
2. Sayfa düzeni normal, sayfa yapısı üstten 5 cm, alttan 5,5 cm, sol 4,5 cm, sağ 4,5 cm, cilt payı 0, üst bilgi 1,25 cm, alt bilgi 4,5 cm olmalıdır.
3. Alt başlıklar kendisinden önce gelen başlıktan 3 karakter içeride olmalıdır.
4. Sayfa numaraları alt sağda verilmelidir.
5. İlk sayfadan sonra, çift numaralı sayfalara yazar adı, tek numaralı sayfalara makale adı 9 punto karakterinde üst bilgi olarak eklenmelidir.

C. REFERANS VE GÖNDERMELERE İLİŞKİN ESASLAR

1. Göndermeler (referanslar), Güvenlik Stratejileri Dergisi'nde dipnotlar sayfa altında numaralandırılarak verilecektir. Atıflar, metin içinde (Örn. Karpaz, 2001: 101.) şeklinde gösterilmeyecektir.
2. Atıfta bulunulan kaynağın tam kimliği verilecektir, atıfta bulunulmamış eserler kaynakçada gösterilmeyecektir.
3. Dipnotlarda yayın adları (Kitaplarda kitap adı, makalelerde dergi adı) italik ve koyu yazılacak, atıflarda alıntı yapılan sayfa numarası mutlaka belirtilecektir.

Kitaplar için

1. Aynı kaynağa yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, a.g.e. (adı geçen eser), a.g.m. (adı geçen makale) ve a.g.y. (adı geçen yayın) ifadesi ve sayfa numarası kullanılmalı,

aynı sayfa için aynı yer kısaltmaları italik olarak yazılmalıdır.

2. Dipnotlar verilirken diğer dillerden kaynaklar için İngilizce yazım kuralları, Türkçe kaynaklar için ise Türkçe yazım kuralları temel alınmalıdır.

3. Aynı yazarın birden fazla eserinin olması durumunda yapılan atıflarda yazar adı ve soyadı, eserin yayım tarihi, a.g.e. ifadesi ve sayfa numarası yazılmalı, yazarın aynı tarihli birden fazla eserinin olması durumunda ise eserin tarihinin yayına A, B, C harfleri konularak atıf yapılmalı ve bu durum kaynakçada da belirtilmelidir.

(1) Tek yazarlı kitaplar:

Yazar adı ve soyadı, *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası. (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası.

Hikmet Celkan, *Ziya Gökalp'in Eğitim Sosyolojisi*, MEB Basım Evi, İstanbul, 1990, ss. 14-25.

Hikmet Celkan, *Eğitim Bilimine Giriş 2.Baskı*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2011, ss. 14-25.

Hikmet CELKAN, 1990, a.g.e., s. 16.

Joseph Needham, *Science and Civilization in China*, Vol: 5, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1954, p. 7.

(2) İki yazarlı kitaplar:

Birinci yazarın adı ve soyadı ve ikinci yazarın adı ve soyadı, *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası. (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer, yayımlandığı tarih, sayfa numarası.

Ekrem Memiş ve Nuri Köstüklü, *Yeni ve Yakınçağda Türk Dünyası*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2002, s. 114.

Arnold Gessell and Ilg L. Francis, *Child Development: An Introduction to the Study of Human Growth*, Harper and Row Publications, New York, 1949, p. 280.

(3) İki den fazla yazarlı kitaplar:

Yazarın adı ve soyadı vd., *eser adı*, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer ve yayımlandığı tarih, sayfa numarası, (varsa cilt numarası), (varsa çeviren), yayınevi, yayımlandığı yer ve yayımlandığı tarih, sayfa numarası.

Durmuş Yalçın vd., *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2002, ss. 9-14.

Luis Benton et. al., *Informal Economy*, The John Hopkins University Press, Baltimore, 1989, pp. 47-59.

(4) Çeviri Kitaplar:

Walter Isaacson, *Steve Jobs*, çev. Dost Körpe, Domingo Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 540.

Walter Isaacson, *Steve Jobs*, trans. Dost Körpe, Domingo Yayınevi, İstanbul, 2011, p. 540.

(5) Yazar veya Editör Adı Bulunmayan Kitap ve Makaleler:

“Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim”, *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD

Yayımları, İstanbul, 1994, s. 81.

(6) Birden Fazla Ciltten Oluşan Kitaplar:

Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (çev. Halil Berktaş), Cilt: 1, Eren Yayını, İstanbul 2000, s. 100.

Makaleler için

Yazar adı ve soyadı, "makale adı" (varsa çeviren), *yayımlandığı süreli yayının adı*, yayımlandığı yıl, cilt no (Romen)/sayı:, dergide yer aldığı sayfa aralığı, alıntının yapıldığı sayfa numarası.

(1) Tek yazarlı makaleler:

R. Kutay Karaca, "Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkilerinde Doğu Türkistan Sorunu", *Gazi Akademik Bakış*, 2008, Cilt: 1, 219-245, s. 220.

John C. Grene, "Reflections on the Progress of Darwin Studies", *Journal of the History of Biology*, 1975, Vol: 8, 243-273, p. 270.

(2) İki yazarlı makaleler:

Mehmet Güven ve Derya Kürüm, "Öğrenme Stilleri ve Eleştirel Düşünme Arasındaki İlişkiye Genel Bir Bakış", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2006, 75-90, s.78.

Tom D. Lewis and Gerald Graham, "Seven Tips for Effective Listening", *British Journal of Social Work*, 2003, 13-35, p. 30.

(3) İki'den fazla yazarlı makaleler:

Mehmet Demir vd., "Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Algıları", *Anadolu Eğitim Dergisi*, 2005, 70 (1), 23-42, s. 24.

Michael Stowe et. al., "Required knowledge, skills and abilities from healthcare clinical managers' perspectives", *Academy of Health Care Management Journal*, 2011, 55-62, p. 60.

(4) Derleme Kitaplarda Makale:

Nilgün Güzel Özgüven, "Regional Disputes and Conflicts: The Vision of Turkey and Pakistan", R.Kutay Karaca, (ed.), *Security and Cooperation Seminar*, War Colleges Printing House, İstanbul, 2010, 83-96, s. 83.

(5) Yazarı Belli Olmayan Makale:

"Balkanlarda Türk Varlığı", *Toplumsal Tarih*, Ankara, 1990, cilt X, sayı: 7, 8-10, s. 8.

(6) Günlük Gazetelerden Alınmış Makaleler:

Hasan Pulur, "Atatürk'ün Hayalleri", *Milliyet*, 10 Kasım 2011, s. 3.

(7) İnternet Dergisinde Makale:

Alıntının tam adresi yazılmalıdır.

Hasan Kopkallı, "Does frequency of online support use have an effect on overall grades?", *The Turkish Online Journal of Distance Education*, <http://tojde.anadolu.edu.tr/> (Erişim tarihi: 18.11.2009)

Tezler için

Yayımlanmamış Tezlerin başlıkları için *italik* kullanılmayacaktır.

Yazar adı ve soyadı, tezin adı, tezin yapıldığı kurum ve enstitü, yapıldığı yer ve tarih, sayfa numarası, (Yayımlanıp yayımlanmadığı ve tezin akademik derecesi).

Kenan Sezer, Sanayi Atıklarında Bazı Organik Kirleticilerin Belirlenmesi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 2004, s. 53 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Raporlar için

(1) Yazarı Belli Olan Rapor

Fatma Gök, *Öğretmen Profili Araştırma Raporu*, Eğitim Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası Yayınları, Ankara, 1999, s. 25.

(2) Yazarı Belli Olmayan Rapor

Arnavutluk Ülke Raporu, TİKA Yayını, Ankara, 1995, s. 7.

(3) Bir Kurum, Firma ya da Enstitünün Yazarı Olduğu Rapor

Dış Politika Enstitüsü, *Uluslararası İlişkilerle İlgili Anayasaya Konabilecek Hükümler*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1990, s. 33.

Ansiklopedi

Ömer C.Saraç, Kağıt, Millî gelir, Ak İktisat Ansiklopedisi, Cilt: II, Ak Yayınları, İstanbul, 1973, ss. 20-30.

İnternet için

(1) Kamu Kurumlarının İnternet Sayfaları

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye Ukrayna Anlaşması”, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/group/ikili/11.htm>.

(2) E-Posta Yoluyla Tartışma Gruplarına, Forumlara vb. Gönderilen Mesajlar

Abdulvahap Kara, “Kazak Mitolojisinin Dildeki Yansımaları”, (Mesaj: 25), 10 Temmuz 2007, http://groups.google.com/group/turk-tarihciler/browse_thread/thread/f8cef971cca8fd7b.

Konferanslarda Sunulan Tebliğler için

Dritan Egro, “Arnavutluk’ta Osmanlı Çalışmaları”, *XIII. Türk Tarih Kongresi, Bildiriler, 4-8 Ekim 1999*, Cilt: I, TTK Yayını, Ankara, 2002, s. 14.

Broşür için

Alev Keskin, *1877-78 Osmanlı-Rus Harbi Harp Tarihi Broşürü*, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2000, s. 7.

Resmî Yayınlar için

İsmet Binark, *Balkan Ülkelerinin Tarihi Kaynakları Bakımından Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinin Önemi*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayını, Ankara, 1996, s. 9.

Haritalar ve Şemalar için

Şanlıurfa Turizm Haritası, Harita, Şanlıurfa Valiliği Yayını, Şanlıurfa, 1983.

Bülten için

Afyon Kocatepe Üniversitesi Haber Bülteni, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon, 1999, s. 8.

D. BELGE, TABLO, ŞEKİL VE GRAFİKLERİN KULLANIMINDA UYULACAK ESASLAR

1. Ekler (belgeler), yazının sonunda verilecek ve altında belgenin içeriği hakkında kısa bir bilgi ile bilimsel kaynak gösterme ölçütlerine uygun bir şekilde kaynak yer alacaktır.

2. Diğer ekler (Tablo, Şekil ve Grafik) normal yazı dışındaki göstergelerin çok olması

durumunda Tablo, Şekil ve Grafik için başlıklar; Ek Tablo: 1, Ek Grafik: 3 ve Ek Şekil: 7 gibi yazılmalı, ekler, Kaynakça'dan sonra verilmelidir.

Bu eklere metin içerisinde yapılan atıflar mutlaka Ek Tablo:1, Ek Grafik: 3 veya Ek Şekil: 7 şeklinde yapılmalıdır. Tablo, şekil, grafik ve resim için şayet alıntı yapılmışsa, mutlaka kaynak belirtilmelidir.

3. Metin içerisindeki Tablolar tablo üstünde isimlendirilecek alıntı yapıldığı kaynak türüne göre dipnot sistemine göre verilecektir.

4. Metin içerisinde yer alan şekil, grafik ve haritalar hemen altında isimlendirilecek ve alıntı yapıldığı kaynak türüne göre dipnot sistemine göre verilecektir.

E. KAYNAKÇA YAZIMINDA UYULACAK ESASLAR

1. Kaynakçada yazar soyadı büyük ve başta; adı ise küçük harflerle yazılacaktır.

2. Kaynaklar alfabetik sıra ve alıntı türüne göre tasniflenerek verilecektir. (Kitaplar, makaleler, internet kaynakları vs.)

3. Makalelerde sayfa numaraları belirtilmeyecektir.

F. DEĞERLENDİRME

1. Dergi Yayın Kurulu, biçim ve alanlar açısından uygun bulduğu yazıları konunun uzmanı hakemlere (iki hakeme) gönderir, değerlendirmelerin ikisi de olumlu ise yayına kabul edilir. Biri olumlu, diğeri olumsuz ise makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Yayımlanması için düzeltilmesine karar verilen yazıların, yazarları tarafından en geç (posta süresi dâhil) 20 gün içerisinde teslim edilmesi gereklidir. Düzeltilmiş metin, gerekli görüldüğü durumlarda, değişiklikleri isteyen hakemlerce tekrar incelenebilir.

2. Gönderilen yazılar iki alan uzmanının "yayımlanabilir" onayından sonra, Yayın Kurulu'nun son kararı ile yayımlanır. Yazarlar, hakem ve Yayın Kurulu'nun eleştiri, değerlendirme ve düzeltmelerini dikkate almak zorundadırlar. Katılmadığı hususlar olması durumunda, yazar bunları gerekçeleri ile ayrı bir sayfada bildirme hakkına sahiptir.

3. Hakem oluru alan makaleler, Yayın Kurulu tarafından derginin konu içeriği esas olmak üzere, hakem raporlarının tamamlanma tarihlerine göre sıraya konarak yayımlanır.

4. Dergiye gönderilen yazılar yayımlansın veya yayımlanmasın iade edilmez.

5. Güvenlik Stratejileri Dergisi'nde yayımlanan makalelerdeki görüşler, yazarlarının şahsi görüşleri olup; hiçbir kurum ve kuruluşun resmî görüşü niteliğini taşımaz.

KİTAP İNCELEME VE KİTAP TANITIMI ESASLARI

1. Uluslararası ilişkiler, strateji, güvenlik, tarih, istihbarat, savunma kaynakları alanlarında yurt içi ve yurt dışında yayımlanmış akademik eserlerin tanıtım ve incelemeleri yapılmalıdır.
2. Kitap tanıtımı metinleri, dipnotlar hariç, 500-1000 kelime arasında, kitap inceleme metinleri ise 2500-4000 kelime arasında olmalıdır.
3. Başlık bilgilerinde tanıtım veya incelemesi yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı şehir ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır.

Örnek:

OSMANLI KLASİK ÇAĞINDA SAVAŞ

Feridun M. Emecen

İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, 318 sayfa, ISBN: 9786051141817.

4. Tanıtım veya incelemenin sonuna yazanın adı soyadı ile mensup olduğu kurumun adı yalın olarak yazılmalıdır.

Örnek:

Mehmet Efe Tuzcu

Stratejik Araştırmalar Enstitüsü

5. Kitap tanıtımı bir eserin sırf özeti değil, eleştirel olarak değerlendirmesi olmalıdır. Kitap tanıtımı yapan yazar kitapla aynı fikirde olabilir veya kitabın fikirlerine karşı çıkabilir veya kitabın sunduğu bilgilerde, yargılarda veya yapıda örnek teşkil eden veya eksik kalan yönleri belirtebilir. Kitap tanıtımı yapan yazar ayrıca kitapla ilgili düşüncelerini de açık bir şekilde ifade etmelidir.
6. Kitap incelemesi, bir kitaptan ortaya konulan en önemli noktalara ışık tutularak bunların eleştirel olarak tartışılmasıdır. Kitap incelemesi giriş, kitabın özeti, eleştirel tartışma ve sonuç gibi genel bir yapıyı takip etmelidir. Kitap incelemesi yazarı,
  - a. Giriş kısmında ana tez ve yaklaşımını ifade etmelidir.
  - b. Özet kısmında kitabın esas argüman ve iddiaları üzerine odaklanmalı ve çalıştığı disipline getirdiği katkı ve itirazları sıralamalıdır.
  - c. Eleştirel tartışma kısmında kitap yazarının alanında yaptığı katkıların önemini değerlendirmeli, argümanlarının dayandığı veriler ve bunların bağlama uygun kullanılıp kullanılmadığını incelemelidir.
  - ç. Sonuç kısmında kitaba ilişkin ulaştığı sonuçları ifade etmelidir.

PUBLISHING PRINCIPLES

Works sent to the Journal of Security Strategies must not be published elsewhere or must not be sent to another publication in order to be published.

A. PRINCIPLES AS TO THE EDITORIAL BOARD

1. Language of publication is Turkish. However, works written in English, German, and French may also be published. Reductions to papers submitted to the journal are made by Vice Editors and the Editorial Board. The most recent edition of the spelling guide of Turkish Language Institution is taken into account for language use, punctuation, and abbreviations. The texts submitted must be clear and understandable, and be in line with scientific criteria in terms of language and expression.
2. The texts submitted to be published must be no longer than 30 pages including also the abstract and references.
3. For other languages, the texts must be submitted together with the abstract no longer than 250 words in the language of the text and in English at the beginning of the paper, and with the five keywords and the summary of article no longer than 750 words in English.
4. Texts written other than English must be provided with an article summary no longer than 750 words.
5. Name of the author must be placed at the right corner in bold italics, in 1 type size; his/her title, place of duty and e-mail address must be indicated in the footnote with (*) in 9 type size. Footnotes for other explanations must be provided both in the text and down the page in numbers.
6. The type character must be Times New Roman, 1 type size, line spacing 1,5, footnotes in 9 type size and with single line spacing.

B. PRINCIPLES AS TO PAGE LAYOUT

1. Indentation must be, for the first line, 1, 25; spacing before must be 3 pt, after must be 3 pt, justified, and line spacing must be 1, 5.
2. Page layout must be normal; page setup must be 5 cm from top, 5.5 cm from bottom, 4.5 cm from left, 4.5 cm from right, gutter 0, header 1.25 cm, and footer 4.5 cm.
3. Sub-headings must be within three characters from the preceding heading.
4. Page numbers must be placed bottom right.
5. Following the first page, name of author must be provided on even numbered pages, and name of paper must be provided on odd numbered pages in 9-type size as headers.

C. PRINCIPLES AS TO REFERENCES AND CITATIONS

1. Citations (references) shall be given down the pages in numbers in The Journal of Security Strategies. References shall not be presented in the text (e.g. Karpaz, 2001: 101.).
2. Full identity of the resources cited shall be given; any un-cited resource shall not be presented in the references.
3. Name of publications (name of book for books, name of journal for papers) shall be indicated in italic and bold, page numbers cited should be absolutely specified.

For Books

1. References and citations for the same publication shall be made by using “Ibid”, the same place for the same page. Techniques for citation are presented below.
2. In the footnotes, resources from other languages shall use the English principles, and Turkish references shall use the Turkish principles.
3. If more than one publication from the same author is cited, name, and surname of author, year of publication, “ibid” and page number shall be used. If more than one publication with same year of publication from the same author is cited, letters A, B, C shall be used after year of publication, and it also shall be stated in bibliography.

(1) Books with Single Author:

Name and surname of the author, *name of work* (volume No if available), (translator if any), publisher, place and date of publication, page number.

Joseph Needham, *Science and Civilization in China*, Vol: 5, Cambridge Univ. Pres, Cambridge, 1954, p. 7.

Joseph Needham, *Science in Traditional China*, Harvard Univ. Pres, 1981, p. 37.

Joseph Needham, 1954, *Ibid*, p. 48.

(2) Books with Two Authors:

Name and surname of the first author and name and surname of the second author, *name of work* (volume No if available), (translator if any), publisher, place and date of publication, page number.

Arnold Gessell and Ilg L. Francis, *Child Development: An Introduction to the Study of Human Growth*, Harper and Row Publication, New York, 1949, p. 280.

(3) Books with More Than Two Authors:

Name and surname of the author et. al., *name of work* (volume No if available), (translator if any), publisher, place and date of publication, page number.

Luis Benton et. al., *Informal Economy*, The John Hopkins University Press, Baltimore, 1989, pp. 47-59.

(4) Translated Books:

Walter Isaacson, *Steve Jobs*, trans. Dost Körpe, Domingo Publication, İstanbul, 2011, p. 540.

(5) Books with Name of Author or Editor Non-Specified:

“Türkiye ve Dünyada Yükseköğretim”, *Bilim ve Teknoloji*, TÜSİAD Publication, İstanbul, 1994, p. 81.

(6) Publications with More Than One Volume:

Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi* (trans. Halil Bertay), Vol: 1, Eren Publication, İstanbul, 2000, p. 100.

For Papers

Name and surname of the author, “name of paper” (translator if any), *name of periodical in which it is published*, publication year, volume No (Roman)/number: pages in journal, cited page number.

(1) Papers with One Author:

John C. Grene, “Reflections on the Progress of Darwin Studies”, *Journal of the History of Biology*, 1975, Vol: 8, 243-273, p. 270.

(2) Papers with Two Authors:

Tom D. Lewis and Gerald Graham, "Seven Tips for Effective Listening", *British Journal of Social Work*, 2003, 13-35, p. 30.

(3) Papers with more than Two Authors:

Michael Stowe et al., "Required Knowledge, Skills and Abilities from Healthcare Clinical Managers' Perspectives", *Academy of Health Care Management Journal*, 2011, 55-62, p. 60.

(4) Paper in Compilation Books:

Nilgün Güzel Özgüven, "Regional Disputes and Conflicts: The Vision of Turkey and Pakistan", R.Kutay Karaca, (ed.), *Security and Cooperation Seminar*, War Colleges Printing House, İstanbul, 2010, 83-96, p. 83.

(5) Paper with Author Non-Specified in Journals:

"Balkanlarda Türk Varlığı", *Toplumsal Tarih*, Ankara, 1990, Vol: X, Issue: 7, 8-10, p. 8.

(6) Papers from Daily Newspapers:

Hasan Pulur, "Atatürk'ün Hayalleri", *Milliyet*, 10 Kasım 2011, p. 3.

(7) Paper from Internet Journal:

Full address should be written.

Hasan Kopkallı, "Does frequency of online support use have an effect on overall grades?", *The Turkish Online Journal of Distance Education*, <http://tojde.anadolu.edu.tr/> (Access date: 18.11.2009).

For Theses

No *italics* shall be used for headings of non-published theses.

Name and surname of the author, name of thesis, institution and institute of the thesis, place and date of the thesis, page number, (whether it has been published and academic degree of the thesis).

Kenan Sezer, Sanayi Atıklarında Bazı Organik Kirleticilerin Belirlenmesi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne, 2004, p. 53 (Unpublished Doctorate Thesis).

Report

(1) Report with Author Specified

Fatma Gök, *Öğretmen Profili Araştırma Raporu*, Eğitim Bilim ve Kültür Emekçileri Sendikası Publishing, Ankara, 1999, p. 25.

(2) Report with Author Non-Specified

Arnavutluk Ülke Raporu, TİKA Publishing, Ankara, 1995, p. 7.

(3) Prepared by an Institution, Firm or Institute

Dış Politika Enstitüsü, *Uluslararası İlişkilerle İlgili Anayasaya Konabilecek Hükümler*, Siyasal Bilgiler Fakültesi Publishing, Ankara, 1990, p. 33.

Encyclopedia

Ömer C.Saraç, Kâğıt, Millî gelir, Ak İktisat Ansiklopedisi, Vol: II, Ak Yayınları, İstanbul, 1973, pp. 20-30.

Internet

(1) Web Pages of Public Institutions

T.C. Dışişleri Bakanlığı Resmî İnternet Sayfası, “Türkiye Ukrayna Anlaşması”, <http://www.mfa.gov.tr/turkce/group/ikili/11.htm>.

(2) Messages Sent to Discussion Boards, Forums etc by E-Mail

Abdulvahap Kara, “Kazak Mitolojisinin Dildeki Yansımaları”, (Message: 25), 10 July 2007, http://groups.google.com/group/turk-tarihciler/browse_thread/thread/f8cef971cca8fd7b.

Declarations to Conferences

Dritan Egro, “Arnavutluk’ta Osmanlı Çalışmaları”, *XIII.Türk Tarih Kongresi Bildiriler 4-8 October 1999*, Vol: I, TTK Publishing, Ankara, 2002, p. 14.

Brochure

Alev Keskin, *1877-78 Osmanlı-Rus Harbi Harp Tarihi Broşürü*, Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Publishing, Ankara, 2000, p. 7.

Official Publications

İsmet Binark, *Balkan Ülkelerinin Tarihi Kaynakları Bakımından Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinin Önemi*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi Yayını, Ankara, 1996, p. 9.

Maps and Figures

Şanlıurfa Tourism Map, Map, Şanlıurfa Valiliği Publishing, Şanlıurfa, 1983.

Bulletins

Afyon Kocatepe Üniversitesi News Bulletin, Afyon Kocatepe Üniversitesi Publishing, Afyon, 1999, p. 8.

D. PRINCIPLES TO ABIDE BY IN USING OF DOCUMENTS, TABLES, FIGURES AND GRAPHICS

1. Attachments (documents) shall be presented at the end of the text and down below shall be brief information as to the content of the document and proper citation in line with the relevant criteria.

2. Other attachments (Table, Figure and Graphics) shall be presented as Additional Table: 1, Additional Graphic: 3 and Additional Figure: 7 if indicators other than the text are too many in number; attachments shall be presented after the References. References to these attachments in the text shall absolutely be made as Additional Table: 1, Additional Graphic: 3 or Additional Figure: 7. If citation has been made for table, figure, graphic or picture, resource shall absolutely be indicated.

3. The names of the tables within the text shall be written on the top of the table and these tables shall be cited in the footnote according the publication type from which it was cited.

4. The names of the figures, graphics and maps within the text shall be written at the bottom of the figures, graphics and maps and these figures, graphics and maps shall be cited in the footnote according the publication type from which it was cited.

E. PRINCIPLES TO ABIDE BY IN PRESENTATION OF REFERENCES

1. Surname of the author shall be at the beginning with capital letters, name with small letters.

2. Resources shall be sorted alphabetically and according to their types (Books,

articles, internet resources).

3. Page numbers shall not be indicated for papers.

F. ASSESSMENT

1. Publication Board of the Journal sends to referees of expertise in the field (three referees) the papers it has found relevant in terms of form and fields; the papers are accepted for publication with the approval of at least two referees out of the three. The papers, which have been decided to be reviewed, shall be submitted by the author(s) within no later than 20 days (including the duration of postal service). The revised text may be re-examined by the demanding referees if found necessary.

2. The papers submitted shall be published with the final decision of the Publication Board, following the “can be published” approval of the three experts in the field. Authors shall take into account criticism, assessment and revisions of the referees and the Publication Board. If the author has any points he/she does not agree with, he/she has the right to specify these issues in a separate page with the justifications thereof.

3. The papers, following the approval by the referees, are ordered by the Publication Board, based on dates of completion of referee reports and also based on the scope of the journal.

4. The papers submitted to the journal shall not be given back whether published or not.

5. The views in the papers published in The Journal of Security Strategies are the personal views of the authors, and are no way the official view of any institution or organization.

GUIDELINES FOR BOOK REVIEWS AND REVIEW ESSAYS

1. Book reviews and review essays shall be written on the academic works in the fields of international relations, strategy, security, history, intelligence, and defense resources, published in Turkey or abroad.
2. Book reviews shall be about 500-1000 words, excluding the footnotes; and review essays shall be about 2500-4000 words.
3. Title information of the reviews shall include name of the book reviewed, author of the book, city of publication and publication house, publication year and ISBN number.

Example:

CROSS-CULTURAL ENCOUNTERS AND CONFLICTS

Charles Issawi

New York: Oxford University Press, 1998. 150 pp., ISBN: 9780195353471.

4. Name of the reviewer and his/her institution shall be written at the end of the review essay or book review.

Example:

Gültekin Yıldız

Istanbul University

5. Book reviews shall not be just the summary of the work but shall be the critical discussion of the work. Book Reviewer shall offer agreement or disagreement and identify where he/she find the work exemplary or deficient in its knowledge, judgments, or organization. Reviewer shall clearly state his/her opinion of the work in question.

6. Review essay shall offer insight into the most important points of the book and review these points within a critical approach. Review essays shall follow a general pattern of introduction, summary of the book, critical discussion and conclusion.

Author of the review essay shall

- a. express his/her thesis and approach in the introduction.
- b. focus on main arguments and assertions of the book and list its contributions and objections in its field in the summary.
- c. evaluate the contributions of the author of the book to his/her field and examine the data on which his/her arguments have been based and the way in which he/she has used these data within the context in the critical discussion.
- d. express the conclusion reached about the book.